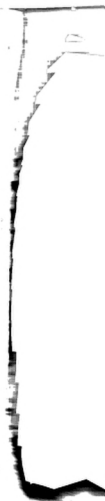

9
13
D 2

more

1

**JOANNI. BAPTISTÆ
MESMERI**

IN. JURE. DICENDO

SAPIENTISSIMO. INTEGERRIMO

POST. AMOTAM. IN. POSTERUM

REI. FRUMENTARIÆ. DIFFICULTATEM

VIARUM. ANNONÆ

PRÆFECTURAM. RITE. ADMINISTRATAM

ÆRARIUM

RESTITUTUM. AUCTUM

MERITIS. HONORIBUS. CUMULATO

COMMUNI. VOTO

IN. CARDINALIUM. COLLEGIUM

A. BENEDICTO. XIV.

PONT. O. M.

COOPTATO

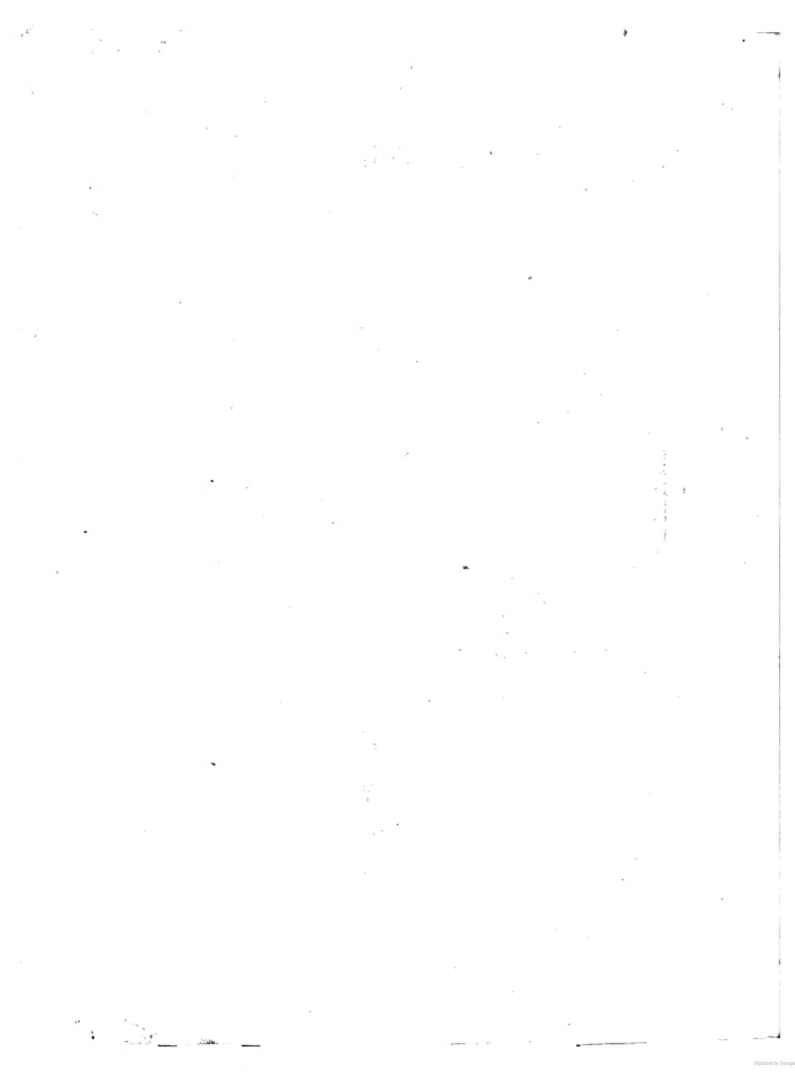
CONCIVI. PATRONO.

Sculpsit: Henricus sculpsit: H. H. H.

EMINENTISSIMO AC REVERENDISSIMO PRINCIPI
S. R. E. CARDINALI AMPLISSIMO
**JOANNI BAPTISTÆ
MESMERI**

CAROLUS CASANOVA
NAZARIANÆ BASILICÆ MEDIOL. CANONICUS
FELICITATEM.

*Ptanda quadam sortis inju-
ria effectum est, PRIN-
CEPS EMIN.^{ME}, ut operis bujus editio fu-
tura cū Cl. Josephi Antonii Saxii famæ, tum
Patriæ Tuæ cum primis gloriosa, plurimis*

Tom. I.

†

pri-

primum dilata, mox & interrupta casibus, postremo ad umbilicum ferme perducta, in ejus tandem potestatem perveniret, qui & meritorum Tuorum apprime prudens illud Tibi nuncupare facile vellet, observantiæ autem suæ conscius planè deberet. Nam cum ea mihi superioribus mensibus delata fuisset provincia, ut quod Philippus Argelatus ejusdem editor supremis scripserat in tabulis exequendum susciperem, sarciremque meo patrocínio quidquid in hæreditario ejus assë mancum, ac debilitatum illius mors reliquisset, oblatus repenti dignitatis Tuæ splendor eximius, me nondum planè deliberantem compulit, ut Tuo ornatum nomine tandem proferrem. Apparebat enim consonum, atque præclarum in Tuis desigi oculis, Tuisque gaudere auspiciis nobilissimam Mediolanensium Antistitum Seriem, quorum Tu facta virtutesque imitatus ad eum, quem tenes, majestatis gradum optima progressionē con-

ten-

tendisti . Quantum item interesset affinitatis , expendebam animo inter egregias Tuas dotes , eorumque Archipræsulum , quorum hîc gesta intentis oculis admirari poteras . Scilicet quemadmodum ex iis alios strenuè inter publicas curas , ac Magistratus perbonorificè versatos licebat recognoscere , alios populorum procurandæ felicitati addictos impensus , complurimos vero ad Religionis præsidium feliciter excubantes ; sic in Te uno expressa paria munera , & communis utilitatis , pietatisque Christianæ baud diversa studia eminebant .

Norunt Romani , & Sapientissimus Sac. Rotæ Judicum Cætus exactam in causis discutiendis solertiam , miram in gravissimis ferendis Sententiis ingenii vim annorum viginti spatio probatissimam . Hinc Tuam in Jure dicendo integritatem tanti Clemens XI. fecit , ut Te Præsulem electum Suffragii ferendi causa inter festas Populi , & Fori ac-

*clamationes Nobilissimo Tribunali, quod a
Justitia nomen habet, admoverit; dexterita-
tem verò in maximarum rerum administra-
tione Pontificio Benedicti XIII. præconio ce-
lebratam quis dignis laudibus prosequatur,
intelligens Te ab eo feliciter admodum Ca-
meræ Auditoris, ut appellant, difficillimis
judiciis implicitum, dum Judicis Ordinarii
personam gravissimam sanè Tibi imponeret,
aut animo recolens depulsam vigiliis, ac la-
boribus Tuis ab Alma Urbe rei frumentariæ
inopiam, suffectum Romanis certum commea-
tum publicum, privatum vero Piceni, unde
illum exportaveras, non imminutum, leva-
tam demum utrobique in posterum Annonam,
adeout nulla caritas timeretur? Sapientiam
hanc multis auctam bonoris insignibus volue-
re subinde Clemens XII., & Benedictus XIV.,
quorum Ille Tibi Apostolicæ, ut vocant, Ca-
meræ Clerico renunciato viarum Præfectu-
ram, atque rem frumentariam curandam de-*

tulit:

tulit: *Alter afflicti Pontificii Aerarii restituendi provinciam demandavit, tam feliciter exitu, ut quadriennii spatio modò imperatis pecuniis, modò exactis illud levares maximo ære alieno, imò additis novis subsidiiis, ac veluti nervis mirum in modum confirmares. Adlectum denique in S. R. E. Cardinalium numerum gratulabundi suspexere optimi omnes, itemque præclarissimi cuiuscumque ordinis Viri, quorum plurimi cum integritatem veriti Tuam, tum prudentiam admirati singularem, illaqueatas Legum periculis, aut odio irretitas publico rationes auctoritati, & consilio Tuo expediendas felicissimè permiserunt: Mediolanenses verò præsertim Tui plurimis se nominibus Tibi obstrictos professi sunt, cum Te in Patriæ res, ac gloriam mirè animatum primariæ SS. Ambrosii, & Caroli in Urbe Sodalitatis, imò & universæ Nationis nostræ Patronum habere quam verissimè gloriarentur.*

*Itaque gestiunt, mihi crede, Archipræsulum
Nostrorum felicissimi Manes conscriptam di-
ligenter de suis egregiè factis historiam in
ejus patrocínio delitescere, qui ut pronus est
in Patriæ res fovendas, amplificandasque,
tam illustrem etiam clientelam a se amoveri
non patietur; Teque interim fautore usuros
se confidunt amplissimè. Hoc ut ego quoque
non desperem, Tua in literas, Patriamque
propensio facit; imo ut indubiè credam, in-
junctum Tibi Nationis nostræ protegendæ
munus hortatur. Quod si Tuorum erga me
meritorum revocare memoriam velim, id non
Tua dumtaxat causa, sed etiam mea abun-
dè, cumulatèque Te præstiturum certo scio.
Diuturnus enim, quo me prosequeris, fa-
vor, magna, quæ mihi tecum est non ullis
meis meritis inita, sed ab excelso Tuo, su-
blimique animo profecta gratia, cum semper
Te Tui similem fore pollicentur, tum erga
me æque ac munus meum animatum denun-*

tiant.

*tiant . Excipe igitur , quo soles , animo hoc
Tibi inscriptum opus , quod Tuo honestatum ,
auctumque nomine minus lucem hominum ,
conspexitque verebitur . Sin minus mea of-
ferentis voluntas grati animi dignam exhi-
bet testificationem ; Tua acceptum habentis
humanitas hunc mihi adjiciet gratiæ , &
amoris cumulum .*

Mediol. Prid. Cal. Julias MDCCLV.

CAROLUS CASANOVA
 BASILICÆ NAZARIANÆ CANONICUS
 LECTORI BENEVOLO.

Uo animo, quibusque visibus Philippus Argelatus Bononiensis a Secretis Sac. Cæs. Cath. Majest. contenderit, ut Literarum incrementum, Literatorumque Hominum commodum promoveret, omnibus in comperto est; cum eo potissimum adnitente in lucem produlta fuerit Collectio Scriptorum Rerum Italicarum ab immortalis memoriæ Viro Ludovico Antonio Muratorio digesta, pluribusque magnæ molis voluminibus comprehensa. Ejusdem Argelati operâ e Typis Mediolanensibus prodire a jam laudato præclarissimo Scriptore coacervatæ Veteres Inscriptiones, aut nondum cognitæ, aut seorsim evulgatæ. Ille ipse fuit, qui Numismatum a Francisco Medio-barbo in amplum Codicem redactorum secundis, iisque nitidioribus curis editionem paravit, pluraque alia peregit ad Eruditorum utilitatem procurandam aptissima, quæ commemorare supervacaneum censeo, utpote ad institutum meum minimè pertinentia, & doctis Hominibus jam cognita. Id tamen in præsentia reticere haudquaquam decet, quod

Tom. I. †† eos

eos inter illustres Viros, doctrinâ, scriptisque Elucubrationibus ab Argelato apprime cultos, Clariss. Joseph Antonius Saxius Collegio ac Bibliothecæ Ambrosianæ Præfectus adnumerandus occurrit; ab eo enim Adnotationes ad Sigonii de Regno Italiæ Historiam, cum hujusce Scriptoris Opera omnia prælis committeret, labore maximo collectas, atque amplissima eruditione refertas exquisivit, atque obtinuit; ab eodem etiam quam longis paraverat curis Historiam Mediolanensem Typographicam, Operi suo de Scriptoribus Mediolanensibus præponendam, impetravit. Atque ut uno omnia verbo comprehendam, Saxius ille fuit, quem in rebus dubiis veluti Delphicum Oraculum, consuleret, ejusdemque auctoritatem veneraretur. Vix dum Argelatus ab eo ad umbilicum perductam Archiepiscoporum Mediolanensium Chronologicam seriem intellexit, eamque, morte intercepto eruditissimo Auctore, penes æmulum Patruum Josephum Mariam Saxium, Collegio Canonicorum S. Georgii adnumeratum, manuscriptam delitescere, commodo atque utilitati publicæ de more consulens, hanc ab humilissimo Nepote impetravit, neque prælis subigere superfedid ulterius, nisi quantulum ad nitidiores parandos typos temporis intercederet. Quo vehementiore studio editionem expectatissimi Operis sollicitabat Argelatus, illamque pene absolutam prospiciebat, eum pituita vebemens stomacho inlissolubilis oppressit ita, ut vi morbi cedere, atate

ætate Annorum LXXVI. jam gravis, coactus fuerit VIII. Cal. Februarias hujus Anni. Priusquam tamen e vivis abiret, se morti proximum sentiens, me rerum suarum Curatorem postremis Tabulis declaravit, idque inter primas curas commendatum mihi voluit, ut quod ipse antea ad hujusce editionis complementum mente perceperat, sedula executione me auxiliante absolveretur. Cui amicae benevolentiae vinculis obstrictus viventi fueram, eidem terris erepto devinctum me sentiens, hoc potissimum animadverti; ne postrema vota vel tantisper eluderem; quocirca præconcepta ab Argelato tam præclari Operis ornamenta haudquaquam parare neglexi, imo pro viribus complere stului. Noverat ille quidem, Clariss. Saxium Apostolicam Am'rosianæ Ecclesiæ institutionem viriliter propugnasse, in lucem productis Vindiciis de Adventu S. Barnabæ Mediolanum. Hanc Dissertationem numeris omnibus absoluto Mediolanensium Præsulum Catalogo præponere animo conceperat Argelatus, utpote quæ viam aperiret ad ceterorum Antiquissimum Aëta explicanda, primorumque inter eos antiquitatem probandam non modo utilis videretur, verum etiam necessaria. Eam igitur tibi, veluti Prodromum sisto, Lector humanissime; neque hic recusam cuiquam displicere posse arbitror, cum in ista, quæ hisce temporibus fervet, controversia, se usque ad extremum spiritum in suscepta sententia perstitisse Saxius ipse professus sit, quem admodum a fide dignis testibus non semel accepi. Quinimo,

quotiescumque Argelatus familiariter cum Amicis de productis hinc inde rationibus verba miscebat, cum plures dicentem audiverunt, se nibili facere ab Adversariis productum argumentum e verbis S. Ambrosii deductum (in Concone adversus Auxentium), quibus ait: Absit ut tradam hæreditatem Dionysii ---- atque omnium retro fidelium Episcoporum, Sancti Barnabæ nomine omisso, cum de tradenda Arianis Basilica Portiana ageretur, quæ vivente hoc Apostolo, neque Anatalone Successore suo nondum in Christianorum cesserat portionem, imo a fundamentis nondum extructa fuerat. De materiali, censebat Argelatus, Ecclesia agi, non de mystica, ut ajunt, seu spiritali; quapropter non expediens, neque utile Ambroso fuisset, ad Barnabam usque Apostolum ascendere, ut possessionem Portianæ Christianis vindicaret, qui a prima Catholicæ Fidei hac in Urbe prædicatione non adhuc Templum illud obtinuerant. Sed hæc obiter, cum mea non interfit in arenam descendere a tot Clarissimis Scriptoribus calcata; istud enim tantum innui, ad Amici demortui mentem hac de re mihi compertissimam explicandum.

Quo primùm tempore Argelatus sibi proposuerat hanc parare editionem, ut laudabilem præsentis ætatis morem sequeretur, præfigendi scilicet Scriptoris Vitam, debitum tam benemerito de sacra, ac profana Eruditione Saxio officium hoc præstare duxit perneccessarium; quapropter Clariss. Virum Balthassar Oltroccum, Bibliothecæ Ambrosianæ

næ Pro-Præfectum, mortuique Collegæ vestigiis prope insistentem, enixis precibus exoravit, ut hanc provinciam impleret. Hisce votis benigniter respondit humanissimus Oltroccus, *Vitamque Auctoris eleganti stylo conscriptam mihi suppeditavit, quam & ad Saxii commendationem, & ad Argelati implendum desiderium, necnon ad Lectorum omnium delectationem, imitationemque excitandam, primo loco imprimendam curavi.*

Operæ pretium censeo, qualis quantusque sit tam præclaræ elucubrationis fructus, Lectori benevolo paucis exhibere, quæ reapse non meo sanè, sed proborum Hominum judicio, qui istam manu exaratam jam viderunt, haud vulgarem apud Eruditos existimationem sibi vindicat, cum nova non minus, quàm difficilis, ac perfecta censenda sit. Novam dico, nam nullus ante Saxium Scriptor inventus est, qui Mediolanensium Archiepiscoporum Acta fideliter, rectoque servato temporum ordine, literis commendaverit. Antiqui eorundem Catalogi nudam tantummodo nomen, annos Sedis, diemque mortis designant: recentiores quædam eorum innuunt gesta, sed parcè nimis expressa. Si qui posterioribus Seculis liberiori calamo Vitas Mediolanensium Antistitum conscripserunt, dubia certis, vera falsis indiscriminatum miscuerunt. Noster tamen Auctor, rerum ad Ambrosianam Ecclesiam pertinentium notitiâ, longo seduloque paratâ studio usus, ac ope Diplomatum, Codicumque nuper e tenebris edulcorum adjutus, ita profecit, ut tutio-
rem

rem uniuscujusque epocham figeret, atque peracta ab iisdem opera declararet: Quocirca a vero non aberrabimus, si tot inter Mediolanensium Præsulum Catalogos jam evulgatos, hunc pro sua dignitate, obque crism adhibitam perquam diligentem, novum appellaverimus.

Difficilem in hoc perficiendo Opere Saxii laborem quisquis dijudicabit, dummodo animadvertat, Seriem hanc per plura excurrere Secula, bellorum asperitate concussa, ac ignorantiae tenebris involuta; post quæ alia succedere nimis credulitati obnoxia, fabulisque facillimè inbærentia, quibus præteritorum temporum gesta insciebantur. Tot difficultates Auctori nostro satis superque compertæ hunc ad eam rerum indaginem compulerunt, ut nihil assereret, quod aut cœvorum, aut proximorum saltem auctoritate non inniteretur; cum assidua perquisitione, ac nunquam intermissa Librorum lectione eam sibi comparasset eruditionis messem, unde uberes probatosque manipulos in medium produceret. Quæ profectò res extero Homini, in rebusque nostris haud apprime versato, supra quam credi possit, perdifficilis evassisset.

Perfectam quoque elucubrationem hanc Saxii appellavi, ea potissimum ratione ductus, quod hic ab Apostolo Barnaba usque ad nunc sedentem in Ambrosii Catedra Joseph Putebonellum S. R. E. Cardinalem, Archiepiscoporum Seriem perduxit, Anno consistens MDCCLI. quo mors invida tam insignem doctrinam Virum nobis eripuit. Complectitur

Elitur illa quidem & eos, qui spontè oblatam Mediolanen-
sem Insulam recusarunt, spiritu Dei, & humilitatis amo-
re ducti: eos etiam commemorat, qui dolo, aut armorum
vi banc occupare Sedem ausi sunt; illos non omittens in-
nuere, qui falsò a cæcutientibus Scriptoribus Mediolanensis
Antistitis nomine donati fuerunt. De unoquoque horumce
Præfulum seorsim Saxius sermonem instituit; de Patria,
de Studiis, de Muneribus cujuscumque disseruit: quæ ad
Dei gloriam promovendam, ad Ecclesiæ sibi commendatæ
honorem augendum, ad commissi duci sui Gregis utilita-
tem comparandam quisque peregerit, distinctè declarat, pro-
fanæ quandoque historiæ narrationem interferens, ut eâ ve-
luti præeunte face, Præfulis gesta vividius illustrentur, &
Lector fortasse minus necessario expertus aliunde lumen
non cogatur exquirere. Ne quid insuper desiderandum su-
peresset, hoc quoque Saxius addidit ornamentum, ut scili-
cet tempus designaret, quo Familia quælibet Religiosorum
hominum vel Mediolanum inducta est, vel hac in Urbe
nata alias etiam Catholici Orbis Civitates, & loca ad In-
colarum proventum, sive pietatis studio, sive verbi Dei
prædicatione, institutis ibidem domiciliis juvit, & fovit:
quam ob rem summa Mediolanensibus Archiepiscopis aucto-
ritas, dignitas, & gloria, maxima Populis, ac præser-
tim Insubribus utilitas, delectatio, facilitas comparata.

Hæc breviter præfari, licet hujus probatissimi Operis
minus conscius, quod primoribus tantùm labiis attigi, op-
por-

*portunum censui ; majorem id procul dubio laudem repor-
taturum sperans ab eruditis Lectoribus , quibus celeberrimi
Auctoris nomen in pretio est , Et qui optimè noscunt , Scri-
ptionis tot tricis involuta argumentum non minorem Satio
Hominem ad illud feliciter enodandum exposcere .*

Joseph Antonius Saxius Collegio & Bibliothecæ Ambrosianæ Præfectus, Litterarum Reipublicæ ob plurimos ingenii sui cultissimi parvus in lucem productus perquam notus, mihiq̃ue potissimum, qui ultra XXX. Annos sub ejus humanissima institutione crevi atque insenui, quæcumque Opera elucubravit, ea sane omnia ita modestia, pietate, ac moderatione composuit, ut quid in iis reprehendendum esset, ferme nullus repererit, omnes laudaverint, quinimmo quampluribus Auctori- bus nimis libere scribentibus in exemplum proposuerint castigatoris disciplinæ propugnatores. Laudabilem hanc methodum religiosissimè servavit postremis vitæ suæ annis, quos in digerenda juxta severioris criticæ leges *Archiepiscoporum Mediolanensium Serie*, ad laborum, laudisque suæ complementum, impendit. Hanc ipsam eruditione amplissima confertam elucubrationem, ac *Vitæ* illius *Compendium* a Clarissimo Viro Balthassar Oltrocco, Bibliothecæ ejusdem Pro-Præfecto, dictatum, mandante Reverendissimo P. Hermenegildo Todeschini, Ord. Prædic., S. T. M. ac Generali in Mediolanensi Provincia contra Hæreticam pravitatem Inquisitore, diligenter perlegi; cumque in hisce Scriptionibus nihil bonis moribus, nihil Orthodoxæ Fidei injuriosum offenderim, sed iisdem tantummodo Sacram Patriæ eruditionem augeri, & Antistitum. Inlubriæ præclara gesta illustrari compererim, annui posse censeo, ut Typis committantur; me tamen &c.

Dabam Mediolani pridie Idus Apriles MDCCLV.

P. I. Servilianus Latuada S. T. D. L. C.

Die 2. Junii 1755.

Attenta supradicta approbatione

I M P R I M A T U R .

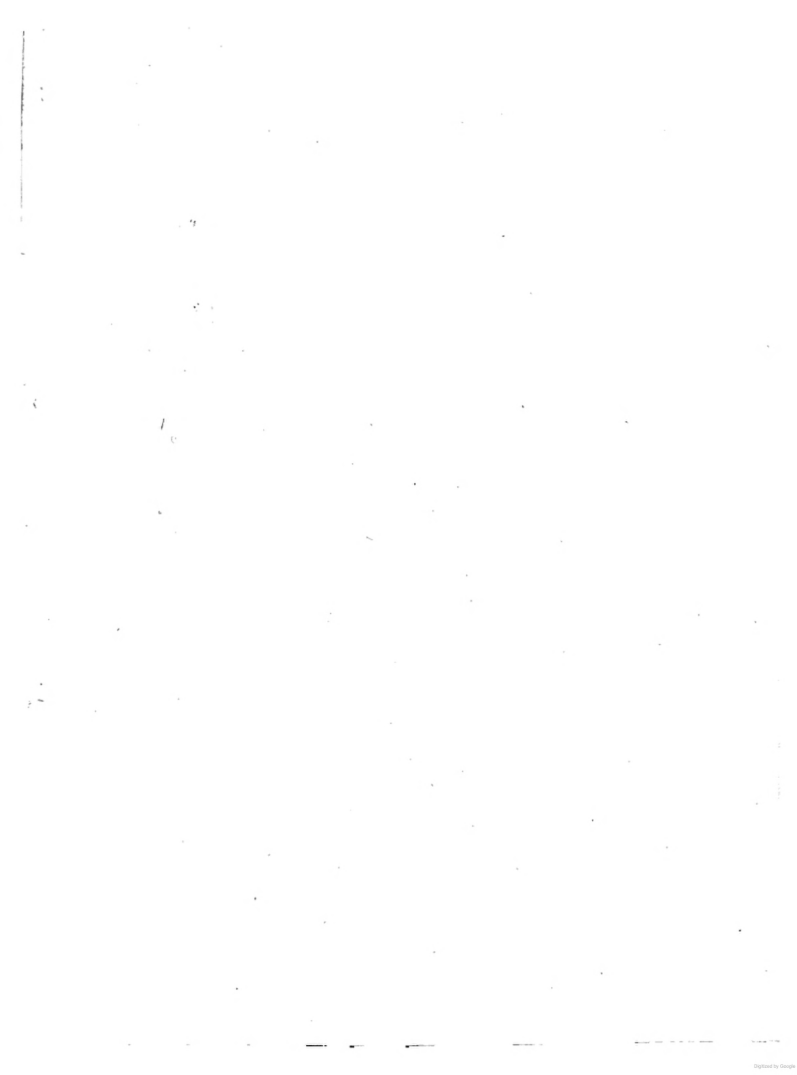
Fr. Hermenegildus Todeschini Sac. Theol. Mag., Ord. Præd., Inquisitor Generalis Mediolani.

Benedictus Mazzolenus Can. Ordin. Theologus Ecclesiæ Metropolitanae pro Eminentiſs. & Reverendiſs. D. D. Card. Archiepiscopo.

Vidit Julius Cæsar Bersianus pro Excellentissimo Senatu.

Tom. I.

† † †

DE VITA ET SCRIPTIS
JOSEPHI ANTONII SAXII

OBLATI SACR. THEOL. DOCTORIS

O L I M

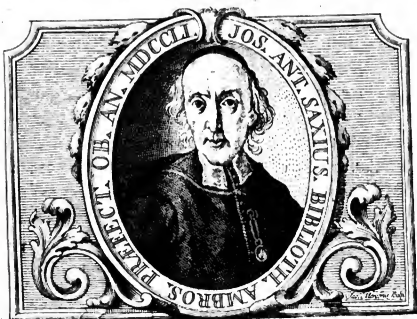
COLLEGIO ET BIBLIOTHECÆ AMBROSIANÆ
PRÆFECTI.

Tom. I.

li

*Hi mihi videntur fortunatè beatèque vixisse , quibus cum
auctoritate rerumque gestarum gloria , tum etiam sa-
pientiæ laude perfrui licuit . Cic. in Brut.*

Con-

Onfirmata Veterum exemplis consuetudo hisce præsertim, quos vivimus, viget annis, ut qui rerum bene gestarum laude floruerint, eos immortalitati consecret posterorum memoria, quæ illustrata monumentis Virorum eximiorum

Acta consignans literis, cum præsentis ætatis consulat gloriæ, tum futuræ prospiciat utilitati. Hinc graviora sapientum Hominum funera impatientius consequitur bonorum desiderium: sive postulantium, ne debito virtus

præmio immortalitatis fraudetur, sive expostulantium, senescente post cineres eorum laude, proposita sibi deesse exempla ad imitandum. Itaque gemina mihi causa id in præsens oneris imposuit, ut *Josephi Antonii Saxii* dotes, ac Scripta persequerer: commune institutum, cui inserviendum est; & plurimorum vota, quibus refragari videbatur pene subrusticum. Accessit præterea alia grati animi prodendi necessitas; cum & plures me unum intuerentur, qui ejusdem amicitiam postremis hisce annis coluissem, arcanorum participem & conscium, imo ingressum studiorum suorum cubile, ipsarum epistolarum causâ, quarum magna in Ambrosiana Bibliotheca mihi copia suppetebat; demum iisdem cum Saxio hærentem legum & societatis vinculis propter Collegii atque Ordinis commune utrique nomen. Hisce tamen de causis non electus potissimum sum, qui ejusdem res gestas scribendo complecterer, cum periculum sit, ne ineptus Scriptor obteram Viri laudes; sed relictus unus, cui plura ad id muneris obeundum nomina suffragarentur. Equidem non ignoro, plures sibi quàm libentissime fuisset sumpturos has partes; quibus etsi gratiam habeo, quodd occasionem animi mei declarandi dederint, subirascor tamen, quodd tam salubre consilium, tenui designato Scriptore, perverterint.

Mediolani natus, susceptus, & institutus ad laudem

Jo-

Joseph Antonius Saxius fuit, cui nec generis honestas absuit, nec Principum virorum patrociniū nascenti defuit; imo & solidæ gloriæ adjumenta in paternâ domo præsto fuere. Natalis illi annus fuit LXXV. supra sexcentessimū & millesimū, dies verò, qui Kalendas Martias præcedit; atque hic quidem primus vitæ dies postremus fore nato infanti videbatur, ingenti Reipublicæ Literariæ damno: quapropter consolaturi æternæ usuræ mortalis vitæ dispendium parentes, vix dum educitum in lucem salutaribus perfundi aquis voluere. Absuit tamen paulo post vitæ periculum, quare VI. post ortum die, iidem, qui æternæ salutis beneficium præverterant domi parentes, ne quid deesset ritus & pompæ ad sacram Baptismatis cæremoniam, in Mediolanensem S. Joannis, quæ *ad Concham* dicitur, Basilicam delatum infantem, in Excellentissimi Ceritum Ducis Antonii Borromei tutelam ac sacram disciplinam tradidere, qui rem deinde Susceptoris tenuit, ac nomen: Latebat jamdiu in Nobilissimæ illius Gentis patrociniio Saxiorum familia; verumtamen quod veteris horum observantiæ argumentum eo videbatur tempore, postmodum in eam partem fuit acceptum, ut præclarissimum infanti putaretur auspiciū. Scilicet omni vitæ tempore ornatus adeo, cumulatuseque Borromei Generis beneficiis exiit *Joseph*, ut verè de parentum manu in eorum,

ut

ut dicitur, manum traditus crederetur, cum eos semper & patris habuerit loco, & in eorum castris versaretur, atque præsidiis. Itaque tam honeste natum, & tam splendide susceptum domestica excepit puerum disciplina, in qua nisi sanctum, nisi eruditum, nisi solidæ laudis plenum, nihil ille vidit. Gemini antebant sapientiâ, & præclare factorum famâ Fratres Franciscus, & Thomas, quorum hic Anatomicâ scientiâ deinde præstans, & Urbis facillè ea in arte princeps, plurimas in Philosophicis rebus tum progressiones faciebat & maximas; alter verò in Oblatorum Sacerdotum album cooptatus, renunciatus deinde, post Philosophiæ ac Theologiæ prælectiones summa cum laude in Seminariensi Lyceo habitas, supremus sui Sodalitii Præses, ultimò Metropolitanæ Collegii Ordinarius, ut vocant, Canonicis adscriptus rudem adhuc *Josephi* animum excitabat honoribus suis, & ad æmulanda strenue decora incendebat. Itaque pueri ingenium naturaque majus quippiam spectare, ac polliceri cœperat, & magna præsertim in studiis propensio, quibus lata atque illustri fraterno decori patebat via. Neque paratæ in Literas indoli paternus animus; aut cura defuit; nam vix primas Grammaticæ salebras prætervectum filium in Societatis Jesu Patrum disciplinam tradidit parens; eorumque culturâ adeo fructuosè adoleverunt injecta sapientissimorum Institutu-

stitutorum labore virtutis semina, ut æqualium magister, & grandiorum natu tamquam æqualis & compar haberetur. Hac ratione Grammaticarum institutionum apprime gnarus, ad humaniorum Literarum, & Latine elocutionis haurienda præcepta in Modoëtiense Seminarium traductus est annus agens ætatis XII., adniten-
tente præsertim Fratre, qui Oblatorum magisterium & curam insito quodam in Ordinem suum amore ad carissimum Fratrem formandum diligenter præoptabat. Revera, ut erat in puero naturæ vis non acris quidem & vehemens, sed diligentiam præstans & patiens laboris, feliciter unius anni spatio ex tricis illis evasit; & in Mediolanense Seminarium evocatum, in primis elementis Rhetoricæ annum alterum, deinde in unctiore ejusdem palæstra triennium, Joanne Baptista Sutio Rhetoricorum interprete, eundem summa cum laude versatum intel-
ligo ex MStis monumentis, quæ ibidem servantur, de Alumnorum progressionibus testes fidissimi. Anno ætatis XVII. præter ejus Lycei leges, quæ nonnisi decimum-octavum a nativitate annum numerantibus discipulis adi-
tum ad castra Philosophica aperiunt, propter spectatam indolem, & ingenii naturam satis perspectam, dignus habitus est, qui gemina de more stipendia conficeret; cumque agmen in Dialecticæ, ac Philosophiæ campo semper inoffenso cursu duxisset, ejus Fratre Hieronymo
Phi-

Philosophicas theses prælegente, in publico certamine exactorum cum laude studiorum periculum fecit. In Theologica verò facultate Joſephum Ruſcam, & Fratrem iterum audivit quadriennium; & condiscipulorum ſuorum inſectis comitiis (neque enim in Literaria Republica idem quod in Romana juſ viget) renunciatus Dictator egit demum victor, propugnata Theologiâ, triumphum X. Kal. Sextiles Anno MDCXCVII.

Laureatum excedentem e prælio Seminarieſis Academicæ Principem, Oblatorum Sodalitium, in quod duobus ante menſibus fuerat cooptatus, excepit: Sacris deinde vix initiato, Aronenſi in Seminario adoleſcentium Clericorum Latinis literis imbuendorum demandata provincia eſt; ex qua quidem ad biennium illi delata, revocavit contractus ex inſalubri & gravi ejus regionis cælo virium languor. Itaque eos alumnos Bartholomæo Rubeo ſucceſſori optimâ literarum & pietatis diſciplinâ formatos cum tradidiſſet, (1) ſacris obeundis exercitationibus in Mediolanenſi S. Sepulcri Collegio implicitus

(1) Locuples hac in re teſtimonium exhibent Rubei ipſius literæ latinæ, de diſcipulorum progreſſionibus riſe ad Francicum Saxium Seminarieſibus ſtudiis Præſectum datæ X. Calendas Martias MDCC. in hæc verba; „ Nunciabo enim tibi monumenta ſapientiæ & pietatis, „ que Frater tuus juvenis ornatiffimus teneris animis diſcipulorum „ micorum ita inſiſxit, ut tuto auſim dicere, mollem ac imperitam „ ſtatem a nemine melius poſſe formari Ex quibus non „ levem certe lætitiâ percepi, cum & magnam partem laboris Prædeceſſoris diligentiâ humeris meis detractam ſenſerim, nec parvam „ gloriæ meſſem alieno ſtudio mihi videam comparatam „.

citus est, quo eum singularis & animo insita vocabat religio; quandoquidem literariæ Præfecturæ deerant, quibus par erat excellens ingenium. Primo tamen hujus Seculi Anno XIV. Kal. Majas, vacua, & a Joanne Baptista Repossio relicta, oblata est sedes Rhetoricorum Interpretis in Mediolanensi Seminario, quam ille usque ad Kal. Novembris occupavit: cumque coactus ex imbecillitate corporis ab ipsa veluti messe discedere, iterumque in S. Sepulcri Collegium translatus totum se in religionis castra conjecisset, etsi Giberti Borromei sollicitudo ejus favens ingenio jam illum Ambrosiani Collegii Doctorem designasset (2); postridie Idus Novembris Anno insequente datus est Comes Carolo Josepho Oldono, & Georgio Martinello, Viris magna cum sanctimoniz fama in Evangelii prædicatione versatis, qui sacram expeditionem in Arcisati Plebem ex Archiepiscopi Josephi Cardinalis Archinti mandato susceperant. Apostolicus hic labor nobis

Tom. I.

* 2

les

- (2) Aperiet initum a Giberto Borromeo tum Patriarcha Antiocheno consilium, necnon ipsius consilii causas, & Josephi indolem Francisci fratris epistola, ad eundem XII. Calendas Octobris anno MDCCII. scripta in hæc verba: „ Nicolaus Rubinus Bibliotheca tuæ optimus
 „ tutor amice me alloquens dixit, tuæ mentis esse vocare fratrem
 „ meum in secundum Ambrosiani Collegii Doctorem. Nihil magis ex
 „ animi mei sententia esse poterat, quam obsequium meum tot nominibus tibi obsecratum in fratre meo geminare. Nihil & fratris
 „ genio jucundius, qui imbecilli corporis metu coactus a laboriosis Seminarii studiis missionem petere, adhuc tamen literas cordi habet,
 „ amantque eruditæ quietis toto animo refugit æconomias provincias,
 „ quibus Sodalitium nostrum occupare solet quos eximit Academia.
 „ Quapropter totus in hoc officio erit, & pondere quodam animi in
 „ hæc studia prout, & accepti beneficii lege, & sapientiz tuæ imitatione „.

les Triumviros ad bimestre ferme spatium tenuit: quo tempore eas regiones vicatim nudis pedibus obire, etiam cum glacie rigeret solum, Fidelium confessiones excipere, quotidianis concionibus vitia oppugnare, pia fuit illorum exercitatio. Mirum certe fuit in Saxio illud religionis asperum testimonium, ut quam valetudinem ægre a studiis literarum sartam servasset, eam tam generose in pia ac durissima huiusmodi contentione profinderet; servavit tamen in tanto periculo, Deo adiutricem manum porrigente. Per eos ipsos, quibus sacræ prædicationi vacabat, dies: nimirum XV. Kal. Jan. Anni MDCCIII. adlectus in Ambrosiani Collegii Doctorem *Josephus* fuit, cum ex Antonii Albutii discessu Bibliothecæ Præfectus renunciatus esset Ambrosius Curionus, in cuius ipse locum successit. Non ita tamen in novi curriculum limine usus est literis, ut animum amoveri sineret a religione: Scilicet per insequens etiam biennium, autumnalibus recurrentibus feriis, delectus iterum est sacrarum, quemadmodum antea, expeditionum cum *Josepho Oldono* comes. Hinc in agro Mediolanensi Plebem Decimi obivit mense Septembri Anno MDCCIII., mox ad eundem mensem, insequente anno, Marliani, & Sevesi, Divini Verbi prædicatione ubique egregiè perfunctus. Hoc illi munus ut erat ex Sodalitii legibus impositum, tum præsertim *Josephi Cardinalis Archinti* man-

mandato, qui ejusdem dicendi vi, & genere admodum delectatus, ad Saxiorum Fratrum commendationem, hujus scilicet, & Francisci tum supremi Sodalitatis nostræ Moderatoris, dicere consueverat, se duos Saxios tamquam geminos pretiosos lapillos æstimare.

Suum igitur in Ambrosiano Collegio veluti campum nactus, sibi impar nunquam est visus, æque scilicet in religionis, ac literarum studio probatissimus. Sors tulit ut in ipso demandatæ tam illustris provinciæ limine ad summa contendere juberetur, atque in dolio, ut ajunt, figularis artis tyrocinium ponere. Jamdiu Mediolanensium gloriæ invidentes Transalpini, illatam ab Ænobarbo Federico Mediolanensibus cladem novâ injuriâ ita oneraverant, ut quod reliquum ejus arma nobis fecerant, literario bello per summum dedecus eripere conarentur. SS. Protasii & Gervasii Corpora in Ambrosiana Basilica antiquitus religiosissime asservata, atque ab ipso S. Ambrosio ibidem condita, Brisacum translata magnifice venditabant; eoque certius sibi arrogabant id laudis, quo clarius decedere ab eadem nostri ipsi Scriptores videbantur (3). Itaque ad eorum possessionem

* 2

Pa-

- (3) Ivere in hanc sententiam primo Bernardinus Corius in sua Historia Mediolanensi, & multo post Josephus Ripamontius, qui Parte II. Libro II. Historiarum Ecclesiæ Mediolanensis pluribus persecutus Mediolanensis Urbis exordium in hæc verba erumpit: „Corpora „Trium Magorum, itemque Corpora Gervasii & Protasii, Naboris „& Felicis extra communem injuriam fuere, sed ut auferret sibi, „non ut relinqueret nobis ea subsidia Barbarus „.

Patriæ vindicandam strenue in arenam descenderat Joannes Petrus Puricellus ex eodem Oblatorum Sodalitio Sacerdos, Vir, in quo æque acumen ingenii commendat, atque in excutienda antiquitate solertiam. Sed cum sparsim, ubi se ferebat occasio, in alia intentus Scriptor id argumenti pertractasset; illustres qui subsecuti sunt Transalpini Scriptores, hoste in oculos non incurrente, eandem recoquere crambem non sunt veriti, & veluti integram Brisacensium possessionem nobis obtrudere. Maximum præjudicatæ a Germanis causæ momentum afferebant magna nomina Crombachius, & Papebrochius; ille in trium Magorum historia, eorum opinioni subscribens; hic in Sanctorum Actis, in quibus Joannis Bollandi consilium subsecutus sin minus inventi operis gloriâ claruit, optime continuati laude certe Auctorem ipsum superavit. Itaque irruentes undique præclarissimos hostes jussus est Saxius depellere: Omni telorum genere, conjecturis, solidis argumentis, & depromptis ex tota antiquitate testimoniis oppugnavit, & justo bello adortus medium utrumque tenuit, atque arctiore nodo, quam ut possent elabi (4). Quid expectamus? Ex tam præclaro certamine uterque victor excessit Saxius,

(4) Egregii Operis Titulus hic est: Dissertatio Apologetica ad vindicandam Mediolano SS. Corporum Protasii & Gervasii antiquissimam possessionem &c. Mediolani MDCCVIII. apud Marcum Antonium Pandulphum Malatestam.

xius, & Papebrochius; dispari tamen ratione, cum alter argumentorum pondere, veritatis studio alter triumphaverit. Etenim moderationis ingenue Scriptor hic nobilissimus exemplum dedit, quod omnes in posterum admirentur, vix ullus unquam imitetur. Habere se Josepho gratiam testatus est apertissime, quod ea sibi explicasset, quæ antea solertissimam licet illius indaginem latuissent. Hinc palinodiam vere divinam eo promptius canens, quo facilius excusatione usus ætatis refugere potuisset, tabulæ a qua jam retraxerat manum iterum admovit, quintum supra octogesium annum natus, & perhonorificam de Saxio mentionem ei Supplemento, quod jam Conradus Janningus concinnabat, jussit adjungi; de sua certe detractum laude non existimans quidquid accessisset alienæ. Hanc in ipsis literarii curriculi carceribus consecutus lemniscatam veluti palmam, incredibile dictu est, quanta exinde cum laude fuerit Saxius in Italorum omnium atque Transalpinorum ore versatus. Placet eorum nomina & testimonia omittere, e quorum re erat non tam Saxium extollere, quam Papebrochii famam nitedulæ more arrodere. Eam dumtaxat proferam, luculentissimam certe, testificationem eo solidæ laudis plenior, quo ab omni assentationis suspitione magis alienam: Scilicet ab iis profecta laus, qui suis rem pendunt ponderibus, nec partium incenduntur

flu-

studio, ea demum vera ac solida appellanda est. Itaque maxime omnium Dissertationem hanc probavit, in quem fuerat elucubrata, Papebrochius. Apud hunc non solum ille in laude, sed etiam in gratia fuit; & præter literas ejus verbis a Conrado Janningo ad Saxium datas (5), extat nobilissima recantata ab ipso sententiæ

com-

- (5) Placet hæc integras exponere, ex quibus non erui dumtaxat potest, quanti hanc Dissertationem Janningus fecerit, verum etiam quanti Auctorem ipsum æstimaverit:

„ Admodum Reverendo, atque Illustri Viro

„ D. Josepho Antonio Saxio

„ Conradus Janningus e S. J. S. P. D.

„ Pridem mihi Mediolano submisit R. P. Jo. Baptista Mosca noster
 „ Dissertationem Apologeticam tuam, Admodum Reverende ac Illu-
 „ stris Domine, qua Mediolano vindicentur Corpora Sanctorum Ger-
 „ vasi & Protasii, tuo, ut puto, dono. Verum Codex ille, nescio
 „ quomodo intercidit. Quod ubi post longam expectationem meam
 „ ille tandem intellexit, aliud ejusdem exemplum dono suo gratiose
 „ supposuit, quod nuper huc allatum est. Legi obiter librum: placuit
 „ claritate, eruditione, ac modestia sua. Mox ipsum obtuli lustran-
 „ dum optimo Seni nostro Papebrochio; qui inde oblectatus æque, ac
 „ ego, fuit; simulque professus, se inde discere quæ nescierat; usui
 „ futura, tum ad augendum & magis illustrandum Commentarium
 „ suum de prædictis Sanctis, tum ad mutandum, quæ de sacris illo-
 „ rum Corporibus, eorumque possessione Mediolani perpetua graviori-
 „ bus argumentis in hoc libro tuo productis penitus nunc persuasus.
 „ Imo capita aliquot correctionis suæ jam collegit, octoginta quatuor
 „ annorum senex; mihiq; tradidit, Supplemento Janii, quod præ
 „ manibus est, inferendi. Vellem tam propinqua esset occasio pluri-
 „ bus agendi de sententia, quam olim veriorera putavit P. Jo. Bollandus
 „ in Commentario suo ad diem VII. Februarii de ætate Sancti Ro-
 „ muldi Camaldulensium Institutoris; quam post annos demum quin-
 „ quaginta nuper sedulo illustravit D. Guido Grandi in Dissertatione
 „ sua Camaldulensi ex monumentis vetustis! Cujus tamen rei mentio
 „ fieri quoque poterit in prædicto Supplemento ad diem XIX. Janii,
 „ quo

commemoratio in eo volumine, quod Supplementum in Acta Sanctorum Mensis Junii inscriptum, atque editum in lucem fuit. Ibi spongia ulus Papebrochius plura emendavit ex Saxii sententia, atque (ut ejusdem verbis utar) *Saxio facem præferente: neque eum profiteri puluit, unde profecisset etiam ea LXXXV. annorum ætate. Rejecit exinde ad fabulas Crombachii fundamenta, & Mediolanensibus perspicue SS. Fratrum possessionem adjudicavit, Brisacensibus ereptam, quibus maxime in priorere faverat Commentario. De eadem item emendatione differens ibidem Conradus Janningus, mirum, quantam Saxio virtutis, Papebrochio modellicæ laudem tribuat. Hæc ille: Reformationem Commentarii (de SS. Martyribus Protasio & Gervasio) concepit (Papebrochius) ex lectione Dissertationis Apologeticæ Doctoris Josephi Antonii Saxii Concepit autem reformationem suam, & propria*
ma-

„ quo ejusdem Sancti Romualdi nomen inter Prætermisso repeti-
 „ tur „
 „ Redeo ad Apologiam tuam, Admodum Reverende Domine, in qua
 „ numero CXXXVII. Sanctus Udalricus vester, ab aliquibus pro San-
 „ cto Anstlie Augustano h. bitus, dicitur *gratias sanitatum conferre;*
 „ quas Puticellus ait, *publicis tabulis consignatas* &c. Iltas tabulas ope-
 „ ra pretium foret nobis describi: Et si auctoritas tua id faciendum
 „ curare possis, utemur illis ad majorem gloriam, seu Sancti Udalrici
 „ Ep. Augustani, seu alterius Sancti (quod nobis verosimilius est)
 „ apud vos culti; certe ad gloriam Dei, qui in Sanctis suis quilibet
 „ cumque colitur, majorem. Denique gratulor Auctori suo Disserta-
 „ tionem Apologeticam ad vindicandam Mediolano SS. Corporum
 „ Protasii & Gervasii antiquissimam possessionem; meque tibi, cete-
 „ ritque omnibus, qui meliora quam quæ nobis suppeditata fuerunt,
 „ aut in mentem venerunt, bona ratione nixa produxerint, amicum
 „ profiteor. Dabam Antuerpiæ VI. Kal. Decembris MDCCXI. „

manu, quoad licuit, in tam gravi senectâ & caligine oculorum disposuit, mandans nobis, ut in Supplemento Junii illam ederemus in lucem, & gratularemur Auctori Apologia de opera sua, & Opere.

Hi primi fuere in Saxio virtutis igniculi, & semina, quæ ad nova gignenda, procreandaque plurimum valere. Felicior etiam paulo post eidem sese obtulit planities, in qua liberius comparandæ eruditionis studium excurreret. Ambrosianæ Bibliothecæ legibus cautum est, ut nobilissimi, quibus ea abundat, MSSi Codices in Præfecti unius tutela semper atque præsidio latent: cui ea demandata provincia est, ut eos Collegii Ambrosiani Doctoribus suppeditet identidem, qui ad eorum elucubrationes facere præsertim possunt; ceteros vero ab exterorum oculis arceat, quo infinitis congesta sumptibus supellex literaria in Bibliothecæ, Doctorumque commodum atque utilitatem reservetur (6). Fortè triennio post editam Saxii Dissertationem pretiosa eidem patuere MSSrum penetralia: nam defunctus Præfectura cum esset Ambrosius Curionus, qui eum Magistratum per septennium habuerat, atque Anno MDCCXI. Sacrorum Præ-

(6) Hoc alte multorum animis infixum velim, ut stolidæ blateronum quorundam dicacitati occurrat, qui vel debere sibi putant, si quid videre ex MSS. Bibliothecæ nostræ sibi per summam Præfecti humanitatem aliquando liceat; vel ea videri interdum non posse conqueruntur: quorum illud summæ inficitur est, alterum insignis videtur audaciæ.

Præses in Oppido Seveso renunciatus fuit, communi acclamatione (7) in ejus locum suffectus Joseph concreditam sibi vidit nobilissimi Literarii patrimonii potestatem. Quare ad hanc potissimum exornandam Spartam advertit ocyus animum. Latebant in perviis exterioris Bibliothecæ forulis nonnulla adhuc MSSa, veterum curarum male desertæ reliquiæ. Mens erat Borromei Præsulis Patroni, eorumque, qui ex Clero Ambrosiano delecti Bibliothecæ Administrationi præfunt, omnia in unum locum conferre, remotum illum quidem ab exterorum manibus atque sepositum ab audaculorum quorundam oculis, qui nostrarum legum imperiti, quidquid in ea reconditur, publici esse autumant juris, licet in unius Collegii usus studiose a Conditore comparatum. Huic consilio administrando aptissima sese offerebat Saxii diligentia. Assumpto igitur in curæ partem Clariss. Collegæ Bartholomæo Rubeo acris ingenii, nec minoris solertiae

Tom. I.

* 3

Vi-

- (7) Audiens eum communibus electum suffragiis Gibertus Borromeus Patriarcha Antiochenus in hanc sententiam Saxio gratulatus per litteras est, III. Calendas Augusti MDCCXI. „ Immortaliter gaudeo electum te audiens in Ambrosianæ Bibliothecæ Præfectum, prout æquum erat, atque ego jundiu optabam. Omnium istorum Præsidum plausus quibus tibi acclamatum est, & meritis debebantur tuis, & eximiis etiam virtutibus, quibus ornaris. Tute probe scis, non hoc me dumtaxit tempore suffragio meo ad hanc electionem consorsisse, utpote quæ utilis summo opere sit Bibliothecæ ipsi futura. „ Hoc ipsum jamdiu mente præverteram, quemadmodum jus omne exigebat, & tui præsertim amantissima admiratio mea, quæ angelicas tuas dotes suspicit. Itaque hoc potius mearum partium est, ut „ tibi gratias agam pro eo suscepto munere, in quo dum versaberis, „ ego eandem admirari poterò „ „

Viro, luctari cum tineis & blattis cœpit: Pulverulentos Codices scrutari ex appositis titulis, atque in Indicem ordine redigere, complures etiam penitus introspicere, eorumque sensum exprimere, partiri Opuscula, expendere, apte congruenterque illorum ætatem dignoscere, solutas item, & in fasciculos compositas chartas in nova conflare volumina, utriusque studia fuere. Inter tot prompta sibi & paratissima eruditionis præsidia grandescibat ipse quodammodo Saxii animus, & nova quotidie veluti oboriente luce, in ipsa antiquitatis adyta securo tramite irrumpebat. Accedebant etiam crebræ per literas Clariss. Muratorii ad istiusmodi opus urgendum perficiendumque cohortationes; neque enim melior hujus studii æstimator esse poterat, quàm qui ex eodem penu tot sibi gloriosa, Reipublicæ vero utilia ingenii monumenta deprompsit (8). Verùm utinam spem illius, & nostram

- (8) Sæpius a Cl. Muratorio admotos Josepho stimulos hac de causa lego:
 Primum enim anno MDCCXII. postridie Idus Jan. sic eum hortatus est: „Optimo consilio Patriarchæ Antiocheni effectum est, ut deno in Indicem referrentur MSS. Græca; atque utilissimum erit idem præstare de Latinis, Italicis, & Arabicis, quæ supersunt nondum in ordinem redacta, Hac occasione multum gaudeo te unum cum Collega Rubeo penitus callere posse antiquos Codices, quorum tractatio mirum in modum ad eruditionem confert, atque conducit ad nova semper alia proferenda „ . Item postridie Nonas Majas idem inculcavit eodem anno. „Rursum gratulor tibi susceptum laborem in MSS. Ambrosianæ recognoscendis; qui labor sine jucundissimus Viro erudito est, qualem te esse scio, quique maximo tibi usui crit, ut ad exitum meditata perducas, imo nova etiam Opera mediteris. Ego etiam tractavi semel, imo pluries omnia isthæc MSS., & in mea adversaria etiam retuli quidquid ad literarias meas cogitationes

stram fallax non interceptisset rerum exitus! Pertinax in hac provincia obeunda labor, & plane quotidianus fre-
git mentis robur; & lento tentata morbo valetudo non
vires dumtaxat ad rem conficiendam opportunas ade-
mit, verùm etiam animum a retexenda absteruit. Sub
vitæ exitum mihi ingenue aperuit, ad labores hujusmo-
di firmam viribus, & juvenilem ætatem unice aptam
fore, imo eâ firmiorem, qua ipse usus esset. Suum ta-
men illi non defuit pro feliciter inita opera congiarium,
sive consolationis loco propter inflictum valetudini vul-
nus, sive incitamenti ad spem excitandam eorum, qui
imperfecto manum essent admoturi. Inde etiam major
congiario fructus accessit: utpote maximam conceptus
labor eruditionis segetem inde collectam in iis, quos
concinnavit, libris utiliter admodum & gloriolæ profu-
dit.

Recreatus utcumque, remittere tamen mentem ab
omni exercitatione non desinit. Suapte ingenio pronus
in religionis studia, accommodatam pietati suæ, & cor-
poris imbecillitati scriptionem aggreditur. B. Joannis
Nepomuceni nomen in magno erat honore tum apud
Insulæ; novum illud quidem nostris auribus, sed hi-

* 3

sce

„ tiones pertinebat Prosequere strenue cœptum iter, fa-
„ cturus operæ pretium tum Bibliotheca ipsi, atque his, qui eandem
„ usuri sunt; deinde transfer cogitationem ad hoc, ut fructus a te
„ percipus in publicam utilitatem redundet „ .

ſce regionibus ex Bohemia propter quoddam veluti Auſtriaci Dominatus commune nobis cum ea vinculum , & quaſi cognationem illapſum . Hoc amplificare Saxius ſtudit , atque ex P. Bohuſlai Balbini fide & commentariis (9) ejuſdem Vitam , reſque mire geſtas edidit in lucem , Italico ſtylo reddens Latinam ejus hiſtoriam , quæ ſuppreſſo Auctoris nomine dum tereretur multorum manibus , ex opere ipſo æſtimari facile Scriptorem poſſe , credidere univerſi . Paulo poſt alii ex aliis illum obruere labores non ſua quidem voluntate ſuſcepti , ſed potentiorum rogatu , quod vere dixeris imperium . Renunciatus Mediolani Archipræſul a Summo Pontifice Clemente hujus nominis XI. Benediſtus Herba Odeſcalchus , & Sacra Purpura ornatus in Mediolanenſium JCC. Palatinorum Equitum Collegium fuerat cooptatus . Abſens tum , & in Polonia degens torquebat expectationem noſtram ; verùm plauſus atque acclamationes ab amantiffimis Civibus jure ac merito extorquebat . Ea itaque occasione Joſephi Frater Franciſcus Alumno ſuo (10) ad tantæ Dignitatis faſtigium eveſto *Triumphum Nobilitatis* ,

(9) Sancti hujus Vitam atque virtutes Anno MDCLXX. colligere conatus fuit hic Auctor ex veteribus Mſtis ac Libris editis , ut docet ad diem XVI. Maji Daniel Papebrochius : Saxius autem ſic inſcripſit : *Vita del B. Gio. Nepomusceno Canonico della Chieſa Metropolitana di Praga, cavata dagli Atti de' Santi alli 16. Maggio. Milano 1715.*

(10) Theologicæ facultatis tyrocinium poſuerat Benediſtus Herba Odeſcalchus in Mediolanenſi Seminario , Franciſco Saxio prælegente .

tatis, & *virtutis* (11) instruxerat splendidissimum; Joseph vero dum insequente anno optimus Cardinalis in Urbem advenisset, & præsens Collegium ipsum suo bearet aspectu, annuam gloriæ celebritatem (12) renovavit: quare Apparatum ipsum *Anniversarium gloriæ* inscripsit; cùmque recurreret anno circumacto antecedentis cooptationis commemoratio, ex ipsa mensis Septembris, in quem celebritas inciderat, opportunitate instruendæ pompæ duxit argumentum. Ex Romanorum moribus didicerat, eo tempore Ludos institui solitos, quos *Magnos* appellabant, in quibus sive armis, sive toga illustriores Viri antegressi agmen ducebant juventutis; & victoribus demum imponebantur coronæ. Quod ex univèrsa Romana Urbe agebatur spectaculum, id totum ex unica Familia Saxius feliciter concinnavit. Ex hac delectos plures atque insignes doctrina ac religione Viros, inter quos maxime eminebat Innocentius XI. Summus Pontifex, in oculis omnium defixerat Josephus: deinde ejusdem Cardinalis quinque amantissimos Fratres integerrimosque exprimi jusserat juventutis subsequenti

loco:

- (11) Hoc titulo prædet ipsius Francisci opusculum hac occasione elucubratum, & Mediolani editum MDCCXIV. apud Federicum Galiardum.
- (12) *L' Anniversario della gloria celebrato dagl' Illustrissimi Signori Abbati, & Collegio de Signori Conti, & Cavalieri Giureconsulti per il soleame ricevimento dell' Emo Sig. Cardinale Benedetto Erba Odescalco Arcivescovo di Milano loro Collega. In Milano MDCCXV. per Carlo Federico Gagliardi. in 4.*

loco : postremo datas præcipuis Benedicti virtutibus , quarum potissimum causâ triumphans Collegium ingrediebatur , suis coronas affluerat ex Græcorum , Romanorumque instituto : Graminea scilicet Pietati tamquam Obsidionalis ; Caritati Civica seu Quercea ; Myrtea veluti Ovalis Sapientiæ , Liberalitati Spicea , Laurea Doctrinæ ; sertum verò ex Olea contextum Clementiæ , Prudentiæ ex Floribus , ex Palma Fortitudini , ex Amarantho Gloriæ , ex Auro Religioni decernebatur . Universum Apparatum , & dignam triumphante Archipræsule pompam accurate descripsit , atque anno insequente in lucem edidit qui tum erat a Secretis Civitatis Joannes Augustinus Meda (13) ; placuitque hac ratione perenne Saxii ingenii extare monumentum . Biennio post cum par delata Purpuræ Dignitas Bernardino Scotto in idem Collegium cooptandum novum Cardinalem suaderet , Civium desiderium ad par spectaculum demandata Saxio extruendi novi Apparatus provincia excitavit . Neque certe expectationi omnium hic defuit ; eamque exhibuit celebratiss speciem , in qua sua æque , ac Scotti sapientia triumphat-

(13) Latine hoc Joannis Augustini Medæ Opusculum fuit conscriptum *Amoris triumphus in Mediolanensi Metropoli Exarcentis, Archiepiscopum D. D. Benedictum Herbam Odesealem XIV. Cal. Sept. MD. CXIV. Pontificale solium capefcentem solemniter excipiente . Narrabit dicant Opusculum Illustrissimis DD. Urbis Praefectis, & LX. Decurionibus in solio ejusdem Civitatis, atque universæ Provinciae a Secretis J. C. Jo. Augustinus Meda, Mediolani, in Curia Regia typis Marci Antonii Pandulphi Malatestæ MDCCXV in 4.*

pharet. Gratulabantur Nobilissimi Equites excepturi honores sapientiæ (14), quibus cum maximè floreret Scotus, segetem atque materiam laudis Saxio suppeditavit. Venum tum forte appetebat tempus; quare Purpurato Principi insinuat Ludos, imitatus quinquatria, quæ prima anni tempestate in Minervæ honorem olim celebrabantur. Si Clariss. Apostolum Zenum audiamus, Inscriptiones ac lemmata temporis accommodata, ac loco ingeniose ducta sunt, ac feliciter. Descripsit deinde singula Saxius justo volumine comprehensa, eamque Descriptionem editam habemus, iisque refertam luminibus, quæ non minus Romanam, ac Græcam, sed Ecclesiasticam etiam sapiant eruditionem. Hæc in lucem producere meditantem nova ex tempore affecit sollicitudo, quæ aliquam afferret properanti moram. Joannis Baptistæ Tonettæ opera atque consilio recens advectæ ex Aronenſi Asceterio ex S. Francisci Salesii Instituto sacræ Deo Virgines novam veluti coloniam deduxerant in hanc Urbem; iisque adjectæ ex primariæ Nobilitatis flore puellæ cœtum conflaverant Virguncularum, non sola castimonie laude, verum etiam virtutum omnium splendore.

op-

(14) Gli onori della Sapienza spiegati in pubblica pompa dagl' Illustrissimi Signori Abati e Dottori dell' Illustrissimo Collegio de Signori Giudici, Conti, e Cavalieri di Milano per congratulazione della Sacra Porpora conferita dalla Santità di Clemente XI. al di loro Collega F. Etti, e Reſo Sig. Cardinale Bernardino Stetto. In Milano MDCCXVII. per Pietro Francesco Nava. io 4.

optimum futurum Patriæ ornamentum . Sanctæ Sophiæ Templum , ad quod fuerant collectæ , vetustate penefatiscens hortabatur , ut earum religioni commodius consuleretur ; quare Benedictus Cardinalis Odescalchus , qui conclusum hunc Hortum studiose , ut omnia , colere pro virili studebat , conspirante in idem consilium nonnullorum Nobilium opera , novi & splendidioris Templi fundamenta jacere cœperat , quod intra paucos annos ad eam , quam hodie suspicimus , pompam etiam feliciter perduxit . Splendida celebritate peracta res est ; atque in partem illius venit commune gaudium , quo natus per ea tempora Leopoldus Archidux Austriæ fuerat exceptus . Nam sacræ illæ Virgines Templi sui primordia Deo dicare statuerant tamquam grati animi testimonium propter datum Augustæ familiæ Infantem , hæredem , ut sperabant , futurum avitæ religionis non minus quàm dignitatis . Editus typis libellus est (15), quo universa celebritatis illius ornamenta singillatim complexa sunt: Quidquid in eo ad historiam , & rem gestam spectat , Bartholomæus Rubeus , tum Saxii Collega , de more egregie comprehendit : Orationem eo tempore habitam scite elucubra-

vit

(15) *La Gratitude verso Dio per la nascita del Serenissimo Infante Leopoldo Arciduca d' Austria , e Principe dell' Asurie , eternata in un Tempio da innalzarsi in Milano dalle Monache di Santa Maria in Santa Sofia , presentata alla S. C. C. R. M. della Imperadrice Elisabetta Cristina dall' Superiora , e Religiosa Fondatrice dello stesso Monastero . In Milano , per Domenico Bellagatta MDCCXVI. in 4.*

vit idem Tonetta : Omnia, Virginum nomine, Elisabethæ Christianæ Augustæ inscripsit eleganti epistola Saxius, ex Oblatorum sodalitis universi; quorum postremus etiam sacro Apparatu palæstram quamdam, & veluti extrema Inscriptionum lineamenta attulit. Verumtamen animi vim, & infirmitatem corporis tum ostendebat Josephus, atque hanc una virtute superabat; hinc autumno ejusdem anni ineunte, ægra valetudine cum esset, jussus est doctis curis abstinere; quod Literariæ Reipublicæ potius, quam Saxii periculum datis literis conquestus est Romæ degens Giberus Borromeus Patriarcha Antiochenus, tum a Cubiculo Clementis XI. Pont. Max. Quamquam nec diu segnotium passus est Josephus; nec confirmandæ illius valetudinis desiderium diutius tulit Giberus: qui anno insequente ad diem XV. Martii renunciatus S. R. E. Cardinalis, primus depulsi morbi fructum est consecutus, quemadmodum invalescentis moleste dolorem fuerat passus. Solemnis eidem statuebatur triumphus, cum post recentem inaugurationem, in J. CC. Palatinorum Equitum Mediolanense Collegium esset de more referendus. Ad notam Saxii eruditionem confugere qui instruendæ pompæ consilium ceperant. Pridie Kal. Septembris communi Patriæ, bonorumque omnium plausu cooptatus est novus Cardinalis; isque maxime inter Majorum suorum, qui Patriam hanc illustrarunt, imagines erat conspicuus. Singulas

Apparatus partes describere nec meum est, nec instituti: facturus dumtaxat operæ pretium sim, si quid Saxius illius auctor mente conceperit, evolvam. Utar itaque verbis, quibus ille ferme usus est, dum consilium suum edita in lucem descriptione aperiret: Respiciens amplam splendide factorum, Virorumque insignium seriem, qui antiquissimam clarissimamque Borromeorum familiam diu illustrarunt, duo sibi firmiter cavenda statuit: Primum ne quid externæ eruditionis tanto argumento infereret, cum Nobilissimæ Gentis decora omnibus etiam Rhetorum luminibus destituta ipsa lucerent per se se, quin aliunde sibi dignitatem conciliarent: alterum vero, ne ab hac insigni Urbe recederet in seligendis rebus, unde magnificum Borromeorum nobilitati elogium texeretur. Suadebant autem tum menstrui temporis ad hoc dati angustię, tum etiam loci ipsius, quo universa pompa erat definienda. Hæc illum causæ non sinebant peregre aut longius accersere turmatim egregia Nobilissimæ Stirpis facta, præsertim cum Scriptorum copia hanc illi præripuisset gloriam, ut singula ornamenta persequeretur Gentis, quam aliqui ex Regio genere ortam memorarunt. Hæc illius intentia; sed coronidis loco scite Zenus in sua Ephemeride hunc Apparatum describens apposuit: *Hæc unum dicemus, optime Clariss. Saxium peregrisse quod suarum erat partium; cum*
hæc

bac in re , ut in ceteris omnibus , summæ prudentiæ laudem cum summa doctrina conjunxerit , ejusque ingenium feliciter maximarum , exoticarumque eruditionum ornamenta prodiderit (16).

Patriæ amplificandis honoribus intentum nova , & ab ejus instituto maxime aliena avocavit sollicitudo. Etenim Nicolao Rubino vivis erepro , destitutum Quæstore ærarium cum esset Bibliothecæ , ejus administrandi provincia demandata est Saxio ; quam cum post trimestre spatium , novo successu Quæstore , dimisisset , in literaria iterum se conjecit caltra lubentissime . Neque optima defuit votis opportunitas . Pacatis tandem post diuturnum bellum ac tranquillis Europæ rebus , & restituto Cæsaris patrocinio , Autuerpienses Bollandiani Patres publica luce donaverant ; quod dudum sponderant Supplementum in Mensem Junium . Perhonorifica ibidem injecta fuerat de Josepho mentio , ut diximus . Quare hic non intemperanti victoriæ gaudio , sed veritatis vehementiori studio ductus , cum alia sibi suppeterent posterioribus comparata curis , ac præsertim ex sedula MSSrum investigatione ad Patriæ decus fulciendum argumenta , veteri

* 4

Dis-

(16) *Pompæ hujus descriptio edita typis est hoc titulo insignis : Le Nobiltà Borromea esposta in fontuoso apparato dagli Illustrissimi Signori Abati e Dottori dell' Insigne Collegio de' Signori Giudici , Conti , e Cavalieri della Città di Milano nelle solenne Aggregazione dell' Emo , e Reale Sig. Cardinale Giberto Borromeo Patriarcha d' Antiochia , e Vescovo di Novara. In Milano MDCCXVIII. per Pietro Francesco Neus . in 4.*

Dissertationi adjunxit Appendicem (17). In ea novis monumentis satis propugnatam exaggeravit possessionem. Verbis ipsis Papebrochii calculum retrahentis suum diligenter expensis atque illustratis, nonnulla ex autographis ipsis S. Caroli scriptis in medium protulit, quæ ignota sibi antea, nunc optime in rem ipsam cadebant. Ultrimò Opus ipsum gemino additamento ornavit: liberius aliquanto, quam causa exigeret, sed non inutiliter; cum hanc veluti operis coronidem quadam affinitate ac veluti vinculis hæreere cum victis jamdiu Adversariorum rationibus intelligeret (18). Perfectam Appendicem veteri

- (17) *Appendix ad Dissertationem Apologeticam pro vindicanda Mediceo SS. Corporum Garvasii & Protasii antiquissima possessione Auctore Josepho Antonio Saxio SS. Ambrosii & Caroli Oblato, S. T. D. Collegii & Bibliothecæ Ambrosianæ Praefecto Mediolani in Curia Regia Anno MDCCXIX exseudebat Marcus Antonius Pandulphus Malatesta Regius, Ducalisque Typographus, in 4.*
- (18) Appendicis hujus partem ad Conradum Janningum cum MS. mantissi adjicienda Sancti Ulderici Actis Josephus misit, antequam typis ederet; atque utrumque illi munus gratum fuisse intelligo ex Jan-nigi ipsius literis Antuerpiæ datis V. Kal. Quintil. MDCCXII. „Red-ditiæ mihi pridem fuerunt humanissimæ tuæ juxta & gratissimæ no-bis, quibus per illas suppeditatur tum accessio argumentorum ad „confirmandum sententiam in libro tuo copiose probatam, erucenda „ex duabus epistolis Petri Galefinii ad Sanctum Carolum olim scrip-tis super celebratione Festi SS. MM. Gervasii & Protasii tota Civita-te a populo peragendi; & super possessione Corporum illorum etiam „e sententia Cardinalis Sicleri. Tum suppeditatur quoque accessio no-stris Sanctorum Actis per Summarium gratiarum quas Sancti Ulder-ici Ep. intercessione ad ipsius Corpus & Imaginem fideles a Deo „illuc plures consecuti sunt. Quod Summarium, aliisque eo spectantia „pro Additamento erunt post Acta Sancti Udalrici Ep. Augustani die „IV. Julii, non absque grata recordatione tui: Cui interea cum de-bita gratiarum actione pro impensis nobis opera salutem diuturnam, „prospereque felicium studiorum continuationem, etiam ab optimo „Sene nostro Papebrochio enixe precor: atque uti nos te amare velim „persuasum habeas; ita nos vicissim amare perge &c.

ri Dissertationi subjecit, atque utramque Generali Urbis nostræ Concilio inscripsit, retulitque obsequii sui fructum cum mercede conjunctum, amplissimum virtutis a Sapientissimo Ordine testimonium (19).

Hoc ornatus insigni judicio aliam ille Patriæ gratiam retulit, dum comparata novorum voluminum suppellectile Ambrosianam lautius intrueret Bibliothecam. Hunc ille ex perbrevis administratione ærarii fructum perceperat, ut disceret, haud contemnendam æris summam posse fidentius in libros expendi. Sic objicientibus nonnullis Trantalpinis nostræ Bibliothecæ exoticarum editionum inopiam opposuit Saxius splendidam Præsidum liberalitatem. Eâdem ulus occasione & plenam hausit veterum voluminum notitiam, dum librariam rem studeret augere, Indicesque consuleret; neque exinde umquam

(19) In Acta publica relatum publicum de Saxio Decretum hujce place verbis conceptum est:

„ Johannes Gaspar Caimus

„ Vicarius Provisionum

„ & LX. Decuriones

„ Concilium Generale Civitatis Mediolani:

„ Mediolanensi Metropoli vindicatarum Sanctorum Gervasii & Protasii Corporum possessionem Eruditissimo Ambrosiano Bibliothecæ
„ Præfæcto Joseph Antonio Saxio acceptam retulit Sexaginta Decurionum Generale Mediolani Concilium: Ipsum itaque tanti decoris
„ Vindicem atque Assertorem, Civem optime meritum Publica dignum censuit memoria, & commendatione.

„ IV. Non. Maji MDCCXIX.

„ Locus Sigilli.

„ Subscript. Jo. Augustinus Meda

quam cogitationem hanc abiecit, donec sub vitæ exitum doluit, minores esse desideriis suis loci angustias, etsi in interioribus Ambrosianis ædibus novam veluti ex recentioribus libris Bibliothecam construxisset. Ex hac præsertim investigandi solertia ortum illud consilium reor, ut Typographicam Mediolani Historiam contexeret; lego enim per hæc tempora datas ad eum ab amicis Viris frequentes Epistolas, præsertim Cajetani Vulpii, & Gasparis Beretti, quibus ille de rariorum ac præsertim Mediolani excusorum voluminum titulis & præstantia docebatur. Corroborabant item hanc Viri industriam crebræ trans Alpes admotæ pro comparandis vetustis editionibus preces, ex Austria præsertim, & Helvetia: illæ nimirum per Vindobonensis Bibliothecæ Præfectos; hæ per Dominicum Cardinalem Passioneum, tum sedentem vel Lucernæ, vel in Murenfi Cœnobio Pontificium Internuncium. Hic cum totus in eo jam ab adolescentia esset, ut Bibliothecam instrueret, quæ omnibus miraculo esset, ut reapse eî consecutus, multam se debere in hujusmodi conquirendis Saxii diligentia, & habere etiam gratiam declaravit ingenue. Imo cum ex Josepho audisset congesta jam a se multa, quæ Alexandri Minutiani excellentis cumprimis Typographi Vitam, atque typographicos labores illustrarent: ut erat, atque eî Literariæ Reipublicæ ornandæ studiosissimus, instare

non

non destitit, ut hoc in eam conferret propere beneficium. Neque mirum erit propterea, si aliorum hac in parte conatus pro virili foveret Saxius, ut egregie præstitit, cum Cominiano prælo Joannes Antonius Vulpus S. Caroli Sermones Anno MDCCXX. committeret; & Mediolanensis Provinciæ administrationi Præfectum Comitum Hieronymum de Colloredo excitaret, ut ex edendis in hac Urbe libris unum exemplar Bibliothecæ gratis offerrent Librarii: qui tamen, ut est hominum genus avidissimum lucri, optimi Principis beneficentiam vel eluserunt, vel, ut veriori verbo utar, nihili fecerunt. Sed utcumque Josephi beneficium intercipere eorum avaritia potuit; impetrati laudem certe non ademit. Quinimo de suscepta tam viriliter Bibliothecæ cura gratulatus per literas est ejusdem Patronus Gibertus Cardinalis Borromeus; & maxime obstrictos se propter optimam Principis, sin minus benefactum, saltem benefacendi voluntatem, professi sunt optimi omnes.

Sed cum tot in Patriæ commodum, & Bibliothecæ ornamentum Saxius ageret: numquam tamen infirmam redimere potuit valetudinem. Falsus est ipsemet ingenue in secundo Appendicis additamento pag. 22. se incommoda valetudine esse infra tot studii patientissimos Viros; & biennio post Brixianorum Episcopus, & S. R. E. Cardinalis Barbadius, ut ex ejusdem literis constat,

mo-

molestie tulit imbecillitatem, quam tamen ille fortissime omnium & constantissime non toleravit solum, sed plane vicit; numquam enim eniti ausus est altius, quam cum corporis vires labefactari sentiret. Scilicet per hæc tempora initum consilium est Italiæ universæ gloriosum, Saxio perhonorificum, ut quotquot in Archivis, aut penes privatas, aut publicas Bibliothecas delitescerent MSta monumenta ad hujus Provinciæ res pertinentia, delectu habito, ederentur in lucem. Consilii auctor atque antesignanus immortalis famæ Vir Ludovicus Antonius Muratorius optimo in hanc rem administrare præsertim usus est Saxio; atque in illud exequendum Mediolanensis Nobilitatis opes, atque Philippi Argelati opera ac industria conjunctis mirum in modum studiis conspiravere. Paucis edisseram, unde tanta rei moles initium duxerit. Eruditus quidam Civis diu in eruendis vetustis Patriæ nostræ monumentis versatus collegerat plura, quibus nova affundi lux nostræ Historiæ posset. In eam venerat mentem, ut Batavicis ea typis committeret; remque, interprete Saxio, cum Hollandis transigaret Muratorius. Verum, cum, ut fit, alia ex aliis orirentur Typographorum dissidia, quæ moram afferrent, cogitavit Atestinæ Bibliothecæ Præfectus, rem non dumtaxat nostris in regionibus confici posse, verum etiam consilium ipsum perfici. Itaque quod in unius Urbis gloriam

agi-

agitabatur, id ille ad universæ Italiæ convertit. Suppetebant plures in Italia amicitia, quarum auxilio facile publica Archiva patuissent: Ultro pollicebantur operam suam literati omni ex parte Viri: Præsto erant MSS. Estensis Bibliothecæ; neque diffidebat, defutura Ambrosianæ, quæ tum latebat maxime in tutela Eminentissimi Giberti Borromei Cardinalis amplissimi, qui, ut Nobilissimæ suæ Gentis mos semper fuit, Literariam sustentare Rempublicam ope & auspiciis numquam destitit. Immanes unice absterrebant sumptus, quibus tanti Operis universa constaret moles. Verùm hunc etiam absterfit timorem parata atque exposita Mediolanensium Equitum liberalitas: Ex his complures Societatem coivere, quam Palatinam ex Regio Palatio, ubi excitata Typographia est, appellarunt, atque ære collato in necessarios sumptus, abunde typographica suppellectile officinam instruxere, cujus administratio Philippi Argelati solertia ac curæ fuit concredita. Neque defuere Augusti ipsius Caroli VI. auspicia, & Comitis Hieronymi de Collore-do tum Insubriæ Præfecti præsidia, quorum protecta-patrocinio semper res est. Una videbatur desiderari egregii Viri manus, quæ præsentī semper auxilio aut suppetitare materiam, aut Typographorum emendare vitia, modo opus urgere, modo expolire, demum seriem rerum, si opportunitas postulasset, sine alicujus querela.

digerere posset. Perutilis visa est Saxii, qui, adscito in operæ partem doctissimo Fratre Francisco, Muratorii non fecellit expectationem; quinimo Operi ipsi non parum laudis atque incrementi adjunxit (20). Certe testatum mihi ex literis est, in eam spem primo vix erectum fuisse Muratorium, ut ex coacervatis monumentis quatuor circiter aut sex volumina possent consari: quare falsus certe vates fuit; cum tanta afflueret rerum seges, ut modum potius adhibere postmodum in iis evulgandis cogeretur. Neque diffitebor, plurimum in id voluminum incrementum profuisse Saxii diligentiam, qui & Ambrosianæ opes diligentissime scrutatus, nonnulla in medium contulit aptissima, Amicos nonnullos sollicitavit, qui auxiliariam præberent manum, & nonnulla a quibusdam amice extorsit, quæ venire in manus posse Muratorii cura jam desperaverat. Non is ego sum, qui Muratorio præclarissimum hujusmodi in Literariam Rempublicam meritum invideam, aut decerpi quidquam ex ejus laude velim, ut Saxio famam conciliem: hoc

ta-

- (20) Placet exponere Cl. Muratorii judicium, Operis ipsius Præfationi adjectum, ex quo tamen breviorē hanc sententiā juvat excerpte.
- „Bonæ tamen fortunæ meæ tribuendum, quod in ea Urbe (Mediolano) vices meas sustinuerint duo ex sua eruditione editique Libris
- „Clarissimi Viri, nempe supra laudatus Vir Josephus Antonius Saxius, Ambrosianæ Bibliothecæ Præfectus, ejusque germanus Frater
- „Franciscus Hieronymus Saxius Metropolitani Capituli Canonicus
- „Ordinarius, ut ejusmodi Opus prodiret, quantum fieri poterat castigatum atque ornatum „.

tamen non præteribo tacitus, quòd, cum nonnulla aliquando inciderent vel dubia illustranda, vel implexatricis expedienda, non raro provocatum fuisse ad Josephi sententiam, qui præstantissimorum Equitum, præsertim Caroli Comitis Archinti, & Theodori Alexandri Marchionis Trivulzii auctoritate fretus, atque mira sagacitate adjutus, ut sibi virtutis eximiae famam peperit, parem etiam Muratorio modestiæ laudem reliquit. Sed hæc illius in disponenda veluti voluminum serie sit obscura apud nonnullos laus; ea sane perspicua, quam ex illustratis aliorum scriptis, eique Operi adjunctis, ejusdem veluti Musæ æmulus evadens comparavit. Jordanis ille seu Jornandis Historiam (21) de Getarum, sive Gothorum origine accuratissime ad fidem MSti Codicis Bibliothecæ Ambrosianæ collegit, emendavitque. Auxit, & Animadversionibus suis ornavit Acta Concilii Ticinensis (22) Anno DCCCLXXVI. habiti: Landulphi junioris (23) Mediolanensem; Laudensem Ottonis & Acerbi Morenarum Historiam (24), ab Osio prius illustratam: Romualdi Salernitani (25), Goddi Vicentini, Patavinique (26)

* 5

item

- (21) Tomo I. Rerum Italicarum.
- (22) Ibidem Tomo II. Parte II.
- (23) Ibidem Tomo V.
- (24) Ibidem Tomo VI.
- (25) Ibidem Tomo VII.
- (26) Ibidem Tomo VIII.

item Monachi Chronica: Dulcini Hæresiarchæ Novariensis (27); & Azzonis, Luchini, atque Joannis Vicecomitum res a Galvano descriptas (28) persecutus est egregie, suoque vero in lumine collocavit; ut omnium prolatam de Cribello sententiam (29) in ea Epistola, quam Muratorius tanti fecit, ut Commentariis in eum suis præfigeret; Lyptiensis vero appellavere *dottam profecto*, & *de Vita, Scriptisque Cribelli multa commemorantem singularia*. Tot denum in ea augenda atque promovenda Scriptorum collectione cumulatissime præstitit, ut Palatini Socii honestandam ejus operam annuo stipendio honorifice decreverint.

Hæc partim ediderat Saxius in lucem, partim edenda digesserat, honori maxime velificatus suo; cum Romam plurima, qua Borromeorum familiæ adstrictus erat, observantia illum repente evocavit, Urbem profecto Saxii oculis, atque eruditione dignissimam. Verum cum jam se viæ accingeret, nova in literarium studium revocavit cura. Redditæ eidem Carpentoractæ fuerant paulo ante literæ, quibus Clariss. Vir Fornerius illum interpellaverat, rogabatque suam de Sanctissimo Christi Clavo, qui ibidem, & Mediolani in freni formam ductus

co-

(27) Ibidem Tomo IX.

(28) Ibidem Tomo X.

(29) Ibidem Tomo XIX.

colitur, sententiam. Elucubrabit hic eo tempore de Avenionensi Comitatu Historiam, in qua texenda cum in Carpentoractensis maximi Templi descriptionem incidisset, atque ex pluribus rescivisset, in similem formam alium Christi Domini Clavum Mediolani coli, sciscitari ex Saxio voluit, quo tempore tanto thesauro nostra ornata fuisset Ecclesia. Respondit Joseph solertissime: optime ex Historia mutuatus est conjecturas, quibus unice agi poterat; aperuitque tempus, quo Urbi nostræ potuit illud inferri redemptionis pignus; obscurum id quidem in maxima superiorum seculorum caligine, sed valde congruum monumentis Historicorum, & certe a popularibus commentis alienum. Sic pereleganti Latina epistola rem totam evolvit (30), & nobili cura defunctus se viæ commisit. Hujus autem, ut supra innui, itineris causa fuit Borromeorum in prolem amor, & concepta de Saxii virtute exillimatio. Etenim in justam ætatem adoleverant Excellentissimi Comitis D. Joannis Filii suavissimi Renatus & Franciscus, in quorum utroque sitæ meritò erant Avi Caroli, olim Neapolitanorum Pro-

re-

(30) ERAT MS. hoc Opusculum in Epistolæ formam conscriptum penes Joseph Mariam Saxium Canonicum Mediolanensis Basilicæ S. Georgii ad Palatium & Auctoris Nepotem, quod magna ex parte in suam Urbis Mediolanensis Descriptionem intulit Cl. Servilianus Latuada.

regis, & Patruī Giberti Cardinalis amplissimi spes & deliciae. Initum jam erat consilium, ut ambo in doctissimorum Institutorum disciplinam traderentur. Occurrebat optimum scientiarum emporium Roma, ubi iidem domicilium ac institutio designari poterat: Ex plurimis ad hanc delecti Somaschæ Patres, quorum administratione Collegium regitur, quod Clementinum vocant. Unus supererat designandus in itinere utriusque innocentiae moderator & custos, qui etiam in exteris regionibus versantes nobilissimos Ephæbos perfunctoria quidem, sed solida eruditione imbueret. Aptissimus creditus est a Cardinali praesertim Josephus; atque illi etiam humanissime gratias Gibertus habuit hoc potissimum nomine (31). De manu in manum, ut dicitur, suavissimos & praestantissimos Dynastas P. Baldino ille commisit; atque in eo Collegio tyrocinium scientiarum posuere, quarum amorem primum a Saxii hauserant institutis. Ibi dum
iste

(31) Audi Giberti Cardinalis Borromei Novariensis Episcopi literas, postredie Calendas Julii datas eodem anno MDCCXXVI. „ Consolata me apprimè fuit XI. ante dies scripta a te epistola, ex qua intelligo „ bene admodum esse Pronepotibus meis; qui jam Romani itineris metam attigere. Id ego Sancto Carolo tutelari acceptum refero, qui „ ipsorum iter fortunavit; Atque optimus & sapiens eorum sensus, „ quo illos vigere scribis, totus a me tribuitur optimis documentis & „ sapientibus monitis, quibus tu eossem formaveris. Deus Optimus „ Maximus hanc illis mentem fervet, ut in Collegio postmodum educati magis ac magis semper iis ornentur dotibus, quarum causa „ evadant in Equites prudentes aequè ac Christianos.

ille ad bimestre circiter spatium versaretur, opportune
usus affinitatibus, quas cum splendoribus, tum plurimas
ea in Civitate habet Borromeorum Gens, ad multorum
amicitias facile pervenit; atque hanc redditus vicissim li-
teris, acceptisque subinde aluit, & fovit. Summus ipse
idemque Sanctissimus eo tempore Pontifex Benedictus
XIII. plurima Virum ornavit benevoli animi significatio-
ne, cumque ab colloquio digredientem, quæ sua erat
singularis animi demissio, rogavit, ut lucubratiunculam
suam, quam super S. Bartholomæi corpore in Beneven-
tana Urbe condito texuerat, diligenter expenderet: quin
etiam molesto animo cujusdam cunctationem ferens,
qui eandem Saxio exhibere superfederat, cum hic ite-
rum ad se accederet, confestim jussit afferri exemplar,
tanta Aulicorum admiratione, & Pontificis favore, ut
statim Romæ rumor de more afflaret, facile illum Infu-
la aliqua, aut insigni dignitate ornandum. Sed non
erat is Saxius, quem facile splendor honoris pelliceret
a literaria laude sejunctus; nam vix ad id temporis se
circumegerat annus, ex quo Modoëntem tiaram, sibi
humanissime a Benedicto Odescalcho delatam splendide
repudiaret: quos quidem mores semper retinuit, quoad
vixit; nam mihi narrare identidem solebat, quanta ani-
mi constantia ejusdem Archiepiscopi Mediolanensis votis
dein-

deinde obtulisset, summo opere cupientis nobilissimo illum Sacerdotio augere, atque Laurentianæ Basilicæ Antistitem renunciare. Hæc itaque animi moderatio Mediolani æque ac Romæ in sermone hominum fuit, quem admodum etiam celebratam utrobique audiui ejusdem doctrinam singularem, præsertim cum egregia Almæ Urbis monumenta inuideret, & suburbanum præcipue Templum Fortunæ. Quare cum primum in Patriam reuerso licuit ad pristinam moderationem ex tanto hominum plausu animum recipere, & ad suos mores redire, nihil antiquius habuit, quàm ut Summi Pontificis votis obsecundaret (32) æque ac suis (etsi texere jam cœperat per id temporis Literariæ Mediolanensis Historiæ Prodromum, de quo inferius instituetur sermo). Nam cum solerti indagine rem, quæ in controversia erat, fuisset persecutus, æstimans ulterius rationum momenta, suæque adjiciens, effectum est, ut anno insequente Dissertationem, brevem illam quidem, sed succi plenam Pontifici mitteret, quam eruditis Opusculis publica luce dignis, & in unum redactis, de Literaria Republica bene-

(32) Reuera ad Calendas Martias anno MDCCXXVII. Beneventanæ possessionis causam defendit Opusculo, quod statim Romam transmisit, atque in hunc modum inscripsit: *Ragioni per provare l'esistenza del Corpo di S. Bartolomeo in Benevento, esposte in una lettera alla Santità di Benedetto XIII. dal Dottor Giuseppe Antonio Sassi Bibliotecario dell'Ambrogiana.*

benemeritus P. D. Angelus Calogierà deinde intexuit, & publici juris fecit (33). Per idem tempus Infubrum ingenia exarferant pari ferme ac ea, quæ Romæ biennio ante instituta fuerat, quæstione. Triginta & amplius ante annis reperta sacra Lipsana in Ticinensi S. Petri ad Cœlum-Aureum Templo discordiam sententiarum induxerant; aliis in eam inclinantibus opinionem, proditas in iis tandem S. Augustini reliquias, quas certò constabat seculo VIII. in illud illatas; aliis contra repugnantibus, obsistentibusque in ea certa possessione, incertò admodum id statui posse. Disputatum utrinque acriter est; atque in ipso disputationis æstu ab optimo & prudentissimo ejus Urbis Antistite Francico Pertusato, qui multum ejus eruditioni atque doctrinæ deferebat, rogatus Saxius sententiam est: illamque probavit adeo sapientissimus Judex, ut in eandem facile iverit, dum illud verum S. Augustini Corpus pronuntiaret (34). Neque ignoro, minus firmis innixam fundamentis visam aliquibus esse eam Saxii lucubrationem; sed, ut alieno verbo utar, qui suffragium tanto judicio probatum damnat,

Tom. I.

* 6

næ

(33) Vide Opusculorum collectionem ab ipso curatam ad Tomum XV.

(34) Hoc ipsam testatus est Franciscus Pertusatus Episcopus tum Ticinensis ad Saxium scribens pridie Idus Quintiles anno MDCCXXVIII. in hæc verba „ Sapiens tua sententia me maxime in eorum partem „ inclinat, qui repertum hoc volunt esse Sancti Augustini corpus; atque intra paucos dies sententiam ipsam pronuntiabo „ . Editum „ deinde est una cum aliis Saxii suffragium in *Collectione Actorum* „ *que allegatorum* hac super re.

na ille Iudicis potius prudentiæ videtur detrahere, quàm Saxii doctrinæ (35). Quamquam aliter, quin etiam magnifice de hac scriptione plures senserunt, & inter ceteros ex Minimorum Ordine Clarissimus P. Roma; quinimo ea facile iudicio ipso dirempta quæstio est, a quo provocare licuit nulli. Sed in altera paulo post instituta controversia Saxii ipsa sententia iudicii instar fuit, quæ adversarios confixit. Objecerant nonnulli (joco, an serio, incertum est) Sacrarum Literarum, si fas est dicere, expertes, respersam hæresi Ambrosiani, ut vocant, Contractorii formulam, in qua Christi Corpus triticea nube in Eucharistia involutum frangi aperte Liturgici libri nostri affirmant. Non tamen lædi, aut aliqua ex parte imminui eorum auctoritatem passus est Joseph; quare sapienter ultus injuriam, hæresis suspensionem abiterit omnem, atque datâ ad Amicum Epistolâ docuit, eum loquendi morem inductum, & servatum ab Orthodoxis Patribus, imò a Chri-

- (35) Magnificè de hac scriptione senserunt complures, atque inter ceteros ex Minimorum ordine Cl. P. F. Joseph Roma, Augusta Laurinorum scribens anno insigne in hæc verba, quæ fideliter ex Galli-
 „ coepistolæ sermone recido. „ Tuo ad me missa est nomine Dissertatio
 „ de *identitate Corporis S. Augustini*. Ego jam singularem in modum,
 „ te tuamque eruditionem admirabar; parva ejus temporis more, quæ
 „ me superiore anno Mediolani detinuit conceptione de tua doctrina, ac
 „ probitate opinionem confirmavit: sed tui Operis lectio eam auxit
 „ quàm maxime. Optimæ nois Viri, quos lectionis ejusdem articuli
 „ pes feci, in hoc conveniunt, Dissertationem tuam plura aliorum
 „ scripta hac super re edita longo intervallo superare „.

a Christo ipso, & Apostolo eam usurpatam formulam: Docuit tempus, quo opportune ea videtur Ambrosianæ Liturgiæ illata, quoque ea sensu intelligenda sint verba: Meminit ex Mabillonio diversas, in quas Scriptores, damnato Berengario, distracti sunt sententias. Demum Romanas cæremónias, Græcas, & veteres Gallicanas eodem laborare vitio, si tamen hoc vitium Adversarii audent appellare, luculenter ostendit. Itaque hac descriptione *hebetatam telorum aciem* Lypsienses ipsi confessi sunt, *quibus formula ipsa fuit attentata, & collabefacta*. Hujus pretium molem voluminis superat. Bis prælo commissum est Mediolani, & deinde Calogierianæ Opusculorum collectioni insertum (36).

Sed hæc Achaica veluti tela ille in hostes certo ictu contorserat. Illo tamen excedentem prælio nova excepit pugna, in qua Eserninum invida fors cum Pacidianò composuit. Anno insequente dentatâ chartâ rem agi plures admirati sunt, eoque inusitatus, quodd melle litum gladium semper ille consueffet hostibus intentare. Rem paucis exponam, ut ab utroque contendentiū accepī. In quodam Virginum Collegio, cui nomen S. Mariæ ad Stellam, convenerant Præides, de rerum

* 6

admi-

(36) Vide ad Tomum XIV. Opusculum IX. sic inscriptum: *Joseph Antonii Saxii SS. Ambrosii & Caroli Oblati Collegio & Bibliotheca Ambrosiana Præsidi Epistola ad Amicum pro vindicanda formula in Ambrosiano Canone ad Missæ sacrum præscripta: Corpus tuum frangitur Christo.*

administratione ipsis commissa acturi. Eos inter duo aderant, quorum alteruter priorem sibi sedem deberi contendebat; Metropolitanae Basilicae alter Canonicus Ordinarius, ut vocant, alter Ambrosianae Antistes. Neuter de suo jure decedere voluit; quare mox instituta quæstio est, uter alteri præmineret. Clariss. Nicolao Sormano, Saxii Collegæ, & in Ambrosiana Bibliotheca tum Doctori, nunc Præsfecto delata ab Ambrosianæ Antistite provincia est, ut tuendam ejus dignitatem in se reciperet. Ipsum Canonici in ea Basilica honorarii nomen, quo Bibliothecæ Doctores utuntur atque gloriantur, plura insuper collecta ex veteri ejus Archivo monumenta, eidem facile sumendas has defensionis partes persuasuræ. Verùm cum Metropolitanani Collegii majestatem observaret æque ac coleret, itemque vindicare a veterum Monachorum molestiis Ambrosianæ Basilicæ jura statuisset, conscripta Dissertatione parem inesse utrique litigantium dignitatem contendit in speciem; re autem vera (ut ipsemet (37) testatus est) ut vulneribus illatis antiquitus Ambrosianæ Basilicæ Collegio mederetur.

(37) Juvat Cl. Nicolai Sormani testimonium audire, qui in *Libro Italico de Origine Apolonica Ecclesiæ Mediolanensis* ad pag. 223. hæc scribit, & sententiam meam confirmat: „ Sed hodiernus Adversarius „ (Anonymus scilicet Vercellensis) veterem alium (Saxium) imitatus est, qui anno hujus seculi XXXIV. in Causa a nobis pro Canonicis Sancti Ambrosii adversus Monachos suscepta, ignarus quomodo rationi obfisteret, eam omisit, atque intactam, ut dicitur tabulam relinquens, ad ejus coronam deformandam incubuit „.

tur. Infelicitè cessit consilium; & imminutam splendoris speciem non ferens Ordinariorum Cœtus, Saxium impulit, ut pro eodem staret. Non audebat ille impositum onus suscipere, sed pudebat recusare; utrinque enim latere periculum arbitrabatur, aut propter Collegæ, aut propter rogantium imminuendam exultationem. Tamen sibi & gloriosum ducens, nec Collegæ molestum factam rectamque conservare Metropolitanæ Basilicæ dignitatem, cui quidquam detrahi ne ipse quidem Sormanus voluit, raptim elucubravìt observationes nonnullas (38), quæ, cum propter angustias temporis minus depascere offerentis sese ultro responsionis luxuriam sibi licuisset, expertes minime aculei viæ sunt; reapse tamen nihil defensionem contra Monachos a Collegæ institutam lædebant. Nam & ea dumtaxat delibavit tractanda, quæ Metropolitanæ jura oppugnare videbantur, integris iis omnibus relictis atque intactis, quæ Ambrosianæ contra veteres Adversarios defenderent. Sic utrique honestum certamen fuit; exitus tamen pugnæ utrinque incertus: cum sublata postmodum dissidii causâ, neutri adjudicata fuerit victoria, & pares Sapientum calculi in Operis utriusque judicio fuerint. Quare ve-

rum

(38) Harum Observationum titulus hoc modo conceptus est: *Dissertatio Historica ad vindicandam veritatem, contra Allegata in causa Præcedentia. Mediolani 1733. in 4.*

rum certe fuit Lypsienſium judicium , utrumque Opus eâdem cerâ veluti laudantium , dum pronunciavere de Clariffimorum Pugilum pugna celebre illud , & in rem aptiffimum effatum . *Non opis eſt noſtræ tantas componere lites .*

Sed venio jam ad Opus plane palmarium , illuſtrata ſcilicet *de Regno Italiæ* Sigonii Opera (39), quæ licet prius edita in lucem ſint , quàm poſtrema a nobis relata Ordinariorum deſenſio , tamen hoc loco commemorare viſum eſt , ut contentioſum ab illo ſuſceptum ſcribendi genus uno veluti impetu perſequerer . In Sigonianorum Operum editione cùm illuſtria aliorum , tum præclara certe Saxii merita extitere . Eſi enim detectis planæ ætatis obſcuriſſimæ tenebris in priſcis evolvendis , comparandis , digerendis monumentis ſplendido labore verſatus eſt Mutinenſis ille egregius Scriptor ; deſiderabant tamen nonnulli aut exactius in lutulentis cauſius conſulendis fontibus judicium , & frequentius adhibendam ſpongiam cenſebant in texenda factorum ſerie , & rerum ipſarum , locorum , perſonarumque designatione . Mederi hiſce incommodis ſtatuit Saxius : Facem præferebant plura poſt Sigonium edita in lucem integerrimæ auctoritatis

(39) *Caroli Sigonii Hiſtoriarum de Regno Italiæ Libri viginti in hac nova editione a multis mendis expurgati , & a Clariſſimo Viro Joſepbo Antonio Saxio Collegio & Bibliotheca Ambroſiana Præſetto notis illuſtrati . Nidolani 1732. in fol.*

ritatis testimonia a Baronio, Peregrinio, Mabillonio, Pagio, Bacchinio; alia suppetebant prolata ex Archivis *audita*; & in disponendo temporum ordine, Thefeus illi præcipue fuit vivens adhuc Literariæ Reipublicæ bono, illique amiciffimus P. F. Bernardus Maria de Rubeis, ut sæpe mihi idem Joseph confeflus est candide. Quare longum fit complecti, quibus ille in rebus de nobiliffima ac Hiftoriæ parte eft optime meritus. Nam & Langobardorum res gefas folerter executiens Epocham regni Rodoaldi cum Legum edictis conciliavit: Adaloaldi nativitatem triennio ante, quàm ceteri cenfuere, contigiffe oftendit, licèt ferius per literas S. Gregorius Theodelindæ matri de illa gratularetur, ex quibus complures perperam pofterius Agilulfo datam prolem evincebant. Sic ad annum DCCLVII. regni confortem factum probavit pofterum eorum Regem Defiderium, prolata chartâ, ex qua nonnifi fub anni præcedentis exitum interiiffe Aiftulfus dicendus eft; quâ de caufa felicius etiam, quàm ceteri, annum designavit, quo Rachifius regia fe dignitate abdicaverat. Deinde quàm feliciter; Agnelli præfertim ductu, tamquam tradito ab Ariadna filo, ex multis tricis evaferit in ftatuendis origine, numero, ac tempore Exarchorum Ravennatum nemo eft qui ignoret. Hinc geminas Eutichii Præfecturas contra plurimos Scriptores mæminit;

& tem-

& tempus indicavit, quo opportune Plato eandem provinciam ingredi potuit, ne antiquorum Scriptorum monumenta convelleret. Quantum deinde subsidii atque opis eidem attulit Carolinus Codex, atque antiquæ tabulæ in statuendo Langobardici Regni ad Carolum Magnum translati initio contra Pagium aliosque ! Vindicavit strenue Mediolanense marmor, seu sepulcralem Inscriptionem Bernardi Regis Italiæ, ejus regni Epocham stabiliens: Sic ex Andreæ coævi Scriptoris, imo oculati testis Chronico designavit locum, ubi Ludovicus II. Imperator interiit, ante hoc seculum, seu ante editam a Burchardo Menkenio Rerum Germanicarum collectionem, Historicis omnibus vel inexploratum, vel prætermisissum. Omitto quæ de Epochâ Caroli Crassi, de Arnulpho Italiæ Regibus adnumerando, de Hugonis regni primordiis altius repetendis, ejusque Epochâ duplici, de Mediolanensi Lotharii coronatione erudite adnotavit: collocatas in bono lumine ex Bisantina Historiæ res Græcorum gestas pro Italia vel retinenda, vel recuperanda: sacri Belli felices, infaustusve exitus: emendatam ex Pagio Romanorum Pontificum chronologiam, sed Mediolanensium præsertim Antistitum felicius quàm a ceteris digestam. Illustrasset etiam quàm libentissime Othonis IV. Epocham, si citius in potestate habuisset optimum ex S. Georgii ad Palatium Tabulario depromptum

ptum monumentum ; quamquam debere illud diutius Literariæ Reipublicæ noluit, lucemque hanc Historiæ attulit, dum Historiam Mediolanensem Typographicam publici juris fecit. Certe in eo Opere patuit, quantum ille eruditionis hausisset ex Rerum, Italicarum Scriptoribus, quibus edendis, illustrandis, augendisque tam sedulam operam impenderat. Mirari tamen præsertim subit hoc loco laboriosum ab illo susceptum onus ; dum, ubicumque res ferret, conatus est in ipsos fontes digittum intendere, unde Sigonius hausisse videbatur ; tum etiam exactam diligentiam in postremis præsertim recensendis libris, in quibus aut vitiatas, aut diversimodè elatus Sigonii sensus in lucem prius prodierat ; idque, MSSrum maxime auxilio, epistolarumque Vincentii Pinelli Bibliotheca in Ambrosiana delitescantium : tum insuper insignem solertiam in excutiendis antiquitatis monumentis, in nobilissimo Monachorum S. Ambrosii Archivo latentibus, quæ singulari diligentia in ordinem redegit Clariss. D. Laurentius de Georgiis eidem Præfectus iis diebus, nunc vero Abbas ; Vir certe, ut eum Saxius non minus vere, quàm magnifice appellavit, *præclaris omnibus dotibus, ac præsertim antiquitatis studio & peritia excellenter instructus*. Postremo coronidis loco apposuit, veluti Operi colophonem, Indicem copiosissimum, sin minus novo, certe laudabili consilio, eorum

præsertim imitatione dignissimum, qui ad Historias conscribendas animum appulere.

Sic exaggerata firmiter famâ & cùm patriæ, tum externæ eruditionis partâ gloriâ, cessare aliquantulum illius opera visa est per annos nonnullos, quibus a prælo exercendo abstinuit. Quamquam remotum a communi luce molitus opus, totum se in Ecclesiasticæ antiquitatis commentationes abdidit: sic nihil, ut videbatur, agens, agebat tamen, urgebatque propositum. Fervabant Nobilium quorundam Virorum ex Metropolitanæ Basilicæ Collegio studia, ut quod esset ab Odæi curis vacuum & reliquum tempus, illud fovendæ, quam privata primum ac diuturna lectione comparaverant, sacræ eruditioni attributum, & tamquam sepositum haberent. Optabant unum aliquem in hujusmodi tractatione antesignanum veluti, & ducem, qui ordine universa digereret, & ea in medium promeret, quæ varia dumtaxat lectione conquiri solent; ex quorum deinde comparatione & examine veritas tandem emergit. Incurrit statim in oculos Saxii fama & virtus, eoque uti Interprete voluerunt. Haud sefellit ille quam animo imbibebant opinionem, & prima Ecclesiasticæ Historiæ secula aggressus evolvere, implicita quæque & dubia ex optimorum Scriptorum fide concinne explicavit, dubia a certis secernens, eaque omnia describens, quæ ad Apostolos

stolos primum, deinde ad Summos Pontifices, Imperatores, mox ad Concilia, persecutiones Tyrannorum, Catholicorum Scripta, & Ordinum Ecclesiæ politiam, atque Hæreses pertinerent. Cujuscumque seculi disputationibus fastigium quodammodo imposuit, de Mediolani Episcopis differens, & Dissertationem adnectens, quæ vel in exponenda prima Ecclesiæ Liturgia, vel Fidelium pœnitentiæ ratione, vel in precibus, quas deinde Canonicas Horas appellavimus, in Baptismi, & Confirmationis ritibus, vel Sacrorum Ordinum cœremoniis explicandis versabantur. Commentationes hæc ad septimum usque Ecclesiæ seculum felici labore Joseph provexit, geminumque conflavit justæ Volumen Historiæ (40). Oneravit interim hanc non levis momenti, quæ biduum singulis hebdomadis eum prælegentem tenuit, curam. pluries interjecta diversi generis elucubratio: Nam cum per id temporis Sacram Deo Virginem, quam per XXX. annos ad sanctitatis disciplinam instituerat, mors oppressisset, ejusdem mores atque virtutes brevi quidem, sed succi plenæ scriptioni consignare statuit, quo labor ad se unum, fructus verò & exemplum ad omnes perveniret. Quapropter in Epistolæ morem ea omnia comple-

(40) Teruntur multorum manibus MSS. hæc volumina, utpote in jure sunt tum Canonici Josephi Marini ipsius Nepotis, cum eorum omnium Nobilium Virorum, qui Saxium prælegentem audivere,

xus est, quæ illius sanctimoniam ex ipso fonte hausam præferrent, & ejusdem Amitæ legenda obtulit consolationis in speciem; reipsa tamen ceteris Deo dicatis Virginibus incitamentum (41). Paulo post, cum deposito Ambrosianæ Ecclesiæ clavo vigilantissimus Gubernator, qui diu eidem assederat, Benedictus Cardinalis Odescalchus, languentibus diuturno corporis stupore viribus, morbo succubisset: nihil antiquius habuere nobilissimi ejusdem Consanguinei, capti Josephi eruditione ac ingenio, quàm ut huic instruendorum Funebrium provincia demandaretur. Paruit ille tristissimo quidem imperio, obsequii tamen exhibiturus pignus dumtaxat; cum animo reluctantè inferias Parenti cogeretur persolvere, cui plaudere viventi maluisset. Templum igitur, quod S. Joannis *ad Concham* dicimus, in quo tumultandæ fuerant amantissimi Archiepiscopi exuvie, eo quòd in illius jure ejusdem domus contineretur, (se enim abdicaverat paucis ante annis nobilissimæ hujus Ecclesiæ administratione) atris aulæis obductum in funebrem pompam composuit. Ejus potissimum ornamentum erant Pontificiæ Virtutes, quæ

con-

(41) Habemus vitæ hujusmodi seriem in Libello, cui titulus: *Brera Ragguaglio della vita, e virtù di Suor Maria Gesuanna Monaca nel Venerando Monastero della Celesti di Milano morta nel giorno 30 di Marzo 1738., diliso in una lettera alla Molto Rev. Madre Suor Laura Giovanna Pectbia Monaca nel Venerando Monastero di S. Cattarina in Brera del Sig. Dottore Gio:ffo Antonio Sassi Prefetto della Biblioteca Ambrosiana. In Milano, presso Gio. Battista Gbissoli in 4.*

concinne appictæ Pastoralium Virtutum specimen exhibebant, inito inter Avunculum Innocentium XI. Pont. Max., & Filium ex Nepte Benedictum pulcherrimo certamine (42). Ingeniosam comparationem aptis Inscriptionibus expressam consequuta laus ansam Eminentissimi Cardinalis Cajetani Stampæ, & Mediolani Archiepiscopi Nobilissimo Fratri dedit, ut triennio post (breve nobis scilicet ex ejuldem administratione gaudium fuit) in Templo Maximo nobiles, & Principe dignas inferias adornandas eidem deferret. Par erat Civium in tristissimo pari spectaculo de Saxii ingenio expectatio, quam paria etiam sublequuta præconia sunt; imo pari ferme invento ille & expectationi satisfecit, & laudes fuit promeritus; nam Majorum virtutes Nobilissimi Archipræsulis dotibus auctas cumulatâque in dolentis Urbis oculis defixit, & Amplissimo Cardinali non sine lacrymis, & dolentis animi significatione magnifice parentavit (43). Fuerat enim

Caje-

(42) Hoc funebre spectaculum cum descriptum a Saxio esset pluribus Mediolanensium Civium amoris significationibus ornatum atque auctum, ideo causum illi dedit, ut ampliori titulo Descriptionis frontem insigniret in hunc modum: *Pietas & Amor Mediolanensium in obitu Eminentissimi Cardinalis Benedicti Herba Odorescalchi olim Mediolani Archiepiscopi, & Funeris Apparatus virtutibus Innocenti XI. Magni Avunculi ac ejuldem Benedicti invicem comparatis instructus &c. Mediolani 1741 per Joseph Riccbinum Malatestam in 4.*

(43) Anno insequente ebit Descriptio est hoc titulo: *Specimen virtutis avitis seminati Nobilissima familia de Stampa inscriptum, auctum virtutibus Caroli Cajetani Stampæ S. R. E. Presbyteri Cardinalis Tituli Sancti Alexii Archiepiscopi Mediolani, atque expressum in Funeri Approvato Solemnium Exequiarum, quæ in Templo Maximo celebrata eidem fuisse XII.*

Cajetanus Stampa in Viri ingenium & probitatem animatus, ut qui maxime; idque ex eo præsertim perspectum omnibus fuit, quòd ejus comitate & prudentia in sedandis Sacrarum quarundam Virginum plusquam fœmineis dissidiis uti voluit, abstractumque aliquando ex sacro Viglevani otio (44), in dissidentium campum, veluti pacis sequestrum, felicissime coniecit. Deinde cum ex pestilenti quodam Libro Mediolani edito eruptionum in animarum perniciem videretur malum, eundem habuit Catholici integerrimi dogmatis eximium propugnatorem. Hujus autem facti seriem hic placet obiter exponere, cum Saxii famæ labem aliquam imperitorum hominum ea occasione rumor afflaverit. Nonnulla de Religione scripserat, quæ Religioni habita deinde sunt adversaria, quàm maxime præstans ingenio, & Catholicus cetera Auctor. Ejus Liber Pontifici Summo Benedicto XIV. legendus fuit oblatus; additumque commendationis loco, quòd Saxii suffragio jampridem probatus foret, sive id falso disseminatum esset, sive ab aliis falso dictum id Auctor accepisset; neque enim in honestissimum

XII Cal. Februarii MDCCXLIII. describente Josepho Antonio Saxio Bibliotheca Ambrosiana Preside. Mediolani 1743. Apud Benjamin de Sirturis in 4.

- (44) Cum ibidem totus in cœlestium rerum explicationem abditus exercendis in pietate iis Monialibus vacaret anno MDCCXLI. paulo ante Idus Octobris Mediolanum revocatus est ex tempore per certum nuncium ab Eminentissimo Archipresule missum. Paruit autem e vestigio, & in Urbem reversus, Deumque Deo antefereus feliciter dissidia composuit.

mum ejus notæ hominem cadit mendacii suspicio. Ad-
 didit sane haud contemnendam commendationem ipsum
 Saxii judicis nomen; quare humanissime responderat Scrip-
 tori Benedictus, gratam ejus Libri lectionem fore, cui
 calculum suum adjecisset Saxius, *Vir*, ut ipsum Ponti-
 ficium præconium exponam, *cujus singularia merita, &
 eximia esset literatura*. Interim suboffensi intempellivis
 Scriptoris, quæ in Libro occurrebant, sententiis Lecto-
 res, aliquam de ipsius integritate, & religione com-
 moverant suspensionem; & ne plura persequar, Sacrae
 Romanae Congregationis decreto ademptus est piorum
 manibus Liber. Pupugit eo tempore Saxium injecta suâ
 mentio in Literis ad Summum Pontificem datis, atque
 ut omnem existimationi suæ iniustam maculam abster-
 geret, se Cajetano Stampæ Archiepiscopo de afflicto ju-
 dicio purgavit nobili *Августин* (45); miniatam ceram-
 apponens iis omnibus Scriptoris dictis, quæ censoriâ
 virgâ digna, & sanæ doctrinæ ac eruditioni adversari
 videbantur: quam quidem adeo probatam Vindobonæ
 fuisse, ut in omnium ore fuerit, testatus est literis suis
 ea ex Urbe scribens Dominicus Columbus; atque ita apud
 Pontificem Maximum valuisse declarant Josephi Putco-
 bonelli tum Mediolani Archiepiscopi Electi literæ anno
 inse-

(45) Præclarum hoc integerrimæ doctrinæ testimonium asservatur MStum
 penes alibi memoratum Saxii heredem.

insequente Roma Pridie Kal. Augusti ad Saxium datæ, ut optimam de ejusdem integerrima eruditione opinionem animo altius imbiberet.

Hæc agentem, prælegentemque Ecclesiasticæ Historiæ seriem repentinus morbus ferme oppressit: tantaque perturbatio ejus valetudinis fuit, ut manum de tabula tollere cogeretur. Nam cum stomacho esset languenti, pluteoque affixum veluti trabali clavo assidue teneret aut lectio aut scriptio: satis vehementer, diuque ægrotavit; donec ancipiti Medicorum curatione adhibita, ex eo incommodo tandem emerfit, ita tamen ut numquam pristinam firmitatem, atque bonam corporis habitudinem revocaverit. Oppressit nihilominus hærentes morbi reliquias vis animi, qui otii nescius novis studiis, solatii veluti loco, indulgit. Auctus Sacra Romana Purpura Joannes Baptista Barni, Patriam, a qua diu Legationibus Pontificiis implicitus abfuerat, recreaturus erat adventu suo, dum ex Hispanica Aula reverteretur. Civitas universa sibi, & Amplissimo Cardinali gratulari voluit partum decus. Hinc Civici Concilii verbis Laudensis Orator Saxium rogavit, ut dignam Purpurato Principe, dignam Patria pompam instrueret. Adornavit illico splendidissimum triumphum (46), in quo apte
illius

(46) Inscriptiones & Symbola, quæ pompam hanc confivere edita typis sunt in Libro, cui titulus: *Tributi d'offequio della Città di Lodi all' Emo Sig. Cardinale Gio. Battista Barni per la di lui esaltazione alla Sacra Porpora. Milano 1744. in 4.*

illius Legationes , Majores , atque Virtutes , suum tamen maxime ingenium eminent .

Exinde animum appulit ad Typographicæ Mediolanensis Historiæ impolita adhuc , quæ improbo labore , per annos complures congefferat , monumenta in ordinem redigenda . Scilicet cum versanda quotidie pulverulenta volumina in demandata Bibliothecæ Præfectura videret , noluit eam evolvendorum librorum curam esse frugis expertem . Referebat igitur in schedas ab ipsis provinciæ suæ primordiis Auctorum nomina , qui seculo XV. commentationes suas Mediolanensium Typographorum diligentiae commississent ; solerter addebat annum , quo in hac Urbe emissæ in lucem fuissent Veterum scripta : neque satis sibi factum ratus eâ eruditionis copiâ , qua auctus cumulatusque a prædivite hujusmodi opum Ambrosiana Bibliotheca discefferat , contrahebat undique quæ in rem facerent subsidia : fretus cum Amicorum opera , qui in exteris etiam regionibus adjutricem porrigebant manum ; tum præsertim Nobilissimorum hujus Urbis Civium , (ut mirifica sunt hoc in genere Patriciorum nostrorum studia) & Patrum in primis Societatis Jesu humanitate , quorum utrique cum pervias illi amplissimas , & optimis Libris refertas Bibliothecas facerent , complementum interim meditato Operi favore suo afferebant . Verùm cum cresceret sub

manus veluti voluminis moles, & nova quotidie erumperent paternæ Literariæ Historiæ indicia, solerter persequeretur. reperta veluti illustrium Virorum vestigia, quibus in eorum vitæ cubilia ingrederetur. Inuitatas itaque indagans vias, & nondum tritas, ex ipsis etiam MStis Operibus, & Literis præsertim, rerum obscuros eventus, & Scriptorum mores scrutatus est, quæ longe seposita ab hominum memoria, & Eruditis ipsis incognita, ex Lypsiensium testimonio videbantur. Sic uno impetu feliciter collectam diuturnis vigilis eruditionem effudit; ediditque *Mediolanensem Historiam Literario-Typographicam* (47), cujus lineamentis nisi eorum pigmentorum ferme, quæ inventa nondum sunt, florem & colorem videmus defuisse; gavisque sunt Insubres, hac in parte Historiæ se nihil debere Transalpino Typographicorum Annalium Scriptori: Imo veterem æque ac recentem Civium suorum literaturam illustratam Saxio gratulati sunt; qui in ipso Operis Prodromo Opusculum *de Mediolanensibus Studiis* (48) adjunxit, pro quo septemdecim

(47) *Historia Literario-Typographica Mediolanensis, in qua de studiis literariis antiquis & novis in hac Metropoli institutis: de tempore inducitur Mediolanum Typographia: & primis hujus Artis Opificibus: de Viris doctrina illustribus, qui Seculo XV. in eadem Urbe floruerunt, atque eorundem MSSit Operibus in Ambrosiana Bibliotheca servatis disseritur. Adjecta sunt Appendix Epistolarum, quæ libris, tunc ibidem editis, affixa legebantur, & Catalogus Codicum Mediolani impressorum ab anno MCDLXV. ad annum MD. Auctore Joseph Antonio, Saxio Sanctorum Ambrosii & Caroli Oblato, Bibliotheca Ambrosiana Præfate.*

(48) *Hæc Saxii elucubratio lucem vidit primum anno MDCCXXIX. in-*
for-

decim ante annis in lucem edito gratias habuerant immortales.

Vulgata hujus Historiæ fama, statim exorta est ea, quæ imitatio virtutis dicitur, æmulatio. Quod ad Typographicam laudem attinet, primas antea Brixianis detulerat Eminentissimus Princeps, Brixianorum, exterorumque, & Literarum præsertim bono natus, ac nuper acerbissimo ereptus fato Angelus Maria Cardinalis Quirinius. Hinc propositi tenax eruditissimas literas raptim elucubratas, ut erat ad intelligendum promptus, ad judicandum paratus, ad scribendum expeditus, Saxio dedit, quibus assertum suis decus vindicare contendit. Acceptæ Epistolæ statim ille respondit (49); & modestiæ suæ item, ac alienæ Dignitatis memor ita contentiosum funem duxit, ut partam Patriæ gloriam conservaret: fuitque præclara utriusque pugna, humanitatis & virtutis indicium; utinam eorum magistra tenebrionum, qui male feriati, conviciisque liberaliter indulgentes virus chartis allinunt, & putant se perbellere dicere, cum fœdus in scommata inania ut plurimum,

* 8

& ra-

forma octava, ut dicitur, summoque excepta plausu. Præfixa deinde est Typographiæ Historiæ, sive ad explenda eorum vota, qui deesse prioris editionis exemplaria dolebant, sive ad Historiæ ipsius, ut ita dicam, optimum complementum; præsertim cum secundis curis eam auxisset.

- (49) Utraque fucci æque ac dignitatis plena Epistola edita est in calce ipsius Typographiæ Historiæ; & primum etiam educta in lucem fuerat in 4.

& rationibus destituta erumpunt intemperanter !

Post hæc impetus animi ad scribendum, & ardor mentis ad gloriam incitari in Saxio visus est vehementius: scilicet cum ex ipsa virium deflorescentium jactura antecaperet cogitatione impendentem interitum, defuturi temporis damnum ipsa lucubrationum festinatione reparare conabatur. Cum per id temporis juxta vetus Bibliothecæ Ambrosianæ institutum, Typographiam excitare funditus, & ad omnem lautitiem ornatam, ejusdem tutelæ Præfecti statuissent, adnitente inter hos præsertim Vitaliano ex Comitibus Borromeis præstantissimo Præsule, ut ille est Federici Institutoris laudum æmulus, & in literas fovendas amplificandasque animatus, demandatum Saxio fuit, ut ex ampla uberrimaque MSrum supellectili egregium aliquod Opus seligeret, quod nascenti Typographiæ commendationem afferret. Oculos ille in *S. Caroli Homiliis* coniecit, aggressusque eas notis illustrare, brevi ad umbilicum eas perduxit, Præfationemque addidit numeris absolutam omnibus. (50).

Pro-

- (50) Geminum est hujus editionis genus: in fol. prima ad summam lautitiam comparata; altera minoris impendii in 4. ut vocant: utraque eodem tempore ex Typographia dumtaxat Bibliothecæ Ambrosianæ prodiiit hoc titulo insignis: *S. Caroli Borromei S. R. E. Cardinalis Archiepiscopi Mediolani Homilie, nunc primum e MSS. Codicibus Bibliothecæ Ambrosianæ in lucem productæ, Joseph Antonii Santis Præfatione & Annotationibus illustratæ. Mediolani MDCCXLVII.* In quinque autem distributæ sunt volumina; quorum in postremo additi leguntur Sermones a S. Carolo ad Angelicas Monasterii S. Pauli Mediolani habiti; qui tamen antea ad annum 1730. Patavii Cominiano prælo suppositi fuerant.

Prodiit in lucem exoptatum Opus ea pompa, ut cum Clarissimo Scriptore loquar, quæ Regiam Parisiensem Typographiam deceret. Mox Homiliis *Noctes Vaticanæ* veluti cumulus accessere, illius iidem commentationibus, & Præfatione auctæ (51). Sed dum irrequieto labore fatigaret Typographos, Mediolanensis Ecclesiæ causam suscepit, oppugnatam hoc tempore summis viribus, & præstantissimorum Scriptorum auctoritate. Vindicavit scilicet Mediolanens. Apostolicæ decus Ecclesiæ (52), probans S. Barnabæ adventum in regiones has nostras: ea tamen inita defensionis ratione, ut licet monumentorum inopiam fateretur, possessionem tamen integram retineret. Plures ea Commentatio habuit, eosque magni nominis laudatores: Gabrielem autem cumprimis Verum, Urbis nostræ lumen, & Senatorem præstantissimum,

- (51) In hac Præfatione de Vaticanæ Academiæ Instituto eruditè disseruit; atque complura tricus impleta, & Academicorum nomen suo in lumine collocavit. Libri autem hujus Titulus est: *Noctes Vaticanæ, seu Sermones habiti in Academia, a S. Carolo Borromeo Romæ in Palatio Vaticano instituta. Præmittitur Opusculum Augustini Valerii, inscriptum Convivium Noctium Vaticanarum. Omnia nunc primum e MSS. Codicibus Bibliothecæ Ambrosianæ eruit Joseph Antonius Saxius Præfatione & Notis illustravit. Mediolani MDCCXLVIII.* Egregium hoc Opus gentiliâ formâ excusum, quemadmodum Homiliæ, publicâ luce donatum est, & magno apud Eruditos in pretio fuit.
- (52) Inscribitur hic Libellus: *Vindicia de Adventu Mediolanum S. Barnabæ Apostoli.* Mediolani primo impressus fuit in 4. anno MDCCXLVIII. Editus autem seorsim est ab Archiepiscopum Mediolanensem Seriem, cum ingravescens in dies morbus spem adimeret, ut sæpius dicebat, hujus Historiæ perficiendæ. Cum verò vitam eo usque produxerit, ut eandem absolutam hæredi relinqueret; inde Editor subjectam prælo Archiepiscoporum Mediolanensium Seriem Historico-Chronologicam iidem Vindiciis secundò prolatis in lucem, veluti nobili Prodomo ornavit.

mum, æque in politioribus Literis, atque in Jurisprudentia summa cum laude versatum, qui mirum elegantemque in modum Scriptoris decora complexus, in Epistola ad hunc data, quam *Vindiciis* ipsis præfixam legimus, hæc ad ipsarum commendationem literis consignavit: *Vera, solida, probata omnia: elegans sermo, certus ordo atque perspicuus, eruditio summa & perfecta, claritas denique cum brevitate conjuncta. Vindicias agis modestissime, neque laceassis quempiam acerbius. Singulis respondes, omnibus occurris. Nihil ab historica integritate alienum, nihil non ad Dialecticas leges exactum, nihil non aptum ad persuadendum offers: qua re declaras, abs te veritatem queri, non gloriolam captari. Verumtamen eam causam non pleno, ut ajunt, pede ingredi visus est aliquibus Saxius. Suum cuique omnino judicium; atque hac plane de causa, ut Casa scripsit, difficillimum puto omnibus aque placere. Hoc verò conitanter affirmare possum, quod cum objecissent nonnulli, eum in conscriptis *Vindiciis* plus voluntati Mediolanensium obsecundasse, quàm menti suæ, quæ certe ab iis dissentiret, quæ scripsisset: hanc ille veluti candori, & fidei suæ objectam maculam detestatus est omnino; mecumque triduo ante obitum diu conquerens super hac, ut ille appellabat, fraude, affirmavit aperte, atque, ut solebat, candide, se illud ipsum, quod literis mandasset,*

pla-

plane sentire; imo eos de se ipso male nimis sensitse, qui putassent, potuisse scientem se, prudentemque mentiri.

Quod reliquum vitæ fuit, id omne in *Archiepiscoporum Mediolanensium Acta* ad rectæ Chronotaxis leges statuenda & ordinanda contulit (54). In quorum serie disponenda cum alii quoque non infimi subsellii Scriptores naviter operam tuam collocassent, Saxii certe diligentiam atque peritiam non superarunt; qui ex fide veterum monumentorum cuncta exactius digessit, eamque in spem posteros erexit, nihil amplius hac in parte a Mediolanensibus, & exteris desideratum iri. Huic ex multorum sententia apprime convenit illud Homeri: *Tarda & sera nimis, sed famâ & laude perenni*. Neque puto, minus laudabile hoc Opus fore, quàm commendandam Operis causam extitisse. Hæc autem ea fuit; quodd cum illustrandi Ambrosiani Ritus consilium cepisset Joseph Cardinalis Puteobonellus, atque Operis molendi Architectum Saxium designasset; is in certa quædam Capita meditati Operis molem distribuit universam, quæ

(53) Atque hoc Opus est Saxii Posthumum; quod nunc luce donatur; tribus voluminibus in 4. comprehensum hoc titulo. *Archiepiscoporum Mediolanensium Series Historico-Chronologica*, ut ex hujus voluminis fronte videre est. Hanc summa diligentia tenuit, revocavitque ad examen Catalogum præsertim editum a Papebrochio, & Galesinio, quos ex Criticæ artis regulis & Diplomatum fide sonatus est vel sequi, vel emendare. Pensum hoc, & vitæ sub idem fere tempus exegit.

quæ deinde viritum divisa, multorum opera ac studio erant evolvenda. Reservaverat autem sibi Operis caput, *De origine, & Pastoribus Ecclesiæ nostræ* inscribendum: idcirco Vindicias primo de S. Barnabæ Mediolanum adventu scribere aggressus, collegit deinde quæ ad ceteros Antislites pertinerent; ne qui prætulisset ceteris ad scribendum facem, defuisse deinde exemplo crederetur.

Si quas, dum hæc elucubraret, succisivas deinde, nactus fuisset horas, iis abuti sub vitæ exitum religioni sibi duxerat. Quare cum propter tempestatis hybernæ injurias raro ad Bibliothecam accederet; cumque puderet, nullum a se proditum monumentum extare sui erga Deiparam obsequii testimonium, quo certe ferebatur eximie: impellentibus etiam officiis Demarchi Alexandri Theodori Trivultii, Patricii Viri, religionis, & literaturæ fama celeberrimi, populos excitare novo Opusculo (54) conatus est, eorumque pietatem accendere, qui ad B. V. Mariæ imaginem colendam ad S. Celsi confluant quotidie. Cycnea hæc veluti fuit Hominis cancio, & impendentis fati prænuncia. Revera dolore stomachi acrius recrudescente conflictatum cum se diceret appetente Vere, tandem ad XIV. Kal. Majas An.

MD.

(54) *Motivi per accendere sempre più fervorosa la divozione de' Popoli verso la B. Vergine, che si venera nella Chiesla dedicata al gloriosissimo di lei Nome presso S. Celfo: Esposti da un Sacerdote Oblato devoto della medesima.*

MDCCLI. erupit nocturno tempore mali maturitas cum præsentissimo vitæ discrimine. Facta domesticorum conersatione, relevari aliquantulum est visus; sed Medicorum coacto concilio, anceps de ejus vita redditum responsum est. Quare Sacris Myſteriis expiatus, reſectusque primùm, inſequenti die certò audiit pronunciatam a Medicis mortis ſententiam. Aſſidebant frequenter morituri lecto primarii hujus Urbis Equites, quorum ſibi virtute ſua ingenioque plurimos devinxerat, & vulgata morbi fama evocaverat: Conſodaliū Oblatorum, ejuſque præſertim, qui ſibi a Confeſſionibus erat, officia ad multam etiam noctem protracta non deerant. Demum tertia recurrente nocte, cum jam in præcordiis conceptam mortem contineret, vi mali ingraveſcente eſt obrutus, atque in Conſodalis ſui, aliorumque conſpectu repente efflavit animam. Occupavit adſtantes omnes ingens ex ejus interitu dolor, & Cives omnes deinde perculit emanans mortis rumor. Die poſtero qua per leges licebat pompa funus illi duxere Sacerdotes Oblati, delatumque in S. Sepulcri Templum cadaver dolentiſſimè tumulo intulere; retinere tamen memoriam ejus meritorum alte animo infixam, & nulla umquam injuria temporum oblitterandam. Hæredem poſtremis tabulis ſcripſit, cujus indolem atque ingenium exoſculabatur, ſtudioſorum & arcanorum participem Joſeph Mariam Fra-

tris Filium, a se Veterum monumentis evolvendis eruditum, probitatis suæ imaginem, in Canonicorum Collegium S. Georgii ad Palatium cooptatum. Huic Scripta, Librosque legavit, ac Museum præsertim, quod ex variis ac mirandis Naturæ veluti ludificantis partibus domi collegerat, literarii laboris solatium, & eruditi otii oblectamentum.

Incredibile dictu est, quantum suū desiderium moriens Civibus omnibus reliquerit, cum esset apprimè omnibus Ordinibus carus cū propter sapientiam & comitatem, tum propter morum integritatem singularem. In cujus quidem probitatis commendationem libentissime delapsus me gaudeo, ne suus detrahatur virtuti honos, aut comparatum tam longa ætate morum ornamentum intereat, injusto silentio consepultum. Fuit ille certe ad amissim religionis effectus, quod non minus ex domestico ipsius colloquio testatum erat, sed in ipsis Scriptis longe perspectissimum; absuerunt enim ab ejus elucubrationibus dictæia omnino, atque aculeati sales, si unam excipias, quam celerrime concinnavit, & in qua non suum sequutus ingenium videtur, sed justum defendendi Nobilissimi Ordinis studium, cui nihil detrahi neque per speciem vellet. Quare cum sciret fervidum fortasse aliquibus id videri Scriptum posse, omni studio contendit, ne maledicendi stimulo potius, quàm
Cau-

Causæ servivisse crederetur : hinc semper eum, in quem scripserat credebatur, favore prosequi conatus est, ut sæpe affirmavit; mihiq; paulo ante vitæ exitum testatus est, *toto se in eum amore ferri*. Scio eam elucubrationem ab aliis in deteriore partem fuisse acceptam; nec deerunt fortasse qui meam hanc ipsam testificationem reprehendant, licet verissimam; sed hoc in loco non ego defensoris partes suscipio, sed Scriptoris. Certe mihi ejus ingenii & morum cumprimis conscio, absonum a fide non videtur quod dixit; eumque semper sui similem novi. Ceterum præter Scripta, pluribus etiam in locis, muniisque innocens vitæ illius ratio eluxit; & quamquam laudis amans videretur, mercenario tamen præconio semper fuit infensus. Fuci expertus omnino creditus est; pecuniæ dumtaxat appetens, ut profunderet. Multis admirationi fuit, quod cum non admodum opulenta stipendia faceret, tamen tantum in pios usus ad plures annos expenderit, quantum facile annuos ei obvenientes redditus superaret. Floret Viglevani Sacrarum Deo Virginum Monasterium, quæ ex Sanctæ Theresiæ instituto ad sanctitatis normam formantur. Huic nascenti Collegio Patronum attribuerat Saxium Georgius Cattaneus ex eodem Oblatorum Sodalitio, tum ejus Urbis Episcopus. Auxit singulare hoc vinculum erga domesticos suos amor; nam cum Soror, & ex Fratre Filia idem insti-

tutum professæ in ea se Claustra abdidissent, omni exinde tempore in susceptum patrociniū Saxius suum literarum studiis vacuum tempus, atque cogitationes convertit. Hæc illius redituum, ut alienis verbis utar, vorago fuit: huc ille quod reliquum necessarij sumptus faciebant, totum congeffit, paratus omnia præter animam dare. Neque redivitis dumtaxat suis auxit atque ornavit Collegium; verum etiam Virginum animis excolendis sedulo intentus (55), cum autumnalium feriarum tempore solum Bibliothecæ curis haberet animum, illuc ferme quotannis convolabat, & sacrarum exercitationum adminiculo Virgines corroborabat nobilis institutor, & lectissimi gregis pastor optimus; atque has ille delicias, has ferias appellare consueverat (56): Quare grata viguit, atque nunc etiam viget apud eas Virgines Saxii virtutum memoria. Etenim cum resignato illius testamento quater mille librarum æris summam sibi ab

co-

- (55) Collegit diligenter, atque utiliter certe custodit laudatus Josephi Hæzes complurimas sacrarum meditationum sintaxes, per certam seriem de more dispositas, quas ille ad earum Virginum optimam institutionem elucubravit, desumptas ex appositis sacrarum Literarum historiis, & præsertim ex S. Evangelij Parabolis, in quibus cùm summa elucet Scriptoris pietas, tum infigne virtutis eminet magisterium.
- (56) Lepide de hujus vacationibus ad eum sem aliquando scripsit Muratorius. Hic cum literas a Saxio accepisset, monente se propediem rus cogitare, in hæc verba respondit. *Rusticari ergo te velle dicis. Sed quodnam hoc rusticandi genus? Vigilemum sedere, atque illic in sessiones audiendas totos dies abdi. Rusticationem ego eam credo, quæ sint nos libero aperteque caelo frui. Hæc scribo valetudinis amantissimus tuus; tacitus tamen tuæ pietatis invidet.*

eodem legatam audivissent in Templi ædificationem conferendam, annum piaculare Sacrum faciendum primo sponte decreverunt: deinde ne ullo umquam tempore illius meritorum recordatio obsolesceret, ejusdem Imagini appingendam, Auctore non satis certo concinnatam, hanc inscriptionem censuere.

JOSEPH ANTONIUS SAXIUS SACR. THEOL. ET

J. U. D.

OBLATUS, AMBROSIANÆ BIBLIOTHECÆ PRÆFECTUS

MAXIMIS IMPENSIS LABORIBUS

AD LITERARIAM REMPUBLICAM INSTRUENDAM
PROTRACTIS AD ANNOS XL PATERNI AMORIS CURIS

AD HASCE CARMELI VIRGINES

IN SUSCEPTA PERFECTIONIS SEMITA DIRIGENDAS.

AUCTIS NON PAUCIS

PROPRIO ÆRE

HUJUS MONASTERII ÆDIBUS

IMMORTALIS MEMORIÆ

OBDORMIVIT IN DOMINO ANNO MDCCLL.

ÆTAT. ANNOR. LXXVII.

Neque minores pro Sacrarum Virginum tutela Mediolani
illum implicuerunt curæ. Earum Sanctimonialium ad-

m ni-

ministrationem, quas *Vifitationis* appellant, non recusavit, plenam licet sacrae sollicitudinis (57): plenum autem stomachi munus in Parthenonum aliorum compescendis diffidiis in se recepit semel atque iterum Archipræfulum jussu delatum (58). Cumulate vero implevit multarum in sacram ejus disciplinam se tradentium vota; & nobilium præsertim Matronarum ad plures annos audivit Confessiones in S. Sepulcri Templo, quarum causa numquam illum piguit a lectione & studiis intempestive etiam avelli.

Tanta morum religio ac suavitas cum præclara eruditione conjuncta multos deinde pellexit, ut ad ejusdem vel amicitiam se applicarent, vel aspirarent ad magisterium: victus scilicet Potentiorum precibus animum aliquando adduxit, ut nonnullos generis splendor

- re
- (57) Qui ex Sancti Francisci Saleſii institutionibus Præfecti, ut vocant, Spiritualis munus norit, is profecto intelliget, quot lustrationibus, sermonibus, & præsertim qua prudentia, & consilio ea provincia constet. Srenue tamen etiam pene confecta ætate eandem administravit Saxius; imo maximam pro eadem demandata veluti gratiam retulit, cum iisdem Virginibus postremis tabulis legaverit sacra universa Sanctorum Lipsana, quibus ipse laute admodum domi erat instructus, utpote comparatis, cum Romæ esset, & Procerum aliorum dono.
- (58) Penè calamo exciderat singulare arreptum patrocinium Monasterii S. Mariæ prope Clarium ad Lepontias a Saxio plane servati. Tenuis admodum atque angusta cum illi res esset, inierat salutare consilium Benedictus Cardinalis Odescalchus, ut veraret lubinde, novas alumnas earum Monialium numero accenseri, & sic perire sensim Parthenonis nomen cum Virginibus sineret. Modeste obstitit Joseph, quem illius procuratio tenebat obstrictum; atque in tantum interposita consilio mora profuit, ut paulo post ex insperato legata Monasterio a Negoriatore in Hispaniis extincto haud contemnenda pecuniæ summa, abjectum omnino illius extinguendi consilium fuerit.

re præsertim claros solenter erudiret. Numeravit itaque Saxius primi nunc subfellii Equites discipulos suos: Joseph Arconatum Vicecomitem a Consiliis in Supremo Italico Concilio, & a penitioribus Mariæ Theresiæ Reginæ Augustæ; Equitem ornatissimum D. Antonium ejusdem Filium; Georgium Antonium de Clericis, ex Magnatibus Hispaniarum, Tribunum militum, pugnae instruendæ Præfectum; Hermetem Stampam e Soncini Marchionibus, qui deinde in Olivetanorum Monachorum castra se recipiens magnam in Philosophicis & Theologicis studiis famam sui nominis & ingens desiderium, præcoce fato ereptus, suis, & omnibus reliquit; Comitem Herculem de Sola eruditione sacra & profana hujus Urbis præclarum decus; Equitem Don Franciscum Porrum, qui Societati Jesu dato nomine Civitatem nostram maxime ornat in præsens; & Servilianum Latuadam scriptis editis clarum, Virum, quem nonnulli honoris fortasse causâ Saxii pedissequum appellarunt, & quicum certe ille joca seriatque, ut dicitur, quicum arcana, quicum occulta omnia. Plane numquam defatigatam in Josephi studiis adjuvandis hujus operam vidi; & postrema ætate, cum difficilis & gravis illi esset usus manuum atque oculorum, Latuada suas manus atque oculos, mentem tamen Saxius scribendo accommodabat; neque enim versatus tam diu inter libros Scriptor ullam sine linea diem patieba-

tur effluere . Discipulorum suorum plecturus deinde ingenium ipsâ discendarum rerum suavitate , modum excogitaverat , quo juvenum indolem laboris ut plurimum impatientem deciperet : scilicet Romanorum Historiam , qua nihil ad Nobilium præsertim mentes erudendas aut ad laudem & morum honestatem , virtutumque normam accomodatius videtur exillere , strictim complexus scripto , hoc illis offerebat terendum persæpe manibus , mentique altius infigendum , præter ceteras politioris literaturæ illecebras , quibus eosdem dimisit excultos . Neque præteribo tacitus studium fovendæ inter Optimates atque Illustres Viros eruditionis ; quod ut pluribus testimoniis compertum est , dum auxiliariam veluti Nobilium manum contraheret pro illustranda Scriptorum de Rebus Italicis collectione , tum certe luculentissime probatum ex Amphictyónico illo , ut ita dicam , Ecclesiasticorum Virorum confesso , qui ad eum itare consueverant sacræ eruditionis ergo hauriendæ . Infinitum verò esset singulos recensere , eosque Eruditos Viros , qui vel ejus opem in promovenda studia paratam implorarunt , vel per literas interpellavere officii amicitizque causa , vel colloquio ac eruditione delectati sunt . Optare operam Saxii Transalpini complures , inter quos Lipsiensis Gottlieb Cortius , Henricus Brenemannus Batavus , Christianus Gotlibius Schwartzius in Academia

Altorfina Norimbergensium Historiæ & humaniorum literarum Professor Publicus, Ernestus Salomon Cyprianus Saxonæ Gothanæ Principis Bibliothecæ Præfectus, Gothofredus Philippus de Spannagel Vindobonensis Cæsareæ Bibliothecæ Præfectus, Abbas Tofinus Amstelodami degens, Georgius Conradus Sigler Herbipolensis, Joannes demum Jacobus Leo Tigurinæ Reipublicæ a Secretis. Omitto Italos, inter quos frequentiores literæ occurrunt Celeberrimi Muratorii, Petri Canneti Abbatís, Hieronymi Lillii Senensis. Infinitum deinde esset recensere Epistolas officii, & exístimationis plenas ad eum datas, ex quibus facile constat, quo ille apud Clarissimos Viros loco esset. Mire in se animatos habuit ex Sac. Rom. Cardinalium Collegio Dominicum Passionei, Angelum Mariam Quirinum, Joachimum Besutium, Vincentium Gotti, Gibertum Borromeum, Jo. Franciscum Barbadicum, Marcellinum Corium, Aloysium Lucinum, Leandrum Portiam, aliosque; quibus omíssis inofficioso tamen silentio non involvam Matthæum Petitdidier, Augustinum Calmet, in quorum benevolentiam, auctore Dominico Passioneo, Pontificio tum apud Helvetios Internuncio (59), irrepsit; aliosque ex quacumque

Tom. I.

* 10

pro-

(59) Quantum in commune vinculum quoddam literarum, & literatorum hominum incubuerit semper hic Princeps doctrina plane ac dignitate Eminentissimus Bibliothecæ Vaticanæ Præfectus, cum abunde nuper

propemodum Religiosorum Hominum familia Eruditos complures : Conradum Janningum scilicet , Thomam Cevam , Joannem Chrysostomum Trombelli , Cœlestinum Lorefice , Gasparem Beretti , Thomam Minorellum , Benedictum Zuanelli , Bernardum Mariam de Rubeis , Paulum Quaglini , Peregrinum Orlandi , Josephum

Ma-

nuper declaravit encyclicis datis per Europam literis egregie suæ in scientiâs amplificandas voluntatis pronuncias ; tum hoc præsertim benevoli in Saxium animi testimonio . Placet primum rectiari ipsius doctissimi Petitdidier literas ad Saxium , quibus hæc Passionei officia facit testatissima .

Clarissimo & doctissimo Viro Josepho Antonio Saffi

Matthæus Petitdidier Episcopus Macrensis

Abbas S. Petri Senonensis in Lotharingia S.

„ Accepi , Vir Clarissime , literas tuas , quibus de quibusdam Opusculis
 „ meis ad te per Excellentissimum Dominum Nuntium in Helvetia
 „ transmisisti gratias agis , meque pluribus tuæ in me amicitie ac be-
 „ nevolentie testimonium prosequeris . Jampridem mihi nota erant per
 „ eundem Dominum Nuntium tuæ merita , quæ me impulerant , ut
 „ Romam pergens te invisarem : sed eo tempore quo transivi , Me-
 „ diolano aberas . Jamvero quod pro exiguo munusculo tantas gratias
 „ agis , majori quam par erat pretio illud comparas ; insuper & tua
 „ Disertatione gratiam cumulas . Eam certe cum accepero , & cum
 „ aviditate legam , & ut propensi in me animi tui testimonium ser-
 „ vabo . Vale .

„ Dabam Senonis in Lotharingia 4. Junii Anni 1728.

Audi jam ab ipso Dominico Passioneo , quibus ille officis Saxium Augustino Calmet commendaverit . Sic idem Uranie cum degeret Pontificius Internunciatus ad Josephum scripsit V. Non. Octobr. Anno item MDCCXXVIII.

„ Distuli hæcenus responsum literis tuis , quia quemadmodum pars li-
 „ terarum tuarum continebat gratulationem tuam de electione Ab-
 „ batis Senonensis P. Augustini Calmet , in Matthæi Petitdidier locum
 „ nuper suffecti , ipsum Epistolæ tuæ autographon ad eum mittere .
 „ volui , ut videret quanta ipse apud te in existimatione esset . Re-
 „ spondit itaque ipsam remittens epistolam , addensque immortales
 „ gratias propter eximiam humanitatem tuam ; seque proficitur pa-
 „ ratissimum tibi gratificari &c.

Mariam de Stampa , Jacobum Laderchium , Franciscum ac Josephum Blanchinius , Joseph de Roma , Franciscum de la Porta , Celsum Migliavacca , ceterosque , quos consulto prætereo , ne nimius sim , non vero ut iusta ulli laus detrahatur . Sileo seculi nostri lumen Apostolum Zenum , præstantissimos Medicos Vallisnerium , & Blancum , illum Patavinæ , hunc Taurinensis Academiæ decus , Scipionem Masscum , Josephum S. Martiani Abbatem Commendatar. Malaspinam , Franciscum Arisium , Justum Fontaninium , Joannem Mariam Mazzuchelli , Laurentium Mehus , Paulum Gagliardi , Joannem Guasum , Cajetanum Vulpium , quos , Transalpini omisis , nullo ordine nominavi , sequutus Epistolarum , pro ut mihi in manus venerunt , fidem . Postremò Nobilibus Viris apprime carum perpetua ferme Patriorum nostrorum declaravere officia . Universa testis est Civitas , quemadmodum in deliciis fuerit Borromæ præsertim Genti , & Cleliæ Grillæ , Caroli olim Neapolitanorum Pro Regis Nurui , & Sexus sui , ne dicam Literaturæ miraculo ; Excellentissimis Comitibus Carolo Archinto , Carolo Pertusato , Antonio Simonettæ ; & præstantissimis Equestris Ordinis Viris Constantio de Abdua , Theodoro Alexandro Trivultio , Vercellino Gregorio Vicecomiti , Hieronymo Puteobonello , Gabrieli Verro , Antonio Josepho a Turre Rezonici , Donato de

Silva, Paulo de Rio de Sylva, Xaverio Meltio, Fratribus de Herba, & Corbellis, Vermiis, Fanianis, aliisque, quos longum esset recensere. Hoc unum dicam, quod testatur in literis suis Muratorius, Serenissimos Principes Saxonum, cum Mutina iter facerent, Saxii videndi & audiendi desiderio flagrasse; & Gallicarum Copiarum Ducem Noaillium multa de Saxio, & magna cum laude colloquutum cum eodem Atellinae Bibliothecae Praefecto. Quare & Renatus Card. Imperialis, & Serenissimus Lusitaniae Rex Joannes V., ille quidem cum Legatus Pontificis, ut vocant, de Latere Mediolani Carolum Hispaniarum Regem, in Germaniam proficiscentem Anno MDCCXI. deduceret, Ambrosianae Bibliothecae originem & progressionem brevi Oratione Latina comprehensas a Saxio, dum eam inviseret, praefens audivit; hic cum regio, ut solebat, animo Bibliothecam Ulissipponem instruendam curaret, Ambrosianae ejusdem Ichnographiam, eaque elegantioris descriptionem etrusco sermone conceptam multis post annis ab eodem accepit (60). Quot vero clarissimis honorificentissimisque

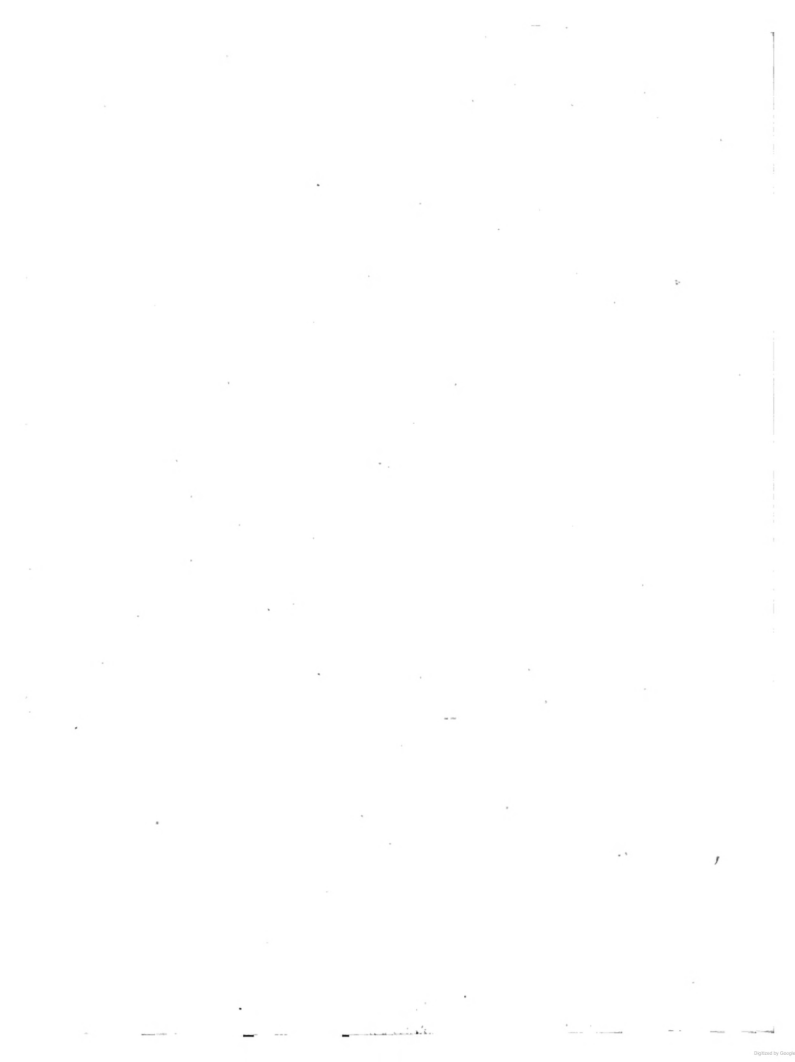
De-

- (60) Habitam coram Legato Orationem inter cetera Josephi MSS. servat ejusdem Haeres, atque illius honorifice meminit Justinianus Chiapponi Massianensis S. Basilii Abbas in Libro, quem inscripsit: *Legazione dell' Emis e Retmo Sig. Cardinale Giuseppe Renato Imperiale alla S. Maestà di Carlo Terzo Re delle Spagne l'anno 1711. in Roma presso Francesco Gonzaga*. Bibliothecae vero descriptionem in Lusitaniam missam isdem plane verbis conceptam Cl. Servilianus Latuada in suam, quam typis edidit, Mediolanensis Urbis descriptionem intulit.

Decretis ejus nomen honestatum voluerint complures in Italia Academiæ, supervacaneum non erit commemorare. Singularia penes me extant mandata literis præconia Equitis nobilissimi Joannis Francisci de Semproniis, dum eum accenseret Urbinatum Academicorum albo, quos *Afforditos* appellant; neque minus magnifice de eodem sensit Marchio Joannes Baptista Cortesius, in Mutinensium *Diffonantium* numerum cooptato. Idem prælitit Abbas Joannes Peregrinus Dandi Forolivienſis penes Franciscum Farnesium Parmæ & Placentiæ Ducem Theologus, dum *Honoris Literarii* Academiæ catalogo eundem inferret; & Petrus Franciscus Bottazzonius sibi æque ac illi gratulatus, quodd nomen suum Academicorum elencho, quos *Diffettuosos* vocabant, siviſſet apponi; ut omittam Marchionis Joannis Petri Lucini Mediolanenſis effuſas laudes, quibus illum proſequutus eſt *Philodoxorum* cœtui adnumeratum. Ambrosianæ demum Bibliothecæ Præſides renovato vetere instituto ſtatim ab obitu eſſingi ejus Imaginem, ceteriſque ſcientiarum fama præſtantibus Viris adjungi, publico decreto ſtatuērunt. Quamquam ut finis ſit, neglectis Italorum, quæ abunde ſuppeterent, teſtimoniis, ut ab omni aſſentationis ſpecie abſim, provocare potius placet ad Tranſalpinorum ſententiam: Trevoltianorum ſcilicet Patrum æquiſſimorum certe de Italorum literatura judicium, qua una Saxii laudes om-

nes videntur comprehensæ. Illi ad Annum MDCCXLIX. de Saxii *Historia Mediolanensi Literario-Typographica* judicium ferentes, in hæc verba erupere: *Maxima est apud Italos hujus Scriptoris fama, suumque nomen in omnibus ferme per hosce dies Literariæ Reipublicæ monumentis legitur; eamque personam gerit, quam aliàs nos inter Chesnii, Mabillonii, & Balutii sustinuerunt.*

VINDICIÆ
DE ADVENTU MEDIOLANUM
S. BARNABÆ APOSTOLI,

AUCTORE

JOSEPH ANTONIO SAXIO

SS. AMBROSII ET CAROLI OBLATO,
COLLEGIO AC BIBLIOTHECÆ AMBROSIANÆ
FRÆFECTO,

ITERUM IN LUCEM PRODUCTÆ
AD HUIUS OPERIS COMPLEMENTUM.

ILLUSTRISSIMIS ET EXCELLENTISSIMIS DD.

111

URBIS PRÆFECTO
ET LX. DECURIONIBUS,
GENERALI MEDIOLANENSIS URBIS CONCILIO

JOSEPH ANTONIUS SAXIUS

BIBLIOTHECÆ AMBROSIANÆ PRÆFECTUS.

Nondum elapsum est sextum lustrum, ex quo, AMPLISSIMI PATRES, ad Excelsum Tribunal Vestrum accessi, faustum nuncium allaturus, me prosperè functum esse munere quod susceperam, vindicandi scilicet Aris Ambrosianis Corpora Sanctorum Protasii & Gervasii Martyrum, quos maximo Civium plausu, & undique strepentibus miraculis magnus Antistes Ambrosius, inclytæ hujus Metropolis constituerat Defensores. Pater Daniel Papebrochius, qui Bollandi & Henscbennio, immortalis nominis Viris, in adornandis ad prælum Sanctorum Actis successerat, primus contra nos vexillum erexerat, mordicus asserens, pretiosa hæc Tutelarum nostrorum Pignora cessisse Imperatori Federico Æno-

barbo in partem prædæ, cum irâ in Mediolanenses conceptâ excandescens, barbarâ devastatione Tempia & mœnia dirueret; atque inter cetera feralis odii experimenta Sacris quoque Lipsanis Altaria spoliaret. Contra hunc celeberrimum Scriptorem iussus fui in arenam descendere, in qua tam felici exitu depugnare mihi contigit, ut palinodiam publicis typis recantare (raro hisce temporibus honestæ moderationis exemplo) non erubuerit Adversarius ille doctissimus. Hanc ego palmam relatæ victoriæ ante EXCELLENTISSIMUM CONCILIUM PESTRUM deponere necessarium tunc duxi; quippe ad commune bonum, splendoremque Patriæ triumphus iste spectabat, cui conservando augendoque, solitudine omni ac vigilantia, non sine Exterorum invidia Vos præsidetis.

Novum proximè transactò Ævo bellum exarsit, eoque acerbius, quodd lucidiorem a Mediolanensium Religionis Capite gemmam convellere niteretur. Subdidere faces excitando huic igni Scriptores illi, qui principem in Cætu Literatorum locum tenebant, constanter affirmantes, Apostolicam a Sancto Barnaba Ecclesiæ Mediolanensis Originem frustra jactari. Mirum est, quantum hæc opinio mentes Eruditorum pervaserit: Ita enim eorundem animo usque in hodiernum diem hæsit infixa, ut jam videatur aquam velle contundere qui desperatæ huic Causæ propugnandæ manum apponit; cum patere omnibus credant, speciosum

hoc

v

*hoc esse Civium nostrorum, affectantium gloriam acceptæ
ab Apostolo Fidei, Commentum, Æsopianis fabulis accen-
sendum.*

*Ne ultro serpat injuriosa ista primordiis nostris Opi-
nio, curam iterum tutandi hujus Metropolis Aras mihi
primò injectit amor Patriæ, dein nobile Eminentissimi Car-
dinalis & Archiepiscopi JOSEPH PUTEOBONELLI
consilium, qui rem grandem animo meditatus, Commen-
taria Ritûs Ambrosiani, hætenus intentata & votis om-
nium expetita aggressus est typis parare. Quandoquidem
verò de Sanctissimo illo Apostolo agitur, qui primus in
compitis nostris Christi vexillum fixit, & illatâ Evan-
gelii luce densam infidelitatis caliginem perfregit, novam
veluti Urbem in Mediolanensi Urbe condens, educenda.
mibi fuit in campum acies validissima argumentorum,
quæ, non secus ac Cæsarum Romanorum Legio Fulmina-
trix, pectus intrepidum adversis ictibus objiceret; nec re-
ferre pedem sciret, nisi hoste penitus dejecto ac profligato.
Quamcumque tamen fortunam habiturus sit meus hic la-
bor, eximii muneris loco mihi erit, testatum omnibus me
fecisse, non adeo enervem viribus esse hanc, tanto supra
ceteras splendore illustrem Metropolim, ut in tam con-
ferta manu Adversariorum, ad abolendum præcipuum
ejusdem decus conspirantium, ignavi silentii pudorem pati
possit.*

Vestræ benignitatis ac dignationis opus erit, ILLUSTRISSIMI ET EXCELLENTISSIMI D D., conatus sudoresque meos serena fronte excipere, meque inter Cives obsequiis vestris addictissimos, summoque Patriæ gloriæ amplificandæ studio incensos adnumerare.

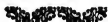
*Ex Aedibus Bibliothecæ Ambrosianæ Prædie Idus Quintiles
Anni MDCCXLVIII.*

VII

VINDICIÆ

DE ADVENTU MEDIOLANUM

S. BARNABÆ APOSTOLI.

Traditio Mediolanensium proponitur, & propugnatur.

CAPUT I.

Anctum Apostolum Barnabam primum fuisse, qui in hanẽ Metropolim ac Provinciam Evangelii lumen intulerit, Ecclesiæque Mediolanensis Sedem succedentibus Episcopis fixerit, constans apud nos est Traditio, veterum Annalium auctoritate firmata, & Scriptorum, non Mediolanensium modò, verum etiam exterorum, dignitate & doctrina illustrium, nec ulla studii Partium, vel erga Patriam amoris suspicione laborantium, testimonio suffulta. Notum est quid nobis favorabile de hac re a Cæsare Baronio in Annalibus exaratum fuerit sub annum Christi LI; Ante ipsum tamen sententiam suam protulerat Jacobus Pamelius Burgenfis Canonicus in editis ab ipso

Li-

Liturgicis Ecclesiæ Latinæ libris (a); Sanctum Barnabam *Mediolanensem Apostolum* appellans, ubicumque de eodem mentionem agit. In hac veluti Arce, nullis hostium aggressionibus tentatâ, diutissimè conquievimus; donec labente Seculo superiore, & ineunte præsentî, Scriptores nonnulli, magni in Literaria Republica nominis, Papebrochius (b), Mabillonius (c), Tillemontius (d), Bacchini (e), alique recentiores minoris notæ, arma sumpserunt, ut decus hoc nostrum non tam concuterent, sed commentis etiam annumeratum prorsus delerent. Equidem, cùm hanc Provinciam Ritus Ambrosianæ Ecclesiæ illustrandi suscepimus, mens fuerat in hoc limine Operis a disceptationibus abstinere; ratio namque Instituti nostri ad Ecclesiasticam Eruditionem locupletandam spectantis, contentiosum scribendi genus minimè postulabat. Attamen ex quo silentium hoc loco servatum, videri potuisset tacita quædam confessio, nos causâ penitus cecidisse, præsertim quia plurimum mentibus adhuc insidet opinio, nimis arduum esse, contorta in nos a laudatissimis Auctoribus tela confringere, necessarium censuimus Adversariis occurrere, & quæ ad causæ nostræ tutelam apta esse videbantur, armamenta proferre.

An-

(a) Tom. I. pag. 52. editionis anni MDLXXI. &c.

(b) In Aâ's Sanctorum Bollandi ad diem XI. Junii.

(c) In Museo Italico Tom. II. pag. 109. & seqq.

(d) In Notis ad Vitam Sancti Barnabæ.

(e) In Lib. de Eccles. Hierarch. originib. Part. II. pag. 341. & seqq.

Antequam autem ulterius progrediamur, monitos Lectores volumus, minimè nos prodire in hanc arenam, quasi pro aris & focis dimicatu-
ros; quinimo candore illo, qui honestæ fidei Scriptores decet, profite-
mur, in densa primorum temporum caligine eam nobis lucem non affulgere, quæ tenebras omnes dispel-
lat; nec ita nos patimur abripi gloriæ nostræ propu-
gnandæ fervore, ut Traditionem istam venditemus, tamquam Oraculum aut Canonem, cui nefas sit con-
trahere. Optimè novimus, in tenebricoso damisque con-
sulto tramite securum pedem figi non posse; quamobrem transferre huc placet verba illa, quibus in Opusculo
de Historia Mediolanensi vitam Sancti Barnabæ exorditur Carolus a Basilica-Petri, vir prudentiâ & doctrinâ spe-
ctabilis: „ Barnabam Apostolum in Urbe Mediolani
„ Jesu Christi Evangelium prædicasse, Ecclesiæque Me-
„ diolanensi fundamenta jecisse, neque ex tam certis
„ argumentis affirmare possum, ut certiora non cupiam;
„ neque rursus (ut mihi quidem videtur) ex tam in-
„ certis, ut ea quis, licet gravis historiæ certæque stu-
„ diosus, sit aspernaturus „. His ita præmissis, ad præ-
rogativam nostram fulciendam, unicam hanc basim
statuimus, *ipsam* videlicet *Traditionem*; eam enim si *an-*
tiquissimam esse, & continenti annorum serie in poste-
ros transmissam, nullisque hæctenus admotis ad illam.

diruendam machinis, verè concussam & labefactatam fuisse ostenderimus, probus quisque intelliget, satis superque a nobis actum, ne vigens per tot secula ejusdem possessio, veluti umbra & fumus ab oculis evanescat.

Neque exemplis careamus. Gulielmus Cuperus Societatis Jesu profectionem Sancti Jacobi in Hispanias (prædicationis Evangelicæ causâ) contra Baronium, & Natalem Alexandrum propugnaturus, in Actis Sanctorum Bollandi ad diem XXV. Julii, paragraphum tertium instituit, hoc titulo: *Prædicatio Sancti Jacobi in Hispania potissimum Traditione nititur*; Gaspar verò Sanctius, in disputatione de argumento eodem, Caput primum secundi Tractatus ita exorditur. „ Si pro Hispanorum causa nihil staret, præter Traditionem omni „ memoria superiorem, satis putaretur habere præsidii, „ quia communis conspiransque consensus, nullo interrupta tempore, eam habet auctoritatem, quam nulla nisi magna, aut inconcussa fides convellere, aut „ infirmare possit; quam si de medio tollas, cadant „ necesse est illorum plurima, quæ nunc religiosè servat Ecclesia „ . Prælaudatus Natalis Alexander appulsum Beatæ Mariæ Magdalænæ cum Sorore ac Fratre in Gallias, licèt destitutum usque ad Seculum VIII. testimoniis Scriptorum, sola Traditione defendit, hæc in

Dis-

Dissertatione XIII. Seculi I. Sectione I. scribens: „ In-
 „ veteri quidem Historia Ecclesiastica nullum est hujus
 „ rei, & appulsus Sanctarum Sororum cum Fratre in
 „ Provinciam testimonium; sed illius testis est Eccle-
 „ siarum Provinciæ Traditio, iis fulta monumentis,
 „ quæ simul sumpta non levis ponderis sunt, & quibus
 „ nihil est in Historia Ecclesiastica, quod expressè re-
 „ pugnet „. Et paulò post proficitur, susceptas fuisse
 ab ipso has partes, eo quòd „ Catholici ac religiosi
 „ Theologi officium esse duceret, Traditiones Ecclesia-
 „ rum, ubi de illarum originibus agitur, sequi potius
 „ quàm evertere „. Eandem Traditionem Massilien-
 sium propugnant Bollandi Sectatores ad diem XXII. Ju-
 lii in Actis Sanctorum, sed non adeo pugnaci calamo,
 ut Natalis Alexander; contenti namque fuere hunc ti-
 tulum Dissertationi ab ipsis vulgatæ apponere: *Possessio*
Provincialium hætenus verosimillima: Subjungentes „ ni-
 „ hil in hac Traditione occurrere, quod verosimilitu-
 „ dinem superet; nihil quod probatis Ecclesiasticis mo-
 „ numentis repugnet; nihil quod cum ea appositè non
 „ conveniat „. Quinimo Launoyum reprehendunt, qui
 primus contra illam vexillum erexit, Dissertationem in
 lucem emittens *de commentitio Magdalene in Provinciam*
appulsa; id enim erat (ut ipsi ajunt) „ fundamenta-
 „ suffodere fidei & pietatis Provinciæ, erga Cœlites

„ suos Tutelares „ inanibus conjecturis , & falso Græcorum testimonio , qui eandem Ephesi mortuam & sepultam voluere . Plura alia in promptu essent ejusmodi exempla ; cùm Ecclesiæ permultæ , peculiaribus decoratæ ornamentis supra ceteras emicent , quorum nec origo patet , nec antiqua suppetunt documenta , sola est , memoriam omnem vincens Traditio , præsidium . Cur ergo Mediolano non liceat , quod Massiliæ in Galliis , Cæsaraugustæ in Hispaniis , totque aliis Ecclesiis licet , transmissâ scilicet a vetustis Majoribus ad hanc ætatem Traditione Apostolicæ originis , Ecclesiæ suæ gloriam tutari ?

De Antiquitate hujus Traditionis .

CAPUT II.

JAm verò , ut quæ spondimus impleamus , opus est compertum facere , Traditionem istam verè *antiquissimam* esse appellandam ; Tillemontius namque , Bachinius , aliique decus hoc explodunt , tamquam Inventum recentium Scriptorum , qui exornandæ Patriæ suæ cupiditate incensi antiquis illustribus Metropolis Mediolanensis prærogativis , hanc etiam splendidissimam addidere . Cl. Muratorius , in secunda Parte Primi voluminis

nis Scriptorum Italiz, vulgavit *Opusculum de Situ Civitatis Mediolani*, unà cum Vitis priorum Mediolanensium Antistitum ab Anonymo Auctore confectum: Quærens autem in Præfatione, quo tempore Historiam hanc ille scripserit, solidis fundamentis innixus statuit, eundem Seculo IX. a Christo nato, vel saltem X. Opus suum exarasse; quinimo loquens de Barnabæ adventu in Italiam & Mediolanum, ibidem fusè descripto, subiungit, minimè censendum esse, ab Auctore isto primum fluxisse opinionem fundatæ per Sanctum Barnabam Mediolanensis Ecclesiæ; siquidem quæ de hac Apostolica institutione retulerat, *ex diversis utriusque Lingue paginis* se collegisse, Scriptor ipse testatur; quamobrem non veretur affirmare, *vetustissimam* hac de re *Mediolanensium Traditionem esse dicendam*, Et sanè jure optimo hæc vetustas asseritur; si enim ad superiores ætate *paginas Lingue utriusque* provocat Scriptor ille, ut fidem suam liberet, rebusque ab ipso narratis auctoritatem conciliet, nullus dubio locus relinquitur, ab VIII. saltem Seculo repetendam esse Traditionis nostræ famam; præsertim, cùm antiquitatem istam nobis minimè invideat Bacchinius, qui scribens, *nihil* de adventu Barnabæ Mediolanum *inveniri in Ecclesiasticis documentis usque ad VIII. Seculum*, tacitè confitetur illa tunc extitisse (a).

Nec

(a) In Lib. de Ecclesiast. Hierarch. originib. Part. II. pag. 341. num. IX.

Nec quidquam negotii nobis facessit quorundam responso, paginas nempe ab Anonymo commemoratas nihil aliud esse, quàm fabulosos damnatosque Pseudo-Clementis & Dorothei Codices, adeoque nullum adstrui posse ad vetustatem Traditionis nostræ comprobendam ex iis (ut ajunt) quicquid solidum fundamentum, cum inficiari minimè valeamus in hac Anonymi Mediolanensis Historia quædam occurrere, quæ memoratis apocryphis libris inserta leguntur.

Verùm, si rem sincerè expendamus, quis vadem se præbeat hujusmodi Adversariorum assertionis, cum, Anonymo non indicante quænam pagina illæ forent, quas ipse præ oculis habuit, incertum prorsus maneat, an Dorothei tantùm Synopsi, an aliis etiam Græcis Codicibus, qui tunc superstites essent, usus fuerit Scriptor hic noster? Præterea clarum nimis est testimonium ejusdem profitentis, se non a Græcis solùm, sed etiam a Latinis (id enim exprimunt verba illa: *Utriusque lingue*) documentis ea quæ scripserat derivasse. Quis autem ignoret, quàm multa apud nos extiterint historica monumenta, & elaborata ab antiquissimis Majoribus Chronica, Patriæ res gestas, Sanctique Barnabæ ad Mediolanensem Urbem adventum narrantia, quæ postmodum vorax tempus absumpsit? Longum Historicorum Catalogum contexuit C. I. Muratorius, in Præfatione
Primi

Primi voluminis *Scriptorum Italiæ*, ex solo Galvaneo Flamma descriptum, quorum vix nomen superest, paucaeque admodum eorundem scripta ad nostra usque tempora feliciter pervenere. Nonnulla etiam Calendaria & Historias, quæ summam antiquitatem sapiunt, Gothofredus de Bussero, quingentis ab hinc annis Vitas Sanctorum Mediolani scribens, retulit; earumque seriem & nomina Auctorum, ex ejusdem autographo in Bibliotheca Metropolitanæ Mediolanensis Ecclesiæ servato decerpta, ibidem adnotat laudatus Muratorius; dolens tot veteres Codices, e quibus plura discere potuissemus, jacturâ numquam reparandâ periisse.

Itaque quàm futili conjectura contra nos agunt, qui Anonymum ad Clementem tantum & Dorotheum respexisse contendunt? Velle autem constanter asserere, etiam Latinos, quos ille consuluit Scriptores a cœnosis iis fontibus Historiam hanc ebibisse, nimis præjudicantem in Mediolanenses mentem ostendit, sanæque Artis Criticæ fines longè transgreditur. Quis enim de Auctoribus eorumque scriptis, quæ oculos jam effugere, absque ullo fidei & antiquitatis illorum examine, justam ferre possit sententiam? Præcipuè cùm apud omnes recepta sit regula, potiolem fidem habendam esse iis, qui in Patria & de Patria scripsere, quàm exteris; nisi ad eam elidendam, contrarium aliquod inconcussæ veritatis testimonium emergat.

Ve-

Verùm ut ad rem nostram redeamus, si quis a nobis exposcat, quid ex allatis hæcenus sit colligendum, nihil aliud dicimus, quàm quod primò comprobandum suscepimus, Mediolanensem nempe Traditionem de Sancto Barnaba, memoriam omnem præcedentium ætatum excedere, proinde verò *Antiquissimæ* titulum jure ac merito promereri.

An autem vetustior etiam Seculo VIII. ab ipsis Adversariis statuto, dicenda sit hæc Traditio, affirmare, non audemus; cùm deperditis, qui conscripti de hac re olim fuerant, libris, nonnisi spissa undique occurrat caligo. Si vera foret Papebrochii opinio in Exegesi ad Catalogum Mediolanensium Antistitum impressa, Vitas nempe primorum Mediolanensium Episcoporum, quæ in Ambrosiano Codice, unà cum eodem Catalogo leguntur, fuisse compositas Seculo VI., dilucidè comprobata foret superior ad illud Seculum nostræ Traditionis antiquitas; in ea namque disertis verbis adventus Sancti Barnabæ in Italiam, & fundata ipsius prædicatione Mediolanensis Ecclesia describitur; nec dubio locus est, eandem a Cive nostro fuisse contextam. Atamen laudatus Muratorius in Præfatione jam memorata manifestè ostendit, tantam huic Auctori antiquitatem immeritò assigni. Itaque alteram opinionem, ab eodem Papebrochio vulgatam in Commentariis Sancti Barnabæ

nabæ ad diem XI. Junii, referre lubet; data videlicet pace Ecclesiæ a Constantino Magno, quæsitos obtentofque fuisse a Mediolanensibus Civibus Sacros Cineres Sancti hujus Apostoli (non quidem corporis, intacti divinitus servati, sed rogi in quem conjectum a Judæis fuerat, ut flammis absumeretur); postmodum verò, cùm divina revelatione repertum esset Corpus integrum Salaminæ in Cipro, anno CDLXXVIII. missos fuisse a Civibus nostris in eam Urbem Legatos, ut Sancti Barnabæ Caput a loci illius Incolis impetrarent; idque, si non eodem tempore, saltem Seculo VII. (ut verissimilius censet) contigisse asseverat. Certè tum Cineres, tum Caput Sancti Barnabæ Mediolani religiosè coluntur, eorumque Translationem celebravit solemni pompa Sanctus Carolus Borromeus, anno MDLXXI. XVIII. Calendæ Octobris: quo die non habuit concionem jam paratam ob tarditatem horæ, quemadmodum constat ex Libris Arborum ab ipso manu propria conscriptis, qui in Bibliotheca Ambrosiana religiosè asservantur. Proinde si Papebrochio hæc docenti præbendæ sunt aures, justè inquirendum remanet, quid umquam in causa fuerit, cur tanta sollicitudine, ac publicâ etiam instituta Legatione, Mediolanensis Ecclesia curaverit, ut S. Barnabæ reliquiis exornaretur? Porro non alia congruentior ratio obvia cuilibet fiet, nisi quod emortua penè

memoria propagatæ in Urbe nostra ab hoc Apostolo Catholicæ Fidei, felicissimo accepto prædictæ Inventionis nuncio excitata revixerit, atque ad Sacrum hunc thesaurum comparandum Civium Mediolanensium animos inflammaverit. Hoc posito, quis non videt, aliores supra Seculum VIII. radices Traditionis suæ ostentare posse Mediolanensem Metropolim? Nihilominus sincerè profiteamur, adnotata hoc loco ista fuisse, non ut infido nutantique huic lapidi, quem nullo veteri teste, Papebrochius firmat, inniti nos velle aliquis credat; sed ut inde pateat, ad Traditionem nostram validiùs propugnandam arma peti posse ab ipso Adversario; cum eidem Traditioni, ultra quàm nobis in animo sit, remota exordia is figere videatur.

Exploditur opinio, quæ initium Traditionis Mediolanensem antiquo Schismati Angilberti affigit.

CAPUT III.

AUctor recentissimus de Apostolatu Mediolanensi Sancti Barnabæ (a), ut antiquam Traditionem nostram enervet, eam ab infecta radice ortum habuisse contendit. Ad hanc autem statuendam opinionem præmittit,

(a) In Dissertatione peculiari, ab ipso conscripta;

mittit, Ecclesiam Mediolanensem divexatam fuisse a
 foedo Schismate, quod inceptum anno DCCCXLIV.
 eam per ducentos annos a Romanæ Sedis obedientia
 divisam tenuit: idque firmare nititur auctoritate Sigo-
 nii, aliorumque non incelebrium Scriptorum, subjun-
 gens: „ Non multum a vero aberraverit, qui dixerit,
 „ opinionem de Barnabæ Apostolatu Mediolanensi, oc-
 „ casione relati Schismatis, atque a Schismaticis homi-
 „ nibus esse invecam; id enim semper in more fuit
 „ apud Schismaticos, suarum Ecclesiarum exordia ad
 „ Apostolos referre, ut collarâ cum Romana Ecclesia
 „ dignitate originis, ejus obedientiam speciosius abjice-
 „ rent „; hujusque rei exempla producit. Equidem in-
 justa hæc fama, non tam per ora hominum traducta
 fuit, sed etiam literis consignata ab exteris, domesticis
 que Scriptoribus. Refert illam Sigonius in Historia Ita-
 liæ ad annum DCCCXLIV. his verbis: „ Eodem anno
 „ Angilbertus Mediolanensis Archiepiscopus ab Ecclesia
 „ Romana, parum comperta de causa descivit; tantum-
 „ que exemplo imposterum valuit, ut nonnisi post du-
 „ centos annos Ecclesia Mediolanensis ad Romanæ obe-
 „ dientiam auctoritatemque redierit „: Eandem cæcis
 oculis amplexi sunt Morigia, Ripamontius, Ughellus,
 alique.

Verùm quàm falsò hæc omnia prolata sint atque

scripta, ex infra adducendis luce clariùs patebit. Primò enim, ad mendacem famam Schismatis eo anno ab Angilberto excitati prorsus convellendam, abunde sufficere posset tum veterum de illo Historiarum silentium, tum religiosissimæ vitæ integritas, & Ecclesiasticæ disciplinæ conservandæ studium, quod Angilbertus sexto post anno, idest DCCCL., ostendit in Ticinensi Concilio ab ipso celebrato, in quo vigintiquinque Canones condidit ad mores tum Populi, tum Cleri componendos; & in altero pariter Ticinensi habito anno DCCCLV.: quæ omnia refert Labbeus Tom. VIII. Conciliorum. Quinimo validissima suppetunt documenta, quæ puram putam fabulam esse, Schisma memoratum evincunt. Plura eorum collegit Joannes Petrus Puricellus in Monumentis Basilicæ Ambrosianæ: Nos pauca tantùm referemus, desumpta ex Epistolis Summorum Pontificum, Conciliis, Historiisque. Nicolaus I. Pontifex Maximus insigne hoc testimonium de Thadone, (qui Angilberto defuncto susceptus fuerat Mediolanensis Archiepiscopus) inseruit Decreto II. Concilii Romani III., anno DCCC-LXIII. habiti in Lateranensi Palatio his verbis: „ Sentiam, quam a Sede Apostolica in Engeltrudem „ uxorem Bosonis Sanctissimus Frater noster Mediolanensis Archiepiscopus Thado, & ceteri Coëpiscopi nostri petierant emittendam, & nos divino succensi zelo „ sub

„ sub anathematis obtestatione canonicè proruleramus &c. Quando autem ista contigerint, explicat Nicolaus ipse in Epistola LVIII. ad Episcopos, in Regno Ludovici Regis constitutos, quæ a Labbeo recitatur; in illa enim Summus Pontifex hæc scribit: „ Jussum est, Mediolanⁱ
 „ Episcoporum Concilium fieri, ad quod ipsa (*nempe*
 „ *Engeltrudis adultera*) vocata, si certo tempore non
 „ occurreret, ab ipso Sacrato Collegio vinculis anathe-
 „ matis vinciretur; quodque illâ statuto tempore non
 „ occurrente patratum est, sententiamque in ipsam a
 „ Synodo, *auctoritate nostra convocata*, nos quoque,
 „ ut Sacri Canones præcipiunt, consensu nostro firma-
 „ vimus.

Anspertus Thadonis successor Synodum celebravit in Urbe Ticinensi anno DCCCLXXVI., ut in Italiæ Regem Carolus Calvus inauguraretur; primum autem Canonem, omnium Episcoporum suffragiis accedentibus, condidit in hæc verba: „ Ut Sancta Romana Ecclesia,
 „ sicut est Caput omnium Ecclesiarum, ita ab omnibus
 „ honoretur & veneretur; neque quisquam contra jus
 „ & potestatem ipsius aliquid injustè agere præsumat:
 „ sed liceat ei debitum tenere vigorem, & pro Uni-
 „ versali Ecclesia Pastoralem exhibere curam, atque sa-
 „ cris precibus omnium pro omnibus interpellare Au-
 „ ctorem „. Subinde statuere prosequitur: „ Ut honor
 „ Do-

„ Domno & Spirituali Patri nostro Joanni Summo Pontifici, & Universali Papæ ab omnibus conservetur ;
 „ & quæ secundum sacrum ministerium suum auctoritate Apostolica decreverit, cum summa veneratione,
 „ ab omnibus suscipiantur, & debita illi obedientia in omnibus conservetur „. Edita est hæc Synodus locupletior eâ, quæ apud Labbeum Tomo VIII. Conciliorum legitur, in secunda Parte Primi Voluminis Scriptorum Italiæ ex MS. Codice Bibliothecæ Ambrosianæ.

Summus idem Pontifex Joannes VIII. scribens Reverendissimo, ac Sanctissimo Confratri Ansperto venerabili Archiepiscopo Mediolani epistolam, numero CXXVII. apud Labbeum, hæc habet : „ Quoniam probata fides
 „ omnium Prædecessorum tuorum erga Romanum Pontificem, tua Fraternitas omnimodis studeat eorum in
 „ omnibus assequi vestigia „. Clarius loquitur in altera epistola ad eundem data, numero CCLVI. his verbis :
 „ Decuerat te Frater carissime, pura animi sinceritate
 „ eam reverentiam, eumque honorem Sanctæ Sedi Apostolicæ, cui Deo auctore præsidemus, quotidie im
 „ pendere : quæ usque ad tua tempora omnes tui Præ
 „ decessores laudabiliter viventes, huic Ecclesiæ obtulerunt,
 „ pronâ mentis devotione „. Quandoquidem verò Anspertus ipse contumax fuerat non adimplens ejusdem præcepta, eum inobedientiæ arguit, atque iterum præcipit,

ut

ut Rhodoaldum & Warlenum Monachos, quos injustè in carcerem conjecerat, ad eorum Monasterium honorificè remittat.

Porro quis umquam somniare possit hæc omnia, tum in Conciliis, tum in Epistolis a Pontificibus Maximis tanta consensione pronunciata, componi posse cum Schismate bis centum annorum Ecclesiæ Ambrosianæ, incepto ab Angilberto, atque ad subsequentes Episcopos Mediolanenses non interrupta serie transmissio? Verum quidem est, Anspertum hunc a Joannis VIII. obedientia recessisse; de illo enim in eadem Epistola proximè allata, ita conqueritur Pontifex Maximus: „ Contra „ Sanctam Romanam Ecclesiam Matrem tuam non de- „ stitisti nunc inobediens, nunc dolosus te patefacere „: Attamen privatum hoc fuit Ansperti piaculum, non universæ Mediolanensis Ecclesiæ; siquidem, cum eum contra monita sua contumacem Joannes deposuisset ab Episcopali dignitate in Synodo Romæ habita, epistolam dedit ad Clerum Mediolanensem, quæ est CCXXI., data Indictione XIII., idest anno DCCCLXXX., & in Labbeo legitur; præcipiens „ ut omnes uno animo, uno „ que voto convenientes, atque convocantes Pastores, „ vel Populum Civitatis de electione alterius, qui de „ Cardinalibus Presbyteris, aut Diaconibus dignior fuerit repertus, cum Christi solatio ad Archiepiscopatus „ ho-

„honorem promoveret „: Quinimo Legatos se missurum testatur, qui vice Summi Pontificis, unâ cum universo Clero electionem peragerent. Non igitur eo tempore Mediolanensis Ecclesia divulsa censebatur ab obedientia Romani Pontificis. Adde, Anspertum ipsum poenitentia ductum, se se Apostolicæ Sedi reverenter subdidisse, ut ex epistolis ejusdem Joannis VIII., nempe CCLX. ad Anspertum, & sequenti ad Anselmum Mediolanensem Archidiaconum datis; Indictione XIV. idest anno DCCCLXXXI., in quibus & illum Archiepiscopum Mediolanensem appellat, & Anselmo jubet, ut *Ansperto Sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ Reverendissimo Archiepiscopo* obedientiam præstet, manifestè colligitur.

Daniel Papebrochius, cum apertissimis hisce Summorum Pontificum testimoniis refragari minimè posset, alteram iniit viam, ut decantatum hoc Schisma Mediolanensis Ecclesiæ propugnaret. In Propilæo namque mensis Maji vitam Stephani IX. in qua diuturnæ istius Mediolanensis inobedientiæ fit mentio, commentariis illustrans hæc scribit: „Conatur Puricellus defectionem „Angelberti, totque Successorum explodere ut com- „mentitiam; sed ejus rationes aliud non evincunt, „quàm eam non fuisse *positivam*, ut ajunt, quæ verè „Schismaticos constitueret, sed merè *negativam*, sitam „in omissione nuda petendi Pallii: & hac ipsa post an-

„ nos

„ nos circiter ducentum correctâ ab Heriberto , per-
 „ mansit obedientia Mediolani „ . Cur autem id exco-
 gitaverit , seu potius divinare contenderit Papebrochius ,
 in causa fuit imago ære incisa. memorati Heriberti Me-
 diolanensis Archiepiscopi , ab Ughello inserta Tomo IV.
 Italiæ Sacræ , quæ Pallio amictum hunc Antislitem re-
 præsentat ; quamobrem subdit : „ Hoc mihi argumento
 „ est , primum hunc fuisse , qui usum petendi Româ
 „ Pallii in signum subjectionis , per annos ferè ducen-
 „ tum prætermisum , renovavit anno X. Episcopatus
 „ sui , Christi MXXV. „ . Ut autem omnia novæ huic
 suæ opinioni accommodet , usque ad Angilbertum ex-
 currit , hujus (ut falsò creditur) seditionis auctorem ,
 eumque , ait , fretum gratia Lotharii Italiæ Regis , pa-
 rum benevoli erga Gregorium IV. Summum Pontifi-
 cem , eò quòd Patri ejus Ludovico Pio , contra rebel-
 les filios impensè faveret , neglexisse Pallium petere a
 Romano Pontifice ; „ injuriam dissimulante Gregorio , ne
 „ Lotharium gravius irritaret : cùmque eâ pervicacia
 „ longo XXVIII. annorum , quibus præfuit tractu , ve-
 „ luti in jus præscriptum transisset , Successores Episco-
 „ pos simili modo potius abstinuisse a Pallio , quàm il-
 „ lud cum subjectionis professione peterent „ . Univer-
 sam tamen hanc conjecturarum struem , ingeniosè a
 Papebrochio contextam funditus everit Historia Pontifi-

cum Tugrensium, Trajectensium, & Leodiensium Episcoporum, quam tribus voluminibus comprehensam publici juris fecit Joannes Chapeaville Leodii anno MDC. XII. Siquidem in ea legitur epistola Ratherii, Veronensis Episcopi ad Joannem XII. Summum Pontificem scripta, & relata ab eodem Chapeaville in adnotationibus ad Caput XLV. pag. 179., in qua Ratherius loquens de Hilduino, e Veronensi Sede ad Archiepiscopalem Mediolani Cathedram assumpto, testatur „ se reversum „ a Romani Sede, peracta Legatione, tulisse privilegium pro jam dicto Domino Hilduino actum, cum „ *Archiepiscopali Pallio* „. Non igitur primus fuit Heribertus, qui in subjectionis Ecclesiæ Romanæ signum, Archiepiscopale Pallium petierit; Hilduinus enim eodem insignitus a Pontifice Maximo Joanne XII., ferme integro Seculo Heribertum antecessit.

Itaque subverso undequaque fundamento Schismatis Mediolanensis, quod omnino fictitium esse hactenus comprobavimus, corruat necesse est, substructa eidem calumnia nobis afficta, quod nempe tunc primum apud nos cusa sit fabula institutæ a Sancto Barnaba Ecclesiæ Ambrosianæ, ad obvelandam nobili hoc titulo arrogantis criminis sceditatem. Sed etiam hoc omisso, quis defæcatum ferens animum suadere sibi valeat, excogitatum fuisse a Civibus nostris gloriosum commentum Aposto-

stolicæ Originis sub medium Seculi IX., quo defectio-
nem a Romanæ Sed's obedientia molitus dicitur Archi-
episcopus Angilbertus; cū jam compertum fecerimus,
Adversariis etiam contentientibus, centum saltem annis
antea, nempe Seculo præcedente invaluisse apud nos fa-
mam de adventu Sancti Barnabæ Mediolanum?

Probè tamen animadvertimus, quid ab aliquibus re-
ponatur, parum videlicet interesse, utrum uno vel al-
tero Seculo audiri cœperit ignota superioribus ætatibus
hujusmodi opinio, dummodo palam fiat, eam in Me-
diolanensium officina fuisse conflata. Verū qui ita
differunt, conanturque universam assertæ hujus gloriæ
invidiam in Cives nostros refundere, obliviosos se esse
fateantur necesse est; cū ipsimet tanto verborum stre-
pitu damnent *Synopsim de vita & morte Prophetarum*,
Apostolorum, & *LXXII. Discipulorum* insertam Tomo
III. Bibliothecæ Patrum, & sub falso Dorothei Episcopi
Tyrri & Martyris nomine vulgatam; in ea namque ista
leguntur: „Barnabas cum Paulo verbi minister consli-
„utus, primus Romæ Christum prædicavit, & postea
„Mediolanensium Episcopus factus est„. Equidem hanc
historiam, rejectam in censum fabularum a Bellarmino,
Pessévino, Labbeo, aliisque omnibus erudit's Viris mi-
nimè nos tueri contendimus. Qui tamen eandem con-
fluxisse creditur in gratiam Constantinopolitanæ Eccle-

sæ, Primatum antiquitatis supra Romanam jactantis, se illam scripsisse testatur, *Philoxeno & Probo* Consulibus, id est anno DXXV., ut *Conradus Janingus* in *Vita Sancti Metrophanis* ad diem IV. Junii in Actis Sanctorum *Bollandi* adnotavit, seu DXXVI. ut vult *Guilielmus Cave* in *Historia literaria Seculi III.* Proinde, licet infirma admodum sit ejusdem auctoritas, ad Traditionem nostram validè confirmandam, id tamen apertissimè evincit, non primò hanc vocem audiri Mediolani cœpisse, atque a Civibus nostris fuisse transmissam ad externos Scriptores, qui eam credulo calamo libris suis inseruere; cùm Auctor ille Græcus origine, ac remotissimè a nobis positus illam vulgaverit, quatuor centum integris annis ante somnium Schisma Angilberti; sique divinare liceat, eam non proprio cerebro effinxerit, sed ex aliqua renascente, post repertum *Salaminæ Sancti Barnabæ* Corpus, famâ ejusdem itinerum per *Italicas* ac *Insubricas* oras, literis consignaverit. Sed hæc somniis accenseat qui velit; neque enim pedem hic figimus, cùm nobis satis sit, inventæ primùm Mediolani hujus (ut *Adversarii* decantant) fabulæ probrum *Metropoli* nostræ appictum abolevisse.

*An Traditioni Mediolanensi quidquam officiat silentium
Sancti Ambrosii .*

C A P U T I V.

DE pulso ab hac Metropoli (clarè satis , ut arbitramur) dedecore obstinatissimi Schismatis a memorato Archiepiscopo instituti , & confictæ a nostris Civibus Apostolicæ Originis Ecclesiæ Mediolanensis , seriò expendendum remanet , an argumenta ab insignis eruditionis Viris superiùs memoratis producta tanti ponderis sint , ut non extenuare solùm , sed etiam prorsus convellere valeant vetustissimam , quam ostendimus Mediolanensium Traditionem . Primum quo nostrum decus adoriuntur laudati doctissimi Scriptores , est ineluctabile testimonium Sancti Ambrosii , qui in Sermone contra Auxentium *de tradendis Basilicis* , hæc habet : „ Absit „ ut tradam hæreditatem Patrum , hoc est hæreditatem „ Dionysii , qui in exilio causâ Fidei defunctus est , hæ „ reditatem Eustorgii Confessoris , hæreditatem Miroclis , „ atque omnium retro fidelium Episcoporum „ . Silentium hoc celeberrimi hujus Mediolanensis Episcopi de Sancto Barnaba , tamquam Achillem fortissimum , in aciem educunt , atque uno omnes ore deprædicant , de
Tra-

Traditione nostra conclamatum jam esse. Quid enim (ajunt) opportunius erat ad præterendam Arianorum insolentiam, quàm Apostolicam vocare hæreditatem illam Portianæ aut Novæ Basilicæ, in alterutram quarum se intrudere conabatur Arianorum protervia? Num fortè satis non fuisset Ambrosio unicum Barnabæ nomen exprimere, ut nefas esse comprobarer, relictam sibi ab Apostolo hæreditatem ad Catholicæ Fidei hostes transferre? Præterea si ortum duxisset Mediolanensis Ecclesiæ a Sancto Barnaba, quis non videt, quamdam injuriæ speciem præferre potuisse formulam illam Ambrosii: *atque omnium retro fidelium Episcoporum*, ac si Apostolum, multò excellentiorem Episcopis Dignitate & munere, cum universo Prædecessorum suorum Cœtu involvere ac confundere voluisset? Proinde Bicchinius in hæc verba erumpit: „ Prodigio simile est, quod & „ Barnabæ hæreditatem non dixerit, quem recentiores „ Ecclesiæ Fundatorem laudant, sed nec de Barnaba „ tamquam Ecclesiæ ac Metropolis Mediolanensis primo „ Episcopo, verbum habeat Ambrosius, qui diversis in „ locis eundem Barnabam laudat (a).

Pace tamen tot insignium Virorum sincerè profitemur, ab hac exaggerata adeo Ambrosii taciturnitate, nihil nos commoveri; facile namque ab hoc intorto con-

tra

tra nos telo in tutum evadimus, si dicamus, Sancti Ambrosii ævo memoriam excidisse conditæ a Sancto Barnabæ Ecclesiæ Mediolanensis. Neque hoc censeri debet effugium gratiud emendicatum, ut ictus validissimi vim declinemus. Quot enim alia, ipso Metropolim hanc administrante, ignorabantur, quæ tamen primis Ecclesiæ seculis in Urbe nostra, ac sub Civium omnium oculis, summa cum laude ac celebritate contigerant? Sanctorum Protasii & Gervasii certamen pro Catholica propugnanda Fide, & suscepta intrepide Martyrii corona in Neroniana persecutione, notissima certè esse debuerant, ac omnium non tam laudibus quàm admiratione commendata: Et tamen Sancti Ambrosii ætate adeo ignotum id erat, ut ipsemet proferre ista debuerit: „Eva-
 „simus, fratres, non mediocrem pudoris sarcinam:
 „Patronos habebamus, & nesciebamus. Invenimus unum
 „hoc, quo videamur præstare Majoribus. Sanctorum
 „Martyrum cognitionem, quam illi amiserunt, nos
 „adepti sumus (a).

Hujusmodi exemplo utitur Gaspar Sanctius apud Bollandianos ad diem XXV. Julii §. III. ut prædicationem Sancti Jacobi in Hispania tueatur; postquam enim ista præfatus fuisset hæc subdit: „Quàm multa olim
 „contigerunt illustria, quæ tamen diu latuerunt in te-
 „ne-

(a) In Epistola ad Marcellinam Sororem Clafs. I. num. XXII. Editionis Parisiensis anni MDCXC.

„ nebris , neque de illis quidquam esset posteris com-
 „ pertum , nisi longa post secula , revelatione aliqua-
 „ seu cœlesti signo , aut speciali aliqua providentia in-
 „ lucem & cognitionem hominum forent evocata !

Neque soli Sancti Martyres isti fuere , quorum ce-
 lebria Mediolani edita Christianæ fortitudinis experimen-
 ta antiquitas oblivione contexerit . Sancti quoque Naza-
 rius & Celsus , in hac Metropoli carcerem & tormenta
 perpeffi , gladiis carnificum gloriosè caput obtulerant :
 Et tamen Sancti Ambrosii ævo adeo ignoti erant , ut
 Paulinus Scriptor viæ ejusdem , de Sancti Nazarii Cor-
 pore primùm e terra eruto , hæc narret : „ Qui quan-
 „ do sit passus , usque in hodiernum diem scire non
 „ possumus „ : De utroque autem loquens subdit : „ Co-
 „ gnovimus a Custodibus loci ipsius (ubi cœlesti lumi-
 „ ne afflatus S. Ambrosius latere compererat Sanctos hos
 Martyres) „ quòd a Parentibus suis illis traditum sit ,
 „ non discedere de loco illo per omnem generationem
 „ & progeniem suorum , eò quòd thesauri magni in-
 „ eo loco positi essent „ . Quinam autem forent thesauri
 ibidem reconditi , longissima annorum series prorsus in
 tenebris sepultum reliquerat .

Hisce positis , quæ certissimis testimoniis constant ,
 nescimus , quomodo *prodigii loco* habendum sit Sancti
 Ambrosii silentium de erecta a Sancto Barnaba Ecclesia
 Me-

Mediolanensi; cùm verisimillimè credi possit, inter alia præcedentium seculorum præclara monumenta, quorum notitia prorsus oblitterata fuerat illius ætate, etiam adventum Sancti hujus Apostoli decursu temporum oblovisse. Quinimo admirabilis cuique cordato viro videbitur, quòd tanta oblivio de rebus gestis a Sanctis Martyribus, quos memoravimus, Mediolanensium mentes invaserit, ut tempore Sancti Ambrosii nihil de iisdem resciretur. Protasius namque & Gervasius in hac Metropoli ortum duxerant; domicilium, cognatos, affines, parentesque suos Vitalem ac Valeriam martyrii laurea decoratos habuerant; atque ipsi quoque simili laude Carnificum securibus percussi, generosè in omnium civium conspectu vitam expleverant. Sancti verò Nazarius & Celsus, alienigenæ quidem, sed Catholicæ Fidei professione, palam & constanter actâ in hisce nostris compitis, noti, illustre suû spectaculum fecerant, rapti ad Judicum tribunalia, ferali sententia damnati, occisi, atque hic sepulti. Et tamen nulla eorundem recordatio, quam (ut vidimus) *sarcinam pudoris* vocabat Ambrosius, vigeat etiam apud Majores. Quid mirum igitur, si Ecclesiæ Mediolanensi conditæ a Sancto Barnabæ, qui exter origine, nec diuturno incolatu nobiscum versatus, martyrium & sepulcrum in Insula Cypri obtinuerat, æquali cum laudatis Martyribus fato,

memoria omnis concidisse credatur ?

At iniquent nonnulli, facile credi posse, antiquos aliquos Martyres, insignis etiam nominis, gloriosoque acto certamine celebres, in oblivionem decidere potuisse, cum tot illustres Fidei Catholicæ Pugiles, subsequen- tibus seculis, Tyrannorum gladiis vitam objecerint, de- que Crucibus, equuleis, bestiis, ac rogis nobilem post- modum triumphum retulerint; adeoque mirum non- esse, si strepens auribus eorumdem fama, ac prope obversans oculis fulgor generosæ illorum victoriæ, ve- terum Heroum splendide quamvis pugnæ memoriam obruerit: arduum tamen creditu nimis videri, tam al- tis tenebris circumfusus fuisse nomen illius, qui primus Mediolanensem Urbem Evangelica luce illustraverat, ut ignotum esset Ambrosio; totaque Civitate sub Christi vexillis militante, is a quo tanti momenti beneficium profuxerat, cunctos lateret.

Plura hinc reponi possent, si de Martyribus Medio- lanensibus agitata quæstio foret. Dubium enim adhuc est, an verba illa, quæ Sanctus Ambrosius protulit in Sermone ad Populum, postquam reperta Sanctorum Protasii & Gervasii Corpora in Ambrosianam Basilicam transtulisset, nempe quod „ sterilem Martyribus Eccl- „ siam Mediolanensem jam plurimorum matrem filio- „ rum lætari Passionis propriæ fecerint & titulis & exem- „ plis,

„plis „an, inquam, hæc verba referenda sint ad tempus, quo Sancti illi Martyres passi sunt, an ad illud, quo eorumdem Corpora fuerunt inventa: Siquidem Puricellus qui primam partem tueri conatur, rem tandem in ancipiti relinquit; Papebrochius verò postremam constanter propugnat. Sed etiam hoc omisso, novum-ne est, insignium Virorum, qui opus aliquod primò aggressi sunt, ac etiam perfecere, memoriam consensuisse, ac tandem in interitum fuisse prolapsam? Quot Urbium, nunc florentissimarum, origo & Conditor ignoratur? Ea est humanarum rerum vicissitudo ac conditio, ut nihil edacis temporis injurias effugiat. Ne tamen a proposito nostro longius aberremus, oblivio de Sancti Barnabæ adventu in Majores nostros inducta, ejusdem generis exemplo potest validè confirmari.

Ortum duxerat Sanctus Barnabas in Insula Cipro, eamque Apostolicis excultam sudoribus Christo sacraverat; in Urbe verò Salaminæ gloriosi certaminis contra Judæos pro Catholica Fide palæstram nactus, & Martyrii coronam adeptus, sepulcri quoque honorem receperat. Nihilominus tam celebria Sancti hujus Apostoli Acta, & relictum ibidem pretiosum Sacri Corporis monumentum, temporum succedentium malignitas adeo densâ caligine obtexerat, ut Revelatione cœlitus facta, opus fuerit, ad accepti primùm Baptismatis, & recon-

diū apud eam Urbem tanti thesauri memoriam Civibus renovandam. Cū enim Fullo in Antiochenam Sedem nequissimè intrusus, Ecclesias Salaminæ & Cypri ad suam trahere jurisdictionem conaretur, hunc titulum prætendens, nempe Antiochenam Ecclesiam *Apostolicam & Patriarchicam esse*, atque inde in Cyprum transmissum fuisse Evangelicum lumen; Anthemium, qui tunc Salaminæ Episcopatum gerebat ad Synodum Constantinopolim evocavit. Hæsit ad hoc mandatum Anthemius iis præsiidiis destitutus, quibus Ecclesiam suam exemptam a novo eo jugo comprobare posset. Verū ex inopinato Sanctus Barnabas eundem in somnis admonuit, bono animo esset; locumque indicavit, ubi proprium Corpus latebat, iussitque ut ad Concilium proficisceretur ac responderet, Ecclesiam quoque suam *Apostolicam esse*. Hæc omnia, prout prædixerat Sanctus Apostolus, prosperè contingere, reperto ejusdem Corpore, obtentaque favorabili sententia, omnium qui in Synodo aderant Episcoporum suffragio. Narrantur ista fusiùs ab Alexandro Monacho, Scriptore Seculi V., vel saltem eidem proximi, nec non a Cedreno, & Baronio ad annum CDLXXXV. Porro si quæ ab hoc Sancto Apostolo gesta fuerant tantâ solemnitate in ea Insula, quæ natale illi solum extiterat, & in ea Urbe, quæ ejusdem nobile Martyrium viderat, & sacrum Corpus, di-

divino miraculo (ut proximè inuimus) intactum a flammis rogi servatum possidebat, in omnimodam oblivionem proruerant, monstri-ne loco haberi debet, memoriam de adventu Sancti Barnabæ Mediolanum, sub IV. Seculi finem penitus intercidiſſe? Miror equidem ego, Papæbrochium summæ perſpicacitatis in rebus antiquis virum, dum Mediolanenſes argueret, minimè animadvertiſſe ad hoc celebre exemplum, Sancti Ambroſii ſilentium opponens, tamquam decretoriam contra ipſos ſententiam.

Eadem oblivio poſt plurium ſeculorum ſeriem ſe, ſe adeo Toletanorum Civium mentibus ſuperfuderat, ut prorsus nescirent, quis primus ex Evangelicis præconibus Catholicæ Fidei doctrinam antiquis incolis enunciaſſet, eoſque ſacro Baptiſmatis lavacro tinxiſſet; cùm ecce fortuitò ingreſſus Pariſienſem Sancti Dionyſii Baſilicam Seculo XII. Raymundus Toletanus Antiſtes, ibidem reperit Sancti Eugenio Martyris Corpus, agnovitque, illum fuiſſe primum Apoſtolum Toletanæ ſuæ Eccleſiæ. Referuntur iſta in Actis Sanctorum Bollandi ad diem XXV. Julii, ex Gaſpare Sanctio in hæc verba: „ Ignotum fuerat Toletum, prima ſe accepiſſe Evangelii „ ſemina ex Eugenio, quem ſuum nunc Apoſtolum atque „ Præſulem implorat, donec poſt milleſimum ac „ centeſimum annum, Raymundus Toletanus Antiſtes, „ dum

„ dum Sancti Dionysii, religionis gratiâ, Templum in-
 „ greditur, Eugenii, quem Episcopum Toletanum tum
 „ primùm agnovit, Corpus invenit.

Probè novimus, Joannem Baptistam Solerium So-
 cietatis Jesu, in Commentariis ad Ufuardi Martyrolo-
 gium, impressis Tomo II. Supplementi Bollandianæ Col-
 lectionis, ubi de hoc Sancto Eugenio, ad diem XIII.
 & XV. Novembris agit, in dubium revocare, an hic
 Eugenius Toletanus Episcopus fuerit, & an missus sit
a Petro vel Clemente cum Areopagita trans Alpes. Atta-
 men certum est, ejusdem memoriam solemnem recoli
 in Toletano Breviario, tantaque in veneratione apud
 illam Ecclesiam habitum fuisse, ut hujus Apostoli & An-
 tistitis sui sacra etiam Lipsana a Gallis tandem impetra-
 verit. Testis est Baronius in Martyrologii notis ad diem
 XV. Novembris hæc scribens: „ Celebrior translatio fa-
 „ cta est Corporis ejusdem Sanctissimi Martyris ex Gal-
 „ liis in Hispaniam, cum nostra ætate anno Domini
 „ MDLXV. amplissimo apparatu ac religiosissimo cultu,
 „ non rheda aliqua triumphali, sed (quod omnem ex-
 „ cedit pompæ amplitudinem) regis humeris, in suam
 „ antiquam nobilissimam Toletanam Sedem Sacer Anti-
 „ stes & Martyr illustis delatus est. Siquidem Rex Ca-
 „ tholicus Philippus II. se sacræ subdidit sarcinæ, ovanf-
 „ que & exultans, humili obsequio augustior redditus,
 „ in prædictum locum evexit.

Hinc

Hinc verò evinci arbitramur, ignorationem de Sancto Barnaba primo Ecclesiæ Mediolanensis Institutore, subfannandam minimè fore, tamquam inane cerebri Inventum, ut Traditioni nostræ tutum aliquod propugnaculum pararemus, cum tot alia suppetant exempla; nec adeo sereni affulserint dies Insubricæ Ditioni per tria illa secula, quæ Ambrosii ævum præcessere, ut nulla rebus actis sub initium promulgati Evangelii affundi potuerit caligo, quæ notitiam eorundem obnubilaret, seræque demum posteritatis oculis prorsus subduceret.

Ad id verò, quod ab aliquibus objici fortasse posset, prædicationem scilicet Sancti Barnabæ in hac Metropoli minimè revelatam postmodum fuisse vel divino afflante Spiritu, vel coelesti aliqua admonitione, sicuti cetera quæ enunciavimus, intrepidè respondemus, nihil hoc Traditioni nostræ prorsus officere; cum (ut jam ab initio sumus professi) illam jactare nolumus, veluti extra omnem dubitationis aleam, relique jactum constitutam; sed tantum comprobare nitamur, Sancti Ambrosii silentium non esse illud oraculum, quod nos tamquam causâ dejectos, ab eadem propugnanda inglorium pedem cogat referre; neque necessarium minimè sit cœlitus immissum signum ad ea, quæ ignota erant, revelanda, quemadmodum proximè vidimus in Tole-

tana Corporis Sancti Eugenii Martyris Inventione accidisse. Ceterum de fundata a Beato Petro Apostolo Cathedra Antiochena, siluit Sanctus Lucas; siluit de prædicatione Sancti Jacobi in Hispaniis, & de institutis ibidem a Sancto Paulo Ecclesiis Rodericus Toletanus, Hispanicarum rerum diligentissimus Scriptor; nihilque de Sancto Dionysio Areopagita primo (ut dicitur) Galliarum Apostolo, usque ad VIII. ferme Seculum scriptis prodidere illius Regni Auctores: Nihilo secius Traditiones illæ simul cum aliis pluribus viguere ac vigent, celebribus Viris eadem impigrè tutantibus, quamvis nulla coelesti revelatione firmatas; cum longævi hujus silentii causa rejiciatur vel in Scriptorum inopiam per prima & superiora secula, vel in ferale bellum Catholicis libris indictum a Tyrannis Barbarisque, qui eos igne absumpserunt. Quid ni ergo idem a Mediolanensibus opponi possit Sancti Ambrosii silentio? Præterquamquod si ingenuis desæcatisque oculis percurrere velimus Sancti Ambrosii verba, clarè perspicimus, non eam fuisse Sancto Antisliti mentem, ut juris sui propugnandi fundamenta a primis Ecclesiæ hujus exordiis repetere vellet; cum eidem tantum sufficeret, egregios eos Præsules, qui eodem seculo contra Arianos strenuè depugnauerant, recensere, ut ipse quoque acceptam ab illis hæreditatem tueretur intrepidè ac conservaret.

Ceteroquin quærendum esset, cur Sancti Anatalonis, aut alterius, qui Ecclesiam hanc instituisset, mentionem ibidem non egerit Ambrosius; cum procul dubio Ecclesiasticæ hæreditatis gloria illi debeat, qui primus eam instituit, atque ad Successores transmisit. Itaque quomodocumque Sancti Ambrosii silentium spectetur, nihil securi ex ipso erui potest, quod Mediolanensium Traditioni diem dicere valeat, aut eam in fumum dissolvere.

An Traditionem Ecclesiæ Mediolanensis de Sancto Barnabæ infringat Epistola Decretalis Innocentii I.

Summi Pontificis.

CAPUT V.

Validius testimonium nobis objicitur; quod videri posset, extremam falcem ad Traditionis nostræ radicem immittere: Neque enim agitur de Ambrosio Episcopo nostro Sanctissimo tantum silente, sed de Pontifice Maximo, apertam contra nos aliosque sententiam pronunciante. Is est Innocentius I., qui in Epistola Decretali anno CDXVI. data (ut Pagius, alique Viri eruditi animadverterunt, quamvis prima sit, quæ a Labbeo refertur) scribens ad Decentium Eugubinum

Tom. I.

f

Epi.

Episcopum, eique de aliquibus Ecclesiasticis Institutis interroganti respondens decernit, id ab omnibus debere servari, quod a Principe Apostolorum Petro Romanæ Ecclesiæ traditum est; atque hæc statim subiungit:

„Præsertim cum sit manifestum, in omnem Italiam,
 „Gallias, Hispanias, Africam, atque Siciliam, Insulas,
 „que interjacentes, nullum instituisse Ecclesias, nisi eos
 „quos Venerabilis Apostolus Petrus, aut ejus Successores
 „res constituerint Sacerdotes: Aut legant, si in his Provinciis
 „alius Apostolorum invenitur, aut legitur do-
 „cuisse. Quod si non legunt, quia nusquam inveniunt,
 „oportet eos hoc sequi, quod Ecclesia Romana custodit,
 „a qua eos principium accepisse non dubium est:
 „ne, dum peregrinis assertionibus student, caput institutionum
 „videantur omittere. Itaque aut falsi (quod absit) arguendus est Innocentius, aut commentitia dicenda est prædicatio & institutio Ecclesiæ Mediolanensis, peracta a Sancto Barnaba Apostolo.

Bollandistæ, quos propugnantes Sancti Jacobi in Hispaniis prædicationem, eadem Innocentii Summi Pontificis auctoritas ferit, Mediolanensem Sancti Barnabæ Traditionem opponunt Baronio, Hispanicam respicienti; atque asserunt, afferendam esse hujus Epistolæ explanationem etiam ab ipso, qui eandem contorquens contra Hispanos admittit, Barnabam *in Liguria prædicasse Evan-*

gelium, nobilissimamque Ecclesiam Mediolanensem erexisse. Quomodo enim affirmare potuisset certa atque indubitata fide id constare, si vim habere debuissent verba illa Innocentii: aut legant si in his Provinciis alius Apostolorum invenitur, aut legitur docuisse? Porro ipsi Bollandistæ arbitrantur, totum hoc ratiocinium eludi posse a Baronio, & Mediolanensibus, reponendo: Innocentium hic tantummodo loqui de strictè dictis Apostolis, quibus Sanctus Barnabas non est adnumerandus; fatentur tamen e fugium hoc gratis quæri, cum Romanus ille Hierarcha, absque ullo majoris vel minoris discrimine clarè affirmer, nullum Apostolorum in Italia, aliisque Occidentis Provinciis docuisse. Quamobrem, ut suam de Sancto Apostolo Jacobo sententiam tueantur, Cardinalis de Turre-Cremata, Archidiaconi, Præpositi Mediolanensis, aliorumque Interpretum expositionem hujus Epistolæ, insertæ per compendium Juri Canonico, parte prima Decreti, distinctione XI. *Quis nesciat*, amplectuntur; scilicet Innocentium significare solum voluisse „neminem „Apostolorum in nominatis ibidem Regionibus Eccle- „sias instituisse, aut docuisse, nisi a Petro accepisset „potestatem; hæc enim soli Petro tamquam totius Ec- „clesiæ Capiti, ejusque in Sede Apostolica Successoribus „a Christo concessa est; ceteris autem Apostolis depen- „denter a Petro, qui proinde omnium Ecclesiarum.

„ Fundator dici potest „ . Idque confirmant testimonio Stephani VI. Papæ relato a Baronio ad annum DCCC-LV. , qui ad Basilium Imperatorem scribens hæc habet: *Institutio , & Sacerdotium omnium , quæ in Orbe sunt Ecclesiarum , a Principe Petro ortum accepit ;* itemque Sancti Leonis Magni Sermone III. in Anniversario Assumptionis suæ , ubi ita loquitur : „ Huic Viro (Sancto Petro) consortium potentiae suæ tribuit Divina dignatio , „ & si quid cum eo commune ceteris voluit esse Principibus , numquam nisi per ipsum dedit quidquid aliis „ non negavit „ . Eo enim sensu quem supra dixerant , intelligenda esse affirmant adducta verba Summerum Pontificum . Prosequuntur subinde in hujus explicationis firmamentum placita Theologorum proferre , quæ refert Bellarminus Tomo I. & II. Controversiarum , communi consensu asserentium *datam reliquis Apostolis summam potestatem , & universalem toto Terrarum Orbi prædicandi facultatem , sed dependentem a Petro .* Plura alia insignium Virorum exempla adducunt paragrapho XII. Alexandri nempe , Macedi , Baronii , & Natalis Alexandri , qui considerata mente Innocentii , minimè absterrentur a tutanda tum Sancti Jacobi , tum Sancti Pauli in Hispaniis prædicatione . Nihil igitur injuriæ inferitur Pontificiæ Innocentii auctoritati , si Mediolanensis etiam Ecclesia in rem suam trahat favorabilem hanc interpretationem-

tionem Epistolæ Innocentii, quæ tot Scriptores eruditissimi a Traditionibus aliis antiquis propugnandis minimè delittere.

Porro Gulielmus Cuperus in Actis Bollandianis ad diem XXV. Julii partem hanc Dissertationis suæ claudit his verbis : „ Si Epistola Innocentii crude ac stricte intelligatur, sane non video, quomodo cum divinis Sacræ Scripturæ testimoniis, & receptissimis quorundam populorum Traditionibus conciliari possit : Nam Paulus in Insula Melitenſi, & Urbe Romana Christianam Fidem docuit, ut ex Actis Apostolorum Capite XXVIII. colligitur. Concors fere Interpretum, & ipsorum etiam Adversariorum sententia est, Sanctum Paulum in Hispania prædicasse : *¶ tamen fuit alius Apostolus a Petro, nec fuit Successor ejus*, ut doctissimus Cardinalis de Turre-Cremata ad Cap. *Quis nesciat* solenter observavit &c. Admissa Melitenſi, Romana, & Hispanica, Sancti Pauli prædicatione, quomodo verum erit, neminem ex Apostolis præter Petrum in Italia, Gallia, Hispania, Africa, Sicilia, & interjacentibus Insulis docuisse, nisi verba Innocenti uno vel altero modo accipiantur, pro ut hoc paragrapho explicata sunt, ? Idem de Traditione nostra nos affirmamus.

*An omiffio nominis Sancti Barnabæ in Catalogo antiquæ
Episcoporum Mediolanensium, noſtram Tra-
ditionem evertat.*

C A P U T VI.

PROgredimur ad reliquos propulſandos impetus, qui-
bus Adverſarii decus iſtud Ambroſianæ Eccleſiæ
ſubruï poſſe arbitrantur. Primus qui occurrat eſt Joa-
nes Mabillon, Vir doctiſſimus, & ſamæ immortalis. Is
amplioris antiquæ eruditionis colligendæ cauſa Italiam
circumſiens, Mediolanum ſe contulit, atque Ambroſia-
nam Bibliothecam inviſens, ibidem inter Codices Ma-
nuſcriptos Catalogum legit Mediolanenſium Antiſtitum,
eumque deſcripſit, ediditque poſtmodum in lucem Pa-
riſiis in altera Muſæi ſui Italici parte. Animadvertit
verò, in eo ſcriptum quidem occurrere nomen *Barnabæ*
ante *Anatalonem*, ſed manu recentiſſima, ut ipſe adnota-
vit, adjectum. Quamobrem comparans omiſſionem no-
minis Sancti Barnabæ in perantiquo hoc Catalogo cum
ſilentio Sancti Ambroſii in Concione adverſus Auxen-
tium, innuere videtur, ſerò admodum enatam eſſe opi-
nionem de Sancti Barnabæ Adventu in hanc Inſubrum
Metropolim. Mirum eſt, quantum iſta celeberrimi hu-
jus

jus Scriptoris prælo vulgata opinio animi addiderit nostri Ævi eruditis viris, ut Traditionem Mediolanensium, tamquam posteriorum ætatum Inventum securius exploderent.

Autamen, si veritati consonat conjectura, quam in Notis ad hanc Episcoporum Mediolanensium nomenclaturam exposuit idem Mabillon, priorem nempe illius partem concinnatam fuisse post obitum Frontonis, adeoque Auctorem ejusdem floruisse Seculo VI. quid nobis molestiæ infertur, qui sæpius candidè palam fecimus, nullum, ante Seculum VIII., vetustum documentum suppetere, quo longius retrahi possit nostræ Traditionis antiquitas? Certè si a Scriptore tam vetusto (ut creditur) eadem manu, qua ceterorum Antistitum exaratum fuisset Barnabæ nomen, nemo non videt, inde capi potuisse non modicum præsidium ad Apostolicam Ecclesiæ nostræ originem firmitus vindicandam. Itaque expendendum est, quid in causa fuerit, ut in eo Catalogo Barnabas omitteretur. Si Adversarios audiamus, in promptu responsio est, quòd adventus Sancti Barnabæ Mediolanum conficta postmodum fabula sit. Non ita nos, saniore (ut putamus) consilio statuimus; siquidem nodum istum ab ipsis intextum facili manu dissolvimus eodem titulo, quo silentium Sancti Ambrosii diluimus, videlicet usque ad Seculum VI. perdurasse oblivionem
insti-

institutæ a Sancto Barnaba Ecclesiæ Mediolanensis . Sed ne videamur unico hoc clypeo oblitteratæ apud nos memoriæ de Sancti Barnabæ adventu , obtundere velle tela , quibus Traditio Ecclesiæ Mediolanensis configi ac convelli creditur , ecce quid de hoc Catalogo senserit Ludovicus Antonius Muratorius , pro sua celebri , quæ in Literis præstat , eruditione clarissimus , qui eidem opponit alterum vetustiorum , ubi & nomen Sancti Barnabæ præfixum legitur , & ejusdem ad Mediolanensem Urbem adventus describitur . Quamobrem in calce Præfationis ad Opusculum *De Situ Civitatis Mediolani* , impressum Tom. I. Parte II. *Scriptorum Italia* , hæc habet :

„ Quum ex Ambrosianæ Bibliothecæ Codice , in quo
 „ Opusculum nunc edendum legitur , Mabillonius primo ,
 „ tum Papebrochius supra memoratum *Catalogum*
 „ *Archiepiscoporum Mediolanensium* hauserint , ac æneis
 „ etiam typis jamdiu consignarint , perductum ab An-
 „ talone primo Episcopo ad Joannem usque Vicecomi-
 „ tem ; & ex iis alter inde prorsus Barnabam Aposto-
 „ lum excludat , alter vero ejus nomen *manu recentissi-*
 „ *ma* adjectum affirmer : non ingratum Lectoribus fue-
 „ rit , si èt ego alterum similem Catalogum nunc pri-
 „ mum depromam , sed uberiores , & fortassis hactenus editis præferendum . Illum ego olim describebam
 „ ex per vetusto Codice Manuscripto Bibliothecæ Metro-

„politani Capituli Mediolanensis, scilicet ex eo ipso,
 „qui Beroldi de Liturgia Mediolanensis Ecclesiæ bene-
 „meriti Scriptoris (floruit is circiter annum MCXXX.)
 „Libros universos complectitur; subiectus quippe est
 „eisdem Libris. Quare Catalogum hunc plaris faciam,
 „breviter indicabo. Qui a M. billonio, & a Papebro-
 „chio publici juris est factus, seriem Archiepiscoporum
 „continuat ad *Philippum* usque *de Lampugnano*; tum lo-
 „quitur de Joanne Vicecomite, saltu videlicet facto ab
 „anno MCCVI. ad MCCCLIV. Ad annum, inquam,
 „MCCCLIV., ut enim hoc obiter notem in utraque
 „editione tum Mabilloniana, tum Papebrochiana idem
 „Joannes obiisse dicitur anno MCCCLV. quum tamen
 „certissimè constet, accidisse illius mortem anno ante-
 „cedenti. Hujusmodi autem sphalma, nonnullæque aliæ
 „notæ planè indicant, Ambrosiani Codicis Catalogum
 „antiquitate Metropolitano Catalogo, quem editurus
 „sum, concedere. Igitur hic noster præterquam quod
 „omnia exhibet, quæ in Ambrosiano leguntur usque
 „ad supra memoratum Philippum, pluribus etiam huc
 „& illuc additis, deinde a quopiam continuatore tan-
 „tummodo deductus est ad annum usque MCCLI. Ibi
 „autem nonnulla habentur, quibus emendare licet U-
 „ghellum in Catalogo Archiepiscoporum Mediolanen-
 „sium. Exempli gratia, hic negat, Ubertum de Phra-

„ vano S. R. E. Cardinalium albo inscriptum : quod ta-
„ men Catalogus noster apertissimè tradit . Præterea Ge-
„ rardi de Sessa , & Henrici de S. piara , ejusque Suc-
„ cessoris annos parum accuratè recenset , ut alia omit-
„ tam . Age vero , inspiciat Lector Catalogum nunc
„ mihi edendum , & ex antiquiori , ut arbitror , Codice
„ depromptum . Illic profecto in ipso exordio deprehen-
„ det , minimè desiderari Sanctum Barnabam , cujus no-
„ men , utpote *recentiori manu* additum Ambrosiano Co-
„ dici , propterea Mabillonius explodere videbatur , quasi
„ vel ipsis Mediolanensibus antiquis nequaquam probare-
„ tur . Imo ejus adventus Mediolanum in eodem Cata-
„ logo multis verbis statuitur , non Libello tantum ,
„ quem nunc proferimus , laudato , sed etiam Hierony-
„ mo (Clemente) ac Dorotheo (Auctoribus tamen hac
„ in re apocryphis) ad ejusdem adventus confirmatio-
„ nem allatis . Quare videas , Ambrosiano Catalogo ex
„ una incuria primitus adjectum non fuisse Barnabæ no-
„ men .

Si nobis liceat aliquid doctissimi hujus Viri scriptis
superaddere , censeremus non incongruum esse opinari ,
recentiorem cum Scriptorem , qui exarando prædicto
Catalogo manum apposuit , illum inchoasse ab eo Epi-
scopo , qui fixam habuit apud nos sedem ; idem enim
passim peractum videmus in Catalogis plurium . Inscri-

cæ Provinciæ Ecclesiarum, quæ licet (Ughello teste) primum Institutorem Sanctam Barnabam habuisse gloriantur, tamen Episcoporum seriem ab eo tantum Præsule deducunt, quem Sanctus Apostolus ad stabilem Domini Gregis curam eisdem Pastorem reliquit, cum Apostolicum ministerium aliò Sanctum Barnabam avocaret. Verùm quæcumque tandem causa fuerit, cur nomen Sancti Barnabæ minimè descriptum sit in Mabillonii Catalogo, certum est in vetustiori, quem edidit Muratorius, expressum legi eadem antiqua manu; adeoque regulam eandem sequi possumus, quam sibi ipsi præscripsit idem Vir doctissimus (a) in dubitatione non absimili, an nempe Mediolanensis Ecclesia *quatuor Temporum* jejunia antiquitus observaret, cum plura Ambrosiana Missalia MSS. de illis silerent; siquidem duobus inventis Codicibus non modicæ vetustatis, in quibus adnotabantur, ista subjungit: *Equidem novi et ego, pluris faciendos in hanc rem duos Missales rem affirmantes, quàm decem omnino silentes.*

Antequam manum hinc removeamus, occurrere necessarium ducimus cuidam difficultati, quam nobis Adversarii objiciunt, quærentes, unde nam Mediolanensi Civitati innotuerit Apostolica Ecclesiæ suæ institutio; cum enim deperditæ de Sancti Barnabæ adventu memo-

riæ adscripterimus veterum seculorum silentium, neque ulla cœtus immissa lux assuulerit, quæ longævas in hac re tenebras dissiparet, confictum id fuisse a nostris Civibus jactitant, ut inclytæ Urbis gloriam amplificarent. Huic cavillationi obvium esset respondere, Mediolanensibus rem hanc innotuisse ex vetustis membranis, annisque Codicibus, qui aut neglecti, aut sepulti jacuerant rudibus iis temporibus, Gothica & Longobardica feritate Italicas Provincias occupante. Potro antiquissimis hisce Libris usum se fuisse profiteretur Anonymus, qui sæpius memoratum *Opusculum de situ Civitatis Mediolani* conscripsit; idque in Literariis rebus continuâ experientiâ edocemur, cum tot effossa e ruderibus monumenta, ereptæque a denti pulveris & tinearum ludibrio chartæ, ignota prorsus Majoribus nostris nomina & res gestas in lucem eduxerint. Sed placet ea solùm reponere, quæ Gaspar Sanctus edidit, & ex eo Bollandistæ in suam de Sancti Jacobi Hispaniarum Apostoli Dissertationem transfutere, videlicet, non aliud initium exhibere posse reliquas omnes Traditiones, quæ humanæ tantùm sunt, nec divinitus confirmatæ; nimiumque rigidi censoris esse, Canonice fidei pondus desiderare, atque aliquid certum exigere, in quo curiosus animus acquiescat, ubi de Traditionibus agitur, quæ scriptis post plura secula testimonio nituntur; cum istud *de Apostolis aliis* (paucis admo-

admodum exceptis) *Provinciarum nulla passit ostendere*.
Donec igitur evidenti aliqua ratione Mediolanensium
Scriptorum auctoritas elidatur, aut eductum ex probatis
superiorum temporum documentis quidquam veritati ma-
nifestè repugnans falsi nos arguat, immerito antiqua
hac gloria spoliatur; præsertim cùm (ut Sanctius lau-
datus prosequitur) vacillare non debeat indigenarum fi-
des, sed *potius æquum sit existimare, res suas melius*
quàm alios, habuisse exploratas.

Quid evincat contra Mediolanensem Traditionem
Sermo Sancti Petri Damiani Episcopi
Cardinalis.

C A P U T V I L

Postremum argumentum, quo tamquam triario mi-
lite in arenam evocato, dirui a fundamentis Apo-
stolicæ nostræ Originis laudem putat recentissimus Scri-
ptor supra memoratus, est Concio habita publicè in-
frequentiſſima Civium nostrorum corona a Sanctissimo
Antistite Petro Damiani. Missus is fuerat a Nicolao II.
Pontifice Maximo ad Mediolanenses Legatus anno MLIX,
ut ab Ecclesiæ nostræ vultu sæces turpissimas simoniæ
atque incontinentiæ in Sacris Ministris detergeret, cam-
que

que non habentem maculam aut rugam priuslino decori restitueret. Quid actum sit per id tempus in hac Metropoli, narrat ipsemet Petrus in Opusculo V., quod tertio ejusdem Operum volumini insertum legitur: Ait enim, cum primum Mediolanensem attigit Civitatem, exceptum se fuisse eâ reverentia, quæ Legatum Summi Pontificis decebat. Verum „ post diem alterum, factio-
„ ne Clericorum, repente in populo murmur exortum,
„ non debere Ambrosianam Ecclesiam Romanis Legibus subiacere, nullumque judicandi vel disponendi jus
„ Romano Pontifici in illa Sede competere: nimis enim
„ indignum putabatur, ut quæ sub Progenitoribus suis
„ semper extitit libera, ad propriæ confusionis opprobrium nunc alteri, quod absit, Ecclesiæ esset subje-
„ cta „. Itaque convocato Clero, ipsoque etiam Archiepiscopo Vidone a sinistris collocato (dexteram enim occupabat Anselmus Lucensis Episcopus, postmodum sub nomine Alexandri II. ad supremam Ecclesiæ Romanæ dignitatem evectus, qui alter erat ex Pontificiis Legatis) refert, suggestum se contendisse, ac sermonem in hæc verba inchoasse: „ Noverit caritas vestra, dilectissimi &c. „ Plura hic congerit Sanctus Cardinalis ad Apostolicæ Sedis prærogativam supra ceteras commendandam, & subinde ista prosequitur: „ Ut autem omnis aliis ad id, quod nunc agimus, veniamus, non-
„ de-

„ debet ignorare sancta vestra devotio , quia Beati Apo-
 „ stolorum Principes Petrus & Paulus , sicut per suum
 „ sanguinem Romanam Ecclesiam consecrarunt , ita
 „ mox inter ipsa nascentis Fidei rudimenta , hanc Me-
 „ diolanensem Ecclesiam per suos discipulos lucraui sunt
 „ Christo . Nazarius quippe Martyr insignis (sicut Scri-
 „ pturæ testantur) Petri auctoritate , Baptisma a Lino
 „ ejus Successore suscepit , qui postmodum cum Beato
 „ Celso in hac Sancta Urbe Martyrio coronatus est .
 „ Sancti vero Martyres Protasius atque Gervasius Bea-
 „ tum Paulum Apostolum , Magistrum ac Præceptorem
 „ habuisse noscuntur , sicut Beatus Ambrosius et ipse
 „ testatur , *illi sunt* , inquit , *qui monita mea secuti , res-*
 „ *picientes prædia & divitias , secuti sunt Domini nostri*
 „ *vestigia* . Sicut ergo Salvator noster binos ante faciem
 „ suam discipulos misit , ita quodammodo uterque San-
 „ ctus Apostolus , ex magisterio suo in hanc Urbem
 „ prædicatores Sanctæ Fidei geminos destinavit . Cum
 „ ergo vestræ salutis auctores ex Romanæ Ecclesiæ pro-
 „ dierint disciplina , consequens est juxta æquitatis ordi-
 „ nem , ut Ecclesia Romana Mater , Ambrosiana sit
 „ filia . . Addit etiam Sancti Ambrosii exemplum , qui
 „ Nicolaitarum sorde infectam hanc Urbem dolens , cum
 „ eam solus coercere non posset , Sedis Apostolicæ quæli-
 „ vit auxilium , missisque Româ a Siricio Papa (ut opta-
 bat)

bat) tribus Legatis, eorum ope a Grege suo exitialem hunc morbum depulit extinxitque. Postmodum subdit:
 „Scrutamini itaque Scripturas vestras, & per quod vul-
 „tis, diligenter inquire; & si non potestis apud vos
 „metipfos invenire quod loquimur, mendacii arguite;
 „si autem potestis, nolite veritati resistere, nolite Ma-
 „trem vestram crudeliter impugnare, sed ex cujus ubi-
 „ribus lac suxistis Apostolicæ Fidei, ejus semper gau-
 „dete solidis doctrinæ cœlestis cibis recreari.

Sermo iste a tantæ dignitatis ac doctrinæ Præsule Mediolani habitus, in publico Cleri totius Populique conventu, ipsoque etiam Archiepiscopo adstante, quemlibet, primæ frontis aspectu, rapere posset in adversam Traditioni nostræ opinionem. Quid enim clarius ad eam falsi arguendam dici potest, quàm in ipsis nascentis Fidei rudimentis susceptam fuisse a Beatis Apostolorum Principibus Petro & Paulo curam lucrandi Christo Cives Mediolanenses, missosque ideo in hanc Metropolim quatuor eos Martyres, ut fugata Gentilitatis caligine serenum eidem Evangelii lumen illucere juberent, Christianæque Religionis prima ibidem jacerent fundamenta? Præterea cum Sanctus ille Antistes, ut fidem dictis suis faceret, ad ipsas Mediolanensium Scripturas provocasset, paratum etiam se offerens excipiente lubenti animo mendacii notæ; cur educta minimè fuere vetera docu-
 menta,

menta, quorum testimonio, allata a Pontificio Legato Scripturarum auctoritas infingeretur, suaeque Sanctum Barnabam institutæ primùm hujus Ecclesiæ inconcussa laus & gloria maneret? Demum Arnulphus, Historiarum Mediolanensium Scriptor, præsens omnibus quæ Mediolani tunc agebantur, dum Cives suos objurgat, quoddam tam facile ob pauca Pontificii Legati verba passi essent inveterata hujus Ecclesiæ jura infringi, sequæ Romanarum Legum jugo subdidissent, prætermisso prorsus Sancti Barnabæ nomine, ad conciliandam Mediolanensi Ecclesiæ venerationem, solam Ambrosii auctoritatem armavit, ita enim Caput XIII. Libri III. Tomo IV. Scriptorum Italiæ impressi exorditur: „ O insensati Mediolanenses, quis vos fascinavit? Heri clamastis unius „ Sellæ Primatum; hodie confunditis totius Ecclesiæ statum: verè culicem liquantes, & camelum glutientes. „ Nonne satius vester hoc procuraret Episcopus? Forte „ dicetis: Veneranda est Roma in Apostolo: Est utique, „ que, sed nec spernendum Mediolanum in Ambrosio. „ Porro si tunc Traditio de Sancti illius Apostoli adventu in hanc Urbem viguisset, nonne gloriosius erat asserere, *sed nec spernendum Mediolanum in altero Apostolo Barnabæ?*

Hæc omnia sincerè profiteri volumus, ne arguamur, aliquid a nobis esse dissimulatum, quod Traditionem Mediolanensem vehementius impeteret, aut sub-

dola taciturnitate prætermisisse periodos illas, a quibus patentem contra nos ferri sententiam comperiebimus. Ceterum, cum plura hic discutienda occurrant, inquirendum primò est, unde nam Sanctus Petrus Damiani historiam eam hauserit, qua fidenter adeo narrat, baptizatum a Sancto Lino (Beato Petro Apostolo jubente) Nazarium; & Sanctos Protasium & Gervasium, magisterio Sancti Pauli de Fide Christianaque disciplina instructos, missionem accepisse ab Apostolorum Principibus, ut Cives Mediolanenses Christi vexillis, prædicatione sua adoptarent. Sane Joannes Pinus ad diem XXVIII. Julii in Actis Sanctorum Bollandi, dum agit de Baptismo Sancti Nazarii (quem a Sancto Petro Apostolo baptizatum tradit Menologium Cardinalis Sirleti, a Canisio editum; Menologium verò Basilii Imperatoris a Sancto Lino Patriarcha Romano, & Martyrologium Adonis a Sancto Clemente sacris undis ablutum referunt) parvè facit auctoritatem memorati Ostiensis Episcopi, illum Sancto Lino constanter tribuentis, *ob ætatem Auctoris, qui Seculo demum XI. floruit*. De missione autem Sancti Nazarii Mediolanum a Principe Apostolorum facta, altum est in antiquis minùs vitiatis nostri hujus Sancti Martyris Actis silentium. Legitur inter Opera Sancti Ambrosii Sermo in Natali Sanctorum Nazarii & Celsi Martyrum, olim eidem Sancto Episcopo adscriptus, sed
reje-

rejectus ad supposititios in editione Parisiensi anni MD-CXC. : Auctorem tamen ejusdem esse *antiquum*, *æstimationem meritum*, *ac fide dignum*, concordēs tradunt Tillemontius, & Pinius jam laudatus. In eo autem Sermonē, licet describantur Sancti Nazarii nativitas, Parentum conditio, peregrinationes susceptæ, Martyrium Mediolani consummatum, ejusdemque sepulcrum in hac Metropoli, ne verbum tamen occurrit, quo accepta primum jussu Sancti Petri, Catholica Fides a Civibus nostris, eidem Martyri debeat referri. Et tamen hunc Sermonem recitatum fuisse in Sancti Nazarii Templo censet Clariss. Muratorius; nec refragatur Pinius loco prædicto.

Sanctus Ennodius Ticinensis Episcopus complexus est carmine laudes Sanctorum Martyrum Nazarii & Celsi; eorumque Martyrium, sepulcrum, & Corporum revelationem Sancto Antistiti Ambrosio factam commemorans, prorsus silet de Sancti Petri mandato hisce Martyribus injuncto, ut primis Evangelii radiis hanc Urbem illustrarent. Itaque, cum Sanctus Petrus Damiani in sermone suo hæc proferat „ Nazarius Martyr in „ signis (sicut Scripturæ testantur) Petri auctoritate „ Baptisma a Lino ejus Successore suscepit „ , incertum adhuc remanet, quænam sint hæ Scripturæ, quo tempore exaratae, & quem habuerint Auctorem. Bollandi-

stæ, qui Acta omnia Sancti Nazarii tum MSS., tum edita perlustrarunt, pro certo habuere, eadem condita fuisse post Paulinum Vitæ Sancti Ambrosii Scriptorem, qui de Sancto Nazario loquens, ait: *quando sit passus, usque in hodiernum diem scire non possumus*; miranturque, unde tot ac tanta scire potuerint, qui hujus Sancti Martyris vitam, & peregrinationes quamplurimas retulerunt; ac postmodum fatentur, vix se invenire ubi firmum pedem figant, cum omnia quæ narrantur, incerta nitantur auctoritate. Idem sensit etiam Tillemontius, qui in Notis ad Sanctorum Nazarii & Celsi memoriam testatur, Acta sub nomine Metaphrastis vulgata, Eruditorum omnium consensu falsa & apocrypha judicari: De iis autem, quæ apud Mombrinium leguntur, nullam inveniri posse Historiam, ait, illâ deteriore; eamque scenicam narrationem Pinus vocat. Proinde eruditi hi Viri metrico tantum elogio Ennodii, & Auctori Sermonis Sancto Ambrosio attributi, fidem se præstare profitentur. Cum ergo manifeste pateat, nihil de Apostolatu Mediolanensi Sancti Nazarii in illis reperiri, nullam nos inferre injuriam putamus Sancto Petro Ostiensi Episcopo & Cardinali, si quæ ad historiam pertinent, desumpta credule ab ipso fuisse ex sæculentis fontibus asseramus.

De hoc autem clariùs edocemur, dum quæ prosequitur Sanctus ille Episcopus, ad justum examen vocamus:

mus : inquit enim , Sanctos Martyres Protasium atque Gervasium „ habuisse Præceptorem Beatum Paulum Apostolum , sicut Beatus Ambrosius & ipse testatur his „ verbis : *Isti sunt qui monita mea secuti respuentes præ-* „ *dia & divitias , secuti sunt Domini nostri vestigia* „ . Porro Epistola ad Fratres Italiæ , quæ Sancto Ambrosio adscripta fuit , & cui inseritur libellus Philippi de eorundem Vita & Martyrio , inventus in sepulcro , cum primùm reperta fuere Sacra illorum Corpora , a Benedictinis Monachis Sancti Mauri in postrema Operum hujus Sancti Doctoris editione , inter supposititias numeratur , utpote contraria referens iis , quæ Sanctus Ambrosius ad Marcellinam Sororem scripsit *de Sanctorum Protasii & Gervasii Corporum Inventione* . Tillemontius in notis ad Sanctos hosce Martyres plura enunciat , quæ illius falsitatem aperte demonstrant . In hac igitur Epistola , verba a Sancto Petro Damiani allata leguntur , tamquam a Sancto Paulo pronunciata , cum in somnis Sancto Ambrosio apparuisset : Et tamen genuina ejusdem Sancti Episcopi nostri Epistola ad Marcellinam , nihil de hac visione , nihil de libello invento ad illorum Martyrum capita refert , quæ certe Ambrosius comperta Sorori fecisset , si vera narrasset supposititiæ illius Epistolæ Scriptor . Quamobrem manifestum hinc redditur , præstitam fuisse a Sancto Petro Damiani fidem apocryphis Scrip-

Scriptis , quæ olim sinceræ veritatis oracula censebantur .

Neque minùs ignotum nobis est , ex quo Auctore Sanctus Petrus Damiani desumpserit exemplum Sancti Ambrosii , qui „ cùm Nicolaitarum sordem ad multo-
 „ rum foetere perniciem in hac Urbe doleret , eamque
 „ per se solus coercere non posset , Sedis Apostolicæ mox
 „ quæsivit auxilium , cui videlicet is , qui tunc præerat
 „ Papa Siricius , tres personas , Presbyterum Diaconum
 „ & Subdiaconum ad correctionem ulciscendi hujus sce-
 „ leris destinavit . Cum his itaque Beatissimus Pontifex ,
 „ quos corrigere non potuit , velut scatentem vermibus
 „ sentinam ex Urbis hujus sagena projecit „ : Cùm in
 hac Sancti Præsulis narratione plurimùm perturbatus sit
 rerum ac temporum ordo , ut ad indagandam veritatem
 expurgatâ sentibus viâ incedamus , duæ distinguendæ
 sunt epochæ . Jovinianus , qui sub exitum Seculi IV.
 enatam in ipsis Ecclesiæ incunabulis Nicolaitarum hære-
 sim reviviscere in Italia jussit , omnem castitatis ordinem
 subvertens , ac docens , nullum meriti apud Deum dis-
 crimen esse inter Matrimonium & Virginitatem , non
 Mediolani , sed Romæ impudentiæ suæ terribilissimum ve-
 nenum evomere cœpit . Contra hoc monstrum Ecclesia-
 stici anathematis fulmen armavit Siricius Pontifex Maxi-
 mus ; coactoque Presbyterorum ac Cleri Urbis Concilio ,
 perfidum illum castitatis hostem , incentoremque profligandæ

gandæ a Virginibus pudicitia damnavit anno CCC-LXXXIX. ut Monachi Benedictini Sancti Mauri in Chronologica Sancti Ambrosii Vita, ab ipsis adornatâ restantur, seu anno sequenti, ut Baronius in Annalibus Ecclesiasticis adnotavit. Cùm verò Româ expulsus Jovinianus Mediolanum se recepisset, Siricius literas ad Mediolanensem Ecclesiam eodem anno direxit, per Fratres & Presbyteros suos Crescentem, Leopardum, & Alexandrum, in quorum præsentia Sanctus Ambrosius Synodum plurium Antistitum celebravit, Sedisque Apostolicæ judicio, suffragiis omnium consentiens, Jovinianum ejusque Sectatores Episcopali feruit sententiâ. Leguntur Epistolæ Siricii & Ambrosii de hisce habitis Conciliis apud Labbeum & Baronium; qui tamen perperam tradit, Jovinianum ejusque affectas e Mediolanensi Cœnobio prodiisse; atque eosdem confundit cum Sarmatione & Barbatiano, quos ad Vercellensem Urbem postmodum profectos, Ambrosius, datâ ad eam Ecclesiam Epistolâ, inde etiam expellendos curavit, quemadmodum paulo infra ostendemus. Itaque clare constat, in primo eo Sectæ Nicolaiticæ exordio, neque illius tabe infectam fuisse hanc Metropolim, neque ab Ambrosio rogatum Siricium Summum Pontificem, ut auxilium ferret laboranti suo Gregi, a quo grassantem hanc pestem amovere ipse solus minime potuisset.

Post

Post septennium circiter, nempe anno CCCXCVI., novum contra continentiam bellum exarsit, flammæ subdentibus Sarmatione & Barbatiano prædictis, qui verè in Mediolanensi Monasterio religiosam vitam ducebant; sed disciplinæ pertæsi, ac fœda Joviniani pice correpti, contaminare ceteros conabantur. Describit eosdem tacito nomine Sanctus Ambrosius in Commentariis ad Psalmum XXXVI., inquit, eos valedixisse jejuniis, continentiae renunciassè, indulgisse deliciis, & Cœnobio relicto evasisse luxuriæ magistros, disseminatores incontinentiæ, incentores petulantiae, obrectatores pudoris. Pullulantem hanc hæresim vigilantissimus Pastor Ambrosius adeo exagitavit, ut ejusdem præcones coacti sint Vercellas profugere; ibique etiam eisdem persecutus est Ambrosius, scribens ad Vercellensem Ecclesiam, Episcopo tunc carentem, „ ut attentè caverent a duobus „ illis (verba sunt ejusdem Antislitis) vaniloquis hominibus, qui nullum esse abstinentiæ meritum effutiebant, nullam frugalitatis, nullam Virginitatis gratiam; pari omnes æstimari pretio; delirare eos, qui „ jejuniis castigant carnem suam, ut menti subditam „ faciant „. Ad extirpandum tamen perniciosum hoc germen nec Concilium adhibuit Sanctus Præsul, nec Apostolicæ Sedis opem imploravit, ut ex ejusdem Vitæ Scriptoribus manifestissime evincitur. Cùm igitur undequa-

quaque in Sancti Petri Damiani Oratione ad Mediolanenses habitâ nutet historica veritas, miramur, eandem nobis objici, tamquam ineluctabilem scopulum, ad quem allisa Traditio nostra de Sancto Barnaba prorsus discindatur, atque infelici absorpta naufragio, extollere amplius caput non valeat.

At, inquiunt, cùm Legatus ille Pontificius publico apertoque sermone Clerum & Populum adstantem incitasset, ut *Scripturas* scrutarentur, sique dissonum aliquid ab ejus dictis invenirent, *mendacii* eundem *arguerent*; cur annosas chartas, quæ Apostolicam originem, testabantur, minimè protulere? Antequam huic prævalidæ (ut creditur) interrogationi satisfiat, præmittendum est, multis ab inde superiorum ætatum annis insulsam eam opinionem altè infedisè animo Mediolanensium, quòd Sanctus Ambrosius Mediolanensi Clero hujus Metropolis facultatem indulgisset uxorem ducendi, ea tamen conditione, ut prima conjuge mortua, Sacerdotium amitterent, si alteri jungerentur. Refert illam Landulphus Senior, acerrimus incontinentium Sacerdotum patronus, eodem seculo scribens, ubi enim *de Monogamis Sacerdotibus secundum doctrinam Beati Ambrosii* agit Libro I. Historiæ Mediolanensis Cap. XI. hæc habet: „ Trans-
„ actis annorum multis curriculis, vivente tamen Beato
„ Ambrosio, gravissima dissensio inter Monogamos, &

„ alios sub Virginitate aut Castitate degentes , in Syno-
 „ do coram Apostolico orta est Quod factum ,
 „ Apostolico imperante , & multis Catholicis Episcopis
 „ exhortantibus , in iudicio Beati Patroni nostri Ambro-
 „ sii a partibus ambabus datum est , affirmantibus , quid-
 „ , quid ipse diceret tenerent , & firmum atque sanctum
 „ haberent . At Beatus Ambrosius , cognoscens sensus
 „ humanos pronos ad peccandum , maximè propter in-
 „ continentiam ; sciens aliquem neque Virginitatem ne-
 „ que Castitatem , nisi a Deo habere posse ; quod in
 „ Libro de Officiis jam dictaverat , ait : *de Monogamia*
 „ *Sacerdotum quid loquar ? quando una tantum permittitur*
 „ *copula , & non repetita ;* & sic dicens omnem dissen-
 „ sionem compescuit . . Hanc consuetudinem perdurasse
 „ annis septingentis usque ad tempora Alexandri Papæ ,
 „ quem Civitas Mediolani genuerat , tradidere Scriptores
 „ alii proximorum temporum , qui suis Patriæ Historiis fa-
 „ bellam hanc ineptissimam inseruere ; inter quos nume-
 „ ratur Bernardinus Corius , cujus volumen Historicum
 „ Sacra Indicis Congregatio meritò ob id censuit proscri-
 „ bendum .

Porro his præmissis , nemo est qui non videat , no-
 dum istum specie tenus inextricabilem , levi manu dis-
 solvi . Quid enim commune habebat Apostolica origo
 Ecclesiæ Mediolanensis cum Nicolaitica vigente tunc hæ-
 resi ?

resi? Controversiæ cardo, quæ per id tempus fervebat, non in eo versabatur, ut palam fieret, quis primus Evangelii lucem in hanc Metropolim intulisset; sed quis Clerum nostrum facultate donasset ineundi conjugia. Cùm autem stulta persuasio animos occupasset, id a Sanctissimo Episcopo Ambrosio fuisse statutum, insana Clericorum factio justam hanc (ut ipsis videbatur) causam prætendens, populi tumultum excitavit, ac clamare compulsi, non debere Ambrosianam Ecclesiam Romanis Legibus subiacere; cùm nimis indignum esset, ut quæ sub Progenitoribus semper extiterat libera, ad propriæ confusionis opprobrium, alteri (quod absit) Ecclesiæ foret subiecta.

Idem responsum intrepidè objicimus testimonio Arnulphi Mediolanensis Historici, qui omisso Sancto Barnabæ, Civibus suis venerandum Sancti Episcopi Ambrosii nomen in memoriam revocat, ut eos pudere faciat de nimia facilitate, qua Romanæ Sedis mandata receperant; cùm enim mendaci ea opinione depravaretur, fluxisse videlicet a Sancti illius Antislitis & Doctoris declaratione libertatem conjugii Sacerdotum, quibus ipse favebat, quid opus erat ad primævum hujus Ecclesiæ Conditoem confugere, a quo certò constabat, minime inductam esse in Mediolanensem Clerum hanc facultatem? Proinde schismaticus iste Auctor gloriam omnem

nostræ Metropolis repetebat a Sancto Ambrosio, qui insignium operum doctrinæque amplitudine non tam Mediolanensi, sed universæ Ecclesiæ ita præluxerat, ut aboleri non deberent, atque in contemptum trahi, quæ ab ipso fuerant instituta. Hinc autem manifestè patet, quantum allucinentur qui ex hoc Mediolanensium Civium & Arnulphi silentio existimant, ignotam fuisse per ea tempora Traditionem de Apostolica Origine Ecclesiæ Ambrosianæ; speciosius namque & efficacius (ut ait recentissimus Auctor supradictus) fuisset nomen Barnabæ Legatis Pontificiis memorare, si verè monumenta ad id comprobandum tunc extitissent, eoque veritatis præsidio munita judicassent, quæ absque sibilis & ludibrio possent proferri. Verùm id prorsus alienum erat a controversia, quæ agitabatur, quamque satis erat (ut causam suam tutarentur incontinentiæ fautores) firmare auctoritate antiquissima Sancti Ambrosii, a quo initium sumpsisse insulsum hoc privilegium iradebatur. De reliquo, viguisse Seculo XI. in nostra Metropoli hanc Traditionem, apertè docet Landolphus Senior, editus Tomo IV. Rerum Italicarum, & Arnulpho coævus, qui primum Historiæ suæ Librum claudens, Orationi seu Rhythmo adjecto finem his verbis imponit :

Rego

*Rogo Deum, qui huc misit Barnabam Apostolum
Postea & qui direxit inclytum Ambrosium
Det mihi suave loqui nostrorum diffidium.*

& Libro II. Cap. XV. disertè inter cetera scribit, Metropolitum Insubrum a Sancto Barnaba primordia Fidei recepisse.

Ceterum, quàm parvum factum a Mediolanensibus fuerit Prælidium illud Cardinalis Ostiensis de inventa primùm in hanc Metropolitum a memoratis Sanctis Martyribus Evangelica luce, ipsiusmet Legationis exitus docet. Siquidem Videri Archiepiscopus, Clerus, ac Populus ejurare quidem Simonie ac Nicolaitarum hæresim, quæ jamdiu invaluerat; sed Traditionem de Sancti Barnabæ Apostolatu tum eo seculo, tum subsequentibus constantissimè retinere; quin ullum umquam verbum de novis a tanto Præsule propositis veluti Ecclesiæ Mediolanensis Fundatoribus, SS. Nazario, Protasio, & Gervasio, aut lingua aut calamo a Majoribus nostris expressum, in tot annorum serie, ac Codicum antiquorum numero nobis invenire licuerit. Poterat igitur hic recens Scriptor labori calami parcere, ac silentio comprimere oratoriam eam declamationem, quæ Traditioni nostræ insultare videtur, dum ait: „ Tam
„ fiden-

„ fidenter itaque S. Petrus Damiani in Urbe Mediola-
 „ nensi, universo Clero & Populo circumstante, e sug-
 „ gestu ausus est contra hujusmodi Apostolatum decla-
 „ mare, propositis veluti Ecclesiæ Mediolanensis Fun-
 „ datoribus, SS. Nazario, Protasio, & Gervasio? Et
 „ nemo unus eum mendacii redarguit? Quin omnes
 „ unanimiter in ejus sententiam concesserunt, & refra-
 „ ctarios annos, eo argumento quod Barnabam Medio-
 „ lano pellebat, quodque alioquin tam facile expugna-
 „ re poterant, eâ prolata sententiâ: *Et nostra Ecclesiæ*
 „ *originis apostolicæ est*; eo inquam argumento convi-
 „ cti, ac veluti de Cælo tacti, adeo benevolè depo-
 „ suere,,? Porro, quid opus erat Chartas producere,
 „ ut mendacem facerent Pontificium Legatum Cives no-
 „ stri; cùm præcipuum Legationis momentum foret, non
 „ de primordiis hujus Ecclesiæ discutiendis agere, sed de
 „ extirpanda Hæresum peste, quæ hîc grassabatur? Satis
 „ autem efficax ad eam prorsus ab hisce compitis elimi-
 „ nandam stimulus erat Clero ac Populo Mediolanensi,
 „ auctoritas insignium eorum Antislitum, quos Nicolaus
 „ II. istuc direxerat, ipsæque etiam proposita criminum
 „ sceditas, sacrorum Canonum decretis repugnans; quin-
 „ curam gerere deberent propugnandæ Apostolicæ origi-
 „ nis, cujus gloriæ possessione a jam superioribus seculis
 „ fruebantur, & in qua postmodum, nulla habita Sermo-
 „ nis

nis Sancti Petri Damiani ratione , sed perpetuo S. Barnabæ cultu , succedentes Posterì se se confirmavere .

Superest expendendum , quantũ sint faciendi clamores , quos edidisse populum tradit Cardinalis Ostiensis , videlicet nullam judicandi aut disponendi vim Romano Pontifici in hac Sede competere , quæ semper extiterat libera , nec alteri Ecclesiæ subjecta . Ex hisce namque prolatis publicè a Plebe Mediolanensi verbis , novum argumentum capit Scriptor recentissimus toties memoratus , ut opinionem suam confirmet de longo Schismate nostræ Ecclesiæ a Romana . Sed quis inconditi rudisque vulgi vocibus fidat ? Præcipuè cum ad hanc libertatem decantandam incitarentur a Clericis , qui Sacerdotalis continentiæ frænum excusserant , & ad remota secula protrahi cupiebant prævæ illius consuetudinis inveteratam licentiam . Verùm quàm mendax fuerit hæc populi declamatio , luce meridiana clariùs ostendunt Sancti Ambrosii Antistitis nostri Acta , & Historiæ omnes tam superiorum ad illius ætatem , quàm subsequentiũ Mediolanensium Episcoporum , quæ summam Apostolicæ Sedi reverentiam obedientiamque testantur ; nosque etiam Capite III. luculentis documentis ostendimus . Quamobrem ex hæctenus allatis compertissimũ fieri arbitramur , nihil prorsus roboris inesse Sermoni Cardinalis Ostiensis , quem nobis tanto eloquentiæ apparatu

Apo-

Apostolicæ nostræ Originis oppugnator ultimò exhibuit, ac si gravissimi sanctissimique illius Præsulis irrefragabili testimonio (ut superius innuimus) evulsa a fundamentis foret Traditio nostra, campusque omnis præclusus, desperatam hanc causam in posterum patrocinandam.

*An serò inductus in Urbem Mediolanensem
S. Barnabæ cultus, commentitium arguat ejusdem Adventum.*

C A P U T VIII.

ARgumentum aliud negantis naturæ ad Traditionem Mediolanensium quatiendam armatur, silentium, videlicet Liturgicorum voluminum, in quibus nulla per plura retro Secula Sancti Barnabæ memoria, aut præstiti cultûs indicium, imo nec nomen ipsum occurrit. Porro (inquiunt) quâ fieri potest, inclytam hanc Metropolim adeo accepti beneficii immemorem ingratamque extitisse, ut tamdiu distuleris Ecclesiæ suæ Conditori honorem in Templis deferre, totque aliis in Calendaria & Missalia relatis Sanctis Viris Fœminisque, hunc unum, ob promulgatam Fidem & Sacra Instituta præ ceteris procul dubio colendum, præterierit atque neglexerit? Aut quæ solidi testimonii auctoritas antiqua huic

huic Ecclesiastico decori prætendi valeat, si Ecclesia ipsa Mediolanensis, cujus præcipuum munus esse debuisset, illud publicè ad Aras testari, filere vetustos Liturgicos Codices, præscriptasque in Divinis Officiis preces care-re Barnabæ nomine per tam longa temporum intervalla permisit?

Ne huic conjecturæ (quam validissimam putant qui nostram impetunt Traditionem) refellendæ quidquam studii impendamus, causæ nostræ patronum habemus Daniele Papebrochium, insensum alioquin adversarium gloriæ Mediolanensium in hac de Apostolica origine concertatione. Is igitur, cum Sancti Barnabæ Apostoli Acta peculiari commentario illustranda, ad diem XI. Junii, quo memoria ejusdem colitur, suscepisset, & cultu ipsi ab Ecclesia præstito exordium ducens hæc habet: „Laudatissimus in Actis Apostolorum Barnabas, „et ipse cum Paulo Apostolus Gentium, extra Patriam „Cyprum, nullum, quæ quidem doceri possit, cultum „in alia aliqua Ecclesia habuit, aut locum in antiquiori Occidentalis Ecclesiæ Martyrologio; sed neque „Orientalis, nisi admodum serè, additus Sancto Bartholomæo Apostolo; quem hoc die præcipuè colunt „Græci, a Latinis dilatum ad mensem Augusti, „& post pauca: „Mirum porro est, quàm similis fortuna „fuerit utriusque Apostoli, in adipiscendo seriùs cultu,

Tom. I.

k

„tam

„ tam apud Græcos, quàm apud Latinos; & quòd ne-
 „ que Hieronymianum Martyrologium, neque vetera
 „ Sacramentaria, Barnabæ aut Bartholomæi memine-
 „ runt „ . Quærens autem, quis primò Barnabæ no-
 „ men Sacris Fastis inscripserit, Florum designat, inde-
 „ que ait, *passim quaquaversum invaluisse, ut Sanctus Bar-*
nabas Calendariis infereretur. De hoc postremo non ita
 sensit Joannes Baptista Solerius in Notis ad Ussuardi Mar-
 tyrologium, quæ in primo supplemento Junii leguntur;
 tribuit enim ipse hanc laudem Bedæ, nisi antiquius Be-
 dâ sit *Martyrologium Romanum parvum*, a quo disertè
Barnabas memoratur; cujusque ætatem Seculo VIII. af-
 figendam censet idem Solerius in Præfatione, idest ad
 annum DCCXL. Quidquid tamen de hoc sit, comper-
 tum habemus, usque ad eos annos Sanctum Barnabam
 in omnibus Orientis & Occidentis Ecclesiis, unâ excep-
 ptâ Cypro, peculiari cultu caruisse, nec ejus nomen
 in Martyrologiis aut Liturgicis Libris fuisse antea con-
 scriptum. Quocirca quis jure arguere valeat ingrata er-
 ga Conditorum suorum oblivionis Ambrosianam Eccle-
 siam, aut Sacrorum Codicum silentium eidem objicere,
 tamquam falsò venditatæ Apostolicæ Originis manife-
 stum indicium, cum id commune fuerit ceteris omni-
 bus & Latinis & Græcis extra Cyprum Ecclesiis; nec
 ullus hactenus illas ausus sit incusare de tarditate præ-
 stiti

stiti honoris tam benemerito Apostolo, ob prædicatum unâ cum Paulo, tanto peregrinationum labore, Gentibus Evangelium? Imo ex hoc alieno silentio non modicum causæ nostræ putamus præsidium accedere; si enim Ecclesiæ plures, quæ Divino Sacrosanctæ Scripturæ testimonio certissimè noverant, prima Catholicæ Fidei semina, suæque Institutionis fundamenta jacta fuisset a Sancto Apostolo Barnabæ, absque debite venerationis injuria, per tot seculorum seriem, ejusdem nataleni diem, sacrarum precum & Sacrificiorum cultu vacuum reliquere; quid dedecoris inuri debet Ecclesiæ Mediolanensi, aut quid fabulosæ gloriæ eidem exprobrandæ colligi potest, ex eo quod passa sit tamdiu silere in hac Metropoli Tempia ac Odeæ, quin nomen Conditoris sui in Civium auribus resonaret, solemnique Psalmorum recitatione celebraretur, cùm de adventu in Insubrum Regionem Sancti illius Apostoli, serò admodum a vetustis repertis Annalibus, atque humanâ tantum præditi fide admonita fuerit?

Quamvis ne verum quidem est, segnem illam exstitisse in conferendo debitum Sancto Barnabæ honorem, statim ac intellexit primæva Evangelii semina, Crucisque Sanctissimæ Vexillum se ab ipso accepisse. Servatur apud Nobilissimum & Patricium nostrum Equitem Don Carolum Abbatem Trivultium, Antiquitarum Pa-

triæ Cultorem eximium, Ambrosiano-Monasticum Missale, Seculo saltem IX. exaratum, ut docent tum notæ canûs, quem vocant firmum, eâ formâ compositæ, quæ olim in usu erat, antequam Guido Aretinus Monachus meliorem canendi methodum excogitaret, tum memoria Pontificum ac Principum, ex antiquissimo Instituto in Canone Missæ ante Consecrationem peragenda; siquidem ibidem preces Sacerdos fundit *pro Imperatore, ac Rege Franciæ*, quod certè non nisi ad tempora Carolina referri potest. Liturgico hoc Codice utebatur Cœnobium Clivatense, quod a Desiderio Longobardorum Rege conditum dicitur in Diœcesi Mediolanensi: neque ambigendum est, ibidem Ambrosianum Ritus viguisse tunc temporis, cum ex Epistolis autographis Sancti Caroli Borromei in Ambrosiana Bibliotheca servatis, & Cardinalis etiam Sirleti assertionem conset, nullam antiquitus, etiam Monachorum Ecclesiam, in Archiepiscopi nostri ditione, alio Ritu celebrare Sacra potuisse, nisi Ambrosiano; ac Seculo tantum XIII. vel etiam seriùs cœpisse aliquas ex Religiosis Familiis dispensationem a Summo Pontifice obtinere, ut ab eo declinarent, ac Romanum amplecterentur. Præclarum hujus rei testimonium exhibet Constitutio Francisci Piccolpassi Mediolanensis Archiepiscopi (ex cujus Nobilissima Familia per maternum latus Lambertinis conjuncta

pro-

SANCTI BARNABÆ APOSTOLI CAP. VIII. LXXVII
prodiit BENEDICTUS XIV. feliciter regnans) edita
anno MCDXL. circa reformationem Officii Ambrosiani
(de qua inferius sermo redibit) & typis vulgata a Cla-
riss. Muratorio inter Antiquitates Medii Ævi Dissertatio-
ne LVII. , quæ hoc exordium habet : „ Franciscus Dei
„ & Apostolicæ Sedis gratia Sanctæ Mediolanensis Ec-
„ clesiæ Archiepiscopus , universis & singulis Dominis
„ Abbatibus , Prioribus , Præpositis , Archipresbyteris ,
„ ceterisque Ecclesiarum Civitatis & Diocesis Mediola-
„ nensis Prælatiis , ac Clericis aliis tam Secularibus quam
„ Regularibus , nec non Abbatissis , Priorissis , Monia-
„ libus , & Religiosis ; ac Deo dicatis Ordinum quo-
„ rumcumque , Divinum Officium , sive Horas Cano-
„ nicas juxta Ritus Beatissimi Pontificis & Patroni no-
„ stri Ambrosii observare debentibus , & ad talia obli-
„ gatis , salutem in Domino „ . Itaque in eo Missali ,
charactere prorsus eodem , præscripta occurrit sub die
XI. Junii Missa in honorem Sancti Barnabæ Apostoli ,
desumenda quidem ex Communi Apostolorum , sed dua-
bus propriis Orationibus ab aliis Missis distincta . Quin-
imo , si admittenda sit conjectura Papebrochii , qui in
Notis ad Acta Sancti Barnabæ memorat Codicem , in
Gallia scriptum septingentis saltem annis antea , in quo
continetur : *Sermo legendus in Natali Sancti Barnabæ*
Apostoli ; ac subinde hæc habet : „ Apparet , quòd ibi-
dem

LXXVII VINDICIÆ DE ADVENTU MEDIOL.

„dem cœptus sit solemnius celebrari Natalis (Sancti
„Barnabæ) priusquam in Romana Ecclesia; idque
„verisimiliter, *exemplo Mediolanensis Ecclesiæ*, quæ ab
„illo se institutam prætendit, & in ejus die propriam
„Missam cum speciali Præfatione usurpat „: Si hæc,
„inquam, admittere debeamus, gloriari possumus, Ec-
„clesiam nostram inter Occidentales primam fuisse, quæ
„sacrum cultum huic Apostolo non modò instituerit, sed
„ad remotas etiam Provincias exemplo transmiserit. Ne-
„que hoc abludere a veritate censemus; cùm enim sep-
„tingenti antiquitatis anni, Codici Gallico a Papebrochio
„adscripti repeti debeant a Seculo XI., Missale proximè
„enunciatum, nostroque adhuc Ævo superstes, longè illo
„antiquius esse ex allatis superius Notis, ejusdem vetusta-
„tem comprobantibus, manifestum fieri arbitramur.

Testis quoque antiquissimi cultûs Sancto Barnabæ
„exhibiti ab Ecclesia Mediolanensi in solemnibus Sacris,
„est Beroldus Cæremoniarum Ecclesiæ Ambrosianæ accu-
„ratus Scriptor circiter annum MCXXX., cujus lucu-
„brationes edidit Muratorius post Dissertationem LVII.
„Antiquitatum Italiæ Mediæ Ævi. Is in paragrapho in-
„scripto: *Incipit Ordo qualiter denarii omnium Festivitatum*
„*dividuntur*, Festos dies recenset, in quibus Archiepi-
„scopus denarios erogare tenebatur; ordine sequenti:
„In primis Nativitas Innocentium, Circumcisio Do-
„mini,

SANCTI BARNABÆ APOSTOLI CAP. VIII. LXXIX

„ mini ; Purificatio Sanctæ Mariæ , Ascensio Domini ,
 „ Sancti Barnabæ Apostoli &c.

In calce ejusdem Dissertationis sæpius laudatus Muratorius Codicem Ambrosianæ Bibliothecæ refert , saltem ante annos DC. , nempe Seculo circiter XII. scriptum , videlicet : „ *Manualis de singulis Dominicis , & „ Festivitatibus in circuitu anni* . Inter cetera ad diem „ Sancti Barnabæ tres (duæ ibidem solum leguntur) „ tantum Orationes assignantur „ sed postmodum subdit : „ nihil aliud peculiare ibi occurrere ; quod indicio esse potest , eo tempore nondum invaluisse opinionem de fundatione Ecclesiæ Mediolanensis , per „ ipsum (Apostolum) , ut a multis Seculis traditur , „ facta „ . Equidem animadversio ista , a tam erudito claroque Viro scripta & vulgata , *nondum nempe invaluisse opinionem de fundatione Ecclesiæ Mediolanensis per Sanctum Barnabam facta* , non parum nos percellit ; ad recentiores namque ætates Traditionem nostram amandare videtur . Sed quis jure possit exigere , ut in Sacris Ecclesiæ precibus aperta tunc fieri deberet mentio de adventu Sancti Barnabæ Mediolanum ; cum etiam in præsentiarum nullum de hac re verbum ferant quatuor Orationes , quæ in Missa atque Horis Canonicis recitantur ? Imo in Præfationibus ipsis , in quibus postremis hæc Seculis Acta Sanctorum , de quibus Festum

agi-

agitur, referantur, nihil antiquitus omnino exprimebatur. Hujus rei testem habeo MS. Missale Ambrosianum, a septingentis & amplius annis in pergamena exaratum, in quo, cum omnibus Sanctis per annum decurrentibus suæ Præfationes addantur, nihil umquam de eorum gloriosissimè gestis describitur, sed tantum de iis, quæ ad genericam vel Martyrii vel Fidei confessionis laudem pertinent, mentio habetur. Validius confirmatur hic ritus Præfationibus Missarum Sancti Ambrosii & Sancti Augustini, quæ in memorato Liturgico Codice exaratæ leguntur: In illis enim omnino silentur, quæ acta ab ipsis fuere in hac Civitate, & per universum terrarum orbem erant adeo celebria. Profero Præfationem Missæ de Sancto Ambrosio, prout ibidem jacet: „ Per Christum Dominum nostrum. In cuius
 „ ius salutaris opportunitatis resurrectione magnis exultationibus atque gaudiorum lætitia totius mundi orbis exultat. Quo etiam sacratissimo sinceritatis die,
 „ almissus Antistes Ambrosius ætherium migravit ad regnum. Quem infantum caterva sacri baptismatis
 „ perfusione dicata tribunali throno decibilibiter consentem suis digito parentibus insignabat. Et quia
 „ jam ætate vergentes oblecta piaculis lumina gestabant, natorum munda corda ferentium creduli demonstratione pariter & animo exultabant. O quam digna

„ pastoralis actio declaratur in populis , quæ gloriosius
 „ in vita fulgidis prædicationum usibus rutilabat. Et
 „ ideo cum Angelis .

Hoc posito antiquissimo testimonio , quis nobis jure
 objicere valeat silentium de adventu Sancti Barnabæ
 Liturgicorum Codicum , veluti argumentum , quo spes
 omnis intercidatur propugnandæ intrepido vultu Traditionis
 Mediolanensium ? Interim admiramur , tam accuratum
 celebremque Scriptorem minimè advertisse ad ea
 quæ jam professus fuerat in Præfatione ad Opusculum
de Situ Civitatis Mediolani , Traditionem nempe nostram
 evulgari cœpisse ante Seculum IX. vel saltem X. , quo
 scribebat prædicti libelli Auctor Anonymus . Ut verò
 ad controversiam nostram redeamus , plurimum ad enervandam
 opinionem recentis Barnabæ cultûs , instituti ab
 Ecclesia Ambrosiana , confert etiam hic Codex a Ludovico
 Muratorio memoratus , cùm illum a sexcentis ante annis , non inceptum apud nos (quemadmodum
 superius comprobavimus) sed perseverantem ostendat .

Alterum Liturgicum Mediolanensis Ecclesiæ librum
 custodit Ambrosiana Bibliotheca , manu in pergamena
 exaratum Seculo XI. , & quidem antequam hæresim
 suam Berengarius evulgaret circa annum ML. ; id enim
 colligimus ex Canone Missæ , a quo prorsus abest formula
 illa , qua ad Confractorium nunc utimur : *Corpus*

Tam. I.

I.

tuum

tuum frangitur Chrifte ; quæque inducta in Canonem fuit , postquam Nicolaus II. Pontifex Maximus ad omnes Italiæ , Galliæ , & Germaniæ Ecclesias transmissit exemplar *Juris jurandi* , manu propria subscripti a Berengario in Concilio Romano , quo inter cetera profitebatur , Corpus Christi in veritate manibus Sacerdotum trahi , frangi , & Fidelium dentibus atteri , ut testatur Sanctus Lanfrancus eidem Synodo præfens. Aliud etiam indicium , quo antiquitas memorati nostri Codicis comprobatur , est Commemoratio omnium Fidelium Defunctorum , quæ instituta est sub initium Seculi XII. in Ambrosiana Ecclesia , atque affixa Feriæ II. post Dedicationem Ecclesiæ Majoris , nempe post Dominicam III. Octobris , cum Mediolanensem Insulam gereret Jordanus Archiepiscopus , anno MCXX. e vivis ereptus . Quanta solemnitate ista celebraretur , narrat cœvus Beroldus , cujus verba refert Puricellus in Dissertatione Nazariana Cap. XCVI. ; cujusque opus typis evulgavit Muratorius post prædictam Dissertationem LVII. Antiquitatum Medii Ævi : „ siquidem præcedente die omnia tintinnabula Ecclesiarum pulsabantur , & Matutinum Defunctorum publicè cantabatur . Simili etiam modo , facto mane , Missa ubique Defunctorum tantum , voce excelsa celebrabatur . His verò finitis , & sonito signo , universus Clerus Urbis conveniebat in „ Ec-

„ Ecclesiam Ætivarum cum Præsule suo, ut valeret cum
 „ Processione in Ecclesiam Hyemalem „. De hoc ta-
 men solemnī Instituto Liturgicus iste Codex omnino
 silet, cum Calendaria subsequētiū temporū ad diē
 prædictū illud enūncient. Itaque in hoc antiquo Am-
 brosiani Ritūs volumine legitur Missa in Sancti Apo-
 stoli Barnabæ honorem condita, cum quatuor Oratio-
 nibus & Præfatione; Epistola verò, & Evangelium
 idem sunt cum iis, quibus utitur etiam in hodiernum
 diē Mediolanensis Ecclesia.

Plura alia hic attexere prætermittimus (ne proluxa
 enumeratione tedium creetur Lectoribus) testimonia
 veterum Codicum Seculi XII. XIII., aliorumque subse-
 quentiū usque ad nostrā ætatē, in quibus non-
 tam Barnabæ nomen descriptum in Calendariis, sed
 etiam statutus precum ordo ad Horas Canonicas persol-
 vendas, & Sacra faciēda, in Anniversario ejusdem Na-
 tali diē, adnotatus occurrit. Aliquos eorum nobis ob-
 tulit Bibliotheca Ambrosiana; nonnullos alios inspexi-
 mus asservatos in Sacrariis Ecclesiarum hujus Urbis, ac
 præsertim in prædite antiquorum voluminum Biblio-
 theca Metropolitana Basilicæ. Unum memorare sat erit,
 Calendarium nempe Sionianum, publici juris jam fa-
 ctum in secunda Parte Tomi II. Rerum Italicarum a
 Clariss. Muratorio, qui eidem antiquitatē septem cen-

tum annorum tribuit, adeoque Seculo saltem XII. est adscribendum. In eo Sancti Barnabæ Natalis dies annuntiatur ad III. Idus Junii his verbis: *Sancti Barnabæ Apostoli in domo Archiepiscopi*. Eadem verba in domo *Archiepiscopi* refert alterum Calendarium, præfixum Missali pergameno Bibliothecæ Ambrosianæ, circa Seculum XIV. concripto. Ut verò compertum fiat, cur formula prædicta apposita sit in relatis Calendariis, aliisque in Bibliotheca Ambrosiana extantibus post nomen Sancti Barnabæ, lubet hic referre, quod Gothofredus de Bussero Seculi XIII. Scriptor adnotavit in prægrandi volumine MS. de Vitis Sanctorum, in memorata Bibliotheca Metropolitani Capituli custodito, ubi agit de Sancto Barnaba; Ejus autem verba hæc sunt: „ Sanctus „ Barnabas habet quinque Ecclesias, & Altaria quatuor, „ scilicet: Ecclesia Sancti Barnabæ inferior & superior „ in domo Domini *Archiepiscopi* unâ cum Sancto Ana- „ talone: item ad Canonicam in Brolio apud Hospita- „ lem Guisfredi: item in Monasterio de Gratafolio: „ item in Loco Valentrasca de Canobio: item in Loco „ Cremellina de Garlate. Item Altare ad Sanctum Jo- „ annem in Conca: item & Altare ad Sanctum Geor- „ gium in Palatio: item & Altare ad Sanctum Nabo- „ rem, ubi est Caput ejusdem Apostoli: item & Alta- „ re in Ecclesia Sancti Sepulcri de Berenio „: Hinc verò

verò discimus, celebriorem hujus Sancti Apostoli Festivitatem, quæ Mediolani tunc vigeret, peractam esse in Ecclesiis Archiepiscopalis Palatii. Diximus *celebriorem*, nam in Calendario pergameno Bibliothecæ Ambrosianæ, scripto anno MCCCCLXXXI. ad diem XI. Junii ista adnotantur: *Sancti Barnabæ Apostoli: Ad Sanctum Naborem est Festum*. Neque omittendum est, Gothofredum de Bussero duxisse ortum suum Mediolani anno MCCXX., ut ipse testatur in Memoria Sanctæ Pelagiæ ad numerum CCCXXXIV. sui Operis; quam ob rem cum tot Ecclesias atque Altaria in Mediolanensi Urbe ac ditione enumeret, quæ certè ante illius ætatem condita fuisse dubitare non possumus, manifesti erroris coarguuntur, qui ob recenter inductum in hanc Metropolim Sancti Barnabæ cultum, Traditionem nostram enervare contendunt.

Neque cultus iste Sancto Barnabæ præstitus ab Ecclesia Mediolanensi ea celebritate, quam nuper retulimus, umquam defecit; quinimo incrementum accepisse intelligimus ex pergameno Missali, quod minio aureoque eleganter depictum olim Lateranensibus Clericis Regularibus, Sancti Barnabæ Templum situm extra muros Mediolani incolentibus inserviebat, emptumque fuerat ab illius Cœnobii Præposito anno MCCCCLXXI. pretio non modico, ut ipsemet in prima pagina adnotatum

tatum reliquit ; & nunc in Ambrosiana Bibliotheca servatur : In hujus namque Calendario adnexo dies Natalis Sancti Barnabæ , non secus ac ceteri Festi dies de præcepto , rubro caractere ab aliis distinguitur . Eodem colore descriptum reperitur in altero Calendario Ambrosiani Missalis , prælo impressi in pergamena anno MDXXII. , quod pariter in memorata Bibliotheca custoditur . Item in Breviario Ambrosiano , edito Venetiis anno MDXXXIX. ; nec non in altero Mediolani impresso , anno MDLVII. : quæ omnia tenet Ambrosiana Bibliotheca . Quinimo in Manuali juxta Ritum Ambrosianæ Ecclesiæ , inter ceteros Natalis etiam Sancti Barnabæ Apostoli dies hoc signum ☩ præfert , subjunctâ hujusmodi adnotatione *Mediolani tantum* . Quapropter credere par est , hisce exemplis permotum Sanctum Carolum Borromeum voluisse , ut quod in Urbe Mediolanensi jam invaluerat , in omnes quoque Ecclesias suæ Provinciæ propagaretur , ita ut Festum Sancti Barnabæ de præcepto recolerent . Proinde in Concilio Provinciali VI. Titulo *De diebus Festis* Decretum edidit : „ Dei „ munere beneficioque cum Ecclesia Mediolanensis præ- „ dicatione Sanctissimi Apostoli Barnabæ primùm Fidei „ mysteriis imbuta , tum aliæ pleræque hujus Provin- „ ciæ Civitates , Evangelii lumine illustratæ , causam „ omnem Festi illius dici præcipuè colendi habent . „ Quam-

SANCTI BARNABÆ APOSTOLI CAP. VIII. lxxxvii

„ Quamebrem dies ejus Natalis , qui est III. Idus Ju-
 „ nii , ut de more aliorum dierum Feflorum , qui a
 „ Clero Populoque ex præcepto coluntur , piè ac reli-
 „ giose sanctificetur , Episcopus curet , ubi in sua Dic-
 „ cefi non colatur sanctificeturve „ . Porro etiam Fran-
 „ cifcus Picolpaffus Mediolanenfis Archiepifcopus , pietate
 & doctrina fpectatiffimus , in Conftitutione fuperius in-
 dicata *circa Reformationem Officii gloriofiffimi Pontificis ,*
& Patroni noftri Ambrofii , fupra centum ante annos
 inter cetera Decreta hoc condidit , ut in vigiliis dierum
 folemnium Vefpertina Officia decantarentur in *Bafilica*
Cathedrali , & in aliis etiam Ecclefiis ; recensens verò
 Sanctorum præcipua Fefla , in quibus agenda erant vi-
 gilæ , includit Natalem diem *Sancti Barnabæ primi Ar-*
chiepifcopi Mediolani .

Hinc autem facilè quivis intelliget , quàm parum
 de rebus noftris edoctus effet (aliàs ob eruditionis am-
 plitudinem commendatiffimus Scriptor) Jo. Mabillon ,
 qui in altera fui *Mufæi* parte pag. CIX. hæc habet :
 „ In *Missali* anni MDLX. , & deinceps extat *Missæ*
 „ propriæ de Sancto Barnaba Apoftolo , de quo in Præ-
 „ fatione legitur : *Hic Ecclefiæ Mediolanenfis primus Ponti-*
 „ *fex tam miraculis infignavit &c.* , fed tamen in Canone
 „ *Missæ* nulla ejus mentio „ ; quibus verbis innuere vi-
 detur , ferò admodum inductum fuiſſe in Liturgicos Am-
 bro-

brofianos libros cultum Sancti Barnabæ; præfertim cùm statim subdat: „ In Catalogo (quem integrum refert) „ Mediolanensium Antistitum perantiquo, manu recentiori Barnabæ nomen primo loco positum est „. Siquidem non modò in vetustissimis Codicibus ad res Liturgicas peragendas manu conscriptis, quos huc usque produximus, sed etiam in Missali Zironi, primùm in lucem typis emissio anno MCDLXXV. aliisque subsequentium ætatum, propria de Sancto Barnaba Missæ oculis omnium percurrere exhibetur, ad diem XI. Junii. Nec Missalia tantùm, sed Breviaria quoque Seculo XV. prælo excusa, proprias de Sancto Barnaba Canonicas Horas præferunt. Unum servat Bibliotheca Ambrosiana in pergamena, impressum anno MCDLXXXVII., in quo tres Lectiones, Orationes quatuor, & Hymnus in hujus Sancti Apostoli laudem confectus, die Natali ejusdem, ad divinum Officiũ persolvendum, Mediolanensi Clero præscribuntur. Quod verò ad Canonem attinet, minimè inficiamur, non nisi in Missali anno MDXCIV., edito a Gaspare Vicecomite, Mediolanensi Archiepiscopo reperiri Barnabæ nomen: Id tamen in recentissimi cultus argumentum trahi non potest, cùm Ecclesiæ Romanæ, & aliarum antiquus fuerit ritus, eos tantùm Apostolos in Canone invocare, quos propria voce Dominus Jesus ad excelsum illud mu-

SANCTI BARNABÆ APOSTOLI CAP. VIII. lxxxix
 nus gerendum assumpsit designavitque . Quamobrem
 nullus datus est locus Sancto etiam Matthiæ in preci-
 bus ante Consecrationem , in quibus , post Sanctos Pe-
 trum & Paulum Ecclesiæ Principes , alii singillatim Apo-
 stoli enumerantur . Romana postmodum Ecclesia ad-
 dicit Litanis post Consecrationem recitandis Sanctum Mat-
 thiam & Barnabam : Ambrosiana tamen , quæ non nisi
 labente Seculo XVI. Sanctum Barnabam (ut diximus)
 Canoni inseruit , nomen Sancti Apostoli Matthiæ ibidem
 adhuc omittit . Ceterum Litiar præscriptæ ad Tridua-
 nas agendas supplicationes post Ascensionem Domini ,
 inter alios Sanctos , quorum patrocinium imploratur
 Sanctum Barnabam recensent in vetustissimis MSS. om-
 nibus Codicibus , non secus ac in earumdem Rogatio-
 num libris , seorsim prælo in lucem eductis , centum
 & amplius annis ante Archiepiscopum nostrum Gaspa-
 rem Vicecomitem , qui primus Sanctum hunc Aposto-
 lum in Ambrosianam Liturgiam iniecit .

Jam verò ut vela tandem contrahamus , cum om-
 nium Martyrologiorum silentium ante Bedam , vel *par-
 vum Romanum* clarè indicet , Seculo tantum VIII. in-
 cœpisse cultum Sancti Barnabæ in iis etiam Ecclesiis
 Asiæ , quæ certo certius noverant , se ab hoc Apostolo
 fuisse institutas ; cum Gallicanæ Ecclesiæ visæ fuerint
 sequi exemplum Mediolanensis in colendo celebrius San-

cti Barnabæ Natali, idque etiam ante Ecclesiam Romanam, ut Papebrochius superius relatus verisimiliter tradit; cum nostræ Urbis ac Diœcesis Liturgici Codices, qui ceterorum miserrimam cladem (ob temporis edacitatem, aut Custodum incuriam) evaserunt, a remotissimis Seculis diem Sancto Barnabæ dicatum, Missæ propriæ Sacro, Divinisque Officiis solemniter apud nos celebratum fuisse testentur: profectò ignoramus, quid validi argumenti ad nostram convellendam Traditionem, capi valeat ex huiusmodi cultûs tarditate, quæ per octo Secula universo Orienti atque Occidenti communis fuit; cuiusque labem (si quæ possit excogitari) vel prima, vel saltem inter primas ab Aris suis depulit Mediolanensis Ecclesia. Quin etiam ad eam roborandam, novum hinc præsidium suppetere Mediolano putamus. Pater Honoratus a Sancta Maria in Dissertatione II. Tom. II. Art. IV. *de Criticæ regulis* hæc scribit: „Fontes Traditionum Ecclesiasticarum appello Auctores Ecclesiasticos, qui nobis illas tradiderunt, Martyrologia, Breviaria, aliosque Libros, Ecclesiæ usui delectos „. Sanè hisce Fontibus Mediolanensem Ecclesiam minimè cædere jam vidimus, cum ejusdem Seculi IX. (cui affigit laudatus Muratorius memoratum sæpius Anonymi Opusculum *de Situ Civitatis Mediolani*) Liturgicus quoque Codex a nobis productus fuerit, Missam
San-

Sancti Barnabæ cum duabus propriis Orationibus referens . Itaque cœvi sunt Libri Historici & Sacri , Traditionem hanc nostram , & cultum illius Apostoli in Ambrosiana Ecclesia enunciantes . Num verò superiore ad IX. Seculum tempore nomen Sancti Barnabæ in Missalibus , aut Breviariis insertum jam foret , absumptis senio aut ætatum injuria Libris huic Ecclesiæ inservientibus , nec nos divinare , nec Adversarii possunt manifesto argumento refellere . Id certò constat , testimonio Sacrorum Codicum , quos obvios facere cuilibet possumus , honorem in Templis a summa vetustate , Conditori suo prælitum , & conservatum in Ecclesia Mediolanensi , imo etiam solemniori celebritate auctum , in hodiernum usque diem perseverasse . Quam ob rem Traditio Mediolanensis ex hac parte in tuto prorsus est posita .

Coronidis loco attexere lubet , quæ Metropolis nostræ Magistratus statuere , et Sancti Apostoli Barnabæ venerationem cultumque a Majoribus acceptum publicè testarentur . Ultra enim supra memoratas a Gothofredo de Bussero Sæculi XIII. Scriptore Ecclesias & Altaria (ante illius certè ætatem Patrono & Institutori suo , a Mediolanensibus dicata) altera postmodum Sæculo XIV. ædificari cœpit Ecclesia in Mediolanensis Urbis confiniis , Sancto Barnabæ sacra ; eaque custodiæ Canonico-

rum Lateranensium tradita est (neque enim Benedictinos Monachos ibidem inhabitasse , ut aliqui opinantur , ullum in præclarissimi illius Ordinis Huiusmodi vestigium occurrit). Persistere in adnexo Cœnobio Regulares Canonici utque ad annum MD. , quo tempore in Commendam abiit , donec liberali Alexandri Taëgii , Præpositi Commendatarii , cessione oblata est anno MD-XXXVIII. nascenti Clericorum Regularium Sancti Pauli Decollati Congregationi , qui ab eadem Ecclesia nomen *Barnabitarum* acceperunt .

Nec desiderati venerationis suæ erga hunc Sanctum Apostolum publicum testimonium passi sunt Mediolanenses Principes , ac Generale Decurionum Civitatis nostræ Concilium . Siquidem in veteribus Statutis legitur celebratus hujus Sancti dies festus more peculiarium Civitatis Festivitatum , nempe cum ejusdem Oblatione . Exstat in Ambrosiana Bibliotheca Codex MS. , in quo continentur *Statuta Communis Mediolani* , promulgata a Joanne Galeatio Vicecomite , primo Mediolani Duce , anno MCCCXCVI. , & nuperrimè illustrata in peculiari eruditissima lucubratione de *Ortu & Progressu Juris Mediolanensis* , typis edita a J. C. C. ac Reg. Filici Patrono (nunc in Amplissimum Senatorium Cœtum cooptato) Comite Gabriele Verro , non minus sanguinis quàm ingenii claritate spectatissimo , mihiq; nexu singularis ami-

amicitiæ conjuncto . In prædicto autem manu exarato Volumine , ubi de diebus festivis celebrandis agitur , adnotatum est : *Die XI. de mense Junii , Sancti Barnabæ Apostoli* . Cùm verò Oblationes , quæ per Commune Mediolani fieri debebant , Statuta designent , inter alias ea recentetur , quæ in Patroni nostri honorem præstabatur , his verbis : *Fratribus Minoribus* (idest in Basilica Sanctorum Naboris & Felicis , nunc Sancti Francisci) *pro Fisto Sancti Barnabæ die XI. Junii libræ quinquaginta tertiorum* . Religiola hæc institutio , cujus originem ignoramus , ulque in hodiernum diem perdurat : nisi quod Præfectus Urbis & Ædiles non amplius procedunt ad illud Templum ; sed ad Sancti Barnabæ Fontem prope Eustorgianam Basilicam , subsequenter Artium Universitatibus cum earum Vexillis , solemniter conferunt : Ex quo enim Cardinalis Federicus Borromeus hanc curam Primoribus Civitatis injecit , ut locum illum ornamentis augerent , ædificata est publicis expensis ibidem Ecclesia , & quotidianum Sacrum institutum .

Sed jam opus est anchoram in portu figere , & (navigantium more , qui in litore confidentes emensum feliciter mare scopulis & syrtibus frequens sibi invicem gratulantur) faustum quoque nobis diem illum auspiciari , quo damnata ad quiescentiarum tenebras Apostolicæ Originis Traditio , reliquarum quæ jam receptæ sunt

confortio restituatur. Nec inani spe ducimur : Cùm enim palam fecerimus , *antiquissimæ* Titulum jure ipsi deberi ; nullo umquam tempore obsolevisse apud nos Sancti Barnabæ cultum ; inextricabiles prima fronte difficultatum nodos facili manu posse dissolvi ; nihilque ex Historiis tum Sacris tum profanis erutum hæcenus fuisse , quod eam proterere valeat aut enervare : quî fieri potest , hanc solam Mediolanensium , tot præsidiiis testimoniis documentisque roboratam , infelicis adeo conditionis putari , ut caput attollere in Literatorum choro nequeat absque verecundia ? Præsertim cùm nihil inverisimilius videatur , Apostolum Barnabam , sui juris relictum a Paulo , cum quo diuturnam Missionis Evangelicæ societatem habuerat , tamdiu voluisse morari apud Cyprum , parvi ambitus Insulam , quæ non primò Christi vexillo adscribenda erat , sed tantùm confirmanda , in sanctis hujus militiæ præceptis ; quin eum alliceret amplissimus Italiæ , penè sub oculis jacentis campus , ut eum fecundo Divinæ Fidei semine impleret , divitemque messem Magistro suo consecrandam pararet . Sanè Genuensis Civitas , maribus hisce finitima summæ gloriæ loco habet , se a Sancto hoc Apostolo aquis baptismalibus fuisse respersam .

Verùm , ne a superius promissis recedamus , sincere iterum profiteamur , Traditionem nostram , tamquam
in-

inefficientis veritatis oraculum , minimè a nobis vendi-
 tari : Quamobrem iisdem doctissimi Episcopi Novarien-
 sis Caroi a Basilica-Petri verbis Dissertationem istam
 absolvimus , quibus eandem inchoavimus , nempe :
 „ Sanctum Barnabam Apostolum in Urbe Mediolani
 „ Jesu Christi Evangelium primùm prædicasse , Eccle-
 „ siæque Mediolanensis fundamenta jecisse , neque ex
 „ tam certis argumentis affirmare possum , ut certiora
 „ non cupiam ; neque rursus (ut mihi quidem videtur)
 „ ex tam incertis , ut ea quis , licet gravis Historiæ
 „ certæque cupidus , sit aspernaturus .

F I N I S. ,

SERIES CAPITUM.

C A P U T I.

Traditio Mediolanensium proponitur, & propugnatur. pag. vii

C A P U T II.

De antiquitate hujus Traditionis. xii

C A P U T III.

Exploditur opinio, quæ initium Traditionis Mediolanensium antiquo Schismati Angilberti affigit. xviii

C A P U T IV.

An Traditioni Mediolanensium quidquam officiat silentium Sancti Ambrosii. xxix

C A P U T V.

An Traditionem Ecclesiæ Mediolanensis de Sancto Barnaba infringat Epistola Decretalis Innocentii I. Summi Pontificis. xli

C A P U T VI.

An omisso nominis S. Barnabæ in Catalogo antiquo Episcoporum Mediolanensium, nostram Traditionem evertat. xlv

C A P U T VII.

Quid evincat contra Mediolanensem Traditionem Sermo Sancti Petri Damiani Episcopi, & Cardinalis. liii

C A P U T VIII.

An serò inductus in Urbem Mediolanensem Sancti Barnabæ cultus, commentitium arguat ejusdem Adventum. lxxi

SYL.

SYLLABUS

Rerum Memorabilium.

A

- A**CTA SS. Nazarii & Celsi
quo tempore conscripta fue-
runt . pag. lxx. & seq.
- S. AMBROSII ætate , adventûs S.
Barnabæ Mediolanum memo-
ria considerat . xxxi.
- Quemadmodum etiam SS. Prota-
si & Gervasi martyrium igno-
rabatur . ibid.
- Sicut et tempus , quo Sancti Na-
zarius & Celsus martyrio fue-
rant coronati . xxxii.
- S. AMBROSII silentium non officit
Traditioni Mediolanensium de
institutione Ecclesiæ , a S. Bar-
nabæ peracta . xxix. & seqq.
xxxix. & seq.
- S. AMBROSII sermo de Sanctis Na-
zario & Celso , an verè eide-
m Antistiti adscribatur . lviii.
& seq.
- S. AMBROSII Epistola AD FRA-
TRES ITALIÆ , an sit genui-
nus ejusdem Præfulis factus . lxi.
- S. AMBROSIIUS ad Marcellinam
Sororem scripsit , cum SS. Pro-
tasi & Gervasi Corpora invē-
nit . lxi.
- Synodum Mediolani habet , in-
qua Jovinianum damnat . lxxii.
- Sarmationem , & Barbarianum
Mediolano ejicit . & scriptis
persequitur . lxxv.

Tom. E.

Falsò dicitur Monogamiam Sa-
cerdotibus suis permisisse . lxx.
& seq.

ANGILBERTUS Mediolani Ar-
chiepiscopus Concilium Ticini
celebrat anno DCCCL. xx.
In eo Canones condit ad morum
disciplinam spectantes . ibid.

Anno DCCCLV. aliud Concilium
Ticini convocat . ibid.

ANSELMUS Lucensis Episcopus
Mediolanum mittitur Legatus a
Nicolao II. Summo Pontifice .
liv.

Ad Cathedram Apostolicam eve-
ctus , nomen Alexandri II. as-
sumit . ibid.

ANSPERTUS Mediolani Antistes
Synodum Papæ quo anno , &
qua de causa celebraverit . xxi.
In ea subditum se Romanæ Sedis
profiteretur . ibid. & seq.

Obedientiam postmodum erga
Summum Hierarcham abjicit .
xxiii.

Ab Episcopali dignitate deponi-
tur . ibid.

Iterum Sedi suæ restituitur . xxiv.

APPULSUS Sanctæ Mariæ Magda-
lenæ in Gallias sola Traditione
propugnatur . xi. & seq.

ARBORUM libri a Sancto Carolo
conscripti ubinam asserventur .
xxv.

ARNULPHI Mediolanensium re-
rum

rum Scriptoris verba referuntur . lvi.

Ejusdem exprobratio facta Mediolanensibus , quomodo intelligi debeat . lxxii. & seq.

B

Bacchiniis enatam esse VIII saltem Seculo non negat Traditionem Mediolanensium de Sancti Barnabæ adventu . xlii.

S. BARNABAS Apostolus Mediolanensem Metropolim ad Fidem Catholicam primus convertit . vii.

Ideo Mediolanensium Apostolus dicitur . viii.

In Insula Cypri ortus , Salaminæ Martyrium subiit , ibidem etiam sepulcro datus . xxxv.

Anthemio Salaminæ Episcopo in somnis revelat locum sui Sepulcri . xxxvi.

Salaminæ Ecclesiam , *Apostolicam* dicendam esse admonet . ibid.

S. BARNABAS serò coli cœpit in Ecclesia tum Orientali , tum Occidentali . lxxii. & seqq.

Quis primus ejusdem nomen Sacris Codicibus inseruerit . lxxiv.

S. BARNABÆ Caput a Mediolanensibus per Legatos impetratur ; & quo Seculo . xvii.

S. BARNABÆ Cineres a Mediolanensibus obtinentur . xvii.

Ejusdem Corpus integrum , quo anno inventum fuerit Salaminæ in Cypri . ibid.

S. BARNABÆ Caput & Cineres

quando fuerint Mediolani solemniter per Urbem translati . xvii

S. BARNABÆ Festum qua celebritate Mediolani vigeret Seculo XIII. , & subsequen- tibus . lxxxiii. & seqq.

Ejusdem nomen quando in Missæ Ambrosianæ Canone positum fuerit . lxxxviii.

Quare illud olim omitteretur . ibid. & seqq.

In Litanis ad Triduanas Rogationes præscriptis , antiquitus relatum inter alia Sanctorum nomina reperitur . lxxxix.

BARONIUS (Cæsar) Mediolanensem Ecclesiam a Sancto Barnabæ fundatam tradit . vii.

a BASILICA - PETRI (Carolus) quid sentiat de adventu Mediolanum Sancti Barnabæ Apostoli . ix.

BERENGARIUS quo Seculo hæresin suam vulgaverit . lxxx.

BEROLDUS quo anno lucubrations suas scripserit . lxxviii.

Sancti Barnabæ diem , inter Festos Mediolani actos dies recenser . ibid.

de BUSSERO (Gothofredus) Vitas Sanctorum Mediolani descripsit ex antiquis Historiis . xv.

Ecclesias & Altaria enumerat , Sancto Barnabæ dicata . lxxxiv.

Quo anno & loco ortum suum duxerit . lxxxv. & xci.

C

CALENDARIUM Sitionianum ,
Seculo XII. scriptum , qua for-
mula exprimat Festum Sancti
Barnabæ . lxxxiii & seq.

S. CAROLUS Borromeus Caput &
Cineres S. Barnabæ solemniter
transfert . xvii.

Diem Sancto Barnabæ sacrum de
præcepto coli in Provinciæ Ec-
clesiis iussit . lxxxvi. & seq.

CATALOGUS Mediolanensium
Episcoporum a Mabillonio vul-
gatus , quo Seculo fuerit con-
scriptus . xlvii.

Cur in eo non legatur eadem an-
tiqua manu exaratum nomen
Sancti Barnabæ Apostoli . xlvii.
xlix. & seqq.

CATALOGUS verustior Antistitum
Mediolani , a Muratorio editus ,
plurimum confert firmandæ Me-
diolanensium Traditioni de
adventu S. Barnabæ . xlviii.
& l.

CLIVATI Cœnobium in Mediola-
nensi Dicecesi a quo conditum
fuerit . lxxvi.

COMMEMORATIO omnium Fide-
lium defunctorum quo tempo-
re fieri cœperit in Ambrosiana
Ecclesia . lxxxii.

Cui diei primitus affixa fuerit .
ibid.

Qua solemnitate in nostra Eccle-
sia perageretur . ibid.

CONCILIIUM Romæ convocatur a
Siricio PP. contra Jovinianum ;
& quo anno . lxxi. & seq.

CONFRACTORIUM Canonici ad-
ditum in Missa Ambrosiana .
Vid. *Formula* .

CORII (Bernardini) Historia , qua-
re fuerit proscripta . lxxvi.

CUPERUS (Gulielmus) quid sen-
tiat de Epistola Decretali Inno-
centii PP. I. ad Decentium .
xlv.

D

S. DIONYSIUS Areopagita quo
Seculo vocari cœperit pri-
mus Galliarum Apostolus . xl.

DOROTHÆUS Tyrius Episcopus
& Martyr . Vid. *Synopsis* .

E

ECCLESIA Sancto Barnabæ fa-
cta , quo Seculo extra Urbem
nostram ædificari cœperit . xxi.
An eadem Benedictinis Monachis,
vel Canonicis Lateranensibus
fuerit tradita . xcii.

Quo anno in Commendam trans-
ierit . ibid.

Quando Clericis Regularibus San-
cti Pauli , vulgò *Barnabitis* ces-
serit . ibid.

ECCLESIA S. Barnabæ *ad Fontem*
Mediolani ; ubi sita sit . xciii.

Qua ætate fuerit exornata sumpti-
bus Urbis Mediolanensis . ibid.

ECCLESIA Salamina , *Apostolica*
declaratur , & quomodo . xxxvi.

ECCLESIA Mediolanensis an *Quar-
tuor Temporum* jejuniis antiqui-
tus observaret . li.

Exemplo aliis fuit , ut sacrum
Sancto Barnabæ cultum præsta-
rent . lxxviii.

Quo tempore ejusdem S. Apostoli
nomen Canoni Missæ inierue-
rit lxxxix.

ECCLESIA quot essent Seculo XIII.
a Mediolanensibus Sancto Bar-
nabæ dicatæ . lxxxiv.

ENGELTRUDES Bolonis uxor,
de adulterio accusata in Syno-
do Mediolanensi judicium iubit.
xx. & seq.

S. ENNODIUS Ticinensis Episco-
pus SS. Martyres Nazarium &
Celsum metrico carmine lau-
davit . lxx.

Quam fidem apud Eruditos habeat.
lx.

EPISTOLA ad Fratres Italie San-
cto Ambrosio tributa, ad sup-
posititias nunc rejicitur . lxxi.

EPISTOLA Decretalis Innocentii
PP. I. ad Decentium non oñi-
cit Traditioni Mediolanensium
de adventu Sancti Barnabæ .
xli. & seq.

Quomodo a Bollandistis explicetur .
xlii. & seqq.

Sensu circa eandem Cuperi Gu-
lielmi referuntur . xlv.

S. EUGENII Martyris & primi To-
letanæ Urbis Apostoli Corpus
quo anno repertum sit . xxxvii.
Eundem fuisse illius Ecclesiæ in-
stitutorem ignorabatur usque
ad XII. Seculum . ibid.

An verè Toletanæ Civitatis Epi-
scopus fuerit . xxxviii.

Ejus memoria in illa Ecclesiâ so-
lemniter recolitur . ibid.

Quo anno augusta sacri ejusdem
Corporis Translatio peracta
fuerit . ibid.

F

FEDERICUS Cardinalis Borro-
meus Ecclesiam Sancti Barna-
bæ ad Fontem exornari curat .
xciii.

FORMULA Contrafactorii : *Corpus
suum frangitur Christe*, quan-
do in Canonem Missæ Ambro-
sianæ fuerit invec̃ta . lxxxi. &
seq.

FULLO Antiochenus . Salaminæ
Ecclesiam Constantinopolitanæ
subditam esse contendit . xxxvi.
Sed tamen incassum . ibid.

G

GALVANEUS Flamma veterum
Mediolani Historicorum Cata-
logum attexuit . xiv. & seq.

GENUENSES Cives baptismum a
Sancto Barnaba se recepisse
gloriantur . xciv.

H

HERIBERTUS Mediolani Epi-
scopus, an usum petendi Ro-
mæ Pallii primus renovaverit .
xxv.

HILDUINUS Mediolanensis Urbis
Antistes Romæ delatum a Ra-
therio Pallium recipit in nostra
Metropoli . xxvi.

I

INNOCENTIUS PP. I. in De-
cretali sua ad Decentium Epi-
stola

stola quomodo interpretari valeat. xli. & seqq.

JOANNES VIII. Summus Hierarcha Anspertum Mediolanensem Archiepiscopum, ejusque Prædecessores commendat. xxii.

Synodum Romæ habet, in quam mox memoratum Anspertum Episcopali Sede deponit. xxiii.

Epistolam de hac re ad Clerum Mediolanensem mittit. ibid.

Eundem postmodum Anspertum pristinæ suæ Ecclesiæ restituit. xxiv.

JORDANUS Mediolani Archiepiscopus, quo verius anno decesserit. lxxxii.

JOVINIANUS Nicolaitarum hæresim quo in loco, & quo tempore iterum excitaverit. lxi. & seq.

Falsò dicitur e Mediolanensi Cœnobio prodixisse. lxi.

Hujus hæresi non fuit infecta Urbs Mediolanensis, tempore Siricii PP. ibid.

L

LANDULPHUS Senior, incontinentium Clericorum Mediolani patronus. lxi. & seq.

Traditionem Mediolanensium de adventu S. Barnabæ, suo tempore vigentem refert. lxxviii. & seq.

LAUNOYUS primus fuit, qui ap-
pulsus S. Mariæ Magdalænæ in Gallias, ad Commenta rejecerit. xi.

Ob hoc a Bollandistis meritò reprehenditur. ibid.

M

MABILLONIUS (Joannes) Catalogum Mediolanensium Antiquitatum e MSto Codice Ambrosianæ Bibliothecæ descripsit Parisiis vulgat. xlv.

Ejusdem animadversio, ad ipsum Catalogum facta. ibid.

Refellitur. lxxxv. & seq.

S. MARIÆ MAGDALENÆ ap-
pulsus in Gallias, qua ratione a Natali Alexandro propugnatur. x. & seq.

Quomodo a Bollandi Sæcutoribus sustineatur. xi.

MARTYROLOGIUM Romanum parvum, quo Seculo conscriptum fuerit. lxxiv.

S. Barnabæ nomen recenset. ibid.

S. MATTHIÆ Apostoli nomen, quare antiquitus non recitaretur in Missa. lxxxviii. & seq.

Hoc etiam in præsentiarum omittitur in Missa Ambrosiana. lxxxix.

MEDIOLANENSIS Ecclesia quæ de causa cultum dare Sancto Barnabæ distulerit. lxxiv. & seq.

Aliis tamen Ecclesiis exemplo verosimiliter fuit, ut eundem Apostolum colerent. lxxvii. & seq.

MEDIOLANENSES Salaminam in Cipro Legatos suos mittunt, ut Sancti Barnabæ Caput obtineant. xvii.

Et qua de causa. ibid. & seq.

MISSA propria de S. Barnaba ante annum MDLX. in Liturgiis Ambrosianis Codicibus legebatur;

tur ; quidquid vulgaverit Ma-
billonius . lxxxvii. & seq.

MISSALE Ambrosiano-Monasticum
Seculo IX. conscriptum refer-
tur . lxxvi.

MONOGAMIA a Clericis Medio-
lanensibus propugnata , an a
S. Ambrosii facultate profluxe-
rit . lxx. & seq.

Quid de ea scripserit Landolphus
Senior . ibid.

MURATORIUS (Ludovicus An-
tonius) quid sentiat de Tradi-
tione Mediolanensium circa
S. Barnabæ adventum . xii.
& seq.

Laudatur . xlviii. & lxxix.

Catalogum Archiepiscoporum Me-
diolani, e MSto Codice Biblio-
thecæ Metropolitani Capituli
Mediolanensis in lucem edit .
xlvi.

Eiusdem animadversiones ad ip-
sum vulgatæ referuntur . ibid.
& seqq.

In quadam sua opinione reselli-
tur . lxxix. & seqq.

N

NATALIS ALEXANDER San-
ctam Mariam Magdalenam
Matthiam appellasse contendit .
x. & seq.

SS. NAZARII & CELSI Marty-
rium quo tempore peractum
esset, Sancti Ambrosii ævo Me-
diolani prorsus ignorabatur .
xxxii.

Eorum Acta quando scripta fue-
rint , & quam fidem mereantur .
lxx. & seq.

S. NAZARIUS Martyr an a S. Li-
no baptizatus fuerit . lviii.

An a S. Petro Apostolorum Prin-
cipe Mediolanum missus . ibid.
& seq.

NICOLAITARUM hæresis quo
tempore in Italia revixerit .
lxii.

NICOLAUS I. Summus Pontifex
Thadonem Mediolani Archiepi-
scopum laudat . xx. & seq.

NICOLAUS PP. II. Sanctum Pe-
trum Damiani Legatum suum
mittit Mediolanum . lxxi. & seq.

Ad quas Ecclesias transmisit
exemplar jurisjurandi , a Be-
rengario præstiti in Synodo Ro-
mana . lxxxii. & seq.

O

OBLATIO Civitatis Mediolani ,
a Statutis præscripta die Festo
Sancti Barnabæ , in qua Eccle-
sia primitus fieret . xciii.

Ubi verò in præsentiarum fiat ,
& qua de causa . ibid.

OFFICIUM proprium de S. Barna-
ba in Breviarii Seculi XV. im-
pressum legitur . lxxxviii.

OPUSCULUM de Situ Civitatis
Mediolani , inter Italici Scripto-
res vulgatum , quo Seculo fue-
rit conscriptum . xlii.

P

PAMELIUS (Jacobus) Sanctum
Barnabam , Mediolanensium
Apostolum vocat . vii. & seq.

PAPEBROCHII opinio de Schis-
mate Mediolanensis Ecclesiæ re-
fer-

fertur, & impugnatur. xxiv.
& seqq.

S. PETRUS DAMIANI, quo anno
apud Mediolanenses, & qua de
causa, Pontificia Legatione iun-
ctus fuerit. lxxi. & seq

Sermonem habet ad Clerum Me-
diolanensem. lrv. & seq

PICOLPASSUS (Franciscus) Ar-
chiepiscopus Mediolani Con-
stitutionem edit circa Officium
Ambrosianum. lxxvi. & seq.

Ejuldem ævo omnes Regularium
Ecclesiæ intra ambitum Medio-
lanensis Diocesis sitæ Ambro-
sianum Ritum profiteri debe-
bant. lxxvi.

Vigiliani Sancti Barnabæ inter
Vigilias præcipuorum Festorum
enumerat. lxxxvii.

PRÆFATIO, in Missa Sancti Am-
brofii olim recitata, refertur.
lxxx.

PRÆFATIONES Missarum nihil
de rebus geitis Sanctorum, quo-
rum memoria colebatur, anti-
quitus exprimebant. lxxxix. &
seq

PRECES pro Imperatore, & Rege
Franciæ ab antiquo in Canone
Missæ effundebantur. lxxxvi.

PROFECTIO S. Jacobi in Hispa-
nias a quibus, & quomodo
propugnetur. x.

SS. PROTASII & GERVASII Mar-
tyrium, tempore S. Ambrosii
apud Mediolanenses penitus
ignorabatur. xxxi.

SS. PROTASIIUS & GERVASIUS
an Sanctum Paulum Apostolum
habuerint præceptorem. lxi.

An eorundem Vita & Martyrium

a Philippo descriptum, ad apo-
crypha amandandum sit. ibid.
Domitium Mediolani habebant.
xxxiii.

Eorum Parentes in hac Urbe Mar-
tyri coronâ decorati fuerunt.
xxxiii.

R

RATHERIUS Veronensis Epi-
scopus Archiepiscopale Pallium
Româ defert ad Hilduinum
Mediolani Antistitem. xxvi.

RAYMUNDUS Toleti Episcopus
quo anno, & loco Corpus San-
cti Eugenii Toletanæ Ecclesiæ
Apostoli repererit. xxxvii.

RITUS AMBROSIANUS in omni-
bus etiam Regularium Eccle-
siis, in Archiepiscopi Mediola-
nensis ditione positus, antiqui-
tus servabatur. lxxvi.

Quandonam cœperit in eisdem
Ritus Romanus induci. ibid.

S

SALAMINÆ Ecclesiâ a Constan-
tinopolitana exempta esse, in
plena Episcoporum Synodo de-
claratur. xxxvi.

SARMATION, & Barbatianus
quo in loco Joviniani hæresim
disseminaverint. lxiv.

A S. Ambrosio describuntur, &
Mediolano ejiciuntur. ibid.

SCHISMA ab Angilberto Mediola-
ni Archiepiscopo excitatum, a
quibus referatur. xix.

Quam falsò Mediolanensis Eccle-
sia

fia schismate fœdata per duo
 Secula dicatur . ibid. & seqq.
SERMO de SS Nazario & Celso ,
 olim Sancto Ambrosio tributus ,
 nunc ad iupposititios rejicitur .
 lviii. & seq
SIRICIUS PP. Concilium Romæ
 convocat , & qua de causâ .
 lxii.
 Literas ad Ecclesiam Mediola-
 nensem mittit per Legatos .
 lxiii.
STATUTA Communis Mediolani
 Natalem Sancti Barnabæ diem
 inter festos dies recensent . xcii.
 Eo die Oblationem fieri a Civita-
 te præseribunt . xcii. & seq.
SYNOPSIS de Vita & morte Pro-
 phetarum , Dorotheo attributa
 , quo anno fuerit contexta .
 xxvii. & seq.
 Eiusdem Auctor , Græcus erat
 . origine . xxviii.

T

THADO Angilberto Mediola-
 nensi Archiepiscopo succedit .
 xx.
 Eiusdem obedientia Sedi Aposto-
 licæ præstita , falsi arguit de-
 cantatum Schisma . ibid. & seq.
A Nicolao I. Summo Pontifice
 commendatur . ibid.
TRADITIO de profectione Sancti
 Jacobi in Hispanias est inime-
 morabilis . x.
TRADITIO immemorabilis quam
 habeat auctoritatem . ibid.
TRADITIO Mediolanensium de
 adventu Sancti Barnabæ est an-

tiquissima . ix. & xii.
Inventum recentium Scriptorum
 perperam ab aliquibus reputa-
 tur . xii. & seq.
An ante VIII. Seculum repeti
 possit ejusdem origo . xvi. &
 seqq.
An ortum habuerit ab infecta
 radice Schismatis , Angilberto
 appicti . xviii. & seqq.
TRADITIONES antiquæ humanæ ,
 qua ratione probentur . lii. &
 seq.
TRADITIONES antiquas oppu-
 gnare impium est . xi. & seq.
 Eisdem defendere , Catholici of-
 ficiū est . xi.
TRADITIONUM fontes , quinam
 sint . xc.
TRIVULTIUS D. Carolus lauda-
 tur . lxxv. & seq.

V

VERRUS (Gabriel) Comes lau-
 datur . xcii.
 Lucubrationem de ortu & pro-
 gressu juris Mediolanensis ty-
 pis vulgavit . ibid.
VICECOMES (Gaspar) Mediol.
 Antistes nomen S. Barnabæ Li-
 turgicis libris primus inserit .
 lxxxix.
WIDO Mediolani Archiepiscopus
 anno MLIX. lii.
VITÆ primorum Mediolanensium
 Antistitum , cum eorundem Ca-
 talogo , quem Papebrochius edi-
 dit in lucem , quo Seculo fue-
 rint conscriptæ . xvi.

ANTISTITUM OMNIUM

SANCTÆ MEDIOLANENSIS ECCLESIAE

HISTORIA

CRITICO-CHRONOLOGICA.

Tom. I.

CVII
IN ARCHIEPISCOPORUM MEDIOLANENSIVM
HISTORIAM

JOSEPH ANTONII SAXII
PRÆFATIO.

Piscopalis Ecclesiæ Mediolanensis Dignitas quàm altæ originis sit, quantoque insignium ornamentorum splendore, semper refulserit, nemini Ecclesiasticæ Historiæ pervolvendæ studio amoreque vel leviter succenso incompetum esse arbitramur. Acce quidem bellum motum est sub exitum Seculi XVI., vexillum attollentibus Viris in Literaria Republica celeberrimi nominis famæque immortalis Mabillonio, Tillemontio, Bacchinio, aliisque, ut Cives nostros ab aviæ gloriæ possessione depellerent, quæ per Majorum manus tradita, Sancto nempe Apostolo Barnaba Duce Evangelicam faciem in hac Metropoli primò illuxisse, jactaque ab ipso fuisse fundamenta Ecclesiæ Mediolanensis, inviolatâ temporum serie ad nos usque pervenerat. Enerves utique nifus erant, qui-

bus defixam hanc in adjacentium Ecclesiarum atque Exterorum mentibus persuasionem quater ac diruere contendebant; cùm nonnisi fallacibus conjecturis, atque argumentis minimè vim facientibus certamen istud institueretur. Verùm quia tam insignium Scriptorum auctoritas cæco quodam ductu eò quamplures pertraxerat, ut Apostolicam Ecclesiæ nostræ originem etiam in derisum injuriosè traducerent, necesse fuit *Vindicias de Adventu Mediolanum Sancti Barnabæ Apostoli* e Bibliothecæ Ambrosianæ prælo in publicam lucem proferre, ut impactam immeritò calumniam excogitati recenter ad superbam ostentationem splendidi hujus honoris, constantissimâ supra decem Secula Traditione prorsus a nobis abraderemus.

Sed omiſſis hiſce controverſiis moleſtiâ invidiæque reſertis, certo certius eſt, Metropolitanam Mediolanenſem Eccleſiam maximâ apud omnes nationes in exiſtimatione, quavis ætate extitiſſe. Neque deſuere antiqui recentique Antiſtites noſtri, cunctis iis egregiè implendis muneribus, quibus primariæ huic Inſubrum Sedi reverentiam ſimul amoremque remotarum etiam gentium conciliarent. Porro, ſi Sanctimoniam ſpectemus, quoto numero, quantisque illuſtrium virtutum exemplis ſacros Faſtos implevere! cùm uſque ad triginta quinque Sanctorum albo adſcriptos univerſa ſerme colat Eccleſia,

præ-

præter eos, qui privatis Martyrologiis, *Beati* laude ac titulo, inserti leguntur, duosque alios *Laurentium*, ac *Thomam*, quos inveteratâ consuetudine, ab Archiepiscopis in Visitationibus approbatâ, tamquam Sanctos Laurentiana hujus Urbis Basilica, quo die natalis eorundem memoria recurrit, solemni Officiorum Sacrorumque veneratione prosequitur.

§. II.

Quàm verò vigiles fuerint Mediolanenses Præsules in repellendis ab electa hac Domini vinea Hæresum monstris, ne ad ea tempora recurramus, quibus imperterritus ille Gregis hujus Pastor Ambrosius admirabili constantiâ, furentibus ipsis Cæsaribus, trucisque minas spirantibus frontem objecit, longèque a finibus illis Arianam litem fugavit exturbavitque, unum sat est memorare Sancti Galdini Archiepiscopi exemplum; qui, cum animadvertisset, Catharorum colluviem unâ cum militum turmis secretò in Metropolim istam irrepsisse, tantâ in eos sermonum acrimoniâ in-
 vectus est, ut depaiciente viscera Apostolicæ declamationis fervore, inflammatum caritate spiritum emiseric, atque animâ pro Ovibus suis conservandis positâ, in ipso suggestu ad perenne Domini sui gaudium evolaverit.

rit . Neque præclaram hanc solitudinem Catholicæ tutandæ Religionis passi sunt Archipræsules Mediolanenses , ut in angustis tantùm Diœcesis nostræ limitibus eluceret . Celebre est in Historiis , exceptum admiratione bonorum omnium , Sancti Dionysii testimonium , qui ab Arianorum Patrono Imperatore in Armeniam exilio pulsus , ibidem propiore Martyribus loco (ut eum laudavit Ambrosius) vitam deposuit . Quod si Secula etiam viciniora perscrutemur , quid illustrius , quàm Obertum Archiepiscopum , simul cum primoribus Metropolitanæ Ecclesiæ Mediolanensis Canonicis in sædissimo Ænobarbi Schismate , legitimo Pontifici Alexandro profugo comitem se dedisse , ac quinquennem in Galliis voluntarium recessum pati , mortemque extra Patriam , Beneventi obire elegisse , ne de vultu quidem Cæsaris Idolum agnosceret , aut eidem obsequi cogere-
tur ? Hic autem irasci merito fas est nonnullis nostris , nec infimi subsellii Scriptoribus , qui nimis prædenter , inexploratâ Causâ sententiam e trivio certè haustam in nitidissimas alioquin paginas suas intulere , Ecclesiam nempe Mediolanensem per longissimum ducentum annorum spatium , contra Romanam Sedem teterrimum Schisma conflasse , eidemque obedientiam perfrectissimè denegasse . Iniquam injustamque hanc famam optimè dispulit falsique coarguit Paricellus , nosque etiam suo
loco ,

loco, & in *Vindiciis de Sancto Barnaba*, luce meridiana clatioribus documentis prorsus contrivimus; ibique etiam exile illud fulcrum infregimus, quo sustentare aliqua ex parte ruentem hanc fabellam nifus est doctissimus Papebrochius in *Exegeti*, asserens, Schisma Mediolanensium non fuisse *positivum*, sed *negativum*.

§. III.

Ceterum quam fideli obsequio Apostolicam Sedem coluerint Antistites nostri, abundè docent susceptæ in arduis Ecclesiæ negotiis nomine Summorum Pontificum Legationes ad Reges Cæsaresque, ac felicissimè expletæ; propugnata in Conciliis eorumdem auctoritas, necnon præstita quoque armorum subsidia, cum tyrannicâ rabie a Schismaticis Principibus infestissimè opprimerentur. Horum autem exempla non rarè Lectoribus offeret præsens Historia. Illud peculiari ac æternâ etiam dignum est memoriâ, ad nutum Urbani II. Pontificis Maximi, Crucem contra Turchas Catholicis omnibus regionibus indicientis, Anselmum IV. Archiepiscopum ducem se fecisse quinquaginta mille Italis militibus, ab ipso collectis improbo labore, inter quos septem mille Mediolanensium numerabantur; initoque in Oriente, cum Infidelibus prælio, pro Catholica Fide gloriosè ibidem occubuisse.

§. IV.

HAstenus tamen ea tantum connotavimus, quibus Mediolanenses Archiepiscopi sese strenuos Orthodoxæ Religionis propugnatores, Sanctæque Matris Ecclesiæ obsequentissimos Filios comprobavere. Verum non minore supra ceteros præstantiâ eminuerunt in manutenenda aut restituenda quæ decidisset Ecclesiasticâ primorum temporum disciplinâ. Facile omittimus præclara illa nostrorum Præsulum Acta seorsim enarrare, qui continuatâ ferme usque ad octavum Seculum serie, ita virtutum omnium & Sanctimonix splendore effulserunt, ut ab illorum met obitu Sacris Aris donari, & Cœlitum Catalogo inscribi meruerint: Ipsi enim, uti procul dubio notum cuilibet esse potest, tantâ vigiliantâ diligentîaque ad excolendum Dominicum hunc agrum incubuere, infundendis æternæ vitæ seminibus, atque succrescentibus extirpandis zizaniis semper intenti, ut (quantum vires ferrent in calamitosa Barbarorum irruptione) numquam passi sint, ad eum salutiferis fructibus refertum servandum, sollicitudinem suam desiderari. Admiranda certè subsequentiū Mediolani Archiepiscoporum sedulitas fuit, qua impensè curavere, ut Clerus præsertim Ambrosianæ Ecclesiæ, candore morum, cul-

cultuque vitæ ad sacras omnes Canonum Leges composi-
tæ, familiarem ac perennem sibi redderent laudem,
olim a Sancto Basilio Magno tributam Sacerdotibus hu-
jus Metropolis, in Armeniam missis a Sancto Ambro-
sio, ob transferendum inde Mediolanum Corpus Deces-
soris sui Sancti Dionysii; rescribens namque ad eum-
dem, illos tamquam Clericalium virtutum magistros &
exemplaria commendavit.

§. V.

Porro in hac morum integritate perseverasse Clerum
hujus Metropolis Seculo XI., testis est Landulphus
Senior, editus inter *Scriptores Italiæ* Tom. IV., qui in
nostra Urbe degens, eodemque tempore Historiam
suam scribens, Libr. II. Cap. XXXV. post plura in-
ejusdem commendationem relata, sic prosequitur: *Quid*
multa? Omnes ita vivebant in Domibus propriis, quasi
in alienis; circa Divina Officia solliciti, circa usus Eccle-
siæ & suorum accuratissimi. Intantum enim in Clericali
habitu longâ Seculi vetustate ac usstatione multis transactis
temporibus, vultu, habitu, incessu erant nutriti, ut si
aliquem Chori Ambrosiani totius in Burgundia, aut in
Teutonica, aut in Francia Literarum studiis deditum in-
venires, etiam si non ultra vidisses, de hujus Ecclesiæ us-

bus aliquantulum notus, sine mora hujus esse Ecclesiæ affirmare. Illustrius testimonium nobis reliquit Cardinalis Ostiensis Sanctus Petrus Damiani, qui Legatus Mediolanum missus Anno MLIX. a Nicolao II. Pontifice Summo, cum primò ingressus est Templum Maximum, admiratus decorem & majestatem Mystrarum psallentium & Sacra peragentium, exclamasse traditur a Tristano Calcho ad eum Annum: Nusquam, testor Deum, tam bonestum, tam venerandum Sacerdotum Collegium agnovi.

S. VI.

GLoriam hanc non modicè denigravit protervia plurimum Clericorum, qui falsò prætendentes acceptam a Sancto Ambrosio facultatem, sese illicito connubio Fœminis adstringebant. Non omnes tamen Altaribus adiectos Dei Ministros ista incontinentiæ pestis infecerat; memoratus namque Landolphus, licèt acerrimus Sacerdotum uxoratorum Patronus, sincerè fateatur, alterum in hac Urbe eorumdem genus tunc extitisse, qui inviolatam castimoniam profitebantur & propugnabant. Inter eos autem celeberrima est Atrialdi memoria, qui sæpius exprobratâ publicè indignâ eâ Connubiorum licentiâ, tandem truci sed gloriosâ morte, per Sicarios illatâ occubuit, atque Anno MLXVI. ab Alexandro II. Pon-

Pontifice Maximo, Mediolani morante, Sanctorum Martyrum Catalogo est adscriptus. Vitam hujus Sancti Martyris, & Herlembaldi Cottæ vulgavit Paricellus, multa referens, quæ in illa etiam morum depravatione Ecclesiam Mediolanensem, ejusque fideles Ministros plurimum exornavere.

S. VII.

EVulsis radicitus ab hoc feracissimo Domini agro zizaniis, quæ superseminaverat hostis antiquus, nihil omisere subsequentes. Antistites, ut primæva viriditas Ecclesiasticæ disciplinæ, bonorumque operum fecunditas Mediolanensi Clero restitueretur. Et sanè, quodnam respexere tot edita ab ipsis Decreta & Constitutiones, tot celebrata Concilia ac Synodi, quarum numerus usque ad septimam supra trigesimam jam excrevit, nisi ut pars illa in primis Dominici gregis, Clericalis. nempe. Ordo, detersâ omni rubigine ac depravatâ. Seculi contagione, in speculum purioris sanctimonix efformaretur, atque in imitationis exemplum populis eluceret? Nulla tamen nitidior hac in re lux refulsit eâ, quam Magnus ille veteris disciplinæ instaurator Carolus Borromeus in nostram Ecclesiam invexit. Is enim Clerum suum præclaris, adeò. Sanctionibus, omnimodam sancti-

moniam spirantibus , instruxit , Regulis communivit ; vitæque ab ipso integerrimè ductæ exemplis informavit , atque insuper pretioso Doctrinæ quovis in genere patri-
monio donavit , ut jam nomen ipsum hujus Ecclesiæ ve-
nerationem ingerat Exteris omnibus ; illudque aureum
Volumen a Sancto Carolo editum , inscriptumque *Acta
Mediolanensis Ecclesiæ* , in quo simul cum aliis saluberri-
mis Patroalibus admonitionibus descriptæ sunt Clerica-
les Institutiones , ac quidquid excogitare valuit mens in-
defessa tanti Præsulis , ad rectam præscribendam Ecce-
lesiasticorum munerum administrationem , a peregrinarum
etiam nationum Episcopis summâ sollicitudine ac sumpti-
bus comparetur .

§. VIII.

DEerat hoc unum implendis Sancti Caroli votis , ut
nempe vigens in Clero primis Ecclesiæ Seculis
Communis vita , in Canonicorum saltem Collegiis re-
floreret . Acuebat illius animum , in egregium hoc Opus
satis jam superque propensum , inductæ in Ambrosia-
nam , Nazarianam , Laurentianam , aliasque Mediolani
Basilicas hujus praxis , exemplum præcedentium Archi-
episcoporum expirante Seculo decimo ; multòque magis
pio imitationis desiderio succendebatur , inspectis Brevi-
bus

bus Literis, ab Eugenio III. expeditis ad Obertum Archiantistitem nostrum Anno MCXLIX., quibus summo perè laudans Summus ille Pontifex captum consilium inlituendæ in primario Metropolitani Templi Clero vitæ Communis, facultatem impertitur colligendi in unum, redditus omnes Canonicorum eidem inservientium, ut simul cubare, mensæque simul valeant assidere. Itaque opportunitatem occasionem nactus restituit salubritatis aëri post terribilem Luis cladem, agere cum Canonicis Ordinariis Borromeus Antistes cœpit; eosque in plena Concone ferventissimè adhortatus est, ut in hanc commendatissimam utilemque fraternæ caritatis communionem, convenirent. Verùm, cùm gravia objici difficultatum momenta a potiori eorumdem parte intelligeret, a proposito desistit, Divinæque voluntati, ut refert Glossianus Libro V. Cap. II. propriam obsequentissimo sacrificio dicavit. Non ita facillè exaruerè jacta a Sanctissimo Pastore semina Ecclesiasticæ perfectionis; quinimmo transmissâ veluti in Successores omnes hæreditate spiritûs Caroli, Clerus Mediolanensis semper vividius effloruit, fructusque uberrimos edidit, ad pingua Ovis tum Metropolis, tum Diœcesis, æternæ salutis pascua paranda.

§. IX.

PRÆter egregias res gestas in propugnanda Catholica Fide, instaurandoque cultu Ecclesiasticæ disciplinæ, plura alia splendida honestamenta propriæ Dignitati conjuncta illustre Archiepiscoporum Mediolanensium nomen quovis tempore reddidere. Et sanè, quàm insigne Antistitum nostrorum decus fuit, antiquissima ea consuetudo, qua recéns. instituti hujus Ecclesiæ Episcopi, non præsentés a Summo Pontifice, sed per Legatum transmissó Mediolanum Pallio decorarentur? Memorat hunc morem Seculo VI. vigentem Sanctus Gregorius Magnus; scribens enim ad Constantium, nuper electum in Ecclesiæ Ambrosianæ Antistitem, hæc ait in Epistola, quæ est prima libri IV. Editionis. Parisiensis: *Præterea Pallium, ad Sacra solemnia utendum, ex more transmittimus.* Gloriosius est, quod Urbanus II. Pontifex Maximus suæ inseruit Epistolæ, ad Arnulphum III. Mediolani Archipræsulem missæ, & a Papebrochio in *Exegesi* relatæ; inquit enim: *Pallium Fraternitati Tuae, præter consuetudinem Romanæ Ecclesiæ, quæ nulli hoc Dignitatis genus, nisi præsentí concedit, Literis Tuis exorati, ex Apostolicæ Sedis benedictione transmittimus.* Equidem de singulari hujusmodi honore conservando plurimùm solici

citi fuere Mediolanenses Antistites . Inter alia , quæ hoc loco innui possent exempla , referre placet illud Robaldi Archiepiscopi , utpote majori celebritatis strepitu editum . Post arreptam a Sancto Bernardo Caravallensi Abbate fugam ab ipsi oblata Infula Mediolanensi , susceptus fuerat Cleri suffragiis memoratus Robaldus , Albanensis Episcopus ; cùmque Pisas profectus ad Generale Concilium intellexisset , Innocentium II. ibidem morantem , velle illum propriis manibus Pallio insignire , noctu inde excessit , Mediolanum reversus . Ægerrimè tulit hunc secretum recessum Pontifex Maximus , minasque intentabat . Verùm Sanctus Bernardus , eodem pacatiore per Epistolam reddito , obtinuit , ut ad Robaldum ab Innocentio Pallium transmitteretur , quemadmodum ipsemet Sanctus Abbas in Epistola tunc scripta ad Mediolanenses testatur , inquit : *En ad complementum, Pallium præstò est, plenitudo honoris* . Nemo tamen pompa solemniori Pallium a Clemente VI. Summo Pontifice , per duos Episcopos Cumanum , & Cremonensem missum recepit Anno MCCCXLII. , quàm Joannes II. Vicecomes ; indictà namque peculiari utriusque Cleri Supplicatione a Templo Maximo , ad Basilicam Sancti Ambrosii , ipse collo illud appensum gestans præcessit , comitantibus Episcopis , atque innumeris Nobilium Civium & exterorum turmis in plausus effusis .

Non

Non minori splendore exornavit Dignitatem Mediolanensium Præfulum, vetustissimum jus sessionis ad dexteram Summi Pontificis, cum ipso præsentē Concilia celebrarentur. Nota ex Historiis sunt ea Concilia, quæ convocavit Pontifex Maximus Symmachus, apud Theodoricum Regem Gothorum de falso crimine accusatus. Iisdem Romæ interfuit Laurentius Episcopus noster circa Annum D., primoque loco sedit atque subscripsit. Oblittere quidem postmodum Episcopi Aquilejenses & Ravennates, hunc sibi locum ex privilegio uterque vindicare studens; sed irritò semper conatu, ut eruditè docet Puricellus in *Vita* ejusdem *Laurentii*, Cap. XXIV., nosque compertum fecimus, ubi de Heriberto Archiepiscopo Mediolani egimus.

§. X.

Citra omnem dubitationis aleam versatur excelsum decus illud, quo per longum ævum insigniti fuerē Mediolanenses Archiepiscopi, præsidendi videlicet Comitibus Italicorum Principum & Procerum, cum de eligendo Italiæ Rege consilia agerentur, illumque suffragio suo designandi confirmandique. Nota hæc adeo sunt, ut de iis testimonia congerere idem foret, ac in meridiana luce facem accendere. Difficilius est fontem indi-

indicare, unde in Autilites nostros tantæ honorificentæ jus dimanaverit. Sigonius ad Annum DCX., Mediolanensium Annuum fidei innixus, hujus splendoris Privilegii Sanctum Gregorium Magnum auctorem facit; sed falsò, ut in *Annotationibus* ibidem demonstravimus. Fusiùs opinionem hanc solidis argumentis everit Clariss. Muratorius Tom. II. *Anecdotorum*, ubi agit de *Corona Ferrea*, Cap. XV. Alii Privilegium hoc profectum esse a liberali Caroli Magni beneficentia erga Præsules Mediolanenses asserunt; sed nullo allato sinceræ fidei Documento, aut Scriptore. Itaque cum in obscuro vagemur, tutius nobis videtur opinari, ex consensu ipso Optimatum Italicorum jus istud tributum fuisse Ambrosianæ Ecclesiæ Archiepiscopis, qui potentia, divitiis & auctoritate supra ceteros tunc excelebant. Extat in *Collectone Scriptorum Italiæ* Tom. II. Concilium Ticinense, coactum Anno DCCCLXXVI., quod integrum ex MSto Codice Bibliothecæ Ambrosianæ, Præfatione & Annotationibus a nobis illustratum primò evulgavimus. In eo Anspertus Mediolanensis Antistes eligit in Regem Italiæ Carolum Calvum, præstitis invicem juramentis fidelitatis, quæ ibidem leguntur: Cum autem neminem enunciet, cujus beneficio aut privilegio hæc auctoritas in ipsum defluerit, conjici posse satis dilucidè arbitramur, ab iisdem met Proceribus & Episcopis Comitibus.

constantibus, fuisse jus illud Ansperto, tamquam omnium Primati concessum.

§. XI.

AN verò Archiepiscopus hic noster Regem illum Ferreo quoque diademate redimiverit, quemadmodum Scriptores plures contendunt, cum Acta memorati Concilii, & alterius Pontigonensis, in ejusdem confirmationem celebrati, nihil de hoc innuant, mutæque etiam sint coëvorum Historiæ, ab eo asserendo abstinemus. Quomodolibet autem ista se habuerint, certum est, Berengarium I., ab Anselmo Anistite Mediolanensi in Regem Italiæ Anno DCCCLXXXVIII. electum, fuisse ab eodem Ferreâ Coronâ præcinctum; ac deinceps omnes Mediolani Archiepiscopos hoc jure fruitos esse, etiam cum depulso Arduino, Arnulphus II. Italiæ Regnum in Germaniam transtulit, electo in Regem Henrico I., illius Provinciæ Rege, ac postmodum Imperatore. Præclarum hujus rei testimonium est Diploma Nicolai V., relatum a Raynaldo ad Annum MCDLII., num. II. Fridericus III. ad Imperium delectus, Romanum iter aggressus fuerat, ut Augustalem Coronam reciperet de manu Summi Pontificis. Verùm quia, veteri Instituto, præire debuerat Langobardici Regni

Co-

P R Æ F A T I O. CXXIII

Corona, ab Archiepiscopo Mediolani Regiæ cervici imponenda, ipse verò ob justas causas, præsertim pestis per Insubricam regionem serpentis, ad nostram Urbem accedere nollit, supplicem Libellum obtulit Nicolao, ut ab eodem, utroque diademate redimiretur. Ne tamen ullæ moverentur querelæ, Pontifex Maximus Breves Literas expedivit Anno præcedente MCDLI., XV. Calendas Aprilis, in quibus post enunciatum benignum a se præstitum assentum jussis Friderici petitionibus, ista subjungit: *Per hanc tamen traditionem & assignationem nostram, non intendimus juri aut consuetudini dicti Regni Lombardiæ, aut prædicto Archiepiscopo (Nicolao Amidano) qua ad factum dictæ Coronationis, nisi pro hac vice dumtaxat in aliquo esse derogatum; immo illud illæsum, inviolatumque manere decernimus per præsentem.*

Neque tantum jus præcingendi Ferreâ Coronâ Reges, in Italicis aut Germanicis Comitibus electos, sed etiam alterum offerendi Summo Pontifici Principes promotos ad Solium Regale, Archiepiscopo Mediolanensi competeat, ut Romæ aureo Imperii diademate ab illo redimirentur. In hujus honoris certissimum documentum, non aliud proferimus, quam testimonium Conradi, qui post Henticum I. Augustali Coronâ donandus, in alma Urbe atque in Episcoporum Concilio ibidem collecto residebat. Audito enim tumultu, excitato a-

Ravennensi Episcopo, ut superius inuimus, illum his verbis sedavit: *Certum quidem est, quia sicut privilegium est Apostolicæ Sedis, Consecratio Imperialis, ita Ambrosianæ Sedis privilegium est, electio & consecratio Regalis. Unde ratum videtur, ut manus quæ benedicit & prius Coronam Regni imponit, si præsens fuerit, repræsentet Regem ad Imperium promovendum Sancto Petro & ejus Vicario; quatenus Ambrosiano testimonio jure possit imperare, qui ab Ambrosiana Consecratione didicit & cepit regnare; ut refert Arnulphus coævus Libr. II. Cap. IV., editus Tom. IV. Rer. Italicar.*

§. XII.

AD augendum Archiepiscopalis hujus Dignitatis splendorem accessit Civile regimen & imperium in hanc ipsam Metropolim, atque amplam illius ditionem. Quando autem primò cœperint Antislites nostri tam illustri generis jus exercere, si Puricellum in antiqua Eruditione præstantissimum consulamus, Diploma indicabit, ab ipso *in Monument. Basl. Ambr.* recitatum, in quo Carolus Magnus universæ hujus Metropolis plenam dominationem Petro Archiepiscopo ac Successoribus liberali dono elargitur. Verùm, cum Papebrochius *in Exegesi*, alique ætatis nostræ Viri eruditi hujusmodi Char-

tam

P R Æ F A T I O . cxxv

tam ad apocrypha retrudant, tutum in ea pedem figere non valemus. Itaque, ut securiùs Epocham istam statuamus, ad ea tempora recurrendum est, idest ad Se-culum XI., circa quod Italicæ Civitates, absentibus, seu parùm de Italia sollicitis Germanis Regibus, sese in Reipublicæ speciem composuere, Municipalia Statuta condentes: Cùmque in Urbe Mediolanensi nemo inter Cives dignitate aut opibus æquari Archiepiscopo valeret, illum Reipublicæ Caput constituerunt, qui præsideret communibus Consiliis, aliorumque nomine jura in populum distribueret, & fræno quodam publicæ privatæque auctoritatis seditiones compesceret, enatis præsertim paucos post annos Civilibus discordiis, quæ Patriæ sinum miserrimè lacerabant. Dissidia tamen ista, annorum decursu acerbius recrudescencia, novum Antistiti Mediolanensi decus peperere: Cùm enim acerrima contentio exarsisset inter Plebem ac Nobiles, atque utraque Pars suos Patronos & Duces haberet, Plebeja Pars victoriam supra æmulos adepta, quamplures Nobiles Mediolano expulit, ipsumque relegavit Archiepiscopum Leonem de Perego, qui pro illis stabat; nec umquam re-visere potuit Sponsam suam Ecclesiam, defunctus post exilium ferme septenne, in Palatio sui juris, extra Urbem Mediolanensem. Fervente igitur Civili hoc bello, Otto Vicecomes, delectus a Summo Pontifice in Me-dio-

diolani Archiepiscopum , sed a Turrianis qui Plebi fa-
vebant repulsus , armorum vi opus habuit , ut sibi viam
ad Ecclesiæ suæ solium aperiret . Inita est pugna Anno
MCCLXXVII. ad Oppidum Decii , fractisque copiis
Turrianæ Familiæ , ipsoque etiam Duce capto , victor
Mediolanum ingressus , universo plaudente populo , suam
Sedem recepit . Præmium autem diuturni exilii , prospe-
rique postremi certaminis fuit , absolutum in hanc Me-
tropolim Provinciæque imperium , quod per non mo-
dicam annorum seriem in Archiepiscopis subsequenter
perseveravit , ut suis locis liberiore calamo enarrabi-
mus .

Recenseri quoque hæc fusè posset splendidissimum
aliud decus , quo insignita fuit postremo hoc Seculo
Ecclesia Mediolanensis , facultas nempe ab Apostolica
Sede benignissimè collata singulis ex Primario Metropo-
litanæ Basilicæ Clero , Insulam & reliqua Episcopalia
indumenta deferendi in Sacris Solemnibus peragendis ,
publicis Supplicationibus , aliisque Ecclesiasticis imple-
dis muneribus tum in hac Metropoli , tum in Diocesi
universa . Verùm cum fulgor iste honoris planè eximii
excelsique , in omnium oculis obversetur , satis esse cen-
suimus , illum hoc loco indicare : Inde enim arguere
cuilibet fas est , quot illustribus prærogativis enituerit
semper Ecclesia Ambrosiana , quam Supremus Hierar-
cha

cha Clemens XI. dignam exillimavit, ut tanto munere donaretur.

§. XIII.

PRæmissis turbulentis Rerum publicarum negotiis, superius relatis, quibus intermissa fuit Ambrosianæ Ecclesiæ administratio, arbitrari quispiam posset, defuisse Præsulibus nostris tempus aut animum, seriam constantemque diligentiam impendendi, ut Grex iisdem a Domino commissus, subsidiis, institutionibus, exemplisque instructus, ad æternæ vitæ quietem securo tramite progrediretur. Quàm gravi tamen præjudicatæ mentis errore laboraret, qui hanc sibi cogitationem obrepere, sinneret, universa hæc evincit Historia. De Ecclesiastica Disciplina, quavis ætate ab Archiepiscopis nostris in Clerum inductâ confirmatâque, aliqua sub initium hujus Præfationis inuimus: Ex hac verò Sacerdotum castigatæ vitæ ratione quantum pendeant populi mores ac salus, nemo est qui ignoret. De altera verò Pastoralis Officii cura, quæ pauperes respicit, vix enarrari, vel etiam credi potest, quàm profusâ largitate eorundem indigentia tum animarum, tum corporum semper subvenerint Mediolanenses Antistites. Unum vel alterum exemplum huc revocare sat erit; cùm plura alia insignia

CXXVIII P R Æ F A T I O.

gnia paternæ erga egenos caritatis nostrorum Præsulum testimonia , sicuti etiam reliqua omnia , quæ ad implendam optimi Pastoris provinciam spectant , aut desiderari queant , admirabili sedulitate ab ipsis præstita , hæc paginas evolventibus passim occurrent .

Obstinata viginti annorum annonæ penuria sub initium Seculi XI. miserâ vastitate Italiam omnem perculerat . Promotus ad hanc Sedem Heribertus Archiepiscopus , ne Oves suas teterrima fame consumi videret , horrea & Arcas aperuit tam effusâ liberalitate , ut singulis diebus summo mane octo mille panes , octoque leguminum modios distribui in pauperes jussit ; singulis verò mensium Calendis propriâ ipse manu largam nummorum stipem , novasque vestes iisdem sit elargitus . Quodque admirationem ac laudem plurimum auger , non modico temporis spatio , sed per octennium sui regiminis , quo pertinax ea calamitas substitit , in eâdem subsidiorum largitione constantissimè perseveravit . Narrat hæc coævus Scriptor Landulphus Senior in *Historia Mediolanensi* , editâ Tom. IV. *Scriptor. Italiae* . Non minori significatione animi ad relevandam egestatem Civium propensissimi emicuit caritas Joannis II. Vicecomitis , Archiepiscopi simul & Domini Mediolani ; in æquali namque propemodum famis per Urbem hanc tristissimè defævientis infortunio , quadraginta pauperum

P R Æ F A T I O. cxxix

rum millia quotidie, publici ærarii impensis, ali mandavit: Restituta autem agris fecunditate non refriguit in Antillite Vicecomite erga inopes amor & cura; continuato enim more, quoadusque in vivis superfuit, sexaginta pauperibus dietim in Archiepiscopalibus. Ædibus victualia & nummos subministravit. Quamvis verò temporum inconstanti vicissitudine a Principatu hujus Metropolis deciderint Archiepiscopi, nobilis tamen hæc consuetudo, veluti pretiosa Majorum hæreditas, aded immota Successorum animis inhæsit, ut ferme neminem ex iis, qui diutius apud nos moram duxere, reperias, cujus nomen, aliquo insigni edito liberalitatis in pauperes experimento, seu constructo in eorundem gratiam Ædificio illustratum in posterorum memoria non perennaverit.

§ XIV.

JAm verò ut ad ea, quæ nos impulere ad hanc spartam adornandam, sermonem convertamus, illud in primis incitamento nobis fuit, nullum hæcenus prodiisse Scriptorem, qui fideli calamo, plenâque & compositâ ad rectum temporum ordinem narratione, res præclarissimè quavis ætate ab Archiepiscopis Mediolanensibus gestas, eorumque splendidissima decora complecte-

reter. Etenim si antiquissimos consulamus Catalogos, vix nudum nomen, annique regiminis ac mortis occurrunt. Quæ autem subsequens annorum descripta in pergamenis Codicibus historica monumenta ad nos pervenerunt, cum parçè de Præsulibus nostris loquantur, diluendis remotæ antiquitatis tenebris, explendoque desiderio Lectorum uberiora expetentium, tenuem admodum faciem prætulere. Conati postremis hisce Seculis quamplures sunt, fusiores Elenchos, ac etiam Vitas Mediolanensium Antistitum latino italicoque idiomate contexere; verùm, cum multa, proprii ingenii meditatione excogitata, aut ex vulgari falsa opinione, & minime probatæ fidei documentis Historiisque deprompta in lucem produxerint, modicam sane apud eruditos Viros auctoritatem ac laudem sibi conciliaverunt. Duos præterire non possumus, verè doctrinâ optime instructos, & samâ percelebres, *Petrum Galestinum*, & *Ferdinandum Ugbellum*: Primus enim a Sancto Carolo Borromeo jussus, *Tabulam Archiepiscoporum Mediolanensium* digere, inferendam *Allis Mediolanensis Ecclesiæ*, ex Decreto Concilii IV. Provincialis ab ipso celebrati, eandem concinnavit: Cum tamen illa ætas inopiâ MStorum Codicum adhuc in privatis scriniis latentium plurimùm laboraret, in chronologicis notis, Factisque etiam nostrorum Præsulum, minus appositè ac strictum relatis, passim

sim cœspitavit . Accuratiore liberioreque stylo intulit *Ugbellus* in magnum ac laudatissimum illud Opus *Italia Sacra* , quod ipse incredibili labore perfecit evulgavitque , Vitas Mediolanensium Antistitum , adjectis etiam ad eas illustrandas pluribus documentis nondum editis Summorum Pontificum , Regum , & Præsulum . Attamen cùm in tam ampla rerum per tot Seculorum sessionem gestarum messe versaretur , neque is unus , præsertim natione alienus , longeque ab hac Urbe domicilio sejunctus , universam materiem colligere potuerit , atque ad exactas veritatis lances ea quæ scribebat expendere , mirum non est , si dignissimus ille conatus , non vulgaribus certè historicis mercibus dives , permultis quoque nævis , præcipuè in Epochis statuendis inspersus prodierit , & delicatis nostri ævi oculis elimationis scriptiōis desiderium reliquerit .

Hac igitur tempestate , qua cujusvis regionis Incolæ , excussis publicis privatisque Archivis , atque eductis in lucem , e ruderibus reconditæ antiquitatis , solidioribus monumentis , Ecclesiam & Patriam quisque suam compulsumè exornatam in publicum conspectum proferre gloriosâ quadam æmulatione contendit , nobis pudori vertebamus , solam Ambrosianam Ecclesiam , ubique gentium celebratissimam , inculto laceroque amictu adhuc neglectam jacere ; nemine propitiam manum ad-

movente, ut fulgor eximius, quo illam cumulaverunt præstantissimi ejusdem cultores Archiepiscopi, pompam sui faceret; disjectoque velo incuriæ venientis, ne integer omnino prodiret, reverentiam a populis, & imitationem a posteris Præsulibus promereretur. Proinde inspirari nobis alacres spiritus sensimus, ad hoc præstandum grati animi obsequium Ecclesiæ ac Metropoli nostræ, universam Archiepiscoporum Mediolanensium Historiam condendo; licet consilii optime essemus tenuitatis ingenii nostri, viriumque diuturnis laboribus, proventoque senio jam attritarum.

§. XV.

UT autem quid egerimus in præsentī Opere (qualecumque demum illud sit) parando, Deoque benignè annuente ad umbilicum pene deducto, paucis exponamus: In primis ad securiorem adstruendam fidem rebus enarrandis, curæ nobis fuit, Archiva præsertim Cœnobiorum diligenter scrutari, ut si quæ superfuere injuriis bellorum & temporum, seu potius rudium ætatum negligentiae atque inscitiae, Diplomata & Chartæ, in publicam lucem produceremus; quanti enim in re historica pretii sint hujusmodi merces, eruditi ævi nostri Viri manifestum reddunt, quorum genio nihil gra-

tius

P R Æ F A T I O. CXXXIII

tius aridet, quàm eas e secretioribus latebris erutas, iustisque Voluminibus comprehensas, in commune Literariæ Reipublicæ bonum prælo evulgare. Præterea abstinuimus a Cognominibus Familiarum apponendis ad nomina veterum Antistitum. Quamvis enim exemplo suo præverint Galefinius, Ughellus, alique Scriptores nostri, eadem intrepidè referentes, sequi tamen maluimus antiquum Ecclesiæ morem, quo etiam in Dypticis, Sacris Codicibus, aliisque historicis monumentis, nudo tantùm nomine baptismali, Ecclesiæque cui præsidebant, Episcopi recensentur. Insignis certè doctrinâ & Insulâ Novariensi Carolus a Basilica-Petri, ubi de Familia sua in *Fragmentis* agit, Sanctum Geruntium Mediolanensem Antistitem, eidem gratiù assignatum, se minime inter Gentiles suos agnoscere candidè profitetur. Immo Libr. II. *Novariæ Sacræ*, loquens in *Sancti Agabii Vita*, de Tabella Episcoporum illius Urbis, Prædecessoris sui Francisci Bossii jussu descriptâ, temeritatis damnat eos, qui cognomina in illam intulerant, subjungens, *quæ neque Inscriptionibus, neque in Scriptis ullis, neque in Novariensibus, neque in aliarum Urbium Episcopis probari possunt.*

Multò minus insequi voluimus Ughelli vestigia, qui ut peculiari aliquo testimonio diligentiam suam comperitam faceret, gentilitia Scuta incidi curavit, ac singulis

Epi-

cxxxiv P R Æ F A T I O.

Episcopis præposuit: In nostris autem exordium cepit a Sancto Mona, sub exitum Seculi II. delecto in Mediolanensem Antistitem. Quàm longè tamen a vero distet opinio ista, eruditi nostri temporis Viri optimè norunt. Siquidem seriùs admodum invalere hujusmodi Familiarum tesseræ, institutæ circa Seculum XI., quemadmodum inter ceteros Araldicos Scriptores docuit celeberrimus P. Menestrierius; seu potiùs restitutæ post irruptionem Barbarorum, ut eruditè contendit Clarissimus sanguine & doctrinâ Comes Gabriel Verrus, nunc in Amplissimum Senatorium Ordinem meritò cooptatus, in suo Tractatu *de Titulis & Insigniis temperandis*, recentissimè in hac Urbe typis vulgato.

Pari adducti ratione, Antistites nostros usque ad Seculum VIII. *Episcopi* solummodo nuncupatione produximus; quamvis ab ætate saltem Sancti Ambrosii Metropoliticum jus exercuerint, ipso manus ultro dante Bacchinio, qui in Dissertatione *de Ecclesiasticis Originibus* nonnisi eo tempore institutas fuisse Metropoles omni eruditæ contentioni nisi evincere studet. Quod ad rem nostram attinet, antiqui MSi Mediolanensium Episcoporum Catalogi, in Ambrosiana Bibliotheca atque alibi aservati, quorum aliquos Papebrochius in *Exegesi*, & Mabillonius in *suo Musæo Italico* typis evulgavere, in iis recensendis *Episcopi* tantùm nomen adhibuerunt. Quin etiam

etiam postremus hic Auctor animadvertit, a Gallicanis Præsulibus *Archiepiscopi* titulum servus quoque fuisse passim usurpatum; licet nonnulli ex Scriptoribus eodem multò antea illos aliquando decoraverint.

§. XVI.

DEmum sedulitatem omnem impendimus, ut Chronologicæ notæ, quæ Historiarum veluti oculi sunt, enunciatis eventibus, præsertim electioni ac morti nostrorum Antistitum rectè adaptarentur: Hactenus enim absque Duce probatæ fidei vagati sumus, ignari, cui ex tot temporis recentioris Scriptoribus & Catalogis invicem diversa tradentibus manum daremus, ut tutò incedere nobis liceret. Itaque cœvorum MStos Codices, necnon Diplomatica & Chartas, quotquot propitia fors obtulit, consulimus, ut ex genuinis iis fontibus puriorem Chronologiam hauriremus. Nec infeliciter cessit hic labor; inde enim nonnulla eruimus, quorum opæ diligentissimi etiam Papebrochii Catalogum plurium veterum Archiepiscoporum Mediolanensium, ab aliquibus mendis in annorum computo expurgare valuimus. Quidquid hac in re pro viribus nostris actum sit, unico intuitu Lector intelliget in Tabella, hujus Operis fronti præfixa, ubi annos Electionis, Regiminis, & Mortis

Ar-

CXXXVI P R Æ F A T I O .

Archiantistitum Ecclesiæ Ambrosianæ seorsim designavimus, addito etiam Sepulcri loco .

§. XVII.

Admonere insuper Lectorem , necessarium ducimus , in hac describenda Historia minimè nobis placuisse eam methodum , quæ familiaris ac propria est condentium Elenchos aut Synopses , ut videlicet pressò succosoque calamo referant Acta , posterorum memoriæ consignanda . Nos , ut quemlibet , cui gratus esse queat labor hic noster , molesto incommodo levaremus aliò divertendi , ad uberiores relatæ rei notitiam captandam , hberiorem narrationem latius excurrere sivismus , ex Ecclesiasticis profanisque Annalibus decerpentes quæ opportuna videbantur , ut primo aspectu de origine ac circumstantiis tot repentinarum vicissitudinum per annorum seriem occurrentium , satis superque Legentes instruerentur . Non ideo tamen hujusmodi libertate utentes , quidquam de Instituti nostri ratione detraximus ; sed potius existimavimus , susceptum a nobis tramitem brevibus hisce eruditis morulis planiorem amœnioremque per eam incedentibus reddendum fore .

§. XVIII.

§. XVIII.

IN eorundem quoque Lectorum gratiam, alterum nobis innasci desiderium persensimus, videlicet exorandi hunc nostrum laborem jam ferme absolutum novo, nec alieno prorsus a semita quam terebamus, apparatu Ecclesiasticæ eruditionis. De illo conscios privatim fecimus quamplures ex doctis hujus Metropolis Viris, qui non modò favorabilem calculum suum meditationis nostris præbuere, sed etiam stimulos addiderunt, ut quod mente conceperamus, calamo quoque perficeremus. Quænam nobis mens esset, facillè palam depromimus. Cùm de Archiepiscopis Mediolanensibus ageremus, obviam se nobis semper exhibuit peculiaris sollicitudo, qua adlaborare, ut mysticus iste Ambrosianæ Ecclesiæ campus sedulò a selectis Colonis excoleretur; amplificatis autem Urbis hujus mœniis, & succrescente Christianifidelium numero, memores Evangelicæ a Patrefamilias prolatae querelæ: *Messis quidem multa, Operarii autem pauci*, in Cleri subsidium Regularium Ordinum Alumnos aut advocare, aut sese ultro offerentes extensis brachiis sunt amplexi, ut sudores suos unà cum illo, ad uberiores Sanctorum operum & poenitentiae fructus maturandos, impenderent. Itaque non-

CLXXXVIII P R Æ F A T I O.

nisi rem Civibus nostris gratam, & in non mediocrem laudem gloriamque Mediolanensium Antistitum redundaturam nos facturos censuimus, si, cui ex illis accepta hæc ad animæ proventum auxilia debeantur, enunciaremus. Nulli idcirco diligentiae & labori pepercimus, ut ex penitioribus Archivis Regularium Familiarum, quibus nunc affluit Metropolis ista, edoceremur, quo Seculo, quove Anno huc penetravissent; inde enim compertum illico reddebatur, quis Archiepiscopus eas certa Sede donaverit, & in auxiliares veluti copias admiserit, ad repellendam ab Ovili suo, publicis Concionibus, privatisque exemplis, ac precibus diu noctuque ad Deum effusis, infernalium Luporum infestissimam rapacitatem. Neque omnino reconditæ Eruditionis fructu caruit suscepta a nobis hæc cura: Nonnullos namque Regulares Cœtus in lucem educere licuit, *Basilianos Armenos, Pauperes Catholicos, Fratres de Penitentia*, vulgò appellatos *de Sacco*, seu *Sacchetti*, quos omnes diuturnissimo contubernio incolas & Sacrorum Ministros in Ecclesiis Cœnobiisque suis habuit Civitas Mediolanensis; cùm tamen nulla in Patriæ Historiis mentio illorum occurrat, nomenque ipsum mage eruditis nostri temporis Civibus peregrinum aliquid infonare videatur. Hac verò occasione, ut iustis Lectorum votis obsequeremur, non refugimus laborem exquirendi indi-

indicandique obscuriores fontes horum, aliorumque remotæ ætatis Ordinum Religiosorum; recentiorum namque clara cuilibet, modicè quamvis in Libris versato, innotescunt exordia & Institutores, quin ista singillatim recensentes, inutuli pondere Chartas oneraremus.

Consultò etiam omisimus ea omnia excellentium virtutum & Sanctimonie Acta, quæ privatam Antistitem Mediolanensium vitam Deo acceptissimam, atque admirabilem populis præstitere; in illum enim unice scopum curas nostras intendimus, ut, quid præclari egerint tamquam fideles Dei Ministri in Archiepiscopali Ambrosianæ Ecclesiæ regimine, in publicam lucem educeremus, ad excitandam gratam Civium recordationem, nobilemque stimulum gloriosâ eâdem semitâ semper incedendi Successoribus adjungendum. Ceterùm nisi Opus istud quavis sui parie Dignitati argumenti responderit, saltem animum & conatum inserviendi, usque ad ultima senectutis confinia, gloriæ Mediolanensis Ecclesiæ ac Metropolis, in pretio futuros, nobis non inani spe pollicemur.

ARCHIEPISCOPORUM
MEDIOLANENSIIUM
CHRONOLOGICA TABULA
EMENDATA.

S. BARNABAS APOSTOLUS

NOMINA	ELECTUS			SEDIT		
	An.	mens.	die	Ann.	mens.	dieb.
S. ANATALON.	53.	—	. —	8.	—	. —
S. CAJUS .	61.	—	. —	24.	—	. —
S. CASTRITIANUS.	97.	—	. —	41.	—	. —
S. CALIMERIUS Martyr .	138.	—	. —	53.	incomplet.	
S. MONAS .	193.	—	. —	59.	incomplet.	
S. MATERNUS :	282.	circiter .		22.	incomplet.	

ECCLESIAE MEDIOLAN. INSTITUTOR.

OBIIT			TUMULUM		VACAVIT SEDES	
Ann.	mens.	die	recepit		Ann.	mens. dieb.
61.	Septem.	24.	Brixiae in Ecclesia S. Floriani in Monte; postmodum in Ecclesia Cathedrali.			
85.	Septem.	24.	In Hortis Philippi; postmodum in Basilica Naboriana.		12.	circiter.
138.	Decem.	1.	In Cæmeterio Romano; postmodum in Ecclesia S. Joannis ad Concham.			
191.	Julii	31.	In Cæmeterio Caji; postmodum in Ecclesia S. Calimerii.		1.	6. —
251.	Mart.	25.	In Cæmeterio Caji; postmodum in Ecclesia S. Vitalis: demum in Basilica Metropolitana.		32.	circiter;
303.	Julii	17.	In Basilica Naboriana, seu S. Francisci.			

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS	SEDIT
	An. menf. die	Ann. menf. dieb:
S. MIROCLES:	303. — . —	12. — . —
S. EUSTORGIUS I.	315. — . —	16. incomplet.
S. PROTASIVS:	331. — . —	22. incomplet.
S. DIONYSIVS.	352. — . —	4. incompl. Mediol. 10. in Exilio.
S. AMBROSIUS.	374. Decem. 7.	23. incomplet.
S. SIMPLICIANVS.	397. — . —	3. 4. circiter.

TABULA CHRONOLOGICA.

OBIIT			TUMULUM	VACAVIT SEDES
An.	mens.	die	recepit	Ann. mens. dieb.
315.	Novem.	30.	In Basilica Portiana, seu S. Victoris.	
331.	Septem.	18.	In Basilica Regum, seu S. Eustorgii.	
352.	Novem.	24.	In Basilica Portiana, seu S. Victoris.	
365.	in Exilio :		Ex Armenia translat- us est in Ecclesiam S. Dionysii; postmo- dum ad Basilicani Me- tropolitanam.	9. occupata ab Au- xentio Ariano, us- que ab Anno 355, quo in exilium pul- sus est S. Dionysius.
397.	April.	4.	In Basilica Martyrum, seu S. Ambrosii.	
400.	August.	15.	In Basilica Virginum, seu S. Simpliciani.	

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

<i>NOMINA</i>	<i>ELECTUS</i>	<i>SEDIT</i>
	An. mens. die	Ann. mens. dieb.
S. VENERIUS.	400. August. —	8. incomplet.
S. MAROLUS.	408. Maji —	15. incomplet.
S. MARTINIANUS.	423. — . —	13. incomplet.
S. CLICERIUS.	436. Januar. —	3. incomplet.
S. LAZARUS.	438. — . —	11. incomplet.
S. EUSEBIUS.	449. — . —	17. incomplet.

TABULA CHRONOLOGICA.

OBIIT			TUMULUM	VACAVIT SEDES
An.	mens.	die	recepit	Ann. mens. dieb.
4. 8.	Maji	4.	In Basilica Apostolorum, seu S. Nazarii.	
423.	April.	23.	In Basilica Apostolorum, seu S. Nazarii.	
435.	Decem.	29.	In Basilica S. Stephani.	
438.	Septem.	20.	In Basilica Apostolorum, seu S. Nazarii.	
449.	Mart.	14.	In Basilica Apostolorum, seu S. Nazarii.	
465.	August.	6.	In Basilica Laurentiana.	

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS			SEDIT		
	An.	menf.	die	Ann.	menf.	dieb.
S. GERONTIUS.	465.	—	. —	5.	incomplet.	
S. BENIGNUS .	470.	—	. —	8.	incomplet.	
S. SENATOR .	477.	—	. —	3.	incomplet.	
THEODORUS I.	480.	—	: —	10.	incomplet.	
LAURENTIUS I.	490.	April.	—	22.	3.	circiter .
S.EUSTORGIUSII.	512.	—	: —	6.	incomplet.	

TABULA CHRONOLOGICA.

<i>OBIIT</i>			<i>TUMULUM</i>	<i>VACAVIT SEDES</i>
An.	mens.	die	recepit	Ann. mens. dieb.
470.	Maji	5.	In Basilica S. Simpli- ciani .	
477.	Decem.	13.	In Basilica S. Simpli- ciani .	
480.	Maji	29.	In Ecclesia S. Euphe- miæ .	
490.	Mart.	27.	In Basilica Lauren- tiana , ad S. Hyppo- liti Sacellum .	
512.	Julio exeunte.		In Basilica Lauren- tiana , ad S. Hyppo- liti Sacellum .	
518.	Junii	6.	In Basilica Lauren- tiana , ad S. Xisti Sa- cellum .	

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS	SEDIT
	An. menf. die	Ann. menf. dieb.
S. MAGNUS.	518. — . —	13. incomplet.
S. DATIUS.	530. — . —	22. incomplet.
VITALIS.	552. — . —	4. incomplet.
S. AUXANUS.	566. — . —	2. incomplet.
S. HONORATUS.	568. ineunte.	2. incomplet.
LAURENTIUS II.	573. — . —	19. 7. —

TABULA CHRONOLOGICA

OBIIT			TUMULUM	VACAVIT SEDES
An.	menf.	die	recepit	Ann. menf. dieb.
530.	Novem.	1.	In Basilica Regum, feu S. Eutorgii.	
552.	Januar.	14.	In Basilica S. Victo- ris, translatus ab Ur- be CPlitana.	
555.	— . —	—	In Ecclesia S. Vitalis; nunc dirutâ.	11. circiter, occupa- ta ab Episcopo Schif- matico, Paulini A- quilejensis ordinato- re.
567.	Septem.	3.	In Basilica S. Stepha- ni.	— . 4. circiter.
570.	Februar.	26.	Genuæ; trāslatus post- modum ad Ecclesiam S. Georgii ad Noxe- tam, dein ad Basilicam Eutorgianam.	3. circiter.
593.	ineunte.		Genuæ, in Ecclesia Sancti Syri.	

CON-

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS			SEDI		
	An.	mens.	die	Ann.	mens.	dieb.
CONSTANTIUS.	593.	—	—	8.	incomplet.	
DEUSDEDIT.	601.	Septem.	16.	28.	1.	14.
ASTERIUS.	630.	Januar.	28.	10.	5.	7.
FORTIS.	641.	—	—	3.	—	—
S. JOANNES I.	645.	—	—	10.	incomplet.	
S. ANTONINUS.	655.	—	—	2.	—	—

TABULA CHRONOLOGICA :

OBIIT			TUMULUM	VACAVIT SEDES		
An.	mens.	die	recepit	Ann.	mens.	dieb.
600.	Septem.	3.	Genuæ in Ecclesia Sancti Ambrosii.	1.	—	13.
629.	Octobr.	30.	Genuæ in Ecclesia Sancti Syri.	—	2.	29.
640.	Julii	4.	Genuæ in Ecclesia Sancti Syri.	—	6.	circiter.
644.	—	—		—	6.	circiter.
655.	Januar.	2.	In Ecclesia Sancti Mi- chaëlis ; postmodum in Basilica Metropo- litana .			
657.	Octobr.	31.	In Basilica S. Simpli- ciani .	—	1.	—

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS			SEDIT		
	An.	mens.	die	Ann.	mens.	dieb.
S. MAURICILLUS.	657.	—	—	10.	4.	—
S. AMPELLIUS.	668.	—	—	5.	Incomplet.	
S. MANSUETUS.	672.	—	—	9.	incomplet.	
S. BENEDICTUS I.	681.	—	—	44.	—	—
THEODORUS II.	725.	—	—	14.	—	—
S. NATALIS.	740.	Mart.	—	1.	2.	—

TABULA CHRONOLOGICA :

OBIIT			TUMULUM	VACAVIT SEDES		
Ann.	mens.	die	recepit	Ann.	mens.	dieb.
668.	Mart.	31.	In Ecclesia Sancti Satyri .			
672.	Julii	8.	In Basilica S. Simpliciani .			
681.	Februar.	19.	In Basilica S. Ambrosii ; postmodum in Basilica S. Stephani .			
725.	Mart.	11.	In Basilica S. Ambrosii .			
739.	— .	—	In Ecclesia Monasterii Auronæ, nunc Monialium S. Augustini in Porta Nova .			
741.	Maji	13.	In Basilica S. Georgii ad Palatium .	— :	3.	—

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS			SEDIT		
	An.	menf.	die	Ann.	menf.	dieb.
ARIFREDUS.	741.	Auguft.	—	—	. 9.	—
STABILIS :	742.	Auguft.	12.	2.	4.	—
LÆTUS :	745.	Maji	—	13.	11.	—
THOMAS .	759.	Septem.	23.	24.	— :	8.
PETRUS I.	784.	Mart.	—	22. incomplet.		
OLDEPERTUS .	805.	—	. —	8.	7.	—

TABULA CHRONOLOGICA:

OBIIIT			TUMULUM	VACAVIT SEDES		
An.	menf.	die	recepit	Ann.	menf.	dieb.
742.	—	.	—	In Basilica Sancti Nazarii .	—	. 3. —
744.	Decem.	13.	In Basilica S. Ambrosii .	—	. 5.	—
759.	April.	4.	In Basilica S. Ambrosii .	—	. 5.	19.
783.	Octobr.	1.	In Basilica S. Ambrosii ; postmodum in Laurentiana .	—	:	5. circiter.
805.	Maji	15.	In Basilica S. Ambrosii .			
814.	—	.	—	In Basilica S. Ambrosii .		

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS			SEDIT		
	An.	menf.	die	Ann.	menf.	dieb.
ANSELMUS I.	814.	—	. —	5.	incomplet.	
BONUS.	818.	—	. —	4.	incomplet.	
ANGILBERTUS I.	822.	Julii	18.	1.	2.	22.
ANGILBERTUS II.	824.	Junii	—	36.	—	. —
THADO.	861.	Novem.	9.	8.	incomplet.	
ANSPERTUS.	869.	—	. —	13.	incomplet.	

TABULA CHRONOLOGICA.

<i>OBIIT</i>			<i>TUMULUM</i>	<i>VACAVIT SEDES</i>
An.	menſ.	die	recepit	Ann. menſ. dieb.
818.	depoſitus Aquif-		In Baſilica S. Ambro-	
	grani ; poſtea Me-		fii .	
	diolanum redux an-			
	no 822 , obiit die			
	11. Maji.			
822.	Januar.	25.	In Baſilica S. Ambro-	— . 5. 23.
			fii .	
823.	Octobr.	9.	In Baſilica S. Ambro-	— : 8. circiter.
			fii .	
860.	Decem.	13.	In Baſilica Sancti Na-	— : 10. 27.
			zarri .	
869.	Maji	26.	In Baſilica S. Ambro-	
			fii .	
881.	Decem.	7.	In Baſilica S. Ambro-	— : 3. circiter.
			fii .	

AN-

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS			SEDIT		
	An.	mens.	die	Ann.	mens.	dieb.
ANSELMUS II.	882.	Martii	6.	14.	6.	22.
LANDULPHUS .	896.	Octobri	ineunte .	3.	incomplet.	
ANDREAS .	899.	Novem.	30.	6.	3.	—
ATTO .	906.	— .	—	12.	6.	circiter.
GARIBERTUS .	918.	Decemb.	—	2.	8.	—
LAMPERTUS .	921.	Octobr.	4.	9.	8.	15.

TABULA CHRONOLOGICA.

<i>OBIIT</i>			<i>TUMULUM</i>	<i>VACAVIT SEDES</i>
An.	menf.	die	recepit	Ann. menf. dieb.
896.	Septem.	27.	In Basilica S. Ambrosii.	
899.	—	—	In Basilica S. Ambrosii, ad S. Marcellinæ Sacellum.	
906.	Februar.	28.	In Basilica S. Ambrosii.	
918.	Septem.	—	In Basilica Metropolitana, fortè Romæ translatus.	— : 3. circiter.
921.	August.	—	In Ecclesia S. Stephani ad Fontem, prope Basilicam Metropolitanam.	— . 2. circiter.
931.	Junii	19.	In Ecclesia Hyemali, seu Basilica Metropolitana.	

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS			SEDIT		
	An.	mens.	die	Ann.	mens.	dieb.
HILDUINUS.	931.	Junio	exunte.	5.	—	. 26.
ARDERICUS.	936.	August.	13.	12.	2.	—
ADELMANUS.	948.	—	: —	5.	—	. —
VALPERTUS.	953.	—	: —	18.	—	. —
ARNULPHUS I.	971.	Decembri	ex- cunte.	3.	4.	—
GOTHIFREDUS.	975.	Julii	28.	5.	1.	22.

TABULA CHRONOLOGICA :

OBIIT			TUMULUM	VACAVIT SEDES		
An.	menf.	die	recepit	Ann.	menf.	dieb.
936.	Julii	24.	In Ecclesia Hyemali, feu Basilica Metropo- litana .	— . —		19.
948.	Octobr.	13.	In Basilica Nazariana, ad S. Lini Sacellum.			
953.	Archiepiscopatum dimisit ; & anno 956. obiit.					
971.	Novem.	6.	In Ecclesia Hyemali, feu Basilica Metropo- litana .	— ;	2.	circiter.
975.	April.	16.	In Ecclesia Hyemali, feu Basilica Metropo- litana .	— ;	3.	12.
980.	Septem.	19.	In Ecclesia Hyemali, feu Basilica Metropo- litana .			

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS			SEDIT		
	An.	mens.	die	Ann.	mens.	dieb.
LANDULPHUS II.	980.	Septem.	—	18.	—	—
ARNULPHUS II.	998.	Septem.	18.	19.	9.	6.
HERIBERTUS.	1018.	Junio exeunte.		27.	incomplet.	
WIDO.	1045.	Julii	18.	26.	incomplet.	
GOTHOFREDUS.	per simoniam intrusus.			numquam refedit.		
ATHO.	1072.	Januar.	6.	numquam consecrationem recipere potuit.		

TABULA CHRONOLOGICA.

<i>OBIIT</i>			<i>TUMULUM</i>	<i>VACAVIT SEDES</i>
An.	mens.	die	recepit	Ann. mens. dieb.
998.	Septem.	14.	In Ecclesia S. Celsi.	
1018.	Junii	23.	In Basilica Portiana, feu Sancti Victoris.	
1045.	Januar.	16.	In Basilica S. Diony- sii.	1. 6. 2.
1071.	— . —	—	In Bergolii Oppido apud Derthonam.	
1075.	anathemate percuttus, obiit ex- torris & profugus.			

THE

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS	SEDIT		
	An. mens. die	Ann. mens. dieb.		
THEDALDUS.	1075. intrusus.	10. incomplet.		
ANSELMUS III.	1086. Julio ineunte.	7.	5.	4.
ARNULPHUS III.	1093. Decem. 6.	3.	9.	19.
ANSELMUS IV.	1097. Novem. 2.	3.	10.	28.
GROSSULANUS.	1102. — , —	9.	4.	—
JORDANUS.	1112. Januar. 1.	8.	9.	3.

TABULA CHRONOLOGICA.

<i>OBIIT</i>			<i>TUMULUM</i>	<i>VACAVIT SEDES</i>
Ann.	mens.	die	recepit	Ann. mens. dieb.
1085.	Maji	25.,	In Aronæ Oppido,	1. circiter.
depositus a Sede			ad oras Verbani Lacus.	
anno 1080.				
1093.	Decem.	4.	In Basilica Nazariana.	
1097.	Septem.	24.	In Monasterio Clivatenfi, Diœcesis Mediolan.	— . 1. 7.
1101.	Septem.	30.	Constantinopoli, in Monasterio S. Nicolai.	1. circiter.
1112.	Januar.	1.	Romæ, in Monasterio Sancti Sabæ.	
declaratur per simoniam electus. Obiit				
anno 1117. 6. Augusti.				
1120.	Octobr.	4.	In Basilica S. Ambrosii.	— : 1. 13.

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS			SEDIT		
	An.	menf.	die	Ann.	menf.	dieb.
OLRICUS.	1120.	Novem.	17.	5.	6.	11.
ANSELMUS V.	1126.	Junii	30.	10.	1.	14.
S. BERNARDUS.	1134., deposito An- selmo V.			fugâ elapsus obla- tam dignitatem re- cusavit.		
ROBALDUS.	1135.	Julii	29.	10.	4.	25.
OBERTUS I.	1146.	Januar.	22.	20.	2.	6.
S. GALDINUS Val- valforius de Sala., S. R. E. Cardinalis.	1166.	April.	18.	10.	—	—

TABULA CHRONOLOGICA :

OBIIT			TUMULUM	VACAVIT SEDES		
An.	mens.	die	recepit	Ann.	mens.	dieb.
1126.	Maji	28.	In Ecclesia Hyemali, seu Basilica Metropolitana.	— .	1.	2.
1136.	August.	14.	Romæ, ubi captivus detinebatur ; In Ecclesia S. Jo: Lateran.			
postquam dejectus fuisset a Sede, anno 1133.						
1145.	Decem.	30.	In Ecclesia Hyemali, seu Basilica Metropolitana.	— .	— .	23.
1166.	Martii	28.	Beneventi, in Ecclesia Sanctæ Sofiæ.	— .	— .	20.
1176.	April.	18.	In Ecclesia S. Theclæ ; postmodum in Basilica Metropolitana.	— .	2.	13.
Tom. I.				AL-		

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS			SEDIT		
	An.	mens.	die	Ann.	mens.	dieb.
ALGISIUS.	1176.	Julii	2.	8.	4.	26.
UBERTUS I. Cribellus, S. R. E. Cardinalis, postmodum Urbanus III. Pont. Max.	1185.	Januar.	9.	2.	9.	10.
MILO de Cardano.	1187.	Decem.	5.	7.	8.	8.
OBERTUS II. de Tertiago.	1195.	Septem.	8.	—	9.	5.
PHILIPPUS I. de Lampugnano.	1196.	Julii	10.	10.	4.	7.
UBERTUS II. Pirovanus, S. R. E. Cardinalis.	1206.	Decem.	11.	4.	3.	2.

TABULA CHRONOLOGICA.

OBIIT			TUMULUM		VACAVIT SEDES		
Ann.	mens.	die	recepit		Ann.	mens.	dieb.
1184.	Novem.	28.	In Ecclesia Hyemali, seu Basilica Metropolitana .		— .	1.	11.
1187.	Octobr.	19.	Ferrariæ, in Ecclesia Cathedrali .		— .	1.	16.
1195.	August.	13.	In Ecclesia Hyemali, seu Basilica Metropolitana .		— .	— .	26.
1196.	Junii	13.			— .	— .	26.
1206.	Novem.	17.	In Ecclesia Hyemali, seu Basilica Metropolitana .		— .	— .	24.
1211.	Martii	13.	In Ecclesia Hyemali, seu Basilica Metropolitana .		— .	1.	20.

ARCHEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS		SEDIT		
	An.	mens. die	Ann.	mens. dieb.	
GERARDUS de Sessa, S. R. E. Cardinalis.	1241.	Maji 4.	—.	7.	11.
HENRICUS I. Septala.	1213.	Novem. 4.	16.	10.	12.
GULIELMUS Ruzzolius.	1230.	Octobr. 14.	10.	5.	15.
LEO Valvaflorius de Perego.	1241.	Junii 15.	22.	4.	1.
OTTO MAGNUS Vicecomes.	1283.	ab Urbano IV. Summo Pontifice.	32.	incomplet.	
RUFINUS Frixetus.	1295.	Octobr. 21.	1.	1.	16.

TABULA CHRONOLOGICA.

OBIIT			TUMULUM		VACAVIT SEDES		
An.	mens.	die	recapit		Ann.	mens.	dieb.
1211.	Decem.	15.	Cremonæ.		1.	10.	19.
1230.	Septem.	16.	In Oppido Brebbiæ; postmodum in Basi- lica Naboriana.		—.	—.	28.
1241.	Martii	28.	In Monasterio Caræ- vallenfi.		—.	2.	18.
1263.	Octobr.	16.	In Oppido Lignani, in Ecclesia S. Ambro- sii.				
1295.	August.	8.	In Basilica Metropo- litana.		—.	2.	13.
1296.	Decem.	7.					

FRAN.

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS	SEDIT
	An. mens. die	Ann. mens. dieb.
FRANCISCUS I. Parmensis.	1296. — . —	12. incomplet.
CASSONUS Turrianus.	1308. — . —	9. — . —
AYCARDUS Antimianus .	1317. Septem. —	22. incomplet.
JOANNES II. Vicecomes.	1342. Auguß. 6.	12. 2. —
ROBERTUS Vicecomes .	1354. — . —	7. incomplet.
GUILIELMUS Pusterla .	1361. — . —	9. 4.incompl.

TABULA CHRONOLOGICA :

OBIIT			TUMULUM	VACAVIT SEDES		
An.	mens.	die	recepit	Ann.	mens.	dieb.
1308.	—	—	In Basilica Metro- litana .			
1317	Archiepiscopa- tum dimisit; dein- Insulâ Aquilejæ or- natus obiit an. 1319. mense Augusti .		Florentiæ, in Eccle- sia Fratrum Mino- rum .			
1339.	August.	10.	In Basilica Naboria- na, nunc S. Franci- sci .	2.	11.	26.
1354.	Octobr.	5.	In Basilica Metro- litana .			
1361.	August.	8.	In Basilica Metro- litana .			
1370.	Decemb.	—	Avenione, in Eccle- sia PP. Ordinis Præ- dicatorum .			

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS	SEDIT		
		An. mens. die	Ann. mens. dieb.	
SIMON de Borfano, S. R. E. Cardinalis.	1370. Decembri ex- eunte.	10.	incomplet.	
ANTONIUS de Salutio.	1380. — : —	21.	— . —	
PETRUS II. FILAR- GUS S. R. E. Cardi- nalis; dein Alexan- der V. Pont. Max.	1402. — : —	7.	incomplet.	
FRANCISCUS II. Creppa.	1409. Novem. 23.	5.	incomplet.	
BARTHOLO- MÆUS Capra.	1414. Februar. 7.	19.	7.	23.
FRANCISCUS III. Picolpassus.	1435. — . —	7.	3.	5.

TABULA CHRONOLOGICA .

<i>OBIIT</i>		<i>TUMULUM</i>	<i>VACANTI SEDES</i>
An.	mens. die	recepit	Ann. mens. dieb.
1380.	Archiepiscopo- patu forte ipoliatus; obiit anno 1381. Augusti 27.	Niciæ in Provincia.	
1401.	— . —	In Basilica Metropo- litana .	1. — . —
1409.	Junii 26. electus in Summum Pontificem; obiit 4. Maji 1410.	Bononiæ, in Ecclesia Fratrum Minorum.	
1414.	ineunte .		— . 1. circiter.
1433.	Septem. 30.	In Urbe Basileensi :	2. circiter;
1443.	— . —	In Basilica Metropo- litana .	
<i>Tom. I.</i>		<i>2</i>	<i>HEN-</i>

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS			SEDIT		
	An.	mens.	die	Ann.	mens.	dieb.
HENRICUS II. Rampinus, S. R. E. Cardinalis.	1443.	August.	24.	6.	10.	10.
JOANNES III. Vicecomes.	1450.	August.	3.	2.	7.	—
NICOLAUS Amidanus.	1453.	Martii	26.	—.	11.	23.
TIMOTHEUS Maffeus.	1454.	Martii	29.	Archiepiscopatum a Nicolao V. sibi de- latum repudiavit.		
GABRIEL Sfortia.	1454.	Junii	21.	3.	2.	22.
CAROLUS I. de Forlivio.	1457.	Octobri in- cunte.		4. incomplet.		

TABULA CHRONOLOGICA.

OBIIT			TUMULUM	VACAVIT SEDES
An.	mens.	die	recepit	Ann. mens. dieb.
1450.	Julii	4.	Romæ, in Ecclesia S. Clementis.	— . 1. circiter.
1453.	Martii	3.	In Basilica Metropo- litana .	— . — . 22.
1454.	Martii	21.	In Basilica Metropo- litana .	— . — . 8.
				— . 2. 23.
1457.	Septem.	12.	In Ecclesia B. V. Ma- riæ Coronatæ.	— . — . 20. circiter.
1461.	— . — .	— . — .	In Ecclesia S. Celsi.	

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS	SEDIT
	An. mens. die	Ann. mens. dieb.
STEPHANUS Nardinus, S. R. E. Cardinalis.	1461. —. —	23. —. —
JOANNES IV. Arcimboldus, S. R. E. Cardinalis.	1484. —. —	4. incomplet.
GUIDO ANTONIUS Arcimboldus.	1488. Aprili exeunte.	9. 6. circiter.
OCTAVIANUS Arcimboldus.	1497. Octobri exeunte.	nondum exacto mense.
HYPPOLITUS I. Estensis, S. R. E. Cardinalis.	1497. Novem. 18.	23. incomplet.
HYPPOLITUS II. Estensis, S. R. E. Cardinalis.	1520. —. —	30. incomplet.

TABULA CHRONOLOGICA:

OBIIT	TUMULUM	VACAVIT SEDES
An. mens. die	recepit	Ann. mens. dieb.
1484. Octobr. 22.	Romæ, in Basilica Vaticana.	
1488. Archiepiscopatum dimisit; & Romæ obiit anno 1491. 2. Octobris.	Romæ, in Ecclesia S. Augustini.	
1497. Octobr. 18.	In Basilica Metropolitana.	
1497. Novem. —	Romæ.	
1520. Archiepiscopatum dimisit; & eodem anno obiit die 3. Septembris.	Ferrariæ, in Ecclesia Cathedrali.	
1550. Archiepiscopatum dimisit cum jure regressus; & obiit anno 1572. die 2. Decembris.	Ad Urbem Tiburtinam, Romæ translatus, in Ecclesia Sancti Francisci.	

JOAN:

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS		SEDIT		
	An.	menf. die	Ann.	menf.	dieb.
JOANNES ANGE- LUS Arcimboldus.	1550.	Februar. 5.	5.	2.	1.
PHILIPPUS II. Archintus.	1556.	— — — —	2.	circiter.	
S. CAROLUS Borromeus, S. R. E. Cardinalis.	1560.	Februar. 11.	24.	8.	23.
GASPAR Viceco- mes.	1584.	Novem. 29.	10.	1.	13.
FEDERICUS I. Borromeus, S. R. E. Cardinalis.	1595.	April. 24.	35.	4.	27.
CÆSAR Montius, S. R. E. Cardinalis.	1632.	Novem. 28.	17.	8.	28.

TABULA CHRONOLOGICA :

OBIIT			TUMULUM	VAC AVIT SEDE		
An.	mens.	die	recepit	Ann.	mens.	dieb.
1555.	April.	6.	In Basilica Metropo- litana .			
1558.	Junii	21.	Bergomi ; postmo- dum in Basilica Me- tropolitana, ad S. Ca- tharinæ Sacellum .			
1584.	Novem.	3.	In Basilica Metropo- litana .	— : — .	25.	
1595.	Januar.	12.	In Basilica Metropo- litana , ad S. Agnetis Sacellum .	— .	3.	12.
1631.	Septem.	21.	In Basilica Metropo- litana , ad Aram B. V. Mariæ de Arbore .	1.	2.	7.
1650.	August.	16.	In Basilica Metropo- litana , ad Aram B. V. Mariæ de Arbore .	1.	10.	circiter.

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS			SEDI		
	An.	mens.	die	Ann.	mens.	dieb.
ALPHONSUS Litta, S. R. E. Cardinalis.	1652.	Junii	—	27.	2.	circiter.
FEDERICUS II. Vicecomes, S. R. E. Cardinalis.	1681.	Junii	25.	11.	6.	12.
FEDERICUS III. Caccia, S. R. E. Cardinalis.	1693.	April.	11.	5.	9.	3.
JOSEPH I. Archintus, S. R. E. Cardinalis.	1699.	Maji	18.	12.	10.	22.
BENEDICTUS II. Herba Odescaulus, S. R. E. Cardinalis.	1712.	August.	18.	24.	5.	incom- plet.
CAROLUS CAJE- TANUS Stampa, S. R. E. Cardinalis.	1737.	Martii	31.	5.	8.	23.
JOSEPH II. Puteobonellus, S. R. E. Cardinalis.	1743.	Junii	15.	quem Deus diu ser- vet incolumem.		

TABULA CHRONOLOGICA :

OBIIT			TUMULUM	VACAVIT SEDES		
An.	mens.	die	recepit	Ann.	mens.	dieb.
1679.	August.	28.	Romæ, in Ecclesia S. Caroli ad Cursum; dein in Basilica Metropolitana.	1.	9.	28.
1693.	Januar.	7.	In Basilica Metropolitana, ad Aram B. V. Mariæ de Arbore.	— .	3.	4.
1699.	Januar.	14.	In Basilica Metropolitana, ad Aram B. V. Mariæ de Arbore.	— .	4.	3.
1712.	April.	9.	In Basilica Metropolitana, ad S. Catharinæ Sacellum.	— .	4.	8.
1737.	Januar. ineunte		In Ecclesia S. Joannis ad Concham.	— .	3.	circiter.
	Archiepiscopatum dimisit; & an. 1740.					
1742.	Decembr. obiit.					
1742.	Decemb.	23.	In Basilica Metropolitana, ad Aram B. V. Mariæ de Arbore.	— .	5.	23.

PRÆSULUM NOMENCLATURA,

QUOS A NONNULLIS SCRIPTORIBUS

IN MEDIOLANENSIIUM ANTISTITUM NUMERUM RELATOS,

NOS IN HAC SERIE HISTORICA

Ab eorundem Tabula expunximus.

MARINUS, post S. Monam intrusus An. 251. ad implendam
lacunam annorum 32. Sedis vacantis. Tom. I. pag. 35.

OROSIUS, post Sanctum Miroclem An. 315.
a Galefinio & Ughello falsò enumeratus. Tom. I. pag. 50.

JULIUS, post Sanctum Eustorgium I. An. 331.
etiam a Baronio admissus. — — — Tom. I. pag. 56.

AUXENTIUS Arianus, inuasor ab Anno 355.
post pulsum Sanctum Dionysium, ulque
ad Annum 374. — — — — Tom. I. pag. 70.

NATALIS Episcopus Toletanus, qui exulan-
te S. Dionytio dicitur vicario nomine Ec-
clesiam Mediolanensem administrasse. Tom. I. pag. 71.

AUXENTIUS junior, seu **MERCURINUS**,
ope Justinæ Imperatricis, tempore S. Am-
biosii, intrusus. — — — — Tom. I. pag. 80.

S. GUNDULPHUS, a Papebrochio post Vi-
talem admissus An. 555. — — — Tom. I. pag. 179.

SABINUS a Petro Paulo Bosca post eundem
Vitalem intrusus, ad lacunam imple-
dam. — — — — — Tom. I. pag. 180.

S. ARSATIUS, post Sanctum Auxanum An-
no 567. donec clariora emergant Docu-
menta. — — — — — Tom. I. pag. 182.

FRONTUS, qui Anno 570. Sedem simonia-
cè invasit, usque ad Annum 581., quo
obiit Genuæ captivus. — — — — Tom. I. pag. 190.
OLDOBERTUS Marionius, a Galefinio ad-
ditus, post Thomam Anno 783. — — Tom. II. pag. 274.
MANASSES Episcopus Arelatensis, post Ar-
dericum An. 948. intrusus a Berengario
Rege, — — — — — Tom. II. pag. 347.
& seqq.

ARCHIEPISCOPORUM

MEDIOLANENSIIUM

INDEX ALPHABETICUS.

A

A DELMANUS.	— — — —	Tom. II.	pag. 347.
ALGISIUS.	— — — —	Tom. II.	pag. 591.
S. AMBROSIIUS.	— — — —	Tom. I.	pag. 76.
AMIDANUS NICOLAUS.	— — — —	Tom. III.	pag. 898.
S. AMPELLIUS.	— — — —	Tom. I.	pag. 237.
S. ANATALON.	— — — —	Tom. I.	pag. 4.
ANDREAS.	— — — —	Tom. II.	pag. 317.
ANGILBERTUS I.	— — — —	Tom. II.	pag. 281.
ANGILBERTUS II.	— — — —	Tom. II.	pag. 283.
ANSELMUS I.	— — — —	Tom. II.	pag. 276.
ANSELMUS II.	— — — —	Tom. II.	pag. 310.
ANSELMUS III.	— — — —	Tom. II.	pag. 443.
ANSELMUS IV.	— — — —	Tom. II.	pag. 456.
ANSELMUS V.	— — — —	Tom. II.	pag. 495.
ANSPERTUS.	— — — —	Tom. II.	pag. 300.
ANTIMIANUS AYCARDUS.	— — — —	Tom. II.	pag. 780.
S. ANTONINUS.	— — — —	Tom. I.	pag. 233.
ARCHINTUS PHILIPPUS II.	— — — —	Tom. III.	pag. 1009.
ARCHINTUS JOSEPH I.	— — — —	Tom. III.	pag. 1171.

AR-

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

ARCIMBOLDUS JOANNES IV.	—	Tom. III.	pag.	944.
ARCIMBOLDUS GUIDO ANTON.	—	Tom. III.	pag.	949.
ARCIMBOLDUS OCTAVIANUS.	—	Tom. III.	pag.	956.
ARCIMBOLDUS JO. ANGELUS.	—	Tom. III.	pag.	980.
ARDERICUS.	— — — —	Tom. II.	pag.	342.
ARIFREDUS.	— — — —	Tom. I.	pag.	255.
ARNULPHUS I.	— — — —	Tom. II.	pag.	359.
ARNULPHUS II.	— — — —	Tom. II.	pag.	381.
ARNULPHUS III.	— — — —	Tom. II.	pag.	449.
ASTERIUS.	— — — —	Tom. I.	pag.	226.
ATHO.	— — — —	Tom. II.	pag.	434.
ATTO.	— — — —	Tom. II.	pag.	321.
S. AUXANUS.	— — — —	Tom. I.	pag.	181.

B

S. B ENEDICTUS I.	— — — —	Tom. I.	pag.	242.
S. BENIGNUS.	— — — —	Tom. I.	pag.	129.
S. BERNARDUS.	— — — —	Tom. II.	pag.	509.
EONUS.	— — — —	Tom. II.	pag.	279.
BORROMEUS FEDERICUS I.	— — — —	Tom. III.	pag.	1080.
de BORSANO SIMON.	— — — —	Tom. III.	pag.	825.

C

C ACCIA FEDERICUS III.	— — — —	Tom. III.	pag.	1166.
S. CAJUS.	— — — —	Tom. I.	pag.	10.
S. CALIMERIUS.	— — — —	Tom. I.	pag.	21.

CA-

INDEX ALPHABETICUS.

CAPRA BARTHOLOMÆUS.	— —	Tom. III.	pag.	849.
de CARDANO MILO.	— — —	Tom. II.	pag.	608.
S. CAROLUS BORROMEUS;	— —	Tom. III.	pag.	1017.
S. CASTRITIANUS.	— — — —	Tom. I.	pag.	15.
S. CLICERIUS.	— — — —	Tom. I.	pag.	115.
CONSTANTIUS.	— — — —	Tom. I.	pag.	199.
CREPPA FRANCISCUS II.	— —	Tom. III.	pag.	846.
CRIBELLUS UBERTUS I.	— —	Tom. II.	pag.	599.

D

S. DATIUS.	— — — — —	Tom. I.	pag.	169.
DEUDEDIT.	— — — — —	Tom. I.	pag.	221.
S. DIONYSIUS.	— — — — —	Tom. I.	pag.	60.

E

ESTENSIS HYPPOLITUS I.	—	Tom. III.	pag.	958.
ESTENSIS HYPPOLITUS II.	— —	Tom. III.	pag.	964.
S. EUSEBIUS.	— — — — —	Tom. I.	pag.	122.
S. EUSTORGIUS I.	— — — — —	Tom. I.	pag.	52.
S. EUSTORGIUS II.	— — — — —	Tom. I.	pag.	153.

F

FILARGUS PETRUS II.	— —	Tom. III.	pag.	836.
de FORLIVIO CAROLUS I.	— —	Tom. III.	pag.	928.
FORTIS.	— — — — —	Tom. I.	pag.	228.
FRIXETUS RUFINUS.	— — —	Tom. II.	pag.	759.

S. GAL-

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

G

S. G	G	ALDINUS VALVASS. DE SALA.	Tom. II.	pag.	556.
	G	ARIBERTUS .	— — — —	Tom. II.	pag. 326.
S.	G	ERONTIUS .	— — — —	Tom. I.	pag. 125.
	G	OTHIFREDUS .	— — — —	Tom. II.	pag. 362.
	G	OTHOFREDUS .	— — — —	Tom. II.	pag. 342.
	G	ROSSULANUS .	— — — —	Tom. II.	pag. 466.

H

	H	ERBA ODESCALC. BENED. II.	Tom. III.	pag.	1184.
	H	ERIBERTUS .	— — — —	Tom. II.	pag. 398.
	H	ILDUINUS .	— — — —	Tom. II.	pag. 335.
S.	H	HONORATUS .	— — — —	Tom. I.	pag. 185.

I

S. I	I	OANNES I.	— — — —	Tom. I.	pag. 229.
	I	JORDANUS .	— — — —	Tom. II.	pag. 478.

L

	L	ÆTUS .	— — — —	Tom. II.	pag. 257.
	L	AMPERTUS .	— — — —	Tom. II.	pag. 328.
de	L	AMPUGNANO PHILIPPUS I.	—	Tom. II.	pag. 624.
	L	ANDULPHUS I.	— — — —	Tom. II.	pag. 314.
	L	ANDULPHUS II.	— — — —	Tom. II.	pag. 365.
	L	AURENTIUS I.	— — — —	Tom. I.	pag. 137.
		LAU-			

INDEX ALPHABETICUS.

LAURENTIUS II.	— — — —	Tom. I.	pag.	192.
S. LAZARUS.	— — — —	Tom. I.	pag.	117.
LITTA ALPHONSUS.	— — —	Tom. III.	pag.	1143.

M

M AFFEUS TIMOTHEUS.	— —	Tom. III.	pag.	901.
S. MAGNUS.	— — — —	Tom. I.	pag.	164.
S. MANSUETUS.	— — — —	Tom. I.	pag.	239.
S. MAROLUS.	— — — —	Tom. I.	pag.	109.
S. MARTINIANUS.	— — — —	Tom. I.	pag.	111.
S. MATERNUS.	— — — —	Tom. I.	pag.	38.
S. MAURICILLUS.	— — — —	Tom. I.	pag.	235.
S. MIROCLES.	— — — —	Tom. I.	pag.	48.
S. MONAS.	— — — —	Tom. I.	pag.	29.
MONTIUS CÆSAR.	— — —	Tom. III.	pag.	1122.

N

N ARDINUS STEPHANUS.	— —	Tom. III.	pag.	934.
S. NATALIS.	— — — —	Tom. I.	pag.	250.

O

O BERTUS I.	— — — —	Tom. II.	pag.	537.
OLDEPERTUS.	— — — —	Tom. II.	pag.	273.
OLRICUS.	— — — —	Tom. II.	pag.	487.

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

P

- P**ARMENSIS FRANCISCUS I. — Tom. II. pag. 761.
de PEREGO LEO VALVASSORIUS. Tom. II. pag. 696.
PETRUS I. — — — — — Tom. II. pag. 264.
PICOLPASSUS FRANCISCUS III. — Tom. III. pag. 858.
PIROVANUS UBERTUS II. — — Tom. II. pag. 630.
S. PROTASIUS. — — — — — Tom. I. pag. 58.
PUSTERLA GUILIELMUS. — — Tom. II. pag. 819.
PUTEOBONELLUS JOSEPH II. — Tom. III. pag. 1208.

R

- R**AMPINUS HENRICUS II. — Tom. III. pag. 882.
ROBALDUS. — — — — — Tom. II. pag. 516.
RUZZOLIUS GULIELMUS. — — Tom. II. pag. 682.

S

- de **S**ALUTIO ANTONIUS. — — Tom. III. pag. 831.
S. SENATOR. — — — — — Tom. I. pag. 132.
SEPTALA HENRICUS I. — — Tom. II. pag. 640.
de SESSA GERARDUS. — — — Tom. II. pag. 638.
SFORTIA GABRIEL. — — — Tom. III. pag. 921.
S. SIM-

INDEX ALPHABETICUS.

S. SIMPLICIANUS.	— — — —	Tom. I.	pag.	94.
STABILIS.	— — — —	Tom. I.	pag.	256.
STAMPA CAROLUS CAJETANUS.		Tom. III.	pag.	1201.

T

de TERTIAGO OBERTUS II.	—	Tom. II.	pag.	620.
THADO.	— — — —	Tom. II.	pag.	296.
THEDALDUS.	— — — —	Tom. II.	pag.	438.
THEODORUS I.	— — — —	Tom. I.	pag.	135.
THEODORUS II.	— — — —	Tom. I.	pag.	246.
THOMAS.	— — — —	Tom. II.	pag.	259.
TURRIANUS CASSONUS.	— —	Tom. II.	pag.	769.

V

VALPERTUS.	— — — —	Tom. II.	pag.	352.
S. VENERIUS.	— — — —	Tom. I.	pag.	105.
VICECOMES OTTO MAGNUS.	—	Tom. II.	pag.	716.
VICECOMES JOANNES II.	—	Tom. II.	pag.	793.
VICECOMES ROBERTUS.	—	Tom. II.	pag.	813.
VICECOMES JOANNES III.	—	Tom. III.	pag.	891.
VICECOMES GASPAR.	— —	Tom. III.	pag.	1061.

b b 2

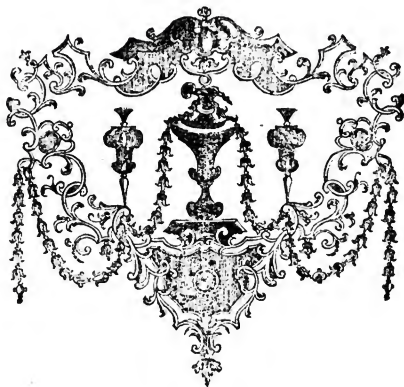
VI.

ARCHIEPISC. MED IOL. IND. ALPHAB.

VICECOMES FEDERICUS II. — Tom. III. pag. 1159.

VITALIS. — — — — — Tom. I. pag. 176.

WIDO, — — — — — Tom. II. pag. 419.

INDEX

INDEX CHRONOLOGICUS

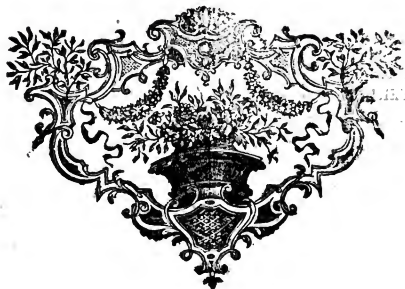
ARCHIEPISCOPORUM MEDIOLANENSIVM,

Qui in hoc primo Volumine continentur.

S. ANATALON. - pag. 4.	S. BENIGNUS. - - pag. 129.
S. CAJUS. - - - pag. 10.	S. SENATOR. - - - pag. 132.
S. CASTRITIANUS. - pag. 15.	THEODORUS I. - - pag. 135.
S. CALIMERIUS. - - pag. 21.	LAURENTIUS I. - - pag. 137.
S. MONAS. - - - pag. 29.	S. EUSTORGIUS II. - pag. 153.
S. MATERNUS. - - pag. 38.	S. MAGNUS. - - - pag. 164.
S. MIROCLES. - - pag. 48.	S. DATIUS. - - - pag. 169.
S. EUSTORGIUS I. - pag. 52.	VITALIS. - - - - pag. 176.
S. PROTASIUS. - - pag. 58.	S. AUXANUS. - - - pag. 181.
S. DIONYSIUS. - - pag. 60.	S. HONORATUS. - pag. 186.
S. AMBROSIUS. - - pag. 76.	LAURENTIUS II. - - pag. 192.
S. SIMPLICIANUS. - pag. 94.	CONSTANTIUS. - - pag. 199.
S. VENERIUS. - - pag. 105.	DEUSDEDIT. - - - pag. 221.
S. MAROLUS. - - pag. 109.	ASTERIUS. - - - - pag. 226.
S. MARTINIANUS. - pag. 111.	FORTIS. - - - - pag. 228.
S. CLICERIUS. - - pag. 115.	S. JOANNES I. - - - pag. 229.
S. LAZARUS. - - - pag. 117.	S. ANTONINUS. - - pag. 233.
S. EUSEBIUS. - - - pag. 122.	S. MAURICILLUS. - pag. 235.
S. GERONTIUS. - - pag. 126.	S. AMPELLIUS. - - pag. 237.
	S. MAN-

INDEX CHRONOLOGICUS.

S. MANSUETUS. - - pag. 239.	S. NATALIS. - - - pag. 250.
S. BENEDICTUS I. - pag. 242.	ARIFREDUS. - - - pag. 255.
THEODORUS II. - - pag. 246.	STABILIS. - - - pag. 256.

INDEX

INDEX ALPHABETICUS

ARCHIEPISCOPORUM MEDIOLANENSIIUM,

Qui in hoc prima Volumine continentur .

A

- S. **A**MBROSIIUS . - pag. 76.
S. AMPELLIUS . - - pag. 237.
S. ANATALON . - - pag. 4
S. ANTONINUS . - - pag. 233.
ARIFREDUS . - - pag. 255.
ASTERIUS . - - pag. 226.
S. AUXANUS . - - pag. 181.

B

- S. **B**ENEDICTUS I. - pag. 242.
S. BENIGNUS . - - pag. 129.

C

- S. **C**AJUS . - - - pag. 10.
S. CALIMERIUS . - - pag. 21.
S. CASTRITIANUS . - pag. 15.
S. CLICERIUS . - - pag. 115.
CONSTANTIUS . - pag. 199.

D

- S. **D**ATIUS . - - - pag. 169.
DEUSDEDIT . - - pag. 221.

E

- S. **E**USEBIUS . - - pag. 122.
S. EUSTORGIUS I. -- pag. 52.
S. EUSTORGIUS II - pag. 153.

F

- F**ORTIS . - - - pag. 228.

G

- S. **G**ERUNTIUS . - pag. 126.

H

- S. **H**ONORATUS . - pag. 186/

I

- S. **I**OANNES I. - - - pag. 229.

L

- L**AURENTIUS I. pag. 137.
LAURENTIUS II. - pag. 192.
S. LAZARUS . - - - pag. 117.

S. MA-

INDEX ALPHABETICUS.

M

- S. **M**AGNUS. - - pag. 164.
 S. MANSUETUS. - - pag. 239.
 S. MAROLUS. - - - pag. 109.
 S. MARTINIANUS. - pag. 111.
 S. MATERNUS. - - pag. 38.
 S. MAURICILLUS. - pag. 235.
 S. MIROCLES. - - - pag. 48.
 S. MONAS. - - - - pag. 29.

N

- S. **N**ATALIS. - - pag. 250.

P

- S. **P**ROTASIUS. - - pag. 58.

S

- S. **S**ENATOR. - - pag. 132.
 S. SIMPLICIANUS. -- pag. 94.
 STABILIS. - - - - pag. 256.

T

- T**HEODORUS I. pag. 135.
 THEODORUS II. - pag. 246.

V

- S. **V**ENERIUS. - - pag. 105.
 VITALIS. - - - - pag. 176.

MEDIOLANENSIVM ANTISTITVM HISTORIA CRITICO-CHRONOLOGICA.

DE SANCTO BARNABA.

Immatâ fatis superque (ut nobis videtur) in Vindicis de Adventu Mediolanum S. Barnabæ jamdiu in lucem editis Traditione antiquissima institutæ ab eodem Apostolo Ecclesiæ Mediolanensis, superest statuenda Epocha tantæ gloriæ, qua nos donavit egregius ille Præco Evangelii, ut inde chronologicam succedentium Episcoporum Mediolanensium Historiam contexere valeamus. Verùm cum omnia obsita sint densa caligine, nec Scriptis de Sancto Barnaba per ea tempora consecutis, utpote in apocryphorum classẽ passim rejectis, minime adhibenda sit fides, nonnisi conjectando verisimilius aliquid nobis figendam relinquitur. Varias in hac re opiniones protulere Patriæ nostræ Scriptores: Alii enim Sancti Apostoli Barnabæ adventum in hanc Metropolim, secundo Claudii Imperatoris anno adscribunt; alii verò quarto, aut quinto. Carolus a Basilica-Petri (a) pro ea, qua semper se gessit,

A
pru-

(a) In *Histor. Prov. Mediol.*, & *Vitis XI. prior. Episcoporum. Mediol.*, ubi agit de S. Barnaba.

prudencia in scribenbo, ubi de hoc Sancto Apostolo agit, ita loquitur: *Quo arno fuerit adventus Barnabæ, equidem dicere non possum; sed tamen sub Claudio fuisse, facile nostris affirmantibus concesserim*: Baronius verò in Annalibus, nonum Claudii annum designat.

Nos, qui mortem Christi Domini affigimus Anno XXIX. Æræ vulgaris, juxta Chronologiam, quam recentiores Scriptores Henschenius (1), Papebrochius (2), Emmanuel a Schelestrate (3), Cardinalis Norisius (4), & Pagius (5) amplexi fuere, altius rem exordimur. Certum est ex Apostolicis Actis, directos fuisse a Domino Nostro Jesu Christo Apostolos suos primò *ad Oves Israël, quæ perierant* (6); adeoque janua ad prædicandum Gentibus Evangelium minimè reſerata est, nisi Anno XL., quo Sanctus Petrus Romam se contulit, duodecim nempe annis post Christi obitum, quibus præceptum fuisse Apostolis a Domino, ne discederent ab Jerosolymæ confiniiis, tradit Apollonius Martyr, iis temporibus proximus. His positis, quamvis a tempore in Almam Urbem delati Principis Apostolorum pateret aditus ad hæc nostras regiones, nihilominus adventum Sancti Barnabæ Mediolanum statuere non possumus, nisi Anno LII.: Siquidem ex iisdem Actis Apostolorum colligimus, individuum comitem illum fuisse Sancto Paulo in suis itineribus; donec ob causam ibidem assignatam Cap. XV., sese invicem disjungere Anno Christi LI., Paulo in Asiam proficiscente, Sancto verò Barnaba Cyprum adnavigante. Ex hac autem

(1) In Act. SS. ad diem XXV. Martii.

(2) In Act. SS. ad diem XXIX. Junii.

(3) In Antiquitatib. illustrat.

(4) In Cænotaphiis Pisani.

(5) In Critica Baronii.

(6) Matth. X. v. 6.

autem Insula in Italiam faciliè trajicere potuit, & Mediolanum proficisci Anno sequente.

Etiam de tempore, quo moram duxit in hac Metropoli Sanctus Barnabas, secuta non suppetunt monumenta. Communis tradidere Scriptores nostri, degisse hunc Sanctum Apostolum apud nos annis VII.; sed cum hic numerus annorum desumptus sit ex falso Dorotheo, non faciliè admittitur ab Eruditis; Præterquam quod repugnaret Epochæ Anatalonis, & subsequentium Episcoporum, ut progrediendo videbimus. Pauciori itaque tempore Mediolani conlitiſſe Sanctum Barnabam nos opinamur, cum more Apostolico, institutâ istâ Ecclesiâ, eique Episcopo relicto, credibile sit, illum aliò excurriſſe ad disseminandum Evangelium ceteris Urbibus ac Provinciis, in sæculo præsertim Italiæ solo, & flexili iacolarum indole. Verum, tacente Scripturâ reliquum itinerum, quæ suscepit Apostolus Barnabas, postquam sejunctus est a Sancto Paulo, ac Cyprum adiit, nec tutum aliquod lumen suppeditantibus antiquis Historiis, nihil tamquam certum fundamenti loco hic statuere volumus. Imo miramur, Ughellum in Catalogo Mediolanensium Episcoporum intrepidè affixisse Sancti Barnabæ adventum in Insubriam Anno Christi XL., ejusque Sedem extendisse usque ad Annum LIII., quo consecratum in hujus Ecclesiæ Antistitem asserit Sanctum Anatalonem, cum tamen nullo id testimonio confirmet.

SANCTUS ANATALON.

Rimum, qui Episcopali auctoritate in Mediolanensi Ecclesia resederit, fuisse Sanctum Anatalonem, unanimi consensu Scriptores nostri, atque Exteri tradidere; quod enim Sanctus Barnabas ante illum adscribi debeat nostris Catalogis Episcopi titulo, si rem æqua lance expendere volumus, evinci minimè potest; ex Apostolico namque Instituto, qui missi fuerant ad prima Fidei fundamenta jacienda, se minimè ut Episcopos Ecclesiarum gerebant, sed consecrato in Antistitem Sacerdote alio, ad inferendum in reliquis regiones Evangelii lumen progrediebantur, solusque Apostolorum Princeps Petrus Sedem fixit Antiochiæ primò, dein Romæ, utpote Caput Orientalium atque Occidentalium Ecclesiarum, a Christo Domino constitutum. Non alià igitur ratione in Catalogis Mediolanensium Episcoporum legitur primò adnotatus hujus Urbis Antistes, Sanctus Apostolus Barnabas, nisi ut ad posteros transmitteretur memoria, ab ipso fuisse institutam Ecclesiam istam, quæ subinde inter omnes Occidentis, post Romanam, in tantam gloriam excrevit.

Antequam quidquam de Sancto Anatalone loquamur, præmittendum est, recentissimum Scriptorem Historiæ Brixianæ Joannem Mariam Biemmi, accuratum sanè atque eruditum, in dubium revocasse, an Sanctus Anatalon verè fuerit Episcopus Brixianæ, ac etiam Mediolani; censet enim, unum eum fuisse ex iis Episcopis, qui vagi, & nulli Ecclesiæ affixi, ab Apostolis

ad

ad Nationes mittebantur, ut cæcæ Gentilitatis tenebras a populis dispellerent, lucemque illis Evangelii, prædicationibus impertirentur. De hisce tamen Apostolicis Missionibus in Langobardiæ Urbes directis nullum testimonium assert; Traditio autem nostra antiquissima refert, unâ cum Sancto Barnaba Mediolanum venisse Sanctum Anatalonem ejusdem Discipulum; & ista prius convellenda erat, antequam opinionem suam palam exponeret. Fundamentum, cui innititur, est fallax persuasio, quod fama de Sancto Anatalone Episcopo & Mediolani & Brixie emerferit solummodo tempore Sancti Caroli Borromei; quamvis subinde asserat, traditam fuisse a Jacobo Malvecio (a), Scriptore multo anteriore ad Sanctum Antistitem Borromeum, tamquam securam in Brixienfibus Chronicis. In hac controversia, quam movet eruditus Biemmius, nostri non est, illius Urbis Patronum agere, præsertim cum non longè abludat ab ejusdem sententia P. Franciscus Antonius Zacharias Societatis Jesu, Vir eximii ingenii profundæque eruditionis, in Serie Episcoporum Cremonensium, ab ipso egregiè illustrata. Tantum dolemus, dejectum a primo Auctore de Sede sua fuisse Sanctum Anatalonem, quem concors omnium Scriptorum calamus, & vetustissima primorum nostræ Ecclesiæ sex Antistitem Historia, sexto circiter Seculo contexta, antiquissimo Catalogo Bibliothecæ Ambrosianæ adnexa, atque edita Tom. I. Part. II. *Scriptorum Italiæ*, inter Mediolanenses Episcopos primum enunciant. De Sancto autem Barnaba, quem ambo isti Scriptores repellunt a nostra Ecclesia, tamquam minimè ab ipso instituta, nolumus hic inani labore verba prodigere; cum hanc nobis gloriam

(a) *Inter Rer. Italic. Script. Tom. XIX. Dissin. III. Cap. III.*

riam abundè afferuerimus, difficultates omnes in adversum allatas diluentes, in *Vindictis de Abitu Mediolanum Sancti Barnabæ Apostoli, &c.* in lucem typis emissis Anno MDCCXLVIII.

Sed, ut primi nostri Antistitis Anatalonis Historiam retexamus, fuit ille natione Græcus, & Sancti Barnabæ Discipulus. Quantâ autem sanctimoniz & virtutum laude floruerit, faciem aliquam nobis præfert Auctor Historiz sex priorum Mediolanensium Episcoporum superius relatus; ait enim, ipsum *caritatis igne fervidum, virtutum nivre splendidum, jugis parsimoniz ac vigiliarum instantiâ, Deique verbo indefinenter intentum, id effecisse, ut commissum sibi Gregem & assiduis orationibus ad alta subveheret, & admonitionibus saluberrimis, ex profano simulacrorum ritu eruire non cessaret.* Cum autem copiosam esse messem videret, paucos verò Operarios, præter Cajum discipulum, & Magistri Barnabæ cohæredem, quem semper suo lateri in opus verbi promulgandi comitem adscivit, & Presbyterum consecravit, aliquot etiam *ex iis, qui crediderant, Fidei Christianæ decore ornatos, & omni morum honestate probatos, instituit Diaconos.* Moram ipse trahebat in suburbano Civitatis Loco, ob Paganorum rabiem ac fœditatem evitandam, ibique administrando Sacri Baptisimatis Sacramento, & Missarum, orationumque solemnia cum his, qui Fide juncti erant, sub dio celebrabat. Dum autem Pastor iste Sanctissimus ad amplificandum Crucifixi Domini regnum ferventissimè insisteret, crudelissimi Neronis persecutio contra Christianos acerbius incruduit, adeo ut qui sacro lavacro intincti fuerant, latebras & cavernas quærere debuerint, ubi excubias suas agerent in Divinis rebus, & furorem sævientium Præsectorum saltem ad tempus vita-

vitarent. In ista debacchantium Infidelium ferali barbarie, Scriptores aliqui tradidere, Sanctum Anatalonem fuisse pro Christi Fide martyrio coronatum. Carolus a Basilica-Petri in ejusdem Vita illos innuit, sed calculum suum minimè adjicit; & rectè, cùm Auctor antiquissimus prædictæ Historiæ, qui funus Sancti hujus Pastoris refert, de relicta sub Carnificum ferro vita, ne verbum quidem protulerit.

Mediolanensem Ecclesiam simul cum Brixienſi rexit usque ad obitum, qui contigit VIII. Calendas Octobris; ibique sepulcro datus traditur in Sancti Floriani Monte. Sacrum ejus Corpus a priori tumultu translatum est ad Ecclesiam Majorem Anno MDLXXII., nuncque in eadem colitur, piâ Brixienſium veneratione. Ambrosiana Ecclesia, quæ Sanctum hunc Episcopum suum Officio tantum *Pontificis & Confessoris* prosequitur, minimè recolit solemnem ejus memoriam die, quo obiit, sed subsequenti; translatus enim est ejusdem cultus ob Sanctæ Theclæ sacrum eum diem, cujus nomini dicata erat Ecclesia Cathedralis Æstiva. Innuere tantum opus est, lubentissimè a nobis omitti Epigramma, quod Sancto huic Episcopo contextuisse Sanctum Miroclem, inter illius Successores septimum, tradunt Ughellus, Bosca, aliique passim Mediolanenses Scriptores, tamquam jubente ipso descriptum sub picta Imagine Sancti Anatalonis; illud namque, veluti commentum recentiorum temporum, ad fabularum classem rejiciunt Viri omnes nostræ ætatis Eruditi.

Tempus, quo Ecclesiæ Mediolanensi præfuit Sanctus Antistes Anatalon, si consulamus antiquissimum Catalogum Bibliothecæ Ambrosianæ, editum & illustratum a Daniele Papebrochio

chio Societatis Jesu, ante Tomum VII. Maji, in Actis Sanctorum, annos tredecim absumpsit. Auctorem hujus Catalogi sexto Seculo vixisse, idem eruditus Scriptor asseruit. Multò recentior ætate illum fecit Clariss. Ludovicus Antonius Muratorius Tom. I. Part. II. *Scriptor. Italiæ*, in Præfatione ad Opusculum *de Situ Civitatis Mediolani*; difficultates tamen, quas objicit celeberrimus iste Auctor, ut opinionem Papebrochii convellat, ad lancem veritatis librata non ita nos commovent, ut recedere a prolato illius judicio debeamus; a potremis namque adnotatis in Catalogo Episcopis Mediolanensibus, in quorum Chronologia palmares occurrunt errores, argumentum capit, minimè adscribendam esse Anonymo Catalogi Scriptori antiquitatem illam, quam venditat Papebrochius. Non hac viâ incescit insignis hic ejusdem Commentator, sed ad pronunciandam sententiam suam de tam remota a nostris temporibus illius ætate, se adductum ait ex diversis formulis antiquioribus, quibus is utitur in exprimendo Sepulcri loco, in quo uniuscujusque Antistitis Corpus tumulatum fuit; inviolatâ enim lege semper hanc vocem adhibet *Depositus est*, usque ad Seculum sextum: Hinc verò occasionem capit judicandi, fuisse diversum Catalogi Auctorem, qui ab eo Seculo prosequens Mediolanensium Præfulum Seriem, hac semper recentiori formulâ utitur *sepultus est*. Nihilominus hunc numerum annorum Sancto Anataloni tributum cæcis oculis amplecti minimè valemus; siquidem cum superius comprobaverimus, Epocham adventûs Mediolanum Sancti Barnabæ figi non posse, nisi Anno Christi LII., Historia verò primorum sex Mediolanensium Antistitum, adnexa eidem Catalogo, fortè ab

eodem Auctore contexta, & eodem caractere in pergamena conscripta, clariùs indicet initium & finem Sedis Anatalonis, idest ab Anno VII. Claudii, nempe Æræ vulgaris XLIX., usque ad VIII. Neronis, scilicet ejusdem Æræ LXI.; intelligi nequit, quomodo, antequam Sanctus Barnabas Crucis vexillum in hac Metropoli defigeret, Episcopus federit in Mediolanensi Ecclesia Sanctus Anatalon. Hunc scopulum animadvertens Papebrochius, in Commentariis suis ad memoratum Catalogum hanc clausulam apponit: *Quis autem spondere in rem antiqua, sub fide testis tantò posterioris auferit?* quo loquendi modo videtur erroris arguere Auctorem Catalogi, in primis annis computandis. Itaque decurtandam censemus notam Chronologicam annorum XIII., & revocandam ad annos VIII., commutatâ litterâ X, in V. (qui error facilè irrepere potuit in calamum amanuensis) videlicet ab Anno LIII. ad LXI., quo Sanctus Anatalon traditur obiisse. Sed hæc nonnisi ad proferendum quod nobis verisimilius videtur, scripta fuisse candidè profiteamur; cùm in nocte concubia ambulemus, nullâ historicâ face rectam viam indicante.

S A N C T U S C A J U S .

Romana in Urbe genitus Sanctus Cajus (quidquid asserant Scriptores aliqui, a confectis Flavii Dexteris Chronicis decepti, natione fuisse Hispanum) Sancti Barnabæ Apostoli Discipulus fuit; ejusdemque per Italiam itinerum Socius, Mediolanum unâ cum illo adiit, multumque profuit in iis Christianæ Fidei primordiis, ut Evangelii lumen per hanc Metropoliū propagaretur. Post obitum Sancti Anatalonis, regendi hujus Gregis curam suscepit, Clero, quem instituerat Prædecessor, & parvo eorum Christianifidelium cœtu, qui Evangelio parebant, adnitentibus. Cœpit itaque Decefforis sui vestigia sanctissimè relegere, numquam desistens a Divini verbi prædicatione, exhortationibus ac precibus ad Deum effusus, ut Idôlis inservientium corda flecteret ad Fidei obedientiam præstandam, excutiendumque ignominiosum tyrannidiæ jugum, quo Dæmon illos premebat, ut gloriosam filiorum Dei libertatem consequerentur. Solatus est Deus ejusdem vota ac sollicitas preces; siquidem plures ex Civibus, sanguine ac opibus claros, sacro baptisinate ablutos Christi vexillo descripsit. Inter eos recensentur Vitalis & Valeria nobilissimo ex genere orti, eorumque filii Protasius & Gervasius. Illorum exemplum secutus est etiam Philippus (cui Oldanæ Familiæ cognomen tradidere nostrates Historici) unâ cum filiis Portio & Fausta, Vir ob pia officia nascenti huic Ecclesiæ præstita celeberrimi apud nos nominis. Ejusdem Domum, Urbis mœnibus adjacentem.

San-

Sanctus Cajus in Ecclesiam commutavit, quæ primò dicata fuit SS. Martyribus Nabori & Felici, nunc sub Seraphici Patris Sancti Francisci nomine in magnificum Templum evasit: Hortum, verò eidem Domui adnexum, in Cœmeterium Chriftifidelium convertit, appellatum postmodum *Polyandrium Martyrum*. Advenientibus autem Paschalibus solemnibus, ut eos, quos Evangelio acquisiverat, sacris undis ablueret, ad vicinum Fontem perrexit, peractoque jejuniorum cursu, solemnî cæremoniâ ipsum benedixit, cunctosque Cathecumenos, invocato Trinitatis nomine, Baptismatis lavacro intinxit, ac manus impositione sanctificavit. Divinis subinde libatis Mysteriis, ac prece iterum sulâ, supremo Pastori novum hunc Gregem commendavit. Peracta hæc sunt in Ecclesia ab ipso benedicta in Domo Philippi, cum in Neroniana sævissima persecutione minime locus daretur palam exercendi Apostolici officii ministeria.

Præclara hæc initia felici exitu coronavit Deus; siquidem Vitalis, quem Auctor Historiæ vocat *Civium Mediolanensium maximum*, Ravennam profectus martyrii palmam recepit, & ejusdem religiosissima uxor Valeria in reditu Mediolanum gravissimè cæsa, in hac Metropoli martyrium consummavit. Protasius autem & Gervasius comprehensi jussu Præfecti Urbis, equuleis & flagellis acerbissimè torti sub ferro carnificum gloriôsè cervices reliquere; eos verò, Corporibus deinde inventis, in Defensores hujus Ecclesiæ nostræ sibi adscivit Sanctus Ambrosius. In hisce desævientium Tyrannorum turbinibus constitutus Cajus suscepti Pontificatus Sedem firmiter tenuit, & nunc Idololatrias divinâ exardens caritate avocare ab inani cultu contendens, nunc inviens latibula, ubi se coniderant infirmæ adhuc Ecclesiæ tenel-

la membra, nunc suavissimo sacræ lectionis atque in longum tempus productæ orationis pabulo Oves suas pascens, nihil faciens vitæ periculum, cujus dispendium pro Christi Fide enixè potius optabat, quidquid Pastoralis sui muneris esset, diligentissimè implebat.

Captus amore ac desiderio invivendi Apostolorum Principes Petrum & Paulum, qui Romæ tunc degebant, iter ad illam Urbem iniit Cajus, quinto Episcopatus sui anno; sed cum non longè abesset, Divino lumine interitus esulgente intellexit, crudelissimi Neronis iussu, martyrii coronâ fuisse jam redimitos. (Contigit illustris iste Natalis Apostolorum Anno Christi LXV.) Romam tamen progressus est, ut cum Sanctis Lino, Clemente, aliisque Fidei primis Athleticis, & Apostolorum Discipulis pia colloquia misceret, atque ab ipsis constantiam in Evangelio propugnando, ac in laboribus sui muneris patientiam ediceret; quemadmodum Historia nostra enarrat.

Mediolanum reverfus Divino plenus spiritu sollicitam Gregis sui curam exercere persecutus est, alios Idôlis servientes ad veri Dei cultum capeffendum invitans, alios (ut jam egerat) sub Crucis vexillo militantes ad pugnam pro Fide Catholica impigrè subeundam confirmans. Sanè impius Nero per omnes Urbes sævissimæ persecutionis Edicta promulgaverat, Mediolani verò Anolino Præfecto Cæsaris mandata crudelissimè exequente, in ea opinione fuit Ughellus, etiam Sanctum Episcopum Cajum exquisitis tormentis tentatum, inter Martyres Christi gloriosâ cæde fuisse connumeratum. Ambrosiana nihilominus Ecclesia illius memoriam *Pontificis & Confessoris* tantum titulo quotannis veneratur. Auctor sanè noster refert, Sanctum Cajum ab Ædituis Idolorum

Iorum fuisse subitus maceratum, eumque Paganos persæpe nefariis manibus ab Urbis mœnibus violenter abstraxisse; sed de martyrio profus silet.

Consummato itaque Episcopalis sui Officii cursu, post actam sollicitam curam non tam Gregis Mediolanensis, sed etiam Urbium adjacentium, quievit in osculo Domini, sepultusque est in Horto Philippi.

Diem mortis Sanctissimi hujus Præfulis multò discordes regulare Historici nostri; neque mendo caret etiam Ughellus, qui Anno LXXXIX. eum martyrii palmâ insignem in pace obdormivisse testatur die XXVII. Septembris. Nos, qui Bibliothecæ Ambrosianæ Catalogum præ oculis habemus ac sequimur, constanter affirmamus, Papebrochio etiam approbante, expletum fuisse a Sancto Cajo vitæ curriculum die XXIV. Septembris Anni LXXXV. Neque de hoc ambigi potest, cum vetusta Historia sæpius memorata primorum Antistitum Mediolanensium, clarè asserat, Sanctum Cajum decessisse *quinto Domitiani anno*, qui minimè inceptus est, nisi mense Septembri Anni LXXXV.

Tempus etiam regiminis hujus Episcopi in dubium vocatur; quidam enim duos supra viginti annos eidem attribuunt; alii verò XXVII., inter quos Carolus a Basilica-Petri, qui per errorem ab Eusebio haustum censuit, quantum Domitiani annum nonnisi Anno Christi LXXXVIII. decurrisset. Catalogus noster XXIV. annos Sedis huic Episcopo assignat; ab Anno nempe LXI. ad annum LXXXV., cui nos subscribimus contra Galesium, tresdecim tantum annos eidem assignantem.

Jacuerè sacra hujus Præfulis ossa ubi primùm deposita fuerant, usque ad Annum MDLXXI., quo Sanctus Carolus Bor-

romeus solemnī supplicatione eadem transtulit die XIV. Septembris, & in ea ipsā Basilica, quæ jam decorabatur nomine Sancti Francisci, deposuit. Festum tamen diem Sancti Caji Ambrosiana Ecclesia celebrat V. Calendas Octobris, cum dies ejusdem Natalis, & sequens impediatur a Sanctæ Theclæ, & Sancti Anatalonis annuâ memoriâ ac cultu.

SANCTUS CASTRITIANUS.

Sed admodum in Sede Mediolanensi datus est Successor Sanctus Castritianus. Hujus tam diuturnæ vacationis annorum XII. in causa fuit sævissima rabies, qua post sublatum e vivis Neronem Domitianus exarsit, omnesque conatus intendit, ut Christianum nomen e terris eraderetur. In hoc tam ferali discrimine Grex Mediolanensis vigilantissimo suo Pastore orbatus dispergi cœpit, ac sese in latebris, ubicumque tum intus, tum foris occultavit, ac longius etiam se proripuit, ne Sacra Divina Myſteria ab impiis conculcarentur, ipsique Chriſtiſideles præda infelix fierent inhiantium eorum ſanguini Tyrannorum. Perduravit hæc immanis Perſecutio uſque ad tempora Nervæ ad Imperium eveſti, qui cùm mitioris indolis eſſet, barbaræ Domitiani Ediſta abolevit, libertate etiam datâ iis, qui in exilium acti fuerant, Urbes proprias adeundi. Exiluit Clerus ac populus Mediolanenſis, Deoque gratias agentes e latibulis prodire, qui proſugi hinc inde diſperſi erant, atque in hanc Metropolim confluxerunt. Primum igitur quod aggreſſi ſunt, id fuit, ſibi Rectorem deligere, a quo ſalutis pæſcua ſuſciperent. Inter Eccleſiaſtiſticos autem Viros majori virtutum ſplendore ſulgebat Caſtritianus, quem Sanctus Cajus juvenem ſagacis animi, ac doctrinæ ſacræ intentum perſpiciens, in Clericorum cœtum adſciverat, eumque in omni morum honeſtate ac inconvulſæ Fidei conſtantia præclarum, gradatim ad Sacerdotalis officii culmen exexerat. Hunc ergo, veluti in cer-

taminibus pro tutando Evangelio exercitatum, in optimum Christiani prælii Ducem uno pariter consensu Clerus omnisque Christianicolarum cœtus sibi enixis votis poscebat. Restitit ille quamplurimum, profundâ animi demissione illius gravissimi oneris fugam suadente. Eludere nihilominus haudquaquam valuit fervida desideria collecti Gregis, qui oculis in ipsum semper intentis eò devênit, ut, cùm precibus Castritianum flectere minimè posset, vim adhibuerit. Itaque volens nolensque capitur, trahitur, Deo disponente Mediolanensis Ecclesiæ Præsul effectus Anno XCVII.

Statim ac clavo regendo manum admovit, in pleno Fidelium conventu habitam fuisse a Castritiano Orationem omni Divinæ caritatis in ipso ferventis gratiâ redundantem, refert vetustus Auctor ejusdem Vitæ. Cùm verò interfecto nequissimo Cæsare Domitiano suavius imperium gereret Nerva, Divini cultûs amplificandi curam suscepit Castritianus; proinde Domum Philippi jam superius laudati, quam Sanctus Cajus orationis Sedem fecerat, ad immolandam Deo hostiam, & conficienda pro Fidelibus Sacramenta consecravit. Néque satis habens, aperuisse Ovis suis sacrum christianæ Religionis asylum, duas alias Ædes Portii & Faustæ, Philippi filiorum, in Ecclesias convertit. Postmodum, quæ Portii erat, in insignem Basilicam transiit, quam Sanctus Ambrosius incoluit, cùm Arianæ perfidiæ protervia illam invadere conaretur, nunc *Sancti Victoris* appellata; Faustæ autem Ecclesia usque ad ætatem Sancti Caroli stetit, prope Templum Sancti Francisci.

Breve nimis tempus datum est clementiori in Catholicos Cæsari Nervæ, ut regnaret; quocirca iterum timor invaserat petitorum Sectarum Christianæ Legis, ne Trajanus Successor, in
filium

filium a Nerva sene adoptatus, equuleos, cruces, atque ignes denuo contra eosdem expediret. Contigit tamen, ut fremente jam ipso ac minitante carceres, & mortem iis, qui cultum Idôlis præstare respuebant, a crudeli hoc proposito removeretur ab Epistola Plinii Asiæ Proconsulis, qui de placida Christi-fidelium conversatione, vitæque omnium scelerum experte eundem certiore faciebat. Quamobrem illâ acceptâ mitigatus Imperator jussit, ne iis vis inferretur, ac tantummodo, si accusarentur, in illorum delicta Judices sententiam proferrent. Opportuna fuit Castritiano Lex ista, securius namque servidi animi sui desideria explere potuit in abstrahendis a cæca superstitione Idololâtris, in augenda caritate erga Deum suis in Ovibus, iisque frequentium concionum robore armandis ad omnes Gentilium insultationes impigrè tolerandas. Et sanè non deerat occasio, garrimentibus undique, & minitantibus Infidelibus faces etiam subdere novis Christianorum Ecclesiis; iis præsertim, quibus profanarum Ædium cura incumberebat, ne cultus Deorum inminueretur. Adjuvit Pastoralem Castritiani sollicitudinem Deus, eidem sanitatum gratiam impertiens; advecti namque ad Sanctum hunc Præsulem non tantum ex Urbis mœnibus, verum etiam ex Suburbanis, & Subriensibus viculis Infirmi quique, restitutæ sospitatis donum protinus recipiebant. Addita sunt quoque miracula, quibus orante Castritiano, cæcis visus, surdis auditus, mutis loquela reddebatur; spiritibus quoque immundis de obsessis corporibus exire coactis, atque ad infernales suas domos propulsis; stupente Gentilium turbâ, quæ ignara mysteriorum Dei, Apollinem descendisse in terras impiè blasphemabat. Narrat hæc omnia antiquus Auctor Vitæ Castritiani, quem jam superius in-

nimus; quique profequitur referre, Beatissimum hunc Sacerdotem mirificis effulisse virtutibus, quarum exemplo commoti plurimi, verum lumen adepti sunt, & abdicatis superstitionibus patriis, sese Christi vexillo adjungere, suavissimo odore summæ sanctimonix, caritatis frugalitatisque a Castritano diffuso unumquemque ad optimam Christianæ vitæ frugem adtrahente.

Præsentiens Præsul iste proximum obitus sui diem, Presbyteros & Diaconos, quos de omni credentium multitudine selectos consecraverat in ministerium Ecclesiarum quas crexerat, convocavit, atque enixè cohortatus est, ut stabiles firmique in Fide perstarent, prælagiens etiam sæviores ultra quàm credi poterat, adversus Dei Ecclesiam Persecutiones, non modico post tempore excitandas; & futurum etiam, ut furibundi Tyrannorum Ministri non solum vivos, sed quoque mortuos insectarentur, tumulos subruentes, & arida busta flammis consumenda tradentes, ne ulla Christifidelium vestigia in terris relinquerentur. Obiit itaque Sanctus Castritanus Anno CXXXVIII., Calendis Decembris, quo die Ecclesia Ambrosiana ejusdem memoriam semper celebravit; postquam rexisset Mediolanensem Ecclesiam, ut tradit Auctor memoratus, *Annis XLI.*; *sepultus a Discipulis in Cæmeterio, quod dicitur Romano, eâ scilicet viâ, quâ Roman tenditur, haud longe ab Arcu triumphali.* De Arcu isto sermonem habet Acerbus Morena, jam editus inter *Scriptores Italiæ*, in narratione excidii ab Ænobarbo Imperatore huic nostræ Metropoli illati.

Hunc Sepulcri locum censuere Scriptores nostri, fuisse *Cæmeterium Peregrinorum*, eâ in areâ patens, ubi nunc surgit Ecclesia appellata *Sancti Joannis ad Concham*, Verum, cum a vetusto

tusto nostro Auctore *non longè ab Arcu triumphali* stetisse dicatur hoc Cœmeterium, diversum procul dubio fuisse videtur ab altero Cœmeterio, dicto *Peregrinorum*; Arcus enim triumphalis inchoabat ab eo campo, quem nunc occupat Cœnobium Monialium Sancti Lazari, atque in longum protendebatur, usque ad Nosocomium Leproforum; Cœmeterium verò Romanum in eo jacebat terræ spatio, quod excurrit a Basilica Nazariana, ad Sancti Calimerii Templum. Ista prorsus non congruunt Cœmeterio Peregrinorum, quod recentiori postmodum tempore Advenis tumultandis apertum fuisse dici debet, cum nota sit Eruditis omnibus Lex Romanorum *de non sepeliendis Corporibus intra Urbem*, renovata etiam ab Adriano. Istud autem Cœmeterium intra Urbis tunc angustioris mœnia extabat, non longè a Romana Porta, ubi nunc colitur Sanctus Victor in parva sua Ecclesia. Itaque testimonio tam antiquo freti asserere possumus, non primò sepultum fuisse Sancti Castritiani Corpus in hoc Peregrinorum Cœmeterio, sed translatum ab altero jam dicto, ad Sancti Joannis ad Concham Ecclesiam, subinde ædificatam, quando primum *locum hominibus diu incognitum Deus tandem notum fecit*, sexto videlicet Seculo, quo Auctor ille vivebat.

Ex hucusque allatis corrigendi sunt Galestinus in Tabula Episcoporum, Actis Ecclesiæ Mediolanensis inserta, & Ughellus; primus enim annos tantum XII. Sedis Castritiano adscribit; imò pejori errore Ecclesiam ipsam Sancti Joannis ad Concham ab eodem constructam tradit; Tempia enim palam erigam non cœpere, nisi tertio Seculo sub Philippis Imperatoribus, qui aut Christiani erant, aut Christianis faventes: Superiori autem ætate nonnisi in privatis Domibus consecrabantur Oratoria, quæ

Domus, *Ecclesiæ*, idest Congregationes Fidelium appellabantur; hoc verò nomen *Domus* usque ad nostra tempora servatum fuit in Cathedralibus Urbium Basilicis, quæ antonomasticè *Domus*, vulgò *Duomo* nuncupantur: Id autem ex Scriptoribus Ecclesiasticis Justino, Eusebio, aliisque constat. Ughellus verò Anno CXXXI. defunctum hunc Episcopum Castritianum scribit. Quod tamen nobis admirationem ingerit, est, sub initium Vitæ Sancti Castritiani doctum certè Scriptorem istum, sequentem periodum exarasse: *Hi: primus fuit, qui post Domitiani Imperatoris excidium, quod Christianis Templis intulerat, eadem Tempia, novaque iterum excitanda curavit.* Etenim Domitiano imperante, Christiana Religio vix e cunabulis emergere incipiebat, atque ideo nulla extabant publica Tempia. Lapsus est in nomine optimus Vir, Domitianum scribens pro Diocletiano, a quo verè everfa sunt Tempia Christiana; sed ob longam temporis intercapedinem ab uno ad alterum Cæsarem excusari non potest, ut cuilibet vix de cortice Historias libanti patet.

SANCTUS CALIMERIUS.

Estituta Sanctissimo Pastore ac Patre Castritano infans adhuc Ecclesia Mediolanensis, anxius precibus a Domino expetebat, ut, moto jam ab Adriano Cæsare in Christianos bello, eum Antistitem elargiretur, qui tenello timidoque Gregi cœlestem ingereret spiritum ad fortiter perferendos ignes, equuleos, cruces, ac bestias pro Fidei Catholicæ integritate propugnanda, cum jam Persecutionis turbo & procella Cisalpinas has terras concutere minaretur. Post diutinas igitur effusas in conspectu Domini orationes, nemine ex modico eo Cœtu quemquam proponente, Divino procul dubio afflatu permoti omnes, Calimerium sibi in Episcopum constituendum acclamavere.

Progenitus fuerat Calimerius ex Græca gente; cumque fu-
reret Gentilium insana tyrannis in patriis Locis, Romam adoles-
cens profugerat, ibique Telephorum Summum Pontificem vir-
rutum omnium splendore ornatum nactus, ab eo veluti filius
habitus, atque Divinis informatus fuit Mysteriis. Plurimum ibi-
dem addiscendis sacris præsertim scientiis operam dedit hospes
Calimerius, tantumque profecit, ut exemplo foret præclaræ vir-
tutis omnibus, qui sub Telephori disciplina castigatissimam vi-
tam ducebant. Per decennium in ea Metropoli commoratus est,
donec increbrescente sævissimâ Adriani Cæsaris Persecutione, in
qua, post patratam plurium illustrium Christianorum stragem,
Telephorus ipse, utpote eorum Antistes præcipuus, a Deorum
ina-

inanium Sacrificulis petebatur ad necem, quam etiam paulo inde generose obivit martyrio coronatus, sese illinc proripere statuit Calimerius. Profugus igitur ac nescius quò pergeret, Deo iter dirigente, Mediolanum advēnit, ubi illum benigne Castricianus excepit, ac non multò post, probatà ejusdem constantiā in omni patientia & Fidei documentis, adoptavit in Clerum Ecclesiæ, quæ a memorata superius Philippi conditoris filia, Faustæ nomen acceperat. Quanta ibi sollicitudine in Divinis obsequiis, quantoque mutux caritatis affectu in fraternis præstandis officiis se exercuerit, verbis exprimi minimè posse Auctor noster profertur. Itaque, cū (ut in exordio narrationis hujus retulimus) Calimerium universus Clerus & populus in Episcopum deposceret, ad ipsum accedere supplices, ut in solatium lacrymarum, quas hætenus effuderant, omnis hoc gratanter susciperet; repugnante autem illo pertinaciter, more insignium Virorum, qui honores veluti pestem refugiant, atque in data repulsa perseverante, opus fuit, ut catenis revinctus ab Oribus suis in Ecclesiam traheretur, Episcopali benedictione sacrandus, eaque suscepta vinculis est absolutus Anno CXXXVIII.

Neque frustratus est Calimerius opinionem ab universo illo Christianorum cœtu conceptam de optimè sudoribus suis excolenda Vineâ, quam plantaverat Dominus. Siquidem (ut profequitur Auctor prædictus) ubique præsens erat eripiendis a Diaboli laqueis Idolorum cultoribus, accendendis ad sanctarum rerum amorem Christifidelibus, inflammandisque ad alacriter suscipiendam pugnam contra Idololatrias, crudelissimis cruciatibus ac cædibus conantes, eos abducere a Crucifixi Domini militia & cultu, atque insolenter adigere ad thura incendenda fictitiis Deorum

rum simulacris, iisque impia sacrificia immolanda. Demum narrationem suam claudit asserendo, linguam nullam retexere posse, quot per ipsum Baptismi lavacro abluti fuerint, quotque simul animæ & corporis integram salutem receperint. Cum autem ista minimè effugere possent oculos Paganorum, adeoque in odium eorum, vindictæ desiderio flagrantium, incidisset Calimerius, ait memoratus Scriptor, non jam, ut alias Antistitem nostrum in latebris delituisse, sed intrepidè & palam exprobrasse profanos ritus, atque aliquando ad arguendam Gentilium insaniam Tribunalia ipsa penetrasse, paratum dura quævis & aspera perferre pro Christo. Quamobrem sæpe accidit (quemadmodum subinde prosequitur verustus Auctor), ut, cum in carcerum angustias sese insinuaret, ad Christi militum ibidem degentium animos acuendos ad omnium poenarum tolerantiam, ipse quoque vinc-tus cum illis detineretur: Flagellis etiam non rarò acerbissimè cæsus est, aliisque cruciatuum generibus durissimè tortus. Sed Deo extremum impediens supplicium, ne perterrefactas Oves, absque Duce immatura adhuc mors Calimerii relinqueret, effectum est, ut fremens impietas, cum minarum terrore insiditisque etiam verberibus ejusdem Antistitis constantiam in incœptis frangere nequivisset, carpento superimpositum simul cum aliis Christifidelibus longè relegatis in exilium abigeret.

Contempto nihilominus odio & furore Gentilium, post aliquam in exilio moram ductam, ad suum Mediolanense Ovile reversus est Calimerius; quapropter exacerbatis vehementius animis eorum qui Idôla colebant, per Urbis Præfectum Literas ad Commodum Cæsarem transmissæ, ut conscium cum facerent, adesse Mediolani quemdam nomine Calimerium, maleficorum-

omnium principem, Deos per plateas temerariè blasphemantem, ac totam pene Liguriam ab eorum debito cultu avertentem : *dedecus esse Reipublicæ, si ab uno diris omnibus devovendo Senæ, Deorum magna potentia derideatur, atque ab uno jugiter derisa, turpiter ab omnibus derideatur*. Allatum est Imperatoris rescriptum, quo præcipiebatur, ut *ubicumque inventus fuisset, sine mora puniretur*. Evulgatâ per Urbem hujusmodi sententiâ, sese Calimerius recepit in Cœmeterium Romanum; sed quamvis in reconditis latibulis positus Sicariorum rabiem elusisset, cohibere tamen minimè potuit æstuantem Divina caritate animum linguamque, quin ad proximum Apollinis Fanum excurreret, ut Sacerdotes, qui Idôlo illi sacrilega adolebant thura, acerrimè objurgaret, omniique conatu studeret, a superstitioso eo cultu illos abstrahere, & ad veri Dei cognitionem amoremque traducere. Attamen illi eundem apprehensum multis undique plagis perfodère; imo memores, plurimos ex Collegis suis ad Fidem Christi attractos, aquâ salutaris fontis, propria Calimerii manu ablutos fuisse, ut vindictam agerent de tam turpi probro, (quemadmodum ii blaterabant) Sanctum Præfulem adhuc seminecem, ante illorum pedes jacentem, in proximi putei profundum inversis immersum, pedibus barbarè interemerunt. Refert hæc omnia sæpius laudatus Auctor ejusdem Vitæ.

Extractum e puteo a Discipulis, sepultum fuisse in Cœmeterio Caji tradunt Papebrochius & Ughellus, ex Ferrario in Catalogo Sanctorum. Cur autem tam longè a loco mortis transfulerint Sancti Calimerii Martyris Corpus, qui ejusdem funus tunc curavere, cum sub oculis esset Cœmeterium Romanum, in quo illud condi facillè poterat, non alia ratione id peractum fuisse

cenfemus, nifi ob præfagium a Caſtritiano moriente antea prolatum, ſcilicet Deorum cultores etiam ſepulcra Martyrum everſuros, ut cum ſacris oſſibus eorum pariter memoria omnino aboleretur; timeri autem prudentiſſimè id poterat ab efferatis contra Calimerium Sacerdotibus vicinæ Ædis Apollini ſacræ, nunc Sancto Apollinari dicatæ.

Ut verò ad Calimerium revertamur, acceptum Epiſcopale munus ſumma cum laude adminiſtravit *per curriculum annorum circiter quinquaginta trium*, ideſt ab Anno CXXXVIII., uſque ad pridie Calendas Auguſti, Anni CXCI., quo in computo multum aberravit Ughellus, qui ejuſdem obitum ſtatuit pridie Nonas Auguſti, & annum designat CLXXXVI. Ædificata poſtmodum fuit Eccleſia, quæ glorioſum hujus Sancti Epiſcopi & Martyris nomen & Corpus etiam in præſentia retinet; ſed quo tempore, designare non poſſumus. Certum eſt, multò antequam regimen Eccleſiæ Mediolanenſis teneret Laurentius I. Epiſcopus, illam fuiſſe extructam, cum Sanctus Ennodius Ticinenſis Antiſtes in altero ex Epigrammatis ad ejuſdem laudem conſcriptis narret, ipſum Laurentium reſtaurandæ illi Eccleſiæ jam vetuſtæ & fatiſcenti manum admoviſſe; vivebat autem Ennodius ſub initium ſeculi ſexti, quo etiam Laurentius. Itaque veriſimiliter credi poteſt, circa finem ſeculi quarti, vel initium quinti erectum fuiſſe Templum, Sancto Calimerio dicatum, quod deinde ſeculo ſexto incipiente reſectum fuerit a Laurentio, qui ſedit ab Anno CDXC., ad Annum DXII., ut ſuo loco dicemus.

Carolus a Baſilica Petri in Vita Sancti Calimerii, teſtem afferens Donatum Boſſium in Chronicis Mediolanenſibus ad Annum CLXXXIV. ſcribit, Corpus Beati Martyris ſub Franciſco

Sfortia Mediolani Duce inventum fuisse *in puteo quodam in Confessione*, sive Sacello subterraneo Ecclesiæ ipsi Martyri dicatæ extra Portam Romanam. Hoc testimonium Bossii libenter amplectimur, si de inventione hujus sacri Corporis *in Confessione* loquamur; non ita, si de loco loci, idest *in puteo*, sermo sit; hoc enim quàm falsò prolatum fuerit ab hoc Auctore, confundente Martyrii locum cum Sepulcro, Calimerii corpori alibi a suis Discipulis dato, ex allatis conitat. Fidem autem omnem excedit, Ossâ Sancti Calimerii, eruta a Cœmeterio Caji, cùm transferrentur ad Ecclesiâ illius nomini dicatam, iterum in puteo recondita fuisse. Id procul dubio memoriâ dignum est, tantam fuisse erga sanctissimum hunc Martyrem suum Ambrosianæ Ecclesiæ venerationem, ut Thomas Archiepiscopus in perenne sui erga ipsum cultûs testimonium, VIII. Seculo Aram majorem. Ædis Calimerio sacrae, aureo, ut vocant, pallio donaverit. Cardinalis verò Federicus Borromeus in Concilio Provinciali VII., solemnem Corporis Translationem celebravit Anno MDCIX., ac sub eodem Altari recondidit. Extat hujus rei memoria lapidi insculpta his verbis:

CORPUS S. CALIMERI EPISCOPI MEDIOL. ET MARTYRIS
SUB HOC ALTARI QUONDAM RECONDITUM
EX VARIIS LAPIDEIS ÆNEISQUE INSCRIPTIONIBUS
ACCURATE RECOGNITUM
FEDERICUS CARDINALIS MEDIOLANI ARCHIEPISCOPUS
INDE AMOTUM
SOLEMNIQUE PROCESSIONE CIRCUMLATUM
PRÆSENTIBUS EPISCOPIS PROVINCIALIBUS
IN CONCILIO PROVINCIALI SEPTIMO
SUB HOC EODEM ALTARI HONORIFICE COLLOCAVIT
ANNO MDCIX. DIE XXXI. MAJI.

Antequam susceptam de rebus præclarissimè gestis ab hoc nostro Episcopo narrationem absolvamus, recensendum hic est, quod laudatus proximè Carolus a Basilica-Petri, in ejusdem Vita scriptum reliquit, nempe *Sanctum Calimerium Christi Fidem ad Transpadanos propagasse, iisque eo tempore Fidem recipientibus, ad eos confirmandos, eorumque progressum adjuvandū, Martianum, comitem Discipulumque suum, Derthonam legavisse*. Porro, si vetera monumenta scrutemur, multò ante Sancti Calimeri ætatem Derthonensibus Evangelii lumen affulserat; Sanctus enim Martianus, qui illis, nondum elapso Seculo Christi primo, datus Episcopus fuit, & Baronio ac Bollandistis testibus obiit Anno CXX., in longo, quo sedit, temporis spatio, eos Divinis omnibus My-

steriis imbuerat . Attamen , ne fidem doctissimo huic Scriptori omnino denegemus , ista innuimus , videlicet fieri potuisse , ut ferventibus ubique Cæsarum in Christifideles Persecutionibus , & debacchante in hisce regionibus Infidelium proterviâ , primævus Græx ille Christianus hinc inde dispersus , locum Idololatriæ dederit , Transpadanas oras profanâ eorum superstitione iterum inficiendi ; adeoque opus fuerit nostro Antistiti illuc mittere alterum Martianum discipulum suum , ad eas ab hac pestifera sæce expurgandas . Ceterum ; cum nulla nobis in hac re fax historica illuceat , de hujusmodi conjectura judicium Lectori relinquimus . Certè hanc Calimerii legationem prorsus siluit Auctor noster antiquus .

SANCTUS MONAS.

Um nondum subsidisset ira Gentilium, qua contra Calimerium esserbuerant, ejusque memoriam passim execrarentur, ob relatam ab ipso, in tot contra Idololatrias certaminibus gloriose actis, palmam invictæ constantiæ, abstinuit quoque Chritifidelium Cœtus per annum unum cum dimidio, a novo Antistite sibi deligendo. Pacatis postmodum aliquantulum rebus, extinctoque etiam nequissimo Cæsare Commodo, in Sacram Portii Ædem convenere Clerus & Populus, ut Deum deprecarentur, eoque auspice dignum Calimerii Successorem huic Ecclesiæ præficerent. Aderat inter Ecclesiasticos Viros, Presbyteros, & Diaconos, Monas. Hunc a teneris usque unguiculis, nobili ac Consulari genere ortum, Ecclesiasticæ disciplinæ studiis informaverat Calimerius, præsertim cum Parentes ipsi eundem adhuc infantem Altaribus obtulissent, ac consecrassent. Præclarissimam indolem sortitus Monas scientiis addiscendis totum se addixit, adeo ut Philosophicæ facultate instructus, inter æquales suos excelleret. Multò autem magis ad Divina penetranda Mysteria animum convertit, præsentem se assidue faciens in primævis Ecclesiis, cum Sacræ psalmodiæ a Chritifidelibus decantarentur, aut peragerentur a Sacerdotibus Immaculati Agni sacrificia. Incontaminatam interim vitam ducebat, ceteris factus exemplum patientiæ in laboribus, pudicitæ in moribus, ac religionis in omnibus, quæ ad Divinum cultum spectabant. Ornatum itaque hunc Virum tot virtutibus, vitæque

inte-

integritate conspicuum, censuit Præsul Calimerius, promovendum esse ad Ecclesiasticos gradus, eumque Diaconi officio consecratum, Ecclesiæ Portianæ ministeriis addixit. Nulla proinde dubitationeangebantur collecti Chritifideles, quin in unum Monam electionis suffragia conierrent. Dum verò prosequerentur inceptas preces psalmosque, ac Sacra Hostia immolaretur, Deus ipse manifesto signo comprobavit, quàm placitus eidem foret Monæ in Mediolanensem Episcopum delectus; siquidem *auræ quodam nitore circumfusus*, & veluti nubis umbraculo tectum undique *spendore vallari* universus ille Chritifidelium Cœtus Monam aspexit. Tum verò stupore correpti quotquot aderant, invicem de hoc miraculo fermocinabantur. Quid multa? Una vox inclamantium auditur: *Dignus honore Monas*. Pavidus ad hunc clamorem Monas, atque ignorans, quid circa ipsum ageretur, paulisper constitit; sed cùm voces allatæ ingeminarentur, intellexit, se deposci ab universo Grege in Pastorem. Igitur ex imo pectore alta trahens suspiria *immeritum sese atque inofficiosum* profiteri cœpit; instantium tamen Fratrum precibus victus, ac de cœlesti signo edoctus, Dei arbitrio se commisit, & in Episcopum passus est consecrari.

Quæ fuerint primordia hujus Sancti Antistitis, quàmque splendida insignium operum serie regimen suum illustraverit, describere superfedemus, cùm satis sit dicere, eundem, Deo assante, suamque voluntatem manifestè prodente, fuisse delectum. Peculiare illud est, quod ad nos transmisit ejusdem Vitæ Auctor antiquus, videlicet, mortuis clarissimis Monæ Parentibus, cùm hæreditario jure devoluta ad ipsum fuissent prædia, & opimi iuclytæ suæ Domûs Censûs, statim eorum partem dividendam ab hoc

hoc Sancto Præfule fuisse, ut illam in eleemosynam pauperibus erogaret; reliquâ verò Matrem suam Ecclesiam, cujus erat excubitor, donasse, ut redditus inde sumendi, Confratrum usibus, & eorum necessitatibus communes existerent; atque ideo cunctos in tribus Ecclesiarum, quæ tunc extabant, Ordinibus distributos Dei Ministros ad sui præsentiam congregavit, subrogavitque iis, quos aut mors aut ferrum absumpserat, novos sacros Operarios, qui Altaribus inservirent, & opus Dei uno corde atque animo administrarent. His in Urbe nostra peractis, sese ad extramuranas Oves suas in rectam semitam dirigendas convertit; cùmque eas verbi Dei pabulo, Mensæque Eucharisticæ pretiosis dapibus deficientes inspiceret ob inopiam Sacerdotum; implorantibus ab ipso Christifidelibus, ut Ducem aliquem illis assignaret, qui eos Divina Mysteria doceret, & necessariis ad animæ salutem spiritualibus cibis reficeret, libentissimè Monas assensit, & Parœcias erexit, Magistros Ministrosque Sacros distribuens, qui eorundem curam gererent, atque ad Aras operarentur, *subministratis etiam sumptibus*, ad hoc grande Opus perficiendum *necessariis*; cùm subinde, retento primitivæ Ecclesiæ more, qui tunc a Dæmoniaca servitute redempti, jugo Christi suavissimo levissimoque colla submitterent, quæcumque possidebant dividentes, receptum pretium & census suos *communi usui libentissimè exponerent*. Adnotari hoc loco debet, nostrates Historicis institutionem Parœciarum a Sancto Mona peractam, transulisse ad nostram ipsam Metropolim; Galestinus verò & Ughellus enormi exaggeratione eas excrecere faciunt usque ad numerum CXV., cùm tamen notum sit, Mediolanensem Urbem eâ ætate admodum angustam fuisse; omnemque intelligant, obstreperantibus undique Persecutio-

num

num Edictis, minimè credibile esse, tot Ecclesias erectas, tantumque Dei Ministrorum populum hìc additisse, qui illis regendis assignarentur. Auctor noster vetustus de tribus tantummodo Ecclesiis in Urbe extantibus mentionem agit, cum ait, congregatum fuisse a Sancto Mona in unum corpus Clerum illarum; & de Forensibus tantum Parœciis, ad Christifidelium in Vicis Pagisque disporum commodum divisim institutis memoriam reliquit.

Apostolico subinde servens spiritu, „ circumquaque positos „ Pagos, Oppida, Castellaque peragrans (verba sunt memorati Auctoris, digna quæ hìc inferantur) „ maximas Idololatrarum „ prædas Sponsæ Christi, ac Reginæ reportabat Ecclesiæ. Et „ jam non tam Mediolanensibus Civibus, sed universis etiam Pastor is operam dabat Liguribus, prædicando sedulè & Evangelicam sementem indifferenter largus fœnerator omnibus commodando; baptizando passim quoscumque suaserat, & Christi „ populum Censor illustrissimus recensendo; profana demum toto „ conamine destruendo, & Christi Sacraia dedicando, (ita ut) „ Oppidanorum seu Agricolarum non parva multitudo Christi „ per eum signaculo insigniretur.

Præter Idololatriæ funditus extirpandæ laborem, altera perniciosior lues emerfit, ad quam avertendam ab hac Mediolanensi Metropoli plurimum sudorum curæque impendere debuit Sanctus Monas: „ Valentinus & Cerdon, Hebion, Cerinthus, alique „ complures veritatis inimici, in ipsa etiam Romana Arce virum „ suum evomuerant, & diversis in locis zizaniorum dolo pura „ verbi Dei semina macularant, & areas Dominicas adulterini „ lollii admixtione fœdaverant. Itaque Sanctus Monas cum co-

vis

„ vis atque Confratribus suæ Metropolis , more vigilantis Agri-
„ colæ , excutere ac proturbare de suorum Collegio manipulo-
„ rum mala semina procurabat . Imo ut Pastor eximius , insidia-
„ tores Gregis Christi clamoribus simul atque infectionibus
„ præveniens , longius effugabat , commonens & instruens suos
„ sequaces , cum huiusmodi nullam habere communionem . Quin
„ etiam , sicubi aliquos fortè ipsorum obvios habuisset , digna
„ objurgatione refellere , & cominus perurgendo prosternere fa-
„ tagebat „ . Hucusque Auctor memoratus .

Antequam e vita migraret Sanctus Monas , solari voluit
Deus egregium hunc Præfulem , ac gloriæ suæ fidelem Ministrum
inexpectato melioris fortis dono , Philippis Patre & Filio Au-
gustis ad Cæsareum thronum evectis , qui , nisi firmam pacem
Ecclesiæ attulere , saltem paucis iis septem incompletis annis
Imperii , aliquantulum respirare Christianifideles ab anteaetis Ty-
rannorum vexationibus permiserunt . An autem publicè profecti
fuerint Catholicam Legem hi Cæsares , nostra non est hîc di-
scutere . Fervet apud Eruditos controversia , eorumque com-
munior sententia est , illos secretò quidem , non tamen apertè
Religionem nostram amplexatos fuisse . *Ostrogenuarius* erat Mo-
nas , *referentibus iis , qui paterna illud nosse traditione potue-
runt* , quemadmodum tradit Auctor Historiæ prædictæ . Non
multò tamen longius vitam produxit : Quamobrem præfagiens
vicinum obitum suum , Discipulos coram vocavit , de proxima
nova Persecutione (Decii nempe pessimi Cæsaris) com-
monuit , armavitque fervido sermone ad tutandam etiam inter
Cruces & gladios Christianam Fidem , qua , Deo largiente , de-
corati hætenus fuerant ; ac post aliquod tempus , iis vix per-

sentientibus, senio resolutus obdormivit in Domino, VIII. Calendas Aprilis, Anni CCLI.

Mediolanensem Ecclesiam rexit annis LIX. incompletis. Papebrochius in Commentariis ad antiquum Catalogum Bibliothecæ Ambrosianæ, Sancti Monæ obitum figit Anno CCXLVIII.; sed quo documento decurret illius Sedis tempus, in Catalogo assignatum, quem ipse illustrat, ubi adnotantur Anni LIX., prorsus nobis ignotum est; nihil enim ibidem ad hanc firmandam sententiam suam exaratum legitur. Itaque, cum nihil obset, integrum eidem Antistiti hunc annorum numerum tribuimus, ab Anno nempe CXCI., usque ad Annum CCLI. Galefinius Monam sedisse ait sub Eleutherio Pont. Max., qui jam obierat, multò antequam ipse in Episcopum deligeretur.

Auctor Historiæ sæpius adductæ asserit, Sancti Monæ Corpus fuisse *Prædecessorum suorum tumulis adjunctum*, idest in Cœmeterio Caji, seu in Hortis Philippi; subiungitque, sepulcri illius locum, tempore, quo scribebat, Christianidelibus adhuc fuisse ignotum. Heribertus de Antimiano Archiepiscopus noster Sanctum Monæ Corpus postea invenit, deposuitque in Ecclesia Sancti Vitalis Anno MXXX., IV. Idus Octobris; ex qua Translatione arbitramur cum Carolo a Basilica Petri, Ecclesiam Ambrosianam desumpsisse occasionem statuendi eundem diem, ad memoriam solemnem Sancti Monæ celebrandam. Aliam celebriorem Translationem huiusmodi Sacrorum Offitium peregrit Sanctus Carolus Borromeus, cum, dirutà Æde Sancto Vitali sacrâ, illa in Metropolitanam Basilicam invenil; eique sacræ pompæ se interfuisse testatur prædictus Episcopus Novariensis. Acta est sollemnis ista Supplicatio a memorata Ecclesia
ad

ad Templum Maximum, Sacram Arcam, in qua Sancti Monæ Offi pridie condiderat propriis manibus Sanctus Carolus, gestante ipso, unâ cum Famaugustano Episcopo, Visitatore Apostolico, die VI. Februarii, Anno MDLXXVI. Statim ac verò deposita hæc fuit in Ara Majore, idem sanctus Antiites Concionem e suggestu habuit, in laudem sancti hujus sui Prædecessoris; veipere autem, antequam in Confessione recondetur, altero eloquenti Sermone Famaugustanus Præsul populum accendit ad exhibendam Sancto huic Mediolanensi Episcopo & Civi peculiarem venerationem. Narrat hæc fusiori calamo Glusianus in Sancti Caroli Vita, ad annum prænotatum.

Omittere non debemus, post obitum Sancti Monæ intrusum fuisse ab aliquibus in seriem Mediolanensium Antiititum quemdam MARINUM; occasionem captantes amplissimi hiatûs Sedis vacantis, qui inter Monam, & Maternum ab antiquis etiam Catalogis adnotatur. Hermannus Chrombachius, vindex acerrimus undecim mille Virginum, cum Sancta Ursula Colonia Agrippinæ intersectarum, speciosam fibellam cerebro suo dictante adornavit; ait enim, Anno CCXXXV. hanc Virginum cohortem cum ipsarum Duce Ursula Romanum iter suscepisse, ubi exceptæ a Cyriaco Summo Pontifice, Pontiani Successore, martyrium earum suumque divinitus præsentiente, Coloniam postmodum adierunt; subjungitque, in itinere Italico comites se illis dedisse nonnullos Episcopos hujus Provinciae, inter quos MARINUM Mediolanensem enumerat. Equidem a pluribus antea Seculis invaluerat opinio de tanto Virginum numero; nec displicuerat Mediolanensibus Scriptoribus mentio MARINI Episcopi, utpote quæ apta videbatur imple-

dæ lacunæ, quam superius enunciauimus, teste Papebrochio in Exegesi: Itaque Hermannus Chrombachius, Vir aliquinquē eruditissimus, eam totis lacertis propugnare contendit, duobus in lucem emissis Voluminibus; sed infelici conatu: MARI-NUS enim ab ipso in scenam protractus, ignotus omnino fuit omnibus antiquis ac etiam recentibus Catalogis Mediolanen-sium Antistitum; sicuti etiam Pontifex Maximus Cyriacus, cū certo certius sit (ut ait Pagius ad Annum CCCLXXXIII.) Pontiano Summo Hierarchæ defuncto, statim successisse San-ctum Antherum. Præterea commentitium esse Episcopum Me-diolanensem MARINUM, prorsus evincit Series Chronologica nostrorum Antistitum, ex qua constat, Sanctum Monam Anno CCXXXV., & multò etiam post, Ecclesiæ nostræ præfuisse. Demum lapsus est Chrombachius, enormi anachronismo præ-ueniens annum, quo verè Sancta Ursula cum sociis Virginibus martyrii palmam recepit; Eruditi enim Viri omnes, inter quos Pagius, gloriosam earum mortem consignant Anno CCCLXXXIII., vel biennio post: Tunc verò notum toti ter-rarum Orbi est, in Mediolanensis Ecclesiæ Solio celebratissi-mum Sanctum Doctorem & Episcopum Ambrosium confedis-se. Quapropter explodi omnino debet a numero nostrorum Antistitum fictitius iste MARINUS. Refert Petrus Paulus Bo-sca in Martyrologio Ecclesiæ Ambrosianæ ad diem XXIII. Julii, Eminentissimum Alphonsum Littam Mediolani Archie-piscopum incensum fuisse desiderio obtinendi Corporis Sancti Marini, quem audierat inter Episcopos nostros connumerari. Scripsit itaque Anno MDCLXXIV. ad Colonensem Nuncium Apostolicum, qui ut obsequens esset Cardinalis Littæ petiti-onibus,

nibus, curam illius inquirendi memorato Patri Hermanno Chrombachio se dedisse respondit. Verum spes ista optimi nostri Pastoris profus evanuit, ut ex Literis, quas recitat idem Bosca, a Chrombachio datis ad Apostolicum Nuncium constat, cum, omni adhibita diligentia, se nihil de hisce Reliquiis in Colonienfibus Ecclesiis reperisse testetur.

SANCTUS MATERNUS.

Ost Sanctum Monam, usque ad Sanctum Ambrosium perturbatam admodum Historiam Episcoporum Mediolanensium in recentioribus Catalogis atque Scriptoribus, non sine iusta aliqua indignatione & inspicimus, & dolemus. Perculit non parum historica hæc labes etiam oculos Caroli a Basilica Petri, sæpius laudati; quamobrem in Vita Sancti Materni ita scribit: *alii Episcopos silentio prætereunt, alii adijciunt falsos, neque in eorum ordine constituendo conveniunt.* Attamen ipse quoque in texenda Chronologica Serie succedentium Antistitum non modicè lapsus est, ut manifestum progrediendo faciemus. Quod in rem præsentem e tenebris erui debet, id est, quamplures Sancto Monæ successorem adscribere Sanctum Miroclem, inter quos esse videtur quoque Tillemontius in Notis ad SS. Naborem & Felicem, ac etiam antiquus Catalogus, a Papebrochio illustratus ante Tomum VII. Maji, quamvis id contigisse opinetur idem Papebrochius non Auctoris nostri culpâ, sed erroneâ alicujus Scioli interpolatoris sententiâ. Itaque rectius sensit prædictus Carolus a Basilica Petri, qui Sanctum Maternum, primum post Monam Episcopum Mediolanensem enumerat. In hanc opinionem conveniunt Clariss. Papebrochius, & Gulielmus Cuperus Societatis Jesu, in Vita Sancti Materni ad diem XVIII. Julii, in Actis Bollandianis; nosque etiam his adheremus. Siquidem, cum certum sit, interfuisse Sanctum Miroclem Concilio Romano, cele-

celebrato Anno CCCXIII. , & etiam Arelatenſi ſubſcripſiſſe. Anno ſequentē , ut conſtat ex Harduini Conciliis , nimis longum iter conſciendum eſſet , ut ad Sancti Monæ obitum , quem Anno CCLI. aſſiximus , perveniremus . Neque ſuffragari poteſt iis , qui contrariam ſententiam de Sancto Mirocle Succeſſore Sancti Monæ tuentur , diuturna viduitas Eccleſiæ Mediolanenſis , antequam Mirocles in Episcopum eligeretur , neſariis Imperatorum Ediſtis Catholicam Fidem tunc temporis divexantibus . Primò enim in hac ſerie Tyrannorum , ſerena aliquando pax Chriſtianis aſſuſit , ſub remotis etiam Principibus poſt Decii mortem , Tacito nempe , Floriano , & reliquis ante Diocletianum & Maximianum ; eo autem tempore dari poterat Eccleſiæ Mediolanenſi Sponſus ; Secundò , de hac vacatione tam prolixa nullum in veteribus Catalogis , Hiſtoriisſque verbum offendi-
mus ; ea verò complexa fuiſſet ultra quinquaginta annos , ſi Monæ Succeſſor ſtatuatur Mirocles ; cùm enim eidem assignari nequeant niſi duodecim anni Sedis , viveretque Anno CCCXIV. , ut proximè diximus , deligi debuit circa Annum CCCII. , imò etiam ſeriùs , juxta noſtram Chronologiam . Sed de his alibi agemus .

Quæ foret Materni Patria , minimè prodidere Acta ejusdem , ſive a Mombrizio , ſive a Gulielmo Cupero in lucem producta . Auctor noſter antiquus , Catalogo vetuſto Bibliothecæ Ambroſianæ a Papebrochio commentariis illuſtrato , & vacationem Sedis Mediolanenſis ad Annos XXXVI. protendenti , conſenſiſſe videtur ; ait enim , Mediolanenſem *Plebem diutina abſentiâ Paſtoris* (nempe Monæ defuncti) *viduatam* , cùm *de-eligendo Episcopo* ageretur , *graviter ſuſpiraffe* , neſciam , quem

vacuæ jamdiu Sedi nostræ præficeret: Siquidem *Sacerdotum nemo erat hujusce honoris dignus, vel potius oneris capax, quantum Clericorum quorumvis inferioris gradus*. Hanc autem inopiam in Clero fecerat aded in longum protracta Ecclesiæ Mediolanensis viduitas, & Gentilium protervia, quæ in Cæsarum nefandis Persecutionibus, invexerat in hanc Metropolim antiqua superstitionis suæ monstra; tradit enim idem Auctor, *Clerum & populum, quotquot Carnificum manus evaserant, cum primum in Philippi Basilicam convenire, ut Celi Dominum suppliciter exorarent, quatenus hereditari huic sus miseretur ac indulgentiam præstaret, expurgandæ a sordibus Idolorum, quibus Ecclesiam illam iterum contaminaverant eorumdem Cultores, sollicitam operam impendisse*. Prosequitur subinde enarrare, quod, hærentibus illis in ea ambiguitate, quis deligi deberet, *quidam ex Sacerdotibus, quem longæva senectus, & meritorum gratia insigniebat*, Divino lumine illustratus, ceteris omnibus simul collectis Successorem Monæ designaverit, nempe Maternum, tunc Primicerium Lectorum, qui *pīatate multimoda & benignissima caritate* præstabat, atque ideo *ab universis diligebatur*. Nullā itaque morā interjectā, hunc veluti Divinā revelatione datum Pastorem amplexi, eundem supplices deprecati sunt, ut Episcopale officium assumere non renueret. Ille verò, utpote tenerriimo corde præditus, licet illacrymans, Cleri simul & populi insistentis precibus annuit, seque ad hoc onus recipiendum inflexit. Hoc autem, si calculum ineamus, contigit circa Annum CCLXXXIII., cum in re obscura & implexa nihil certi figere nobis liceat.

Anrequam sermonem ulterius producamus, fateri debemus,

mus, miratos nos etiam fuisse cum Gulielmo Cupero in Vita Sancti Materni, Placidum Pucinellum, in *Zodiaco Ecclesiæ Mediolanensis*, piâ cerebri sui meditatione pueritiam & virtutes Sancti Materni ante Episcopatum retulisse, atque exornasse rhetoricis phaleris, ne videlicet hanc Vitam acephalam daret. Quis enim in tanta antiquitatis caligine minutiores hasce notitias valeat explicari, nullâ Auctoris illorum temporum face præeunte? Ut autem ad Maternum redeamus; incidit Pontificatus hujus Sancti Præfatus in ea tempora, quibus gemina illa humani generis pestis, Diocletianus, & Maximianus Herculæus ad Imperium evecti, teterrimam contra Christianos infectionem, cruentissimis ubique stragibus editis, excitavere. Quoniam verò ferinum hoc odium primò in Milites, Christi religionem profitentes exarsit, refert Auctor noster vetustus, inter alias Pastoralis muneris curas, hanc quoque fuisse a Materno susceptam, „ ut positos in ergastulis Christi Milites patientiæ armis indueret, certandi audaciâ imbueret, ac triumphandi fiduciâ recrearet; Eorum si qui fortè (mortem) oppetiissent aut „ gladiâli sententiâ detruncati, aut acrioribus tormentis exanimati, condignè corpora sepulture mandaret, jugibus exumbis „ pernoctanter invisere satagens, ne minimæ quoque ex ipsis „ particulæ, veluti pretiosæ cœlestis thesauri margaritæ disperirent, inventasque condignis illico thecis reponeret. „ Pie hujus sollicitudinis luculentum testimonium præbent Acta celeberrimi in universa Ecclesiâ Sancti Victoris Militis & Martyris, a Bollandiâ illustrata ad diem VIII. mensis Maji; cum enim diutinâ in carceribus inediâ tentatus, virgis acerbissimè cæsus, liquatoque plumbo pertusus, ac tandem securi percussus

sanctus hic Martyr, gloriôsè de infana Cæsaris crudelitate triumphasset, sævitum est etiam in exangue Corpus, eodem noctu in densum nemos abjecto ad pabulum silvestrium bestiarum. Adfuit tamen Maternus, qui illo invento duabus capiti ac pedibus Feris excubantibus, post earundem recessum, religiosissima veneratione sublatum idem Corpus tumulo dedit; Et adhuc apud nos perseverat pretiosum hoc pignus in Portiana Basilica, nunc Sancti Victoris; translatum solemnî pompa a Sancto Carolo Borromeo Anno MDLXXVI., atque in eadem magnifica Æde reconditum. Plures alios Sanctos Milites Martyres, erga quos idem pietatis officium exercuit Sanctus noster Antistes, enumerat Carolus a Basilica Petri, in Vita Sancti Materni.

Verùm ne longius abeamus, Auctor antiquus, quo utimur, post relatam vesanam huiusmodi tyrannorum barbariem, ad superiora tempora sermonem convertit, seriemque texit Cæsarium, qui a Decio usque ad Diocletianum Imperii diademate caput præcinxere; narrat autem, Valerianum sub exordia sui Principatus, *humanum matrùm Dei famulis, ac benignissimum extitisse, intantum ut venerationi apud ipsum haberi essent, & suæ Domûs familiam, Christi efficeret Ecclesiam; sed postmodum a quodam Mago dementatum, Christianos persecutum esse, & exterminari præcepisse*. Transît subinde ad Gallienum, inquiens, illum *datis confestim Decretis, inbibuisse supplicia, persecutionesque extinxisse*. Alios Cæsares postmodum enumerat, sub quibus usque ad decimum Diocletiani annum, per sex circiter lustra, *luce sub obscura ac repenti pace, 'Ecclesiarum Christi Persecutio cessavit*; atque ista subiungit: „ Per idem tempus gloriosissimus „ Antistes Dei Maternus omni studio invigilans, suas Oves

„ pa-

„ pascuis necessariis adhibitis elegantissimè saginata, peragrans-
„ que cunctas Metropolitanæ Sedi subditas, juxta & procul
„ extentas Italorum Parœcias, Ecclesiasticis officiis imbuebat,
„ propriis jamdudum Pastoribus delictas, prælectis tum de-
„ mum ex Clero earundem Ecclesiarum Magistris, morum
„ dignitate ac Fidei vigore refertis, recreabat ut pia Mater, &
„ suâ quodammodo diligentia animabat „ . Carebat eo tempo-
re Episcopo suo Derthonæ Civitas; quamobrem illuc profectus
Maternus, ex Diacono Meliodorum, summæ Sanctitatis Levit-
tam, Episcopali ministerio decoravit, plebique poscenti Pastro-
rem tribuit. Denique fusè describit Auctor memoratus vorax
incendium Persecutionis, succensum a pessimis Cæsaribus Dio-
cletiano & Maximiano, quo per Orientem atque Occidentem,
in cinerem redigere quidquid Christianam Religionem redole-
bat, tentavere, Ecclesias Dei funditùs exitirpantes, *Præsules*
ipsos & Christi Ministros, reorum more, catenarum nexibus alli-
gando, atque in horrendis carceribus includendo, Virosque illu-
stres ac Matronas nobiles inverecondè & inhonestè in publicum tra-
hendo, & palam denudatos, Latronum lege, virgis plumbatis ac
fustibus cædi jubendo; quodque dolendum est, *Divinæ Scripturæ*
Libri in medio platearum igne cremati sunt, & in Urbibus,
Dei Laudibus silentium impositum, cum in carceribus nullus va-
cuis Cleri Ordinibus locus adesset. In hoc funesto Ecclesiæ in-
fortunio viscebantur juges lacrymæ depluere ab oculis Materni,
& ora pectusque rigare, etiam cum munera sua exerceret, &
ad Gregem sibi commissum concionaretur. Interrogatus verò a
Discipulis, quam ob causam ita ploraret, respondit, se non
rerum damna fragilium, sed animarum misérias lugere, cum

qui a Conditor omnium in summam libertatis gloriam creati essent, Demonum obsequiis se mancipatos plauderent; proinde ab assidua Oratione nunquam desisteat, Deum exorans, ut constantiam Christianis in equuleis, flagris, metallis, exiliis, aduersionibus impertiretur. Ino pro ipsis Tyrannis ac Carnificibus sollicitas preces Cœlesti Patri affundeat, ut a profanæ superstitionis tenebris, in filiorum lucis sortem illos evoaret. Non expers tamen fuit furoris Gentilium ipse etiam. Maternus; claudens enim compendium illius Vitæ Auctor hucusque laudatus, ait, Sanctum hunc Antistitem sæpe inter alios *vincitur fuisse catenis, Principi nequissimo presentatum cum reliquis; interdum quoque carceris ergastulo includi jussum, & flagris atrocibus quàm toties affectum; inter quos tamen cruciatus, Christi semper clypeo protectus & galea, hostiles illius egregius hic Miles propulsaat, obtundebatque.*

Obiter hic describere lubet quæ de nostra Metropoli Scriptorem idem antiquus Materni Vitæ inseruit, cum in maximam illius gloriam vergant; delectum videlicet fuisse a Maximiano Mediolanum, in Imperii sui Sedem, atque ibi *Augustale Palatium collocasse, Urbemque ipsam præ omnibus, qui ante ipsum Romani Regni Principes extiterant, fovisse, auxisse, ac dilexisse, adeo ut ad majorem hujus Urbis amplitudinem, non parvum muri ambitum addiderit, diversis quoque eam schematibus ornavit, & antiquæ Romæ cognatam effecerit.*

De Anno obitus Sancti Materni minimè concors est Scriptorum opinio. Nos in hac Historicorum disensione statui-
mus, illum decessisse circa Annum CCCIII., cum enim Traditio & Acta Sancti Victoris Martyris referant, ejusdem San-

cti Corpus sepulturæ datum fuisse a Sancto Materno, cum-
que Martyr ille non occubuerit, nisi in gravissima Persecu-
tione Maximiani, excitata predicto Anno CCCIII., comper-
tum sit, nonnisi post Sancti Victoris cælem, fuisse a San-
cto nostro Antistite vitam depositam. Gulielmus Cuperus su-
pra relatus opinatur, Sanctum Maternum defunctum fuisse
Anno CCCV., cum sub Maximiano Imperatore, qui eodem
Anno ab Imperio se abdicavit, dicatur obiisse in antiqua
Historia. Verum hæc non a Scriptore hucusque a nobis al-
lato, sed a Mombritio addita est ex aliis Exemplaribus, teste
Clariss. Muratorio. Hoc autem etiam omisso, ratio doctissi-
mi Cuperi minimè nobis arridet; potuit enim Sanctus Ma-
ternus obire sub Maximiano, Anno CCCIII., quo ille Per-
secutioni initium dedit, postquam pium officium exercuit erga
Sanctum Victorem, hujus Martyris Corpus sepulturæ traden-
do; atque id faciliè autumare nobis licet, fuisse nempe il-
lum, tot cruciatibus supra relatis malè affecto corpore, quan-
to citius e vivis ereptum.

Difficilior nodus exolvendus emergit, in assignando tem-
poris spatio, quo Sanctus Maternus Mediolanensem Ecclesiam
administavit; alii enim illius regimen ad brevius tempus con-
trahunt, ut Galestinus, alii longius, quam par est, protrahunt.
Catalogus a Clariss. Muratorio editus Tom. I. Part. II. *scrip-
tor. Ital.*, duodecim tantum annos Sedis Materno assignat;
Carolus verò a Basilica Petri in Vita hujus Sancti Præfatus
statuit, illum sedisse ab initio Deciani Imperii, ad Maxi-
mianum, intervallo nempe XXXV. annorum circiter. Pape-
brochius in Catalogo nostro, quem illustravit, duos supra vi-
ginti

ginti annos Sedis Sancto Materno tribuit, ab Anno scilicet CCLXXXII, ad Annum CCCIII; ejusque opinioni nos subscribimus, tum quia incidit electio in Annum, quo Ecclesia Catholica sub mitiori Caesarum imperio paululum respirabat, tum quia ejusdem obitus optime componi potest cum Martyrio & Depositione Sancti Victoris, quam Maternus peregit. Sententiæ huic minimè acquiescit laudatus Gulielmus Cuperus, qui paulò post mortem Sancti Monæ electum tradit in Episcopum, Sanctum Maternum, eidem tribuens LII. annos regiminis. Negari tamen nequit, ab Auctore Catalogi Bibliothecæ Ambrosianæ, inter Monam & Maternum XXXVI. annos Sedis vacantis adnotari. Clariùs etiam loquitur Anonymus Scriptor Historiæ antiquæ, hætenus a nobis memoratæ, quam ipse Clariss. Cuperus in Vita Sancti Materni Actis Sanctorum Bollandianis inseruit; ait enim sub initium, Clerum simul & populum, qui evaserant Carnificum manus, ad Philippi Basilicam convenisse, & eam expurgasse Idolorum facibus, quæ injectæ fuerant, *plebemque viduatam durinâ absentia Pastoris, jamdudum cum Christo sociatâ, graviter suspirasse*. Hæc verba procul dubio indicant, vacasse Mediolanensem Sedem non parvo temporis spatio, & Idololatriæ apertum fuisse campum inferendi in Christifidelium Ecclesiam profanos cultus, illamque miserè contaminandi. Quo posito corrumpitur fundamentum a Cupero allatum statuendi annos LII. regiminis Sancto Materno; præsertim cum ille nullum vetustum Codicem proferat, quo ejusdem opinio firmetur, & tantum conjectando culpam rejiciat vel in amanuensem, vel in ipsum etiam Catalogi Auctorem, qui loco scribendi annos LII., vigintiduos adnotaverit.

Sepultus est Sanctus Maternus in Ecclesia tunc Philippi, postmodum SS. Martyribus Nabori & Felici dicatâ. S. Carolus Borromeus XVIII. Calendas Octobris, Anno MDLXXI. Corpus Sancti hujus Antistitis in eadem Ecclesia quiescens recognovit, ac solempni pompâ transtulit, simul cum Sacris Lypsanis SS. Naboris & Felicis, quæ ibidem recondebantur.

Ecclesia Ambrosiana Natalem hujus Sancti Episcopi celebrat XV. Calendas Augusti, quo die in antiquis Catalogis legitur, vitam deposuisse.

Adnotare postremo hoc loco necessarium ducimus, crasse doctissimum Cardinalem Baronium, qui Maternum Episcopum nostrum, unum eundemque fuisse censuit cum Julio Firmico Materno, cujus extare ait in Vaticana Bibliotheca *Commentarium de Erroribus profanarum Religionum*; nemo enim ex Scriptoribus hunc Julium Firmicum Episcopis connumeravit. Neque congruit ætas; Julius enim Firmicus longo post Maternum nostrum tempore floruit, mortuus Anno CCCXXX., sub Constantio & Constante Augustis Fratribus. Ripamontius & Bollandistæ ad diem XVIII. Julii, in Vita Sancti Materni, hoc mendum in Annalibus Baronii detexere, ac etiam emendavere.

SANCTUS MIROCLES.

Ucceſſor Sancti Materni datus eſt Sanctus Mirocles ; iique ſtatuiſus contra Auctorem Catalogi inſcripti : *Succeſſores Sancti Barnabæ*, editique ex Bibliotheca Vaticana ab Eugenio Cattaneo, & Galeſinium in *Tabula Antistitum Mediolanenſium*, Actis noſtræ Eccleſiæ inſertâ, qui, ut adnotaviſus ſuperiùs, Miroclem Protasio & Materno præponunt. Carolus a Baſilica Petri, qui optimè illos emendaverat, ſubſtituens Monæ Maternum, in deſignando huius Succeſſore ſeriem Præſulum Mediolanenſium iterum perturbavit, poſt Maternum enumerans Eutorgium, dein Miroclem. Quibus fundamentis innitatur doctus hic Auctor, Capite ſequenti enarrabimus.

Cum ipſo quidem dolemus, nihil de Miroclis Vita proferri poſſe, eò quòd rerum præclariffimè geſitarum ab ipſo in noſtra Eccleſia notitiam nobis prorsus invidit antiquitatis ſilentium. Unicum tamen ſat eſt Elogium Sancti Ambroſii, qui in Oratione *de Tradendis Baſilicis* Episcopos Prædeceſſores ſuos recensens, a quibus opulentam ſanctitate & gloria hæreditatem receperat, Miroclem enunciat. Optatus quoque Milevitanus, celebris IV. ſæculi Scriptor, Hiſtoriam texens Schiſmatis Donatiſtarum, nomina eorum reſert, qui pro Catholica Eccleſia contra Schiſmaticos pugnavere, primumque Miroclem enumerat ; quod magnum eſt argumentum virtutis atque exiſtimationis huius Episcopii, ut idem a Baſilica Petri adnotavit. Sanè duobus Conciliis, adver-

adversus illos coactis, Romæ primum sub Melchiade Summo Pontifice, Anno CCCXIII., dein Arelate sub Silvestro I. Melchiadis Successore, Anno CCCXIV. Mirocles interfuit. Hujus autem Concilii Synodicam Epistolam ad Summum Pontificem, refert Labbeus Tom. I. Conciliorum, in ejusque fronte legitur nomen Miroclis Episcopi Mediolanensis, ac in calce inter alios Antistites subscriptus invenitur idem Mirocles, quemadmodum etiam in Romano Concilio.

Egregium quoque tanti Præfulis decus est, Pax Catholicæ Religioni data, Constantini Magni & Licinii Decreto, in hac Metropoli expedito Anno CCCXII., dum ipse Mediolanensem Ecclesiam administraret; Ea enim uberrimum gaudium peperit universæ Civitati nostræ, quod hinc in ceteras omnes Ecclesias propagatum, calamitatum præteritarum lacrymas & mœrorem absterfit.

Ughellus in ejusdem Vita scribit, statutum a Mirocle fuisse, ut Clerus designatis horis ad psallendum in Ecclesias conveniret; Joseph verò Vicecomes in suis Observationibus Ecclesiasticis tradit, Divinum Officium, quod postea *Ambrosianum* appellatum est, ordinem ab ipso accepisse: Sed ista ex Traditione tantum proficiscuntur. Quod admirationem aliquam ingessit Mabillonio & Viris eruditis, est assertio intrepida memorati Ughelli, qui ait, conditum fuisse a Sancto Mirocle Cœnobium Monachorum, prope Basilicam Sancti Victoris; etenim nemo ex Scriptoribus peculiarem hanc laudem nostræ Urbi assignavit; quæ si vera foret, in gloriam non modicam Mediolanensium cederet, cum nullum aliud antiquius Cœnobium ostendere posset Occidens universus; & sententia Baronii prorsus elideretur, qui

traductum ab Oriente in Occidentem Ordinis Monastici Institutum circa Annum CCCXL. Sancto Athanasio constanter adscribit. Sed Monasterium istud tam citò Mediolani erectum, nullo adducto vetustij alicujus documenti fundamento, facilè corrui.

Anni XII. Sedis Mirocli tribuuntur a Papebrochio, qui eum e vivis ereptum affirmat Anno CCCXV.; & nos hanc eandem Epocham amplectimur, contra Ughellum, qui juxta Ripamontii calculum, veriozem ab ipso appellatum, Miroclem obuisse eodem anno, quo rediit a Concilio Romano, idest Anno CCCXIII., profitetur; non advertens, hunc ipsum Antistitem subscriptum legi Concilio Arelatenſi, Anno sequenti celebrato. Eriam Galeſinius in numerandis annis Sedis hujus Episcopi lapsus est, vigintiduos annos eidem assignans.

Antiqui Catalogi concordēs, hunc Sanctum Antistitem depositum referunt in Basilica Portiana, nunc appellata *Sancti Vitalis*, pridie Calendas Decembris: Nostra tamen Ecclesia eundem colit III. Nonas Decembris.

Post Miroclem Ferdinandus Ughellus & Galeſinius loco jam dicto, in Seriem Antistitum Mediolanensium quemdam OROSIUM intrudunt, quem nullus ex nostris Catalogis & Scripturis unquam agnovit. Occasionem huic errori dedit falsa subscriptio, quæ legitur in Concilio Arelatenſi II., his verbis concepta: *Ex Provincia Italia, Civitate Mediolanensi, Orosius Episcopus, Nazarius Lector*. Sed decepti sunt Auctores ævi recentioris, qui ex uno Concilio Arelatenſi, duo fecere, cum tamen utrumque, unum sit, Anno CCCXIV. celebratum. Legitima autem subscriptio, quæ jacet sub memorato Concilio, hæc habet: *Mirocles Episcopus, Severus Diaconus de Civitate*.

Mediolanensi, *Provincia Italiæ*. Post hunc verò subscribunt :
Orosius Episcopus, *Nazarius Lector*, *de Civitate Massiliensi*,
Provincia Viennensi. Confusionem hujusmodi Conciliorum Eru-
diti nostræ ætatis Viri adnotavere.

De Carminibus ab hoc Sancto Antistite confectis in laudem
Sancti Anatalonis, egimus in Vita ejusdem, nec ulterius vacat
differere, cum doctis Scriptoribus notum jam sit, ea esse com-
mentum recentium Auctorum.

SANCTUS EUSTORGIUS I.

Anticum Eustorgium Miroclis Successorem affirmamus , reclamante licet Carolo a Basilica Petri , qui , ut proximè inuimus , primum Mediolanensium Antistitum Seriem diversimodè texit . Itaque opus est expendere hoc loco , cujus roboris sint adducta ab ipso argumenta , ut inde veritas innotescat .

Primo itaque ait , Tristitanum Calchum , omnesque nostros Auctores in enumerandis Mediolaneis Episcopis , statim post Maternum , Eustorgium referre . At pace tam docti Viri , auctoritas eorumdem contra ipsum pugnat ; illi enim , quotquot vidimus , concordi testimonio Sanctum Miroclem non tam Eustorgio , sed etiam Materno præponunt . Quamvis ergo erraverint in assignanda ætate Materni , ut nos etiam professi sumus , cur , quæso , Eustorgius quoque trahendus est ante Miroclem ?

Validior videri posset ratiocinatio , quam desumit ex verbis Sancti Ambrosii in *Oratione de Tradendis Basilicis* ; in ea namque Sanctus ille Præsul vocat Eustorgium *Confessorem* , inquit : *Absit , ut tradam hereditatem Patrum , hoc est hereditatem Dionysii , qui in exilio , in Causa Fidei , defunctus est , hereditatem Eustorgii Confessoris , hereditatem Miroclis , atque omnium retrò Episcoporum* : Inde verò arguit , vixisse Eustorgium eo tempore , quo fervebant Persecutiones , adeoque ante Miroclem , sub cujus regimine tranquillâ pace fruebatur Ecclesia ; Utque robur addat sententiæ suæ , disciplinam allegat , quæ illo & superioribus

ribus Seculis in Ecclesia vigeat, quod nempe ii tantum *Confessores* appellarentur, qui minis ac cruciatibus Tyrannorum minime terri, Christum, veramque Religionem nostram confessi essent; proinde eos Tertullianus vocabat *Martyres designatos*, & Gregorius Nazianzenus *Martyres vivos, victoriae suae superstites*. Sed desumpta haec ab antiqua eruditione ratiocinatio facile dissolvitur, si illorum temporum conditionem attendamus; quavis enim deleta tunc foret in Occidente Tyrannorum barbaries, Constantino Magno auctore, supererant tamen Gentilitatis reliquiae, quas postmodum abolevit Magnus Theodosius. Praeterea Schismata & Haereses, Ariana praesertim, invaluerant, quae novo Persecutionum genere Catholicam Ecclesiam ejusdemque propugnatores improbe divexabant: Sanctus vero Eustorgius non tam voce quam Scriptis contra Arianos pugnaverit, ut constat ex Epistola Encyclica Sancti Athanasii Alexandrini, ad *Episcopos Aegypti & Lybiae*, in qua recensens insignes Viros, qui superioribus annis scripserant, inquit: *Itaque si quae scribunt, ea scriberent Orthodoxi, ut magnus Confessor Hosius*; alios autem enumerans, post plures Catholicos Antistites Orientis atque Occidentis, nostrum Eustorgium iisdem accenset his verbis: *Cecilianus Africae, Eustorgius Italiae*. His autem positus, quid verisimilius est quam credere, plura pro vera Fide tutanda vel ab Idololatriis, vel ab Haereticis perpeffum fuisse Eustorgium; atque ad haec respexisse Sanctum Ambrosium, dum illum appellavit *Confessorem*? Testimonium vero ejusdem Sancti, quod assertit in defensionem suae opinionis laudatus a Basilica Petri, contra ipsum militat; siquidem ordine retrogrado proximos Praedecessores suos Ambrosius enumerans, postremum facit

Miro-

Miroclem, & Eustorgio anteriorem. Quid itaque fortius ad illam enervandam, quàm ipsa auctoritas tanti Doctoris, qui eodem Seculo & in eadem Urbe scribens, eorum successione tam apertè designat? Porro gravis injuria fieret sapientissimo huic Præsuli, si retexendo propiorum sibi præcedentium Antistitum Seriem, vel ignorantia eum laborasse diceremus, vel tumultuario confusoque ordine illos recensuisse.

Alterum non leve fulcimentum addit Sententiæ nostræ Epistola Sancti Athanasii *ad Episcopos Ægypti & Lybie*, proximè relata (a), in qua, ut eos confirmet in Fide Nicæna, contra Arianos constanter tenenda, *Eustorgium Italiæ* iisdem proponit. Vivebat igitur Eustorgus Mediolanensis Episcopus post Nicænam Synodum, adeoque multò post defunctum Miroclem, si in exemplum exhiberi debuit memoratis Episcopis, ut in Orthodoxa Nicæna confessione perseverarent.

Demum adjungimus, ob hanc novam conceptam opinionem, opus fuisse Carolo a Basilica Petri subvertere chronologiam Episcoporum Mediolanensium, statutam Sedi eorum in antiquis Catalogis, brevem reddendo Episcopatum Eustorgii, longum Miroclis, ut ipsemet fatetur. Quamobrem cum hucusque viderimus, argumenta ab eodem producta nihil evincere, perspicuum fit, locum Eustorgio dandum esse post Miroclem, & annos diuturnioris Sedis eidem conservandos.

Meritò dolet prælaudatus Auctor, etiam insignis hujus Episcopi monumenta periisse, nihilque superesse, quod ad illustrandam ejusdem Vitam præferat faciem opportunam. In recentioribus Catalogis, & in Historia Patriæ Andreæ Alciati legimus,

(a) Editionis Parisiensis Anni 1698. num. VIII, scripta Anno CCCLVI.

mus, Eustorgium in Græcia claro genere natum, & militiæ adscriptum, versatum fuisse in Aula Constantini Magni Imperatoris, atque ab eodem missum Præfectum ad regendam Mediolanensem Provinciam, in qua, cum injuncto sibi muneri optime satisfaceret, delectus est in Antistitem hujus Metropolis. Traditur etiam, nomine Mediolanensium Legationem obiisse, Eustorgium ad eundem Constantinum, a quo subiude donatus est Corporibus Sanctorum Magorum, quæ octo ante annis e Perside Constantinopolim advecta, ibidem jacebant,

Papebrochius in Exegesi sæpius laudata hanc Traditionem erroneam credidit, censuitque melius assignari posse prædictam Translationem Eustorgio II. seu alteri ejusdem nominis, sed diverso a duobus hisce Episcopis, sub Imperio Phocæ, hominis impii, & de Sanctorum Reliquiis nihil solliciti, sub finem Seculi VI. Verum hujusmodi conjectura enervatur ab iis, quæ in Dissertatione *de Corporibus SS. Martyrum Protasii & Gervasii* protulimus; nullum namque vestigium legitur tum in antiquis, tum in recentioribus Historiis tam serò delati Mediolanum Sacri hujus Thesauri. Contra verò Hermannus Crombachius in Historia trium Magorum, testimonia refert Auctorum supra triginta, Eustorgio I. hanc laudem tribuentium. Itaque & nos eidem adhæremus, donec certiora producantur ad diem XII. Novembris, quo Bollandistæ se hanc controversiam pertractaturos promittunt; nec dubitamus, eosdem tunc animadversuros, Eustorgium II. ferme centum annis a Phocæ distasse; & alterum Eustorgium, quem Papebrochius nominat, ignotum, prorsus esse omnibus Historiis.

Ecclesia Portæ Ticinensi proxima, in qua deposita fuere

Sacra

Sacra Magorum Corpora, *Bisli-a Regum* olim appellabatur; sed illato in eam Eustorgii I. Corpore, hujus Episcopi nomen accepit; clarum indicium, quod ab ipso in eandem Ecclesiam inductæ fuerint Sacræ Magorum exuviæ. Ab Ænobarbo Imperatore, instante Raynaldo Colonienfi Archiepiscopo, ereptum nobis fuit pretiosum trium Regum pignus Anno MCLXII., atque Coloniam translatum; nec aliud relictum fuit tantæ jacturæ vestigium, nisi Arca marmorea, in qua jacebant, viduitatis suæ dolorisque nostri perpetuum monumentum.

Sedit Eustorgius annis XVI., nempe ab Anno CCCXV., ad Annum CCCXXI. Galefinius liberalior eidem tribuit annos XIX. Vitam deposuit XIV. Calendas Octobris, quo die ab Ecclesia Ambrosiana ejusdem Festum agitur; ac sepultus est, ut diximus, in Ecclesia sui nominis, quemadmodum Catalogi antiquissimi nostrorum Antistitum testantur.

Ferdinandus Ughellus & Galefinius locis jam adnotatis, post Eustorgium recensent JULIUM, tamquam ejusdem Successorem in Ecclesia Mediolanensi. Huic opinioni fundamentum præbuere Acta supposititia Concilii Romani, celebrati Anno CCCXXXVII., sub Julio I. Pontifice Maximo. Baronius illam amplexus est tantâ constantiâ, ut asserat, mirari se, omissum fuisse Julium a Panvinio Viro docto, dum Seriem texeret Mediolanensium Episcoporum, inquit: *Si alicujus Ecclesiæ antiqui quærantur Episcopi, illi certiores erunt, quos veterum Conciliorum Acta suppeditant*; adeoque censet, hunc Julium non alium fuisse, quàm Julium Firmicum Maternum, Scriptorem insignem Seculi IV., qui donatus sit Insulâ Mediolanensi. Carolus quoque a Basilica Petri, licet dubius hæreat

hæreat de hoc Julio, utpote ignoto toti Mediolanensi antiquitati, illum tamen expungere veretur a numero nostrorum Præfulum: Imo de Sancto Protasio agens ait, se libenter mentionem de illo fecisse, ut veteris hujus Antistitis memoriam intermortuam revocaret ad lucem.

Attamen omnia hæc falsa esse Viri eruditi jam agnoverunt; ac primò Pagius ad Annum eundem CCCXXXVII. aperte professus est, Synodum Romanam sub Julio I. Summo Pontifice aliud non esse, quàm farraginem, quamdam ab Isidoro Mercatore collectam ex Historia tripartita, aliisque Scriptoribus, & in formam Concilii redactam, cum nullæ ejusdem mentio fiat in Libello Synodico. Subinde Benedictus Bacchinius in Pontificali Agnelli de Episcopis Ravennat. Dissertationem instituit, in qua, rebus omnibus quæ in his Actis recitantur ad examen vocatis, eadem Acta supposita esse, dilucidè ostendit.

SANCTUS PROTASIVS.

IN Catalogis antiquis & Historiis accuratius conscripris, post Sanctum Eustorgium in Episcopali Sede sufficitur Sanctus Protasius, quem Mediolani e nobili Familia progenitum scribunt Auctores nostri. Magnum Athanasium ab Arianis in Oriente exagitatum, atque coactum se transferre in Italiam, ut coram Summo Pontifice Julio I. aliisque Episcopis in Concilio collectis se a nefariis Adversariorum calumniis expurgaret, Mediolani hospitio recepit noster hic Antistes, ac etiam comitatus est in Gallias, ad colloquium cum Imperatore Constante. Postmodum profectus ad Sardicense Concilium Anno CCCXLVII, ibidem tum Athanasii causam, tum Fidem Nicenam constantissime propugnavit, eidemque Synodo nomen suum apposuit, his verbis: *Protasius ab Italia, de Mediolano.*

Scriptores nostri silentio prætereunt Synodum Mediolani celebratam, præsentibus Romanæ Ecclesiæ Legatis, eodem Anno, quo coacta est Sardicensis proxime relata. Hanc fuisse Occidentalibus Catholicis Episcopis confertam scribit Sanctus Hilarius in Fragmentis Synodicis, cum ageretur de Metropolitano, Hæresis impicta, ac etiam deponendo. Itaque in hoc pleno Sacro Confessu primâ vice damnatus est Photinus, teste Pagio, qui eruditè contra illustres Scriptores depugnat, pro eadem huic anno figenda. In hac quoque Synodo Ursacius & Valens Arianam hæresim ejuravere, atque ideo

ideo in Fidelium communionem recepti fuere . Alterum Mediolanense Concilium collectum fuisse in nostra Metropoli Anno superiore , idest CCCXLVI. refert Labbeus . Laudatissimus Pagius , disiectis tenebris quibus illud Scriptores involverant , hoc idem illustravit ad Annum CCCXLIV. ; Cùm enim in Antiochena Synodo Episcopi Orientales formulam Fidei obtulissent , quæ Occidentalibus minimè arridebat , eam in hoc Conventu expenderunt , simulque etiam rejecere . Dolendum est , hæc tanti momenti Synodos periisse . Ceterùm ambigui nequit , in iis primas egisse Sanctum Protasium Antistitem nostrum , utpote Fidei Orthodoxæ strenuissimum propugnatorem .

Per Annos XXII. incompletos Ecclesiam hanc rexit Protasius , nempe ab Anno CCCXXXI. , ad Annum CCCLII. ; obiit enim VIII. Calendas Decembris , depositus in Basilica Portiana , nunc Sancti Victoris . Ejus solemnem memoriam agit Ecclesia Ambrosiana eodem die , quo vitam absolvit . Sacras hujus Antistitis Reliquias , simul cum aliis plurium Sanctorum , Sanctus Carolus Borromeus e veteri Portii Ecclesia in novam Sancti Victoris nobilius extractam transtulit VII. Calendas Augusti , Anno MDLXXV. , teste Glusiano .

Carmina quædam ad Fontem Sancti Barnabæ , in quibus adventus Mediolanum ejusdem Apostoli memoratur , posuisse Sanctum Protasium tradit Alciatus , qui alia etiam a Sancto Mirocle Episcopo condita in idem argumentum refert , tamquam in antiquis lapidibus sculpta . Sed hæc marmora numquam lucem viderunt , ut eorum antiquitas possit dignosci ; nosque in nostra Dissertatione , in qua *vindicat* egimus *de Sancti Barnabæ Adventu* , ne illa quidem innuere volumus , cùm securum Auctorem desiderent .

SANCTUS DIONYSIUS.

Ost Sanctum Protasium Mediolanensis Ecclesie regimen suscepit Sanctus Dionysius.

Annos XIV. Sedis eidem assignat antiquus noster Catalogus; constat nihilominus, quatuor tantum annis incompletis huic Ecclesie illum praeuisse, ab Anno nempe CCCLII., ad LV., quo pulsus est in exilium a Constantio Imperatore, ob intrepidè propugnatam Nicenam Fidem, atque denegatum Athanasii condemnationi suffragium in Mediolanensi ejusdem Anni Concilio, de quo mox loquemur. An verò reliquos decem annos exul absumpserit, non ita securè asserere possumus. Papebrochius in Vita Sancti Dionysii ad diem XXV. Maji statuit, illum obiisse saltem Anno CCCLXI., quo Julianus Apostata facultatem omnibus relegatis Episcopis fecit, redeundi ad suas Ecclesias; Id autem confirmat ex Vita hujus Sancti Episcopi a Mombrizio jam vulgata, in qua narratur, præceptum ab Imperatore Constantio fuisse, ut Dionysius Episcopus *omni cum honore Sedi suæ restitueretur; sed Virum Dei votis ex-gisse, ut vitam in exilio poneret, ne regressus, confusa Infidelium Institutis studia plebis aut Cleri inveniret.* Porro cum nos de hac Constantii indulgentia erga Sanctum Dionysium nihil enunciatum viderimus aut a Sancto Ambrosio, a quo desumpta sunt postrema hujus textus verba, aut ab alio vetusto Scriptore, non ita facile Papebrochio subscribimus; nec intelligimus

gimus, cur solo Mombricii testimonio minuendi sint anni, quos exegisse in exilio Dionysium innuit Catalogus memoratus. Quocirca censemus, id quod Sanctus Ambrosius scribit, referendum esse ad favorabile Juliani Decretum, quod ille acceptare noluerit, Auxentio & Acianis in Ecclesia Mediolanensi tyrannidem exercentibus; præsertim cum Baronius etiam ultra decennium ejus Vitam protendat, asserens, hunc Sanctum Episcopum decessisse Anno CCCLXXI.

Quid actum sit a Dionysio, & Eutichio Vercellensi in concertatione habita cum Arianis in Concilio Mediolanensi, coacto anno CCCLV. præstat referre, ut ratio ob quam ad exilium damnatus fuit, magis innotescat. Synodus illa, missa Legatione ad Constantium, Liberius Summus Pontifex in votis habuerat, ut Imperatoris auctoritate colligeretur, ad definiendam per Episcopos Athanasii Causam. Convenere tercentum & ultra Antistites Occidentis, ex Orientalibus verò pauci aut morbo aut itineris difficultate detenti, ut tradunt Severus, Socrates, & Sozomenus. Verum prævalentibus Arianis Synodus ista, referente Labbeo, non Concilium, sed *tyrannica consultatio, Diaboli Synagoga, Conventus malignantium, conjuratio Arianorum, factio Scleratorum, conspiratio infiorum*, ac demum *publicorum Latronum violenta grassatio* appellata est. In ea damnatus est Athanasius, & rejecta vox *Consultantis*, statuta a Concilio Nicæno. Post multum clamorem re deducta in Plebis conscientiam, verentes Ariani illius judicium, ab Ecclesia in Palatium se receperunt, Epistolam ad Populum inde dirigentes sub nomine Imperatoris. *Sed tunc enituit magna cum laude sincera Fides, atque infracta constantia*

stantia Populi Mediolanensis, cum non solum lectam in Ecclesia Epistolam Imperatoris aversatus sit, verum semper in eadem sententia persistit, licet eidem ablatu fuisset Episcopus Catholicus, & Arius suffectus; verba sunt Baronii apud Spondanum ad hunc Annum. Contigit eo tempore quod legitur in Operibus Sancti Ambrosii, Sermonem LXIX., qui verè Ambrosii non est, sed cujusdam Anonymi, tamen antiqui Scriptoris, Maurinis Monachis testantibus: Siquidem, cum Dionysius Mediolanensis Episcopus, deceptus ab Arianis subscripsisset damnationi Athanasii, ea tamen conditione, ut in reliquis Catholicæ Fidei consultum foret, requisitus etiam Eusebius Vercellensis Episcopus, ut Dionysii exemplo subsciberet, renuit inquit, nolle se nomen suum pergamænæ apponere post Episcopum ipso juniorem; quapropter statim expunctâ Dionysii subscriptione, intrepidè obstitit Arianorum votis, nobili hac fraude Dionysium eximens ab illorum fallaciis, atque invictum Athanasii innocentiam se vindicem probans; licet qui Concilio præsidebat Constantius Imperator eundem & Socios Episcopos Dionysium, & Luciferum duro exilio damnatos ab improbæ illius Synodi conspectu ablegaret.

Cum Ughellus in amplo Volumine de Suffraganeis Episcopis Mediolanensis Metropolis, nonnullis aliis sacris Infulis insigne Dionysium nostrum, antequam hujus Ambrosianæ Ecclesiæ regimen caperet, necessarium esse arbitramur, aliqua disserere de hisce splendidis mercibus Ecclesiasticæ eruditionis, quas doctus ille Scriptor in publicum protulit, ut quanti valeant expendatur. Primò enim Dionysium Albensem Episcopum fuisse asseruit, creatum circa Annum CCCLII., dein Antistitem quocumque

que Laudensem constituit. Priusquam quidquam de hac re pronunciemus, candidè profitemur, nolle nos honori invidere, aut Traditionem elidere, qua fortasse gloriantur memoratæ Ecclesiæ, habuisse videlicet inter superiores Episcopos suos connumeratum hunc Præfulem, ob excellentium virtutum splendorem invictamque in propugnanda Catholica Fide constantiam, toto terrarum Orbe celebratissimum. Quod attinet ad Albensem Episcopatum, nos ab onere quidquam proferendi exemit Papebrochius, qui in Vita Sancti Dionysii hæc scribit ad diem XXV. Maji; „Ferdinandus Ughellus asserit, ab Albenfi apud Insübres „Episcopatu, ad vacantem Mediolani Sedem fuisse translatum „Dionysium; sed nimis alienum ab ejus temporis usu fuit, præsertim in Occidente nostro, ejusmodi translatio ab una Ecclesiæ ad alteram; & sponsalicio contractui similis censebatur Sacrosanctæ Ordinatæ, ut non minus absurdum videretur, si „Episcopus Ecclesiam commutaret, quàm si, vivente Sponsa, „ad alia vota transfirer Vir quispiam. Quare malim innominatos censeri quotquot ante Lampadium Romanæ Synodo subseribentem Anno CCCXCXVIII. (sequenti anno celebratam „fuisse Pagius contendit) Albæ præfuerunt „. Hæc tantum adjungimus: Quantum in re ista labatur Ughellus, conjici ex eo potest, quòd assignet huic Translationi annum CCCLVII. cum illo anno jam pulsus in exilium foret Dionysius a Metropoli Mediolanensi, cui jam a pluribus annis Episcopus præsidebat.

Non ita facilè expedire nos possumus, si de Laudensi Episcopali Sede sermo instituatur. Siquidem Scriptor iste in sua opinionis præfiliū refert Sancti Athanasii Apologiam ad Constantium Imperatorem, in qua mentio fit Dionysii Laudensis Episcopi,

scopi. Sane non desunt qui hujusmodi lectionem ex eadem Apologia desumptam tueantur; existimant enim, scripsisse Sanctum Athanasium, dum alios Episcopos recenset, qui eum comitanti sunt ad Constantii Augusti colloquium, loco Laudæ, *Dionysium Leidis*; quocirca Dominus Bruzen la Martiniere in suo Dictionario magno Geographico inquitens, quæ foret hæc Civitas, Laudem Pompejam designat. Attamen recentissimus Auctor magni Operis, inscripti *Oriens Christianus*, Michaël le Quien opinionem hanc prorsus refellit; referens namque Apologiam Sancti Athanasii, ubi fuisse dicitur socius ejusdem *Dionysius Leidis*, legendum esse asserit *ab Elide*; Elis autem est Achajæ Civitas, quemadmodum memoratus le Quien agens de Ecclesia Elidis tradit. Quomodo ergo poterat esse hic Dionysius, Episcopus Laudæ in Italia? Certè in genuina scriptione Apologiæ prædictæ Maurini Monachi, Operum Sancti Athanasii Editores eandem vocem retinere *Leidis*, quam Elidem Civitatem Achajæ esse P. la Quien invictè propugnat. Cur autem transferri debeat ad Laudem Pompejam, deficientibus vetustis monumentis, & Scriptorum testimoniis, nos ignorare fatemur. Omittimus, eandem difficultatem, quam Albenisibus objecit Papebrochius, proponi posse etiam contra Laudenses; esse videlicet contra morem antiquæ Ecclesiæ hæc Episcoporum Translationes. Nihilominus Laudenses Sanctum hunc Dionysium Martyrologio suo Manuscripto insertum ostentant sub die XXV. Maji, sed ætas, qua Codex iste exaratus fuit, & quando illatum sit in eundem, Sancti Dionysii nomen, non exprimitur; nisi forte conscriptus fuisse dicatur, jubente Gregorio XIII. Pontifice Maximo, loco Martyrologii Romani Anno MDLXXXIV. Insuper addunt Laud-

denſes, a vigilantiffimo Antiſtite Joſepho Gallarato, nunc Laudenſem Eccleſiam egregiè adminiſtrante, impetratam fuiſſe facultatem a Sacr. Rit. Congregatione extendendi ad univerſam Diœceſim cultum, & ſacra Officia in memorati Sancti Dionyſii honorem. Verùm facultas iſta evincit quidem poſſeſſionem cultûs perennis, ex quo induc̃ta eſt in Laudenſe Martyrologium Sancti Dionyſii memoria, non tamen definit, eum verè fuiſſe Eccleſiæ illius Episcopum. Ceterùm, quemadmodum ab initio profeſſi ſumus, hujusmodi gloriam, qualis ea ſit, Laudenſibus libentiſſimè relinquimus, cum non alia ratione moti, de hac re diſſeruerimus, niſi ut veritatem e ſuperiorum ætarum tenebris, quantum nobis licebat, erueremus, & ne injuriæ eſſe huic Præſuli videremur, ſi collata meritis, & compertæ jamdudum per Italiam ſingulari ejuſdem Sanctimoniz, Episcopalia illuſtrium Eccleſiarum decora, quæ ab aliis Scriptoribus memorantur, ingrato ſilentio præteriſſemus.

Non abs re erit, referre hoc loco præclarum Elogium, quod in duobus MSS. antiquis Codicibus, Mediolanenſi & Blaudunenſi deſcriptum Papebrochius ædedit in Vita Sancti Dionyſii: „ Vir ſæpe memoratus Episcopus Dionyſius apud „ Mediolanenſem Civitatem erat, immunis a vitiis, conſpi- „ cuus caritate, humilitate facilis, patientia atque benigni- „ tate mirabilis; flebat cum ſlentibus, gaudebat cum gau- „ dentibus, aderat operantibus, opem ſerebat miſeris, ale- „ bat egentes, operiebat nudos Ita Beati Viri no- „ men enituit, ut qui Sanctus ab omnibus habebatur, ſerè „ ut Apoſtolus haberetur „ . Idem autem repetit Auctor MS. Codicis memorati; loquens enim de Sancti Dionyſii mo-

ra in exilio, hæc habet. „ Ita autem sanctitatis ejus cui-
„ mulus per totam Armeniam provinciam effloruit, ut nemo
„ eum dubitaret Apostolorum esse consortem; quisquis enim
„ infirmorum eum visere potuisset, procul dubio sanus abi-
„ bar, & plerique, ab eo benedictione mandatâ, convale-
„ scebant.

Nunc de Translatione Corporis Sancti Dionysii ad hanc
Urbem est differendum. Scriptores Mediolanenses laudem
istam adscribunt Sancto Aurelio Redicianensi, seu (ut verius
se emendare vocem hanc putat Papebrochius ex Geographia
Sacra Pauli a Sancto Carolo) Araratensi, in Armenia Epi-
scopo. Scimus tamen, rogatum fuisse a Sancto Ambrosio
Basilium Magnum, de hoc Sancto Corpore Mediolanum trans-
ferendo, illumque vota ejusdem implevisse; Id autem con-
stat ex Literis ejusdem Basilii, mihi ad Sanctum Ambro-
sium, in quibus asserit, se dedisse comitem Sacerdotibus iis,
qui ad ipsum Mediolano advenerant, Therasium compresby-
terum suum, ut facilem redderet Sacri Theauri asportationem,
& Custodes inlecteret ad eum concedendum; laudans
summo opere Mediolanensium Presbyterorum concinnitatem in
moribus, modestiam, & communem omnium gravitatem,
quibus reliquo Clero nostro existimationem conciliaverant.
Extat hæc Epistola in postrema Parisiensi Editione, num.
CXCVII. Tom. III. Operum Sancti Basilii Græco-latin., quam,
prout ibidem jacet, dabimus ad calcem hujus Vitæ. Pro-
inde Præsides delecti ad Breviarium Ambrosianum rectè in
rebus historicis instituendum, hoc animadvertentes, antiquam
Lectionem de Sancto Dionysio, in qua solus Aurelius Au-
tor

Etor hujus sacri pignoris ad nos deducti memorabatur, in alteram commutantes, utrumque his verbis conciliare crediderunt: *Ejus Corpus Mediolanum ad Beatum Ambrosium ab Aurelio Episcopo translatus est, cui pie actioni officium quoque Sancti Basilii Magni accessisse traditur.*

In Historiis Patriæ nostræ unanimi consensu Scriptorum legimus, delatum fuisse Sacrum hoc Corpus rectè in Urbem Meliolanensem, atque obviam processisse Sanctum Ambrosium extra muros, unà cum Clero & Populo, ut illud exciperet. Incolæ Cassani (quod Oppidum est, decimosexto ab hac Metropoli lapide distitum) mordicus tenent, Sanctum Ambrosium, divino affatum Spiritu Mediolano illuc profectum esse cum Sacerdotio & plebe, ut deducto per Abduæ Flumen sacro huic pignori obviaret; cùmque Arcam aperiri jussisset, ut Prædecessori suo complexum daret, Dionysium surrexisse, & post amicam salutationem, cum Ambrosio paululum ambulasse differendo de Fide & Christi Divinitate; demum eundem rogasse, ut in Æde Salvatoris Ossâ illius recondideret, ac statim in Arca se composuisset: Qua re peracta, ac iterum curru impositâ Capsâ, dum Mediolanum versûs iter institueretur, subititisse immota jumenta, quin ullo modo ulterius possent urgeri; quæsisisse autem Ambrosium, an aliqua Sacra Ædícula Salvatoris eo loco extaret, inventumque fuisse inter vepres stirpesque erectum Sacellum, quod Oppidani asseriebant fuisse a Sancto Barnaba conditum ac consecratum in honorem Salvatoris; atque in eo decentius ornato depositum esse Corpus Dionysii, simulque Oppido commutatum antiquum nomen, atque imposterum dictum a *Cassa* CASSANUM.

Ut hanc Traditionem tueatur Joannes Baptista Castillioneus , qui peculiari Libello typis edito Historiam hujusmodi omnem describit , profert auctoritatem MS.ti Codicis , reperti sub initium Seculi XVII. in Arcula ferrea Cœnobii Mediolanensis , Sancto Dionysio dicati , in quo ista narratur . Attamen qua ætate scriptus sit ille Codex , ac quo tempore Mediolanum delata sit ferrea Arca ipsum continens , minimè indicat , sicuti neque antiquitatem Picturarum , quas olim extitisse affirmat in Ecclesia Cassani .

Porro , quot fulcimentis indigeat hæc narratio ut fidem inveniat , nemo non videt . Mirum nobis est , tam fidenter asseri , ædificatam in Oppido Cassani Ecclesiam sub nomine Salvatoris a Sancto Barnaba , eamque ita citò in tantam negligentiam & oblivionem Incolarum decidisse , ut fortuitò inter dumeta reperiretur & tribulos : Mirum , quòd de tanto miraculo nec Anibrosius , nec Paulinus , nec alii veteres Scriptores verbum umquam protulerint ; Mirum , quòd tanto tempore occlusa remanserit Arcula ferrea , quæ certè Cassani adefse priùs debuit , antequam unà cum Corpore Sancti Dionysii Mediolanum transferretur ; nec ulli umquam in mentem venerit curiosa cogitatio inquirendi , quid in ea clauderetur . Demum admirationem ingerit silentium omnium Auctorum , nihil prorsus invenientium de Translatione Sancti hujus Corporis ab Cassani Oppido Mediolanum . Omittimus ridiculam eam fabellam , quod ; mutato nomine , locus ille , a Sancti Dionysii *Cassa* ibidem immotà , ut traditur , CASSANUM sit appellatus . Nihilominus cùm ista cuique pateant , Daniel Papebrochius in S. Dionysii Vita , ad diem superius memoratum

in Aëtis Bollandi, Traditionem hanc ambabus manibus amplectitur, & temeritatis audaciæque notam inuritiis, qui contrahere velint antiquæ huic Historiolæ, quam fortasse Eruditi Viri ad fabulas ablegabunt. Nos in tam docti Scriptoris reverentiam judicium nostrum proferre nolumus; conitantes tamen nos esse profitemur in asserendo, Sacras Dionysii Reliquias statim ab earumdem advectione ex Armenia, Mediolanum fuisse rectâ viâ translatas, iique erectum Templum a Sancto Ambrosio, qui illud in Sancti Dionysii & omnium quoque Confessorum honorem dedicavit, quemadmodum Scriptores nostri hæcenus tradidere.

Ut autem aliqua etiam de Sancto Aurelio attingamus, referenda sunt, quæ Carolus a Basilica Petri decerpit ex Historia Trithemii, Scriptoris Seculo XIV. florentis: Ait enim ille, Sanctum Aurelium, cum ad suam redire Ecclesiam cogitaret, officiosis Ambrosii precibus victum hic constitisse, & orationibus quotidianis cogitationem suæ peregrinationis Domino commendasse, ut ab eo dirigeretur; post annum verò, quo Mediolanum venerat, eidem apparuisse Sanctum Dionysium, qui proximum ejus obitum, & sepulturam apud suum Corpus recipiendam nunciavit; quemadmodum etiam contigit, Sancto Ambrosio extremam illi opem ferente, atque Orationem illam in Aurelii Exequiis pronunciante, quæ incipit: *Amisimus Fratrem & Pastorem dulcissimum, ino præmisimus Advocatum* &c. Sermo hic ad nos non pervenit, sed aliquod ejusdem exemplar delatum fuisse in Irsaugiam verisimile est simul cum aliqua Reliquiarum Sancti Aurelii parte, quæ Ludovico Pio regnante Anno DCCCXXX. collocatæ sunt in Irsau-

Irfaugienſi Cœnobio , ut teſtatum reliquit idem Trithemius . Non tamen verum eſt quod aliqui aſſeruere , abductum hinc fuiſſe integrum Corpus ; prædictus namque a Baſilica Petri teſtatur , a ſe conſpectum fuiſſe Caput , & quaſdam alias Reliquias in Eccleſia Majori .

Ut verò ad Dionyſium redeamus , poſtquam is Patriâ expulſus , in Armeniam ſeceſſit , AUXENTIUS monſtrum immane in Cappadocia ortum ac pluribus ibidem ſceleribus actis inquinatum (Sanctus Athanaſius (a) eundem vocat *hominem nedum linguæ Latine , ſed ſolius impietatis peritum*) favore Conſtantii Imperatoris in Inſubriam delatus , Sedem Mediolanenſem invaſit . Quas turbas excitaverit in afflicta hac Eccleſia , quantâque crudelitate in Catholicos Sacerdotes invecſus ſit , illos a Templis expellens , atque ordines omnes præteritæ diſciplinæ ſubvertens , animus nobis non eſt hic referre ; prætereâ Sanctus Hilarius duobus Libris in Auxentium ſcriptis , nefaria ejusdem geſta narravit . Inſurrexit ferme univerſus Occidens Orientique , celebratis in Gallia , Hiſpania , Pamphyliâ , Iſauria , & alibi Conciliis , in quibus Epiſcopi , Auxentio damnato , ſeſe ab illius communione ſejungere . Athanaſius item per Literas Damafum ſolicitavit , ut illum deponeret ; ſed quamvis ſanctus hic Pontifex id præſtiterit , inſlicto eidem anathemate in Concilio Romano , depelli numquam potuit a poſſeſſione hujus Sedis : Tantâ enim verſutiâ , pro tempore & locorum opportunitate , utebatur , ut Catholicum ſe ſimulans , Valentinianum ipſum , piſſimum alioquin Imperatorem , propitium ſibi reddiderit . Sola mors , quæ repenti-

na

(a) In *Hiſtoria Ariænorum ad Monachos* .

na ipsi contigit, ut tradit Papebrochius, liberare hanc Metropolim valuit a fœda tyrannide, quam per viginti ferme annos Auxentius exercuit; expunctus meritò a numero Mediolanensium Antistitum. Imo cum olim ejusdem nomen in Sacris Dypticis descriptum foret, Sanctus Ambrosius Libr. III. de Spiritu Sancto, Cap. XI., acerrimè conquestus est, falsum hoc & sacrilegum simulacrum in Ecclesiasticis Codicibus expressum fuisse.

Obiter hîc recensere placet lepidam fabellam, quam Placidus Pucinellus in Libro inscripto: *Zodiaco della Chiesa Milanese*, credule hausit a falsis Cœronicis Liutprandi, editis & illustratis ab Hispanicis Scriptoribus, iisdem sœventibus; nempe, exulante Dionysio, Sanctum NATALEM Episcopum, qui tunc forte redux ad Sedem suam Toletanam Mediolani commorabatur, sui e delectum in Episcopum nostræ Ecclesiæ a Clero populoque Catholico; sed eum reverentiæ gratiâ erga Dionysium, Vicarii tantum nomine res Sacras administrasse. Commentum hujus Episcopi, Catalogis nostris prorsus ignoti, quod etiam agnovit Ughellus, faciliè exufflatur, si hujus Natalis obitum expendamus; siquidem ab iisdem conficti Chronici Liutprandi illustratoribus traditur, decessisse Anno CCCLIV., cum nempe adhuc Mediolani Ecclesiasticæ munera perageret Dionysius, Anno tantum sequenti in Armeniam relegatus. Propius ad veritatem accedit quod innuit Tillemontius, videlicet Clerum Mediolanensem, qui parère Arijano Auxentio recusabat, seipsum, velut vacante Ecclesiâ, rexisse, quæsitâ a finitimis Episcopis Sacerdotum consecratione.

Supereſt enunciandum , quo tempore & qua occaſione Dionyſii Corpus translatum ſit ab antiqua Eccleſiâ ſui nominis , ad Metropolitanum Templum . Paucis hæc reſert ſæpius laudatus a Baſilica Petri , innuens , id fortaſſe accidiffe , cùm Eccleſiâ illa ab Abbate & Monachis , temporum calamitate eſſet deſerta . Clariùs tamen nobis enunciat hujus Translationis tempus Franciſcus Caſtellus , qui in ſuis Miſcellaneis MSS.tis , in Ambroſiana Bibliotheca ſervatis , ſequens monumentum reliquit .

„ MDXXXVIII. , die Veneris primo Martii . Nota , quòd die „ ſupraſcripto reſoſita fuerunt Corpora Sancti Dionyſii Archie- „ piſcopi Mediolani , & Aurelii Epifcopi in partibus Armeniæ , „ poſt Altare Majus Eccleſiæ Mediolanenſis , prope tumulu m „ Sancti Galdini , videlicet verſus Meridionalem Sacriſtiam , „ præſentibus Rev. Dño Joanne Maria Tonſo , Vicario Archie- „ piſcopali (Hyppoliti II. Eitenſis Mediolani Archiepiſcopi) „ & toto Capitulo , & Officialibus Eccleſiæ , magnæque populi „ Mediolanenſis multitudine : de qua rogatum fuit Inſtrumen- „ tum per Spect. Dñum Joannem Georgium Caſtanum , Jo- „ nem Petrum Bernadigium , Joannem Jacobum Moltenum , & „ Hieronymum Seregnium , Mediolani Notarios publicos , An- „ no & die ſupraſcriptis .

„ Et ita Ego Franciſcus Caſtellus , Mediolanenſis Eccleſiæ „ Ordinarius , qui prædictis omnibus interfui , ad futuram „ rei memoriam ſcripſi &c.

Sanctus Carolus Borromeus Anno MDLXXVIII. , dum aſſervatis in Metropolitanò Templo Sanctorum Reliquiis nobilio- rem cultum adjicere curaret , Sacrum Corpus hujus Antiftitis diligentiffimè recognovit , præſente & miniſtrante Carolo a Baſi-
lica

lica Petri supramemorato, & in subterraneo Sacello prædictæ Metropolitanæ Basilicæ cum aliis Sacris Corporibus deposuit, quemadmodum ipsemet a Basilica Petri testatur.

Festum solemne Sancti Dionysii agitur in Ecclesia Ambrosiana, VIII. Calendas Junii.

Basilus, Ambrosio Episcopo Mediolanensi. (a)

„ **M**agna semper & multa Domini nostri dona, nec eo-
„ rum magnitudinem metiri, aut multitudinem fas
„ est numerare. Unum autem ex maximis donis, illud etiam
„ est his, qui non sine sensu beneficia suscipiunt, quod nunc
„ longissime nobis locorum intervallo distantibus dedit inter
„ nos conjungi per Literarum alloquutionem. At cognoscendi
„ quidem modum duplicem nobis impertivit: unum per con-
„ gressum, alterum verò per Literarum colloquium. Quoniam
„ igitur cognovimus ex his quæ loquutus es; cognovimus au-
„ tem, non corporis figuram memoriæ nostræ imprimentes,
„ sed hominis interni pulchritudinem ex sermonum varietate
„ perspicientes, siquidem unusquisque nostram ex abundantia
„ cordis loquitur (b); glorificamus Deum nostrum, qui sin-
„ gulis ætatibus elegit eos qui sibi placent, ac prius quidem
„ ex ovium grege suscitavit Principem populo suo, & Amos
„ ex caprili corroboratum a Spiritu, in Prophetam evexit;
„ nunc autem Virum ex Regia Urbe, gentis totius Recto-
„ rem, animo sublimem, generis claritate, opum splendore,

K

di-

(a) *Data est hæc Epistola Anno CCCLXXV., et adnotant Monachi Benedictini in Editione Parisiensi Anni MDCCXXX.*

(b) *Matthæi XII. v. 34.*

„dicendi facultate omnibus in Seculo degentibus conspicuum,
„ad gregis Christi curam pertraxit. Qui projiciens omnia
„Seculi ornamenta, eaque damnum existimans, ut Christum
„lucrifaciat, commissa gubernacula suscepit magnæ & ob Fi-
„dem in Deum celeberrimæ navis, Christi Ecclesiæ. Age-
„igitur, o homo Dei; quandoquidem non ab hominibus ac-
„cepisti aut edoctus es Evangelium Christi, sed ipse te Do-
„minus ex terræ Judicibus ad Cathedram Apostolorum trans-
„tulit; certa bonum certamen; infirmitates populi cura, si
„quem fortè Arianæ insanix labes attingit; renova veterum
„Patrum vestigia, & dilectionis erga nos fundamento, quod
„a te jactum est, da operam, ut superstruas frequentia fa-
„lutationum; Sic enim poterimus vicini inter nos esse spi-
„ritu, etiam si habitatione terrestri plurimum sejungamur.

„Tuus autem in Beatissimum Dionysium Episcopum ar-
„dor animi, omnem de te erga Dominum amorem, reve-
„rentiam in Antecessores, & studium Fidei testatur. Animi
„enim erga fideles Conservos affectio refertur ad Dominum;
„cui servierunt; & quisquis eos, qui pro Fide decertarunt,
„honorat, eodem se Fidei ardore accendi ostendit, itaut una
„& eadem actio multiplicis virtutis testimonium habeat. No-
„tum autem facimus tuæ in Christo caritati, optimos Fra-
„tres, qui a tua pietate ad boni operis ministerium electi
„fuerunt, primum quidem toti Clero laudem conciliasse mo-
„rum suorum concinnitate; siquidem suâ ipsorum modestiâ
„communem omnium gravitatem indicabant; deinde verò
„omni studio ac diligentia usos, hyemem imperviam non re-
„formidasse, ac omni constantia fidelibus Beati Corporis Cu-
„stodi-

„ stodibus persuasisse , ut ipsis suæ ipsorum vitæ præsidium
„ concederent . Noveris autem , numquam futurum fuisse , ut
„ Principatus , aut hominum Potestates vim hominibus illis
„ afferre possent , nisi horum Fratrum animi firmitas eos fle-
„ xisset , ut cederent . Contulit autem plurimum ad optatam
„ rem conficiendam & carissimæ ac religiosissimæ filii nostri
„ Therasii Compresbyteri præsentia , qui laboribus itineris spon-
„ te susceptis , vehementiorem Fidelium illius Loci impetum
„ compressit ; & , cum reluctantes oratione suâ flexisset , co-
„ ram Presbyteris , Diaconis , multisque aliis Deum timent-
„ bus , sublatis cum debita reverentia Reliquias Fratribus ser-
„ vavit ; quas vos tanto cum gaudio suscipite , quanto cum
„ mœrore persecuti sunt illarum Custodes . Nemo dubitet ,
„ nemo ambigat : hic ille est invictus Athleta . Ossâ illa no-
„ vit Dominus , quæ unâ cum beata anima dinicarunt . Hæc
„ cum ipsa coronabit in iusta illa remunerationis ipsius die , uti
„ scriptum est : *Oportet nos stare ante Tribunal Christi , ut re-
„ ferat unusquisque , secundum ea quæ per corpus egit (a) .* Una
„ Arca erat , quæ venerandum illud Corpus excepit : nullus
„ prope ipsum jacuit ; insigne fuit Sepulcrum ; Martyris honor
„ ei delatus . Christiani , qui ipsum hospitio receperant , tunc
„ & suis manibus deposuerunt , & nunc extulerunt . Hi fleve-
„ runt quidem , tamquam a Patre & Patrono orbatî ; sed tamen
„ persecuti sunt , gaudium vestrum suæ consolationi præferen-
„ tes . Pii ergo , qui tradiderunt ; diligentes , qui susceperunt .
„ Nusquam mendacium , nusquam dolus : testamur nos ; extra
„ calumniam sit apud vos veritas .

SANCTUS AMBROSIIUS.

Ortuo Auxentio Sanctus Ambrosius, a quo reparandum erat in omni Italia Fidei Catholicae decus, noto jam miraculo Infantis ipsum in Episcopum acclamantis, ex Praefecto Italiae delectus est in Mediolanensem. Antistitem Anno CCCLXXIV. Parentem habuit alterum Ambrosium, nobilissimum Romanum Civem, missum in Gallias Praefectum Praetorio; Sed quo anno in lucem emissus fuerit Ambrosius noster, in incerto versamur, cum alii eidem tribuant vitae annos LXIV., alii tantum LVII.

Celebrius dubium est de Loco, in quo primas hauerit auras; siquidem non secus ac de Homero, ita de Ambrosii solo natali plures Urbes contendunt. Scriptorum aliqui eundem Romae natum asserunt, cum ipsemet Ambrosius Civitatem illam appelleret *Patriam suam*, ductumque in Gallias volunt adhuc infantem. Verum haec opinio facile refellitur, cum verè a Romana Urbe originem Familia habuerit, a qua nonnisi ad tempus aberat Pater, adeoque *Patria sua* dici ab Ambrosio Roma poterat. Itaque communius Auctores tradunt, ortum illi in Galliis contigisse. Sed, cum in ea Provincia tres Urbes sibi hanc vendicent gloriam, unaquaeque sibi adscribit Sedem, in qua Praefectus Praetorio legem dabat, *Treveris* nempe, *Lugdunum*, & *Arelates*, atque adeò quilibet earum primos excepisse nobilissimi hujus Infantis vagitus gloriatur. Tillemontius extra omnem dubitationem statuit ejusdem

dem ortum in Urbe Trevirensi; Theophilus autem Raynaudus peculiari Dissertatione evincere conatur, Sedem Præfecti Prætorio, tunc constituisse Arelatē, atque ibidem natalem suum Ambrosium duxisse.

Postremus fuit Præful noster ex Liberis Genitoris; primò enim edita fuit Marcellina, dein Satyrus, appellatus etiam, *Uranius*; postmodum Ambrosius. Cæscēte illius dexteritatis & prudentiæ famâ, missus est in Insubriam ad gerendum munus Italiæ Præfecti; subinde Mediolanensis Ecclesiæ renunciatus Antistes, patrimonium omne, quod amplum erat, ad Ecclesiā & pauperes tranſiit, curamque omnem domesticæ rei in Satyrum Fratrem suum rejecit. Singulis Dominicis diebus verba facere ad Populum Ambrosium consuevisse, testis est Sanctus Augustinus Libr. VI. Confession. Cap. III., quamvis desiderari sermones suos passus non sit in Festis celebrioribus, & etiam semel atque iterum eodem die, ut in ejusdem Vita tradunt Monachi Maurini. Theodoretus auctor est, Ambrosium, statim ac Episcopus fuit, Valentiniano I. Imperatori, acri objurgatione objecisse, quæ malè a Magistratibus suis, in ministeriis eorundem curæ ac fidei commissis, gerebantur; Cæsarem verò respondisse, libertatem hanc gratam sibi esse, proinde animæ suæ saluti medicinam opportunam præstare imposterum non renueret. Sed citò Imperator illē vitam reliquit, defunctus. Anno CCCLXXV.

Triennia post Ordinationem Sancti nostri Antistitis, Satyrus ejusdem Frater in Africam trajicere decrevit, reluctante licet Ambrosio, ut debitam ipsi non modicæ pecuniæ summam redimeret a quodam Prospero, qui eam solvere detrebat,

stabat, avaritiæ suæ indulgens, & falsâ opinione ductus, quod Ambrosius terrenarum rerum amorem a se ablegasset, despiceretque divitias. Cùm reditum in Italiam maturaret Satyrus, ac navim conscendisset, exortâ repentè violentâ procellâ, ut tutius cum fluctibus luctaretur, quassatâ navi Eucharisticam salutarem Hostiam a Catholicis infortunii confortibus petit, eamque in orario depositam collo appendens se in mare demisit, ac voto Sancto Martyri Laurentio nuncupato, incolumis ad litus evasit, atque ab Africano Catholico Episcopo (ut verisimilius tradunt Hermannus (a) & Tillemontius (b)) Baptismi & Eucharistiæ Sacramenta suscepit. Huic Metropoli restitutus Marcellinam Sororem Româ huc delatam invenit, ut Fratri Ambrosio ob gravissimum morbum vitæ periculo laboranti opem suam conferret. Quæ fuerit utriusque lætitia in adventu Satyri, refert ipse Ambrosius in funebri ejusdem Oratione. Citò tamen in lacrymas recidit gaudium; post breve namque tempus sex mensum ereptus est e vivis dilectissimus Frater. Mortui laudes prosequutus est Ambrosius in gemino Sermone, quem publicè habuit tum in Solemnibus Inferiis, tum in septimo ab obitu die. In tam gravi orbitate vicit tenerum fraternæ dilectionis sensum infracta Ambrosii constantia; quippe & feretro humeros supponere voluit, & præsentè cadavere e suggestu perorare. Acta hæc sunt Anno CCCLXXIX., quemadmodum concordēs asserunt Hermannus, Tillemontius, & Monachi Maurini (c).

Agitata celebris quæstio fuit, quo in loco Satyri Corpus

(a) *In Vita Sancti Ambrosii gallici scripta;*

(b) *In Notis ad Vitam ejusdem Ambrosii.*

(c) *In Vita Sancti Ambrosii chronologicè descripta;*

pus deposuerit Sanctus Ambrosius; alii enim in Ecclesia Portiana, Sancto postmodum Victori dicata, apud hujus Martyris Corpus sepultum contendunt, alii in Ambrosiana Basilica, & in Sacello, quod olim dicebatur *Sancti Victoris in Cælo aureo* tumulum habuisse testantur. Raphaël Moneta pro Basilica Portiana stetit, edito typis contra Puricellum integro Libro; hic verò quasi pro Aris & focus decertans, altero impresso Libro, ad refutanda Adversarii argumenta vindicem calamum impendit. Attamen si absque studio Partium rem hanc sincerè velimus expendere, primus lapis, quem sententiæ suæ firmandæ jacit Puricellus, sed valdè nutans, est Satyrum obiisse Anno CCCLXXXVII. Verùm Scriptores superioribus relati, ex verbis ipsius Sancti Ambrosii, uno omnes consensu statuunt, Satyrum decessisse octennio ante: Quo posito, quis non videt, ejusdem Corpus deponi minimè potuisse in Ambrosiana Basilica, quæ nondum extructa erat & consecrata? Siquidem illam a se conditam non dedicavit Ambrosius, nisi septimo post anno, nempe CCCLXXXVI., inventis, translatisque in illam Sacris Corporibus Protasii & Gervasii, ut constat ex eodem Ambrosio in Epistola ad Sororem. Nos tamen in hac Causa abstinemus a proferenda sententia, ne insignibus hisce Ecclesiis inter se decertantibus de tam pretioso thesauro, aliquid decoris invidere videamur. Certè Sanctus Carolus hæc Sacra Corpora recognovit in Ecclesia Portiana Anno MDLXXVI., eaque, solemni institutà per Urbem supplicatione, sub Majori Ara recondidit, quemadmodum in ejusdem Vita Libr. III. Cap. iX. refert Giustianus, qui ait, securo testimonio compertum fuisse Corpus Sancti Satyri, Fratris

tris Sancti Ambrosii, ibidem jacentis; atque ob id summam ab ipso Antistite lætitiā fuisse conceptam.

Nota est omnibus Justinæ Imperatricis perfidia, quæ abutens auctoritate infantis Filii sui Valentiniani II., omnem lapidem movit, ut populum contra Ambrosium concitaret, illumque ab Urbe depelleret. Sed non ita perspicuum est nomen alterius Auxentii Ariani Episcopi, insensissimè contra Ambrosium furentis; a nonnullis enim confundi cum Auxentio seniore tradit Baronius; qui tamen in eo fallitur, quòd asserat, hunc falsum Episcopum appellatum priùs fuisse Auxentium in Patria sua, dein Mercurinum Mediolani, ut mutato nomine sese obtegeret, ac securius hic moraretur: Contrarium namque docent Tillemontius, & Monachi Maurini, scribentes, novam hanc pestem e Scythia Mediolanum delatam, ibidem nomen gessisse Mercurini; in Urbe autem nostra Auxentium se dici voluisse, ut Ariarum gratiam iniret, qui nomen Auxentii antesignani olim sui venerabantur. An is delectus fuerit in Episcopum ab asseclis suis, statim ac decessit prior Auxentius, non satis liquet: Constat quidem, Justinam Augustam, non tam fœmineam suam rabiem & Aulicorum versutias, sed etiam vim militum adhibuisse, ut Basilica primum Portiana, dein Basilica Nova huic perfido Episcopo, suisque Clientibus ab Ambrosio dimitteretur. Quid Præful noster invictissimus egerit in rebus adeò afflictis, narrat ipse in *Oratione de Tradendis Basilicis*, & in *Epistola ad Marcellinam Sororem*.

Inquirendum solummodo remanet, quænam foret hæc *Basilica Nova*, quam Arianis cedere Præful noster jubebatur.

Por-

Porro Intramurana non fuit, quæ *Nova & Major* dicta est tum a Paulino, tum ab eodem Ambrosio; in ea enim tunc ipse Sacris operabatur, nec tanta erat Arianorum audacia, ut principem Ecclesiam occupare tentarent. Neque asseri potest, fuisse Ambrosianam Basilicam; cum enim ista acciderint Anno CCCLXXXV., Templum illud nondum Dedicationem acceperat, quam sequente tantum anno, ut diximus, Ambrosius peregerat. Itaque Tillemontius censet, fuisse Basilicam Apostolorum extra Portam Romanam, quam ipse Ambrosius paulo ante, idest Anno CCCLXXXII. construxerat, ditaveratque eorumdem Reliquiis, Romam huc traductis a Sancto Simpliciano.

Invaluerat Mediolani, ac ferme in omnibus Italiæ Ecclesiis prava consuetudo, quæ religionis specie obvelata in Sacrarum *Ædium* dedecus desciverat; deferebantur namque passim a Populo ad Sepulcra Martyrum, in Loco ipso precum & Sacramentorum, non secus ac ad Cœmeteria, panis vinum & dapes, velut in Martyrum honorem, & mortuorum solamen; revera tamen, ut plurimum vivorum erant tripudia, qui sese cibis potuque ad ebrietatem usque infarciebant. Superstitiosum hunc morem, Paganisque ritibus affinem Anno CCCLXXXIV. prorsus abolevit Ambrosius; illumque ceteri per Italiam Episcopi suis ab Ecclesiis proscribere curaverunt. Baronius censuit, hisce Præsulis nostri & aliorum Antistitum Decretis sublata fuisse Convivia illa, quæ in usu erant primis Ecclesiæ Seculis, quibus, cum recurreret solemnitas aliqua Christi aut Sanctorum dies, ad mutuam fovendam caritatem Clerus populusque in Sacris *Ædibus* mensas instruebat; eaque græco vocabulo *Agapes*

vocabantur. Verùm Tillemontius, ubi de Sancto Ambrosio agit Cap. XXXVI., optimè animadvertit, confundi a doctissimo hoc Viro consuetudinem memoratam cum Agapis, Sanctum Augustinum hujus rei Testem adducens, qui licet vires omnes intenderit, ut illam in Airica quoque vigentem extirparet, Agapes tamen contra Manichæos egregiè propugnauit Libr. XX. Cap. XX. contra Fautum. Imo ex eodem Sancto Augustino Libr. VI. Confession. Cap. II. discimus, quænam Convivia deleta fuerint a Sancto Ambrosio; narrat enim, cùm Beata Monica Mater sua Mediolanum venisset Anno CCCLXXXIV., *sobrium prandium more suo supra sacros tumulos ferre voluisse; at fuisse eam ab Ostiario, quæ ibi constituerat Ambrosius, prohibitam*. In nostra certè Ecclesia prandia illa, quæ Agapes appellabantur, multis post Sanctum Ambrosium Seculis inter Ecclesiasticos Viros perdurauerunt; Beroldus enim Scriptor Seculi XII., referens cæremonias & ritus Ambrosianæ Ecclesiæ qui tunc adhibebantur, & Festos præcipuos dies, dicatos Domino & Sanctis, sæpiùs adnotat prandia, quæ Archiepiscopus aut Abbates Cœnobiorum, Presbyteris, Diaconis, Lectoribus, aliisque ex Clero dare tenebantur; idemque enunciatum legimus in multis antiquis Archivorum Chartis usque ad Seculum XV. Alibi maturius Convivia hæc defecerunt, saltem quoad Laicos, cùm apud intemperantem plebem, in luxum atque corruptelam degenerassent; atque ideo ab Episcopis Conciliisque damnata fuisse. Sed de his fusiùs suo loco differemus, cùm de Ritibus Ambrosianæ Ecclesiæ sermo erit.

Memorato Anno CCCLXXXIV. Mediolanum delatus est Augustinus, missus a Symmacho Præfecto Urbis, ad quem Civitas

vitas Mediolanensis Legatos destinaverat, ut eximium in publico Gymnasio Rhetoricæ Interpretem impetraret. Acta celebris hujus Viri legimus narrata a se ipso in Libris Confessionum. Quatuor ferme annis apud nos moram traxit, Ambrosii Sermonebus & consuetudine delectatus; atque a Simpliciano plurimum adjutus, ut Catholicæ Fidei nomen daret.

Supereſt diſcutiendum, quo anno, & quo in loco Sacrum Baptiſmatis Sacramentum a Sancto Ambroſio Auguſtinus ſuſceperit. Opinio quæ in vulgus prodiit, quæque etiam inſculpta fuit marmori, poſito ſub finem ſeculi XVII. in fronte Aedis Sancto Auguſtino dicatæ & Mediolani extructæ prope Eccleſiam & Cœnobium Ambroſianum, ea eſt, Sanctum Auguſtinum baptiſmalibus undis expiatum ibidem fuiſſe Anno CCCLXXXVIII. Utrumque tamen falſum eſt; ſiquidem ex hoc ipſo Sancto Doctore, in prædictis Confessionum Libris conſtat, eundem baptizatum fuiſſe Anno ſuperiore, in Pervigilio Paſchatis, poſt Inventionem Sacrorum Corporum Protasii & Gervasii, quemadmodum adnotant Tillemontius, Monachi Maurini, alique Scriptores. Quod verò in Loco, ubi in præſentia ſurgit Aedes Sancti Auguſtini proximè relata, Baptiſmum receperit, veteri Eccleſiæ diſciplinæ omnino repugnat; Joſeph namque Viſcomites in Libr. I. *de Ritibus Baptiſmi*, Cap. VI., Ludovicus Thomafinus *de antiqua & nova Eccleſiæ diſciplina*, & recentiſſimè Ludovicus Antonius Muratorius in *Anecdotis Latinis* Tom. I. conſtanter tradunt, uuum tantum in Urbibus Baptiſterium tunc temporis exiſtiſſe; Hoc autem, teſte ipſo Sancto Ambroſio, conſtructum erat prope Intramuranam Eccleſiam, quæ Major erat (neque enim intra Eccleſiam, ſed foris ætate illa Baptiſinales

Fontes condebantur) quemadmodum apertè discimus ex Oratione *de Tradendis Basilicis* . Ecclesia Baptisterii prædicti appellabatur *Ecclesia Sancti Joannis ad Fontes* , ut scriptum reliquit in sua Historia Landulphus Senior , & media erat inter Ecclesiam Majorem , & Sanctæ Theclæ .

Anno CCCXC. contigit celeberrima simul & infausta Thessalonicensium cædes fontium simul & infontium , jussu Theodosii Imperatoris peracta , ob seditionem illius Urbis Civium , qui necem intulerant Præfecto aliisque Cæsareis Ministris . Delato ad Theodosium hoc nuncio , Sanctus Ambrosius eundem adiit , rogavitque ut veniam sceleri daret , & a piissimo Cæsare gratiæ petitiæ sponsonem accepit . Verùm Theodosius Aulicorum persuasionebus victus , non admonito Ambrosio , præcepit ut a Militibus Cives Ludis Circensibus adstantes indiscriminatim occiderentur . Ingemuit hoc audito Ambrosius , & cum illo Episcopi omnes , qui tunc ad Concilium convenerant , ut Itachianos & Felicem Trevirenses Episcopum ab ipsis consecratum damnarent ; cùmque Mediolanum adventaret Theodosius , opportunum duxit Sanctus Præsul Urbe excedere . ne recens vulnus acerba manu tractatum exasperaret , scripsitque ad eum Epistolam , in qua criminis gravitatem exponens subjunxit , se , ipso adstante , Sacrificium offerre non posse . Reversus verò , cùm intellexisset Theodosium ad Ecclesiam properare , obvius eidem factus , Imperatorem repulit ab ejusdem ingressu .

Duo hinc emergunt expendenda , nempe a quo Templo , & qua ratione Ambrosius Theodosium ingredi volentem rejecerit . Nonnulli censuere , Basilicam a nostro Præsule ædificatam , atque appellatam ipso adhuc vivente *Ambrosianam* , fuisse ab

eodem auctam Metropolitanæ honore, necnon in illam commigrasse Primarium Clerum, vitamque communem cum Ambrosio ibidem duxisse; eam verò esse Basilicam, a qua Theodosius repulsam tulit. Verùm quàm inani fundamento hæc scripta sint, ostendere conati sumus in *Dissertatione ad vindicandam veritatem* &c. Cap. III., quam pro Metropolitano Primario Clero Mediolani edidimus Anno MDCCXXXIII., tum auctoritate Theodoretī, qui intra Urbem id contigisse narrat; Ambrosiana verò longè a muris distabat; tum Ambrosii & Paulini testimonio, qui Intramuranam Ecclesiam, *Majorem* appellant. Certè ibidem solemnioribus anni diebus Sacra ministeria se peregrisse, antequam Ambrosiana dedicaretur, disertis verbis testatur Ambrosius.

Quod spectat ad modum repulsæ, vulgata Traditio, quam etiam Baronius amplexus est in Vita Sancti Ambrosii, refert, eundem Theodosio adventanti postes Ecclesiæ clausisse. Nihil tale memorant antiqui Auctores, qui rem hanc distinctim enarrant; Theodoretus enim tradit, occurrisse Ambrosium ante vestibulum, eique imperasse, ne ulterius procederet; Sozomenus ait, obviam ivisse Ambrosium Theodosio, cùm jam ad ostium pervenisset, & apprehensâ illius purpurâ sistere gradum jussisse; Nicephorus Calistus eadem narrat de apprehensa Imperatoris purpura, & de indicto eidem præcepto, ne sacræ Aedis vestibulum tangeret; demum recentior etiam Scriptor Hermannus Sancti Ambrosii Vitam gallicè conscribens, eadem eruditè confirmat. Quidquid tamen de hoc sit, immortalī laude digni sunt tum Præsul noster, tum etiam Theodosius; alter, quod
admi-

admirabili fortitudine resistit potentissimo Cæsari, alter, quod ignotâ Aulis demissione & præceptum & poenam suscepit. Neque enim parvi huic constitit, Ambrosio satisfacere; licet enim sæpius rogaretur a Principe, ut ipsi tandem libertatem illam elargiretur, qua infimi quique plebis gaudebant, flecti renuit Ambrosius, atque per octo mensium spatium longè ab Ecclesia Theodosium detinuit. Annuit demum precibus afflicti Cæsaris Sanctus Antistes, illum admittens in Ecclesiam, eique Sacramenta ministrans in Natalitia Solemnitate, ut Theodoretus testatur; sed prius datâ sponcione publicè poenitentiam agendi, condendique Legem proprio nomine subscriptam, qua cavebatur, ne Reus ullus extremo supplicio afficeretur, nisi post diem a condemnatione trigessimum. Quàm obsequens fuerit Theodosius utrique Ambrosii præcepto, eorum temporum narrant Historici. Ingressus Templum, toto corpore in humum se dejecit, genuitque ac lacrymis veniam exoravit. Quocirca laudari meruit ob tam insignem pietatem a Sancto Ambrosio in Oratione ab ipso habita in ejusdem Cæsaris obitu. Quinque annos superstit religioſus hic Princeps, nempe usque ad Annum CCCXCV., atque hoc temporis intervallo, ut ibidem ait Ambrosius, *nullus dies præterit, quo non doleret commissum errorem.*

Neque unica tantum vice Theodosio Cæsari obtulit Sanctus noster Antistes; cùm enim semel Divino Sacrificio interesset, & ad Aram Maximam dona sua de more obtulisset, atque in area Sacerdotalis Chori constitisset, ut Sacra Synaxi reficeretur, non tulit hanc licentiam in Laico homi-

homine, licet Occidenti atque Orienti universo imperante, Sanctus Ambrosius, Ecclesiasticæ disciplinæ vindex acerrimus; sed per Diaconum suum illum admonuit, ut inde recederet, *purpura* enim, ut ipse agebat, *Reges & Imperatores facit, non Sacerdotes*. Paruit Theodosius, seque ad communem Eucharisticam Mensam extra cancellos recepit; cùmque iterum Constantinopolim adiisset, & a Nectario Patriarcha invitaretur, ut intra Sacerdotii septa consideret, hanc vocem adeò Ambrosio gloriosam emisit: *Episcopum, excepto Ambrosio, novi neminem*. Rem hanc perpetuâ dignam memoriâ narrant Theodoretus & Sozomenus, atque ex iis Benedictini Monachi Parisienses in Vitam hujus Sancti Præfatis intulere.

Constans fama est in nostra Ecclesia, Sanctum Ambrosium, dum ad Aras Sacrum faceret, interfuisse spiritu celebrandis Inferiis Sancti Martini Turonensis Episcopi, atque hujus rei vetustissimum testimonium superest in Odeo Ecclesiæ Ambrosianæ, in quo versicoloribus lapillis expressum visitur opere musivo funus ductum memorati Martini ab Antistite nostro. Idem, quotannis recitatur in nostro Ambrosiano Breviario, quod cùm emendare instituisset Federicus Cardinalis Borromeus, Viros sacra eruditione instructissimos consuluit, ut rem hanc maturè discuterent; auditis verò eorundem votis decrevit, nihil de hac narratione expungendum, præsertim cùm adsit auctoritas Sancti Gregorii, Turonensis pariter Episcopi, qui monumenta & Traditiones in eadem sua Ecclesia vigentes noscere potuit, & historiam hanc Libris suis inseruit. Non acquievere recentis ævi Scriptores, qui nonnisi Anno CCCC., aut etiam biennio post, obiisse Martinum tradunt. Tillemon-

tius

tius quidem retrahit hanc mortem ad Annum CCCXCVII. ; nihilominus Mediolanensi Traditioni minimè faver, cùm illa contigerit ad III. Idus Novembris, obitus verò Sancti Ambrosii, qui eodem anno decessit, pridie Nonas Aprilis affigatur. Nos tamen, cùm videamus, incertum esse apud Scriptores etiam magni nominis annum mortis Sancti Martini, recedere nolumus a Traditione nostra, quæ testem habet Auctorem Seculi VI., in eadem Turonensi Urbe scribentem; præsertim cùm alii etiam Auctores pro nostra stent parte, inter quos Caracciolus in *sua Controversiarum Biga* Dissertationem integram edidit, ad hanc tuendam Traditionem.

Cùm proximè admirabilis illius Viri Sancti Martini nomen protulerimus, minimè reticendum censuimus, non tam hospitem illum fuisse Mediolani, cùm Sanctus Hilarius Pictaviensis Episcopus Anno CCCLVI. ab Arianis pulsus esset in exilium, sed etiam, teste Gregorio Turonensi ac Severo Sulpitio, primum apud nos Monasterium contruxisse. Sanè Sancti Ambrosii ævo in hac Metropoli Monasterium extabat, illudque memorat Sanctus Augustinus in Libro Confessionum, inquiens: *Erat Mediolani Monasterium plenum bonis Fratribus*. An verò illud idem fuerit, quod condiderat Sanctus Martinus, prorsus est in incerto. Porro non defunt, qui de hoc altero differentes, Conditorem ejusdem faciant Sanctum Ambrosium, a quo deinde appellati sint illud incolentes, *Fratres Ambrosiani*, postmodum per Italiam diffusi. Sanctus tamen Augustinus eundem Sanctum Ambrosium vocat illius Cœnobii solummodo Nutritorem, subjungens verbis jam relatis, *sub Ambrosio Nutritore; & ego nesciebam*. Nos in hæc veri-

veritatis indagatione, quam scrutari ex antiquitatis rudibus conantur Scriptores aliqui, aliis perfractè negantibus, calamum nolumus immiscere, cum disceptationes istæ extra orbitam provinciæ nostræ divagentur, & fusè de his Fratribus loquatur Auctor Gallicus Historiæ Ordin. Religios. Tom. IV. Cap. X. Illud certè omittere piaculum esset, quod in summam perennem gloriam nostri Sancti Antistitis Ambrosii vergit, videlicet pugnas se illum Episcopalis animi robore contra Symmachum Romæ Præfectum, qui in ea Imperii perturbatione, junioris Valentiniani puerili ætate abutens, restituerat ibidem Aram Victoriæ, & Paganos sacrilegos ritus in eam reducerat; Literis enim ad Valentinianum Cæsarem datis, & eloquentissima edita Oratione tantum egit, ut Trifstanus Chalcus narrationem suam claudens, hanc epigraphen subdiderit: *Oratione Ambrosii Vestales sublata, & æterni illi ignes omnino extincti sunt*; Quamvis verò sub Eugenio Tyranno iterum revixerint, eodem tamen victo cæsoque, foci Vestales in primævum cinerem sunt relapsi.

Diximus, Sanctum Præfulem nostrum Ambrosium obiisse Anno CCCXCVII. Henschenius in Actis Sanctorum, peculiari Dissertatione ejusdem decessum differt in annum sequentem; sed hæc opinio sectatores non habuit. Maurini Monachi validissimis argumentis priorem sententiam tuentur, præcipuè ob testimonium Paulini, qui in Vita Sancti Ambrosii illum superfuisse ait Theodosio serè per triennium; id autem falsum esset, atque ultra triennium post illum vixisset Ambrosius, si differri deberet ejusdem mors usque ad Aprilem Anni CCCXCVIII., cum Theodosius decesserit mense Januario Anni CCCXCV.

M

Se-

Sepulcri Locus nemini ignotus est; statim ac enim delatum est Sancti Ambrosii Corpus ad Ambrosianam Basilicam, quam ipse condiderat, & in qua tumulari voluerat vivens, ibidem usque ad præsentem diem requievit. Pridie Paschatis mortem obiit; nostra tamen Ecclesia, ut fixum diem teneret, memoriam ejusdem Natalis agit quarto die post Paschalem Solemnitatem: Festivum autem diem Sancti Ambrosii tamquam Patroni Metropolis ac Diœccesis colit VII. Idus Decembris, quo ille Episcopalem Ordinationem recepit.

Ecclesiam Mediolanensem vigintitrium annorum spatio sanctissimè administravit.

De Ritibus ab eo inductis, in Opere, quod de hac *re* meditamur, loquemur.

Supereſt tollendus error, qui invaluit in hac Urbe, nempe Sanctum Ambrosium cum Arianis bello decertasse. Patrii Scriptores quamplures id asseruere, indicantes Loca, in quibus aut prosperè aut infelicitè pugnam gesserunt Mediolanenses cum hostibus Catholicæ Fidei, Duce sancto hoc Antistite; quinimo flagello fuisse contractos ab Ambrosio Adversarios venditant. Cum autem modus hic pingendi Sanctum Ambrosium equo insidentem non incepèrit, nisi post victoriam relata a Luchino in Vico Parabiagi, contra Affines suos Imperium Mediolani affectantes; flagellum verò, quod adhuc in piis Supplicationibus publicè deferitur, Symbolum tantum sit benignissimi patrocini, quod erga nos gerit, Puricellus in *Differt. Nazariana* rem hanc diligentissimè discuti, ostenditque ex ipsius Ambrosii Libris constare, non bello sed precibus sanctum hunc Præsulem Fidem Catholicam propugnasse: Quamvis negari non possit,

concerationes aliquas inter Catholicos Arianosque tunc temporis actas fuisse; sed numquam Duce, aut imperante Ambrosio, qui in *Oratione de Tradendis Basilicis* scribit, cum ipsi Sacrafacienti ad Altare nunciatum fuisset, aliquot Catholicorum aut detentos aut sauciatos male haberi a Militibus, seipsum victimam Deo obtulisse, paratum etiam, sanguinem effundere, dummodo alieno sanguini parceretur. Hinc autem manifestè deducitur, injuriosum esse mansuetissimo, plenoque Divina caritate Antistiti nostro, credere, illum aliquando arma sumpsisse, cædentes suorum intrepidus oculis spectare voluisse.

De Scriptis Sancti Ambrosii non vacat quidquam referre, cum ejusdem Opera, Commentariis illustrata a Monachis Sancti Mauri, manibus omnium terantur, indicatis ibidem etiam annis, quibus conscripta fuere ab eximio hoc Ecclesiæ Doctore. Id tantum adjungimus, ejusdem eloquentiæ non modicè incitatum fuisse Sanctum Augustinum, ut in hac Urbe sacundiâ Ambrosii allectus, Christi vexillum amplecteretur.

Addere quoque hoc liceat, fervidam questionem etiamnum inter Eraditos Viros agitari, quis fuerit Auctor receptissimi in universa Ecclesia Hymni *Te Deum laudamus*. Traditio nostra, plurium Codicum MS. torum & sacrorum etiam Librorum fide roborata, a remotis temporibus continuò illum adscripsit Sanctis Ambrosio, & Augustino, dum Baptismalis lavaeri salutaribus undis emergeret, unâ simul compositum. Recentiores nostri ævi ac superioris Scriptores id in dubium revocare, aliis illum referentibus ad Sanctum Sisibutum, aliis ad Sanctum Abundium, aut etiam ad Nicætam, postremò quibusdam ejusdem Auctorem fuisse Sanctum Hilarium affirmantibus. Cajeta-

nus Maria Merati Clericus Regularis, omni laude dignissimus, in suis ad Gavantum eruditissimis observationibus integram de hoc Hymno Dissertationem instituit, ac fundamenta omnia harum opinionum expendit; suam demum enunciat, sed suspicantis in modum, fuisse videlicet hunc Hymnum vel a Sancto Hilario Arelatenſi, vel ab aliquo Lirinenſi Monacho compositum. Nos in tam diversa concertatione ingeniorum, cum videamus, nullum hactenus certum hujus Hymni Auctorem, cui acquiescere securè possimus, fuisse productum, persuitendum esse arbitramur in antiquissima Traditione; præsertim cum immortalis memoriz Cardinalis Bona inter manuscriptas correctiones, quas Psalterio Romano, quo nunc Basilica Vaticana utitur, adhibendas adnotaverat, hæc asserat: *Quamvis Hymnus Te Deum Laudamus in Psalterio manuscripto Basilica Vaticana nomen præferat Sancti Sisibuti, non est tamen recedendum ab antiqua Traditione, quæ Sanctis Ambrosio & Augustino ipsum tribuit, cum sit communiter recepta*. Idem reponi potest ceteris Codicibus manu exaratis, qui alios hujus Hymni Conditores in fronte præfecerunt. Quousque igitur a cimeriis hæc tenebris veritas non extricetur, Metropoli nostræ gloriam hanc vindicabimus, quod vel a solo Ambrosio, ut in quibusdam MS.tis vetustis Codicibus legitur, vel ab utroque universæ Ecclesiæ Doctore Ambrosio & Augustino, primò hic conditus prolatusque sit celebratissimus iste Hymnus.

Ennodius in Sancti Ambrosii laudem carmina hæc scripsit:

*Egit quod docuit , meritis & honore superstes
Ambrosius Vates , moribus , ingenio .
Roscida regifico cui fuisse murice lingua ,
Vere suo pingens germina quæ voluit .
Serra redimitus gestabat luida fronte ,
Distinctum geminis ore parabat opus .
Instituit populos gesta , probitate , pudore ,
Fovir respiciens , pertulit , admonuit .
Vatis ut officium postrema pericula poscunt
Sic teneras culpas qui tacer , insequitur .
Succinctus gladiis , clypei de pondere tutus ,
Pectora claudelat textilibus Chalybis .
Ensis habet vires vitiorum sector & hostis .
Vipera non tangit squamea terga viri .*

SANCTUS SIMPLICIANUS.

Repto e vivis Ambrosio , suffectus est in Mediolanensem Episcopum Sanctus Simplicianus . De ejus natalibus primisque annis nihil a Majoribus nobis relictum fuisse Tillemontius quoque fatetur . Ferrarius in Annotationibus ad Catalogum Sanctorum Italiae dubitare videtur , an Patria Mediolanensis fuerit , eò quòd a Sancto Augustino appelletur *Presbyter Romanus* . Nihil tamen id officit Traditioni Civium nostrorum , qui de illo tamquam de Cive suo hìc nato gloriantur , cùm Patriam habere potuerit Mediolanum , & Sacerdotium Romæ , ut optimè animadvertunt Bollandistæ ad diem XVI. Augusti . Vita Sancti Simpliciani a Mombrizio edita , Patrem etiam ejusdem nominat Ludovicum , & Matrem Senedragam , eumque natum in Pago Betuateni tradit . Parum tamen fidere possumus huic testimonio tum ob barbarum nomen Matris , tum ob nativitatìs Locum , Scriptori- bus nostris ignotum . Sicut neque subscribere debemus Ripamontio qui ait , illum prodiisse ex Familia , quam Cæsares ob honoris vocabulum *Cæsarianam* vocavere ; nomina enim hujusmodi Familiarum longè serius ab ea ætate audiri in hac Urbe cœperunt .

Romæ cùm esset Sanctus Simplicianus celebrem se reddit , ob conversum ad Catholicam Fidem Victorinum , eloquentissimum Rhetorem , totâ admirante alma illa Metropoli , quæ Statuam eidem crexerat in Foro Trajani , ad perenne moru-

men-

mentum existimationis conceptæ de singulari Victorini doctrina. Colebat ipse Paganam superstitionem, thura sacrilega Idôlis incendens. Hunc adortus est Simplicianus tam suavi ac industri patientiâ, ut illum tandem expugnaverit, & Christianæ Religionis propugnatorem effecerit. Siquidem Victorinus, post susceptum publicè Baptismum, plures contra Paganos Arianosque Libros conscripsit, quos Sanctus Hieronymus aliique recensent.

Baronius narrat, Simplicianum a Damaso Summo Pontifice missum fuisse ad hanc Metropolim, ut Ambrosio, e Præfecto Italiæ in Episcopum renunciato, tamquam Magister & Monitor in rebus Sacris adstaret. Tillemontius id nullo fundamento scriptum dicit; attamen sive sponte sua, sive Pontificis Maximi mandato ad nos accesserit Simplicianus, certum est, a Sancto Ambrosio habitum fuisse tamquam suum Patrem; idemque professus est de seipso Sanctus Augustinus; ad ejus namque conversionem ad Catholicam Fidem familiaribus sermonibus exemploque plurimum ille contulerat.

Præfens fuit Sancto Ambrosio morienti Simplicianus; cùmque in Cubiculo de Successore inter Domesticos sermo fieret, & a quibusdam designaretur Simplicianus, audita est Ambrosii pene spiritum agentis vox, ter hisce verbis expressa: *Senex, sed bonus*. Itaque post ejusdem obitum, suffragiis omnium in Episcopum est delectus. Ughellus scribit, Simplicianum ex Archidiacono Majoris Ecclesiæ Ambrosianum solium conscendisse; verùm a quo fonte id hauserit, latet. Coævii Scriptores non alio eum titulo appellant, quàm *Romani Presbyteri*.

Hanc Ecclesiam tantâ doctrinæ & sanctimonix famâ administravit, ut Patres Synodi Chartaginensis III. celebratæ illo-

met

met Anno CCCXCVII. Syricium Papam, & Simplicianum. consuluerint in dubia ea Causa, an admittendi essent ad Clericalem Ordinem illi, qui Baptismum a Donatistis susceperant. Addit Tillemontius, etiam Concilium Toletanum nihil decernere voluisse in Causa receptionis Priscilianistarum, antequam intelligeret, quid in hac re sentirent Syricius, & Simplicianus.

Hujus Episcopi tempore delatæ sunt Mediolanum Reliquiæ Sanctorum Martyrum Sisinii, Martyrii, & Alexandri, qui insigni constantia crudelissimam, per vulnera & flammam ab Idololatriis illatam toleraverant mortem in Valle Anauniæ Tridentinæ Diocesis, triennio ante, idest Anno CCCXCVII. Nec sine miraculo Cæci, ad illarum in hanc Urbem adventum oculorum usum recipientis peracta est hæc Translatio. Eas ad Simplicianum Episcopum dono misit Sanctus Vigilus, Tridentinus Antistes. Depositæ fuerunt a Sancto nostro hoc Præsule in Ecclesia, quæ constructa fuisse dicitur a Sancto Ambrosio, & ab ipso dicata Deiparæ Virgini, atque omnibus Sanctis Virginibus, ac subinde Sancti Simpliciani nomen accepit post sepultum in ea Corpus ipsius, qui apud hosce Martyres tumulari voluit, non secus ac Prædecessor suus Ambrosius apud Martyres Protasium atque Gervasium. Patrocinium Sanctorum Sisinii, Martyrii, & Alexandri, magna Officium parte in memorata Ecclesia quiescentium, experti sunt Seculo XII. Mediolanenses Cives; cum enim committeretur prælium contra Federicum Ænobarbum, visæ sunt evolare ex eorum Tumulo tres columbæ, atque in vertice Carroci consistere. Omen itaque victoriæ inde capientes, tanto ardore
in

in hostem irrupere, ut eum prorsus deleverint. Contigit hæc felix pugna die XXIX. Maji, quo horum Martyrum memoria colitur: Quamobrem Civitas nostra diem illum, festum voluit, jussitque ut impostero pia Supplicatio Primorum Urbis, & Artificum sub suis Vexillis ad eorundem Tumulum institueretur, Sigonio in Historia Italiæ, & Puricello in *Monument. Basilicæ Ambrosianæ* id referentibus. Nunc auctoritate Apostolica, Sancto Carolo Borromeo, adnitente sollemnis iste Civitatis cultus redactus est ad postremum mensis Maji Dominicum diem.

Antequam de Sancti Simpliciani obitu differamus, opus esse arbitramur referre, ab hoc Sancto nostro Antistite consecratum fuisse Sanctum Gaudentium, primum Novariæ Episcopum. Præfenserat illud Sanctus Ambrosius; cum enim in occasum declinante jam Sole Novariâ pertransiret, Vercellas petens, repente equus, quo ferebatur, immotus stetit, ultro progredi renuens; intellexitque Ambrosius, velle Deum, ut ad Gaudentium tunc ibi commorantem diverteret. Statim ac illum vidit, in amplexus ruit, atque oculos in ipsum figens prophetico afflatus spiritu dixit: *Tu eris Episcopus, ut video*; Gaudentius verò eodem spiritu actus respondit: *Utique; sed ero sacrandus ab altero*, prædicens proximam Ambrosio mortem, suamque Successori Simpliciano reservatam inaugurationem in Episcopum. Narrat hæc Bollandus in Actis Sanctorum, ad diem XXII. Januarii.

Paucis tantum mensibus supra triennium Mediolanensis Ecclesiæ regimen tenuit Simplicianus, mortuus Anno CCCC., die XV. Augusti, quo antiquitus duplex Missa canebatur, al-

tera de Sancti Simpliciani depositione & Martyrum quos retulimus, altera de Assumptione Beatissimæ Virginis Mariæ, ut constat ex Missali MS.to vetustissimo, apud nos asservato. Postmodum in diem sequentem Sancti Simpliciani Sacra & Officium dilata fuisse, ut integer cultus Assumptionis Cœli Reginae relinqueretur, quemadmodum etiam in præsentia, nostra servat Ecclesia.

Diximus obiisse hunc Sanctum Antistitem nostrum Anno CCCC., contra nonnullos Scriptores, & etiam Catalogos, qui eidem tribuunt octo vel decem annos Sedis; id enim veritati omnino repugnat. Siquidem Concilium Chartaginense IV., vulgò V., Anno CCCCI. celebratum, Legationem ad Anastasium Summum Pontificem, Syricii Successorem, & Venerium Mediolani Episcopum direxit, ut infra videbimus. Imo Pagijs animadvertit, Literas Concilii Toletani I. superius memoratas, quæ datæ sunt III. Idus Septembris Anni CCCC. invenisse Simplicianum jam mortuum mense superiori; quod Patres illi, cùm scriberent, rescire nondum potuerant.

Plura de Sancto Simpliciano ad nos transmisit Majorum Traditio. Primum est, ab ipso delatas fuisse Româ ad Beatum Ambrosium Reliquias Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli. Narrat hoc Landulphus Senior, Seculî XI. Scriptor, Libr. I. Cap. VII., qui subdit, Sanctum Ambrosium studiosè quæsitâ aliorum Apostolorum Reliquias condidisse in Basilica, quam extra Portam Romanam ædificaverat, indito illi nomine *Basilicæ Apostolorum*. Certè Paulinus in ejusdem Vita refert, post inventa Corpora Sanctorum Martyrum Nazarii & Celsi, translatum fuisse a Sancto Ambrosio Corpus Sancti Nazarii

zarii ad Basilicam memoratam, *ubi pridem Sanctorum Apostolorum Reliquiæ summa omnium devotione posita fuerant*. Quæ autem forent istæ Reliquiæ, nec Paulinus, nec Landulphus enunciant. Carolus a Basilica Petri in *Vita Sancti Caroli Borromei* Libr. V. Cap. VI. narrat, in Recognitione Reliquiarum prædictæ Basilicæ non inventa fuisse. Ossa aliqua Apostolorum, sed Brandea & Velamina, quæ tamquam Reliquias Apostolorum a Fidelibus coli Sanctus Carolus voluit, id enim congruit antiquæ disciplinæ, quæ in Romana Ecclesiâ vigeat. Siquidem non aliqua Corporum pars e Tumulo Sanctorum Apostolorum extrahebatur, se Brandea tantum seu Velamina Sanctorum Corporibus superimposita dono mittebantur, ut ex Sanctis Leone & Gregorio Magno Summis Pontificibus constare ait idem a Basilica Petri. Ex immemorabili tamen tempore, & Majorum Traditione, in ea Basilica Fidelium venerationi exponitur quoddam Cranii fragmentum, cute adhuc capillisque hispidis, densis, ac canitie aspersis obtectum, tamquam pars Capitis Principis Apostolorum Petri; idque separatim in Sacrario asservatur.

Secundum est illud, quod Galvaneus Flamma scriptum reliquit, nempe Beatum Simplicianum, statim ac Mediolanensi Ecclesiæ præfectus fuit, congregasse Provinciale Synodum suffraganeorum Antistitem, ipsisque consentientibus statuisse, ut singuli Episcopi suffraganei integræ hebdomadæ spatio Sacra facerent in Ecclesia Sancti Ambrosii, ob reverentiam ejusdem Corporis ibidem jacentis. Itaque ait, unumquemque eorum, Mediolanum proficiscentem pro suis adimplendis vicibus, consedisse in Palatio, tribus ferme millibus

passuum a Romana Urbis nostræ Porta distante & appellato *ad Noctam*, cui adjecta erat Ecclesia Sancti Georgii, cum Turri altissima. Cum autem æs Campanum Ecclesiæ Majoris Mediolani pulsaretur, consensu equo ad Urbem Templumque Sancti Ambrosii equitasse, ut in ejusdem honorem Divinum Sacrificium offerret. Puricellus in *Dissertatione Nazariæ* hoc Simpliciani Institutum longamque consuetudinem pro viribus tueri contendit, plura alia exempla similia tum Ravennæ, tum Romæ, atque Coloniz data, Summis Pontificibus id concedentibus, referens. Nos refragari huic Traditioni nolumus, cum vergat in gloriam Mediolanensis Ecclesiæ, quæ gratum animum erga tantum Doctorem & Patronum suum Ambrosium, continuatâ per plura Secula Sancti Simpliciani institutione proferri non desistit. Attamen approbare minimè possumus quod fidenter Galvaneus nobis obtrudit, videlicet Episcopos ex longinquo advenientes, veluti relegatos extra Urbem per integram hebdomadam in memorato illo Palatio moram traxisse, atque iter trium mille passuum quolibet die conficere debuisse, ut Sacra ad Aram Beati Ambrosii operarentur; censemus enim errasse illum in designando Loco Episcopis constituto. Siquidem in Urbe nostra olim exstabat Ecclesia Sancti Georgii, dicta *ad Noctam*, ob parvam Nucis arborem ibi virentem, nunc autem appellatur *Sancti Georgii ad Putum*, teste Joanne Baptista Castillioneo in Fasciculo Mediolanensium Antiquitatum: Ibi verò in Palatio Archiepiscoporum proximè condito domicilium habuisse Episcopos verisimilius esse quisque fatebitur. Subdit Galvaneus, post longam temporum seriem sædio affectos Suffraganeos Antistites,

tistites, præsertim Augustanum & Curientem, ob itineris molestias, sese redemisse ab hac vexatione, aliquot patrimonialia Ecclesiastica constituentes, quæ Mediolanensi Ecclesiæ dono dedere, ut alii Sacerdotes ad onus hoc ferendum sufficerentur. Fama est, Canonicos Ordinarios munus illud, quod Episcopi detractaverant, obiisse, quousque & ipsi grave reputantes ab Ecclesia sua abscedere, ut per hebdomadam Divina mysteria ante Altare Sancti Ambrosii perficerent, Monachos Sancti Benedicti inducere, ad præstandum quotidie Sacro Corpori cultum, Cœnobio iisdem constructo apud prædictam Basilicam, accedente Petri Archiepiscopi Mediolanensis consensu, & Canonicorum Metropolitanæ Ecclesiæ subscriptionibus Diploma firmantibus.

Tertium est, Sanctam Marcellinam Ambrosii Sororem, sepultam fuisse a Sancto Simpliciano prope Fratris Corpus; appositis ejusdem Tumulo in Epitaphii modum sexdecim carminibus, ab ipso consecris; sed, an verè hunc Præfulem auctorem habuerint, non satis est exploratum, ut etiam adnotant Bollandistæ in Vita Sanctæ Marcellinæ, ad diem XVII. Julii: Præsertim cum nemo hæcenus designare potuerit annum, quo obierit Sancta illa Virgo; quinimo etiam Locus mortis in dubium vocetur. Baronius tradit, Marcellinam Romæ interiisse; Puricellus, alique Mediolanenses Scriptores ejusdem obitum Meliolani contigisse asseverant. Ut istud statuat Puricellus, pro certo refert, Sanctam Marcellinam post Satyri Fratris mortem nunquam Romam repetiisse. Porro id asseri sine teste profitentur Bollandistæ, loco proximè indicato; qui etiam animadvertunt, hoc erui minime

mè posse ex verbis Sancti Ambrosii, quibus innititur Puri-
cellus. Nullus dubio locus est, Sanctam Marcellinam sese
iterum contulisse Romam post adventum Sancti Satyri in
hanc Urbem; ad eam enim scripsit Sanctus Ambrosius quæ-
cumque ipsi acciderant in persecutione Justinæ Augustæ, &
in Inventione Sacrorum Corporum Protasii & Gervasii, quæ
septennio a morte Sancti Satyri contigit. Supervacaneum
autem fuisset, Sororem consciam reddere per Epistolam de
rebus hisce, nisi absens Mediolano fuisset. Num verò de-
nuo e Romana Urbe profecta sit Mediolanum, incertum no-
bis reliquit antiquitas; & Baronius, ut diximus, apertè tra-
dit, mortales prædictæ Virginis exuvias depositas fuisse in
alma Urbe, quamvis non inficietur, ejusdem Corpus postmo-
dum Mediolanum potuisse transferri. Quidquid tamen de hoc
sit, nulla Ecclesiarum nobis invidet pretiosum hunc thesau-
rum.

Quartum est, Ritus & Ordines Ministrorum Ecclesiæ au-
ctos fuisse a Sancto Simpliciano. Landolphus Senior, editus
Tom. IV. *Scripitor. Italiæ*, Galvaneus Flamma, & Fran-
ciscus Castellus Canonicus Ordinarius in suis Miscellaneis MS. tis
additamenta hæc retulere. Nos hæc abstinemus ab iisdem ex-
ponendis; ista enim in Opere, quod paramus de Ritibus
Ambrosianis, fusiùs illustrare conabimur.

Quintò variæ proferuntur Sententiæ de prima institutione
Vitæ Sancti Simpliciani; alii enim eremiticam Regulam eum-
dem amplexum fuisse, ac Monasterium prope Ecclesiam sui
nominis ædificasse tradunt; alii Carmelitano Ordini eum ad-
scribunt; demum nonnulli ipsum inter Canonicos Regulares
San-

Sancti Augustini enumeratum volunt. Hæc omnia cum Bolandistis nos rejicimus, partim quòd nullo antiquo documento fulciantur, partim verò quod omnino erronea sint, ut de Carmelitis, & Augustinianis Canonicis eruditus quisque præfenti ætate satis intelligit.

Obiter saltem innuere necesse est novum decus, quo ornare voluit Sanctum Simplicianum Pater Christianus Lupus celeberrimi in Republica Literaria nominis, *De Origine Augustinensi*. Cap. IX., videlicet obtinuisse hunc *Mediolanensem Antistitem a Syricio, ac Apostolica ejus Sede Vicariam Præfectorum supra omnes Ecclesias Hispanicas, atque Africanas*. Porro ampla hæc Dignitas ignota fuit antiquis omnibus Historiæ nostræ Scriptoribus; eamque somnium existimavit etiam doctissimus Cardinalis Norisius, qui in Dissertatione *de Synodo Quinta*, Cap. X. hæc scribit: *Hujus Dignitatis nullum unquam vestigium vidi, nec Simplicianus eas regionis visitavit, nec Synodos indicebat*: Allatis autem exemplis plurium Apostolicæ Sedis Vicariorum, qui hæc munera exercebant, fictitiam prorsus esse ait hanc Metropolitæ Mediolanensis potestatem.

Aliquid referendum hic esset de Sancti hujus nostri Antistitis doctrina; satis tamen esse ducimus, habuisse illum æstimatores laudatoresque duos eos Doctores eximios Ambrosium & Augustinum, Ecclesiæ universæ lumina; præsertim cum hic postremus Epistolam ad eundem direxerit, in qua deprecabatur Simplicianum, ut *non solum curam legentis impenderet, sed etiam censuram corrigentis assumeret* circa Libros a se confectos, quos ad ipsum miserat. Extat hæc Epistola

stola inter alias Sancti Augustini, edita sub num. XXXVII. Tom. II. Editionis Antuerpiensis Anni MDCC., quam Maurini Monachi scriptam circa Annum CCCXCVII. adnotant in margine.

De Sancto Simpliciano cecinit Ennodius.

*Ambrosius linguens viduatæ munia plebis ,
Transtulit ad curam Simpliciane tuam .
Successoris opes , spoliati viscera regni ,
Creverunt merito temporis alterius .
At velut annosam zefiris parcentibus ornum ,
Ne metuat bellum , longa quies solidas .
Tyro tamen felix cana ad rudimenta vocatus ,
Non flexit priscum degenerans apicem .
Nil timuit gelidis anima fervente medullis
Pontificis virtus , flores habet senium ;
Æquora qui tecto pressit terrena parenti
Moribus & cultu sidera cum tetigit .*

SANCTUS VENERIUS.

Ancto Simpliciano, quem diximus obiisse Anno CCCC. mense Augusto, Successor datus est Sanctus Venerius. Fuerat iste Diaconus sub Sancto Ambrosio, & præsens adstiterat eidem morienti, cum verba illa jam relata proferret in commendationem Simpliciani: *Senex, sed bonus*. Quàm castus moribus foret Venerius, compertum facit Ennodius, inquires:

*Forma pudicitiae juvenis sectanda Veneri,
Venit nominibus nil famulata suis &c.*

Præclarum autem testimonium sanctimoniae & famæ hujus Episcopi est Concilium Chartaginense, sub Aurelio Episcopo Anno CDI. celebratum, in quo decretum est de Legatione mittenda Romam ad Anastasium Summum Pontificem, atque Mediolanum ad Venerium ejus Sedis Episcopum, ut Africanæ Ecclesiæ, Sacris Ministris maximè indigenti consulerent. Assert Baronijs Orationem Aurelij ad Patres Chartaginenses habitam, ex qua colligitur, quantâ penuriâ tunc Clericorum laboraret Ecclesia Africana. Fusiùs de hac Synodo disserit Cardinalis Norisius, loco superius laudato; atque ibidem innuit aliam Synodum Mediolanensem, in qua vetitum fuit, ne Donatistæ ad Catholicam unitatem conversi, Sacris Ordinibus insignirentur; quæ Lex, ob Diaconorum penuriam,

nuriam, ab Afris observari non poterat. Sed Acta hujus Mediolanensis Synodi profus periere. Ob hanc causam favit Afrorum Prasulum votis Sanctus Venerius, Paulinum, Vitæ Sancti Ambrosii Scriptorem illuc mittens; qui egregiam operam præstitit illi Ecclesiæ, cum primus omnium adversus Cœlestium, Pelagianæ hæresis præconem decertaverit, quem admodum ex Synodo Chartaginensi, habita Anno CDXII. adnotat Baronius.

Sanctus Anastasius Romanus Pontifex eundem Venerium adscivit sibi adiutorem ad eliminandam translationem Operum Origenis, a Rufino Aquilejensi peractam, ut constat ex *Apologia* Sancti Hieronymi contra Rufinum Libr. II. num. VI. Scripsit quoque ad Venerium Epistolam idem Anastasius Pontifex Maximus; ea tamen perijt, Testibus Bollandianis Patribus in ejusdem Vita, ad diem IV Maji. Alteram dedit Venerius ad Sanctum Paulinum, Nolanum Episcopum, de Ordinatione sua, ut patet ex alia, quæ est XVI. ejusdem Paulini.

Plurimum etiam operis impendit Antistes hic noster, unâ cum Innocentio I. Anastasii Successore, ut Sanctus Joannes Chrysostomus in exilium actus, ad Sedem suam Constantinopolitanam remitteretur; ipse verò Chrysostomus græcè Literas ad eundem dedit, in quibus ei gratias reddit pro sedulo ac diuturno in sui ipsius Causa studio impenso. Has Literas latine redditas primus edidit Baronius ad Annum CDV.; nos tamen ex postrema Parisiensi Editione, peracta Anno MDCCXXI. easdem, positas sub num. CLXXXII. Tom. II. Operum memorati Sancti Doctoris, ad Lectorum commodum hoc loco subjicimus.

Vc-

Venerio Episcopo Mediolanensi. (a)

„ **O**Mnes quidem fortitudinem vestram ac fiduciam, & pro
„ veritate loquendi libertatem etiam antea noverant;
„ sed accuratius fraternum vestrum amorem, caritatem, reli-
„ gionem, commiserationem, sollicitudinem Ecclesiarum hoc
„ tempore indicavit. Nam gubernatorem quoque maris tem-
„ pestas praesertim indicat, & optimum Medicum graves
„ corporum morbi; sic & illum, qui religiosè vitam suam
„ traducere studuit, ac multa praeditus est fortitudine, tem-
„ porum difficultates ostendunt. Quod vobis etiam contigit,
„ & quantum in vobis fuit, omnia bene successerunt, neque
„ ulla pars officii vestri desiderata est. Sed quoniam illi, qui
„ turbas excitarunt & excitant, eò dementiae sunt progressi,
„ ut non modò priora gessisse illos non pudeat, sed illis
„ etiam graviora patrare contendant, omnes vos simul co-
„ hortor, ut fortissimam alacritatem animi adhibeatis, neque
„ de tanto studio quidquam remittatis, sed illud amplius
„ etiam augeatis, licet innumeræ difficultates occurrant: Qui
„ enim pluribus cum sudoribus ac laboribus magnum ali-
„ quod ac generosum facinus ediderit, uberiores illis, qui
„ facile ac nullo negotio idipsum gesserint, mercedem acci-
„ piet. Siquidem *unusquisque*, inquit Beatus Paulus, *proprium*
„ *mercedem accipiet, secundum proprium laborem* (b). Ne-

O 2

igi-

(a) *Data est hæc Epistola Anno CDVI. quemadmodum Maurini Monachi
adnotavere in Parisensi Editione.*

(b) *1. ad Corinb. III. v. 8.*

„ igitur idcirco animam despondeatis , quòd multi vobis fue-
„ rint exantlandi labores ; sed hoc ipsum magis vos exci-
„ tet ; quantò enim major afflictionum sit accessio , tantò
„ magis augmentur coronæ , ac multiplicantur ea præmia ,
„ quæ vobis pro his præclaris certaminibus reconduntur .

Administratâ ferme per octennium suâ Ecclesiâ obiit San-
ctus Venerius Anno CDVIII. , IV. Nonas Maji , ut vult
Papebrochius ex Catalogo , quem illustrat , & cui nos etiam
adhæremus ; quamvis Henschenius ejusdem Præfulis vitam ad
sequentem annum protrahat . In Ambrosiana Ecclesiâ celebra-
batur olim Sancti Venerii Officium die VI. Maji ; qua de
causa , ignoramus . Sanctus Carolus Borromeus ei suum diem ,
nempe IV. mensis Maji restitui jussit , quemadmodum adno-
tavit Papebrochius in Exegesi sæpius laudata .

Convocatam fuisse Mediolani Synodum a Sancto Vene-
rio contra Origenitas refert Ughellus ; sed nihil de hac le-
gimus apud Labbeum , silentque omnino Bollandistæ in *Actis
Sanctorum* , ad diem memoratum . Itaque hujus rei fides pe-
nes ipsum relinquitur .

Sepultus est in Basilica Apostolorum ; ejusque Sacrum
Corpus solemnî Translatione collocavit Sanctus Carolus sub
Ara Maxima ejusdem Ecclesiæ Anno MDLXXIX. . Erravit
Ughellus in describendo Titulo prædictæ Basilicæ , eam vo-
cans *Ecclesiam Sanctorum Nazarii & Celsi* ; cùm Traditio
constans sit , Sancti Celsi Corpus in Æde suo nomini Sacra
usque ad præsentem diem remansisse .

SANCTUS MAROLUS.

D Mediolanensem regendam Ecclesiam delectus est Sanctus Marolus, defuncto Venerio. Primam lucem in Syria viderat, Teste Ennodio, qui in ejusdem laudem Epigramma composuit, his carminibus conceptum:

*Marolus extrema potator Tygridis unda,
Qui jubar in madidis viderat hospitii;
Quem labor in proprio Syriæ solidaverat axe,
Orditur Vatem dotibus innumeris &c.*

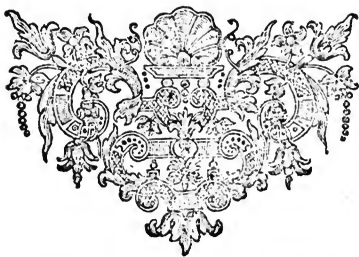
Missum fuisse ab Innocentio I., cui familiarissimus erat, ad hanc Metropolim Episcopum, legitur in Libro inscripto: *Successores Sancti Barnabæ*; verùm de hac missione silent monumenta antiqua, nec quidquam enunciat Henschenius, qui ejusdem Vitam inseruit *Actis Sanctorum*, ad diem XXIII. Aprilis. Eximiâ sanctimonie laude floruisse, dubitare non possumus, cum Sanctus Ennodius in memorato Epigrammate hæc scribat:

*Pervigil, intentus, jejunos, providus, ardens,
Quod morem tenuit, sat fuit officio.*

Quot annos vitæ exegerit in administranda Mediolanensi Eccle-

Ecclesia, variè numerant Scriptores, alii enim IX. annos, alii XIII. aut XIV. Sedis illi attribuunt. Communior tamen sententia, quam antiquis Catalogis fretus Papebrochius in Exegesi amplexus est, XV. eidem annos Sedis adscribit.

Mors hujus Sancti Præfulis assignatur Anno CDXXIII. Sepultus & ipse fuit in Basilica Apostolorum, nunc Nazariana: Ejus autem Festum in Ecclesia Ambrosiana die ipso agitur, quo decessit, nempe IX. Calendas Maji.

SANCTUS MARTINIANUS.

Igitur Episcopatum Mediolanensem, post Sanctum Marolum, Sanctus Martinianus, (quem *Maternianum* etiam appellatum tradit Baronius in *Notis ad Martyrologium*) Anno CDXXIII. De ejusdem Familia loquens Petrus Paulus Bosca in *Martyrologio Mediolanensi* ad diem II. Januarii, ait, illum ab aliquibus crediti profuxisse ex stirpe Sancti Materni, a qua postmodum Nepotes vocati sint *Materniani*, seu etiam *Matrignani*; ipse verò in eam opinionem propender, fuisse hanc Familiam Maternam, quæ nunc dicitur *de Madernis*. Porro etymologiæ istæ genealogicæ in præsentia, tamquam futes rejiuntur; Familiarum enim, quæ nunc vigent, origo multò est recentior. Certè hunc Sanctum Episcopum, *Martinianum* fuisse nomine docet Sanctus Ennodius, ætate eidem proximus, qui condito Epigrammate ipsum laudavit. Hujus autem testimonio facile asserere possumus, esse inter Cives Mediolanenses connumerandum; quos enim aliena tellus nobis Episcopos dedit, Ennodius declarat.

In memorato Epigrammate innuit Sacer hic Poëta, restaurata fuisse ab eo duo Tempia, iisque lucem, qua carebant, additam esse, hoc Distico:

Post,

*Post, geminas Sanctis construxit mundior Aedes,
Lumine quas clauso iussit habere diem.*

Sed quænam fuerint Sacræ istæ Aedes, divinare non possumus.

Joseph Ripamontius duo emendare conatus est menda, quæ in Lectionem Breviarii Ambrosiani irrepsertant. Primum est, missum fuisse a Martiniano Librum, a se conscriptum, contra Nestorianos, ad Honorium & Theodosium Augustos, cùm Honorius jam decessisset, antequam Nestorii Hæresis oriretur: Error iste sublatus jam fuit; loco enim Honorii substitutus legitur Valentinianus III., qui tunc præerat Occidenti. Alterum est, administratam fuisse a Martiniano hanc Ecclesiam per tres annos; cùm certum sit, vixisse hunc Episcopum etiam post Synodum Ephesinam, celebratam Anno CDXXXI. Siquidem Nestoriani in altera Synodo ab ipsis coacta contra OEumenicum Concilium, Martinum Mediolanensem Antistitem, qui alius esse non potest quàm Martinianus, tamquam, hæresis suæ fautorem falsò nominavere, eum appellantes *Sanctissimum, Dicoque carissimum Mediolanensem Episcopum*. Atque hinc alter emendandus est error, qui in Tabula Archiepiscoporum Mediolanensium, a Galefinio confectâ occurrit; ibidem enim legitur: *Sanctus Martinianus, de quo in Concilio OEumenici Eph-esini Acta relatum est: Sanctissimus Dicoque carissimus Episcopus*; non enim OEumenicum Concilium, sed Conciliabulum Nestorianorum hæc verba dictavit, ut optime animadvertunt Puricellus in *Dissertatione Nazariana* Cap. LXIII., & Ri-

& Ripamontius laudatus: Curabant nempe Hæretici, quemlibet celebrium Italarum Antistitum, tamquam improbi eorum dogmatis fautorem in scenam trahere ac venditare, ut auctoritatem pertinaciæ suæ facerent, atque Hæresim confirmarent. Carpit postremò Ripamontius Lektionem Breviarii nostri, eò quòd in ea legantur hæc verba: *Vir fuit puræ castissimæque mente* &c., *cujus imaginem vultu angelico præferulit*; ait enim, probari hoc non posse, cum nulla extet ejusdem effigies, & difficile sit credere, Traditionem de lineamenti Martiniani vultûs per tot sæcula perdurasse. Attamen subscribere nolumus huic Ripamontii censuræ, cum habeamus Sanctum Ennodium Testem, qui loqui potuit cum Viris Sancto Martiniano coævīs, & hæc in suo Epigrammate scripta reliquit:

*Mens nivei lactis, species manifesta columbæ,
Astutiâ serpens, Martiniane vale.*

Quamobrem non sunt damnanda Lektionis nostræ verba, quibus *speciem columbæ*, quæ certè in vultu elucere debebat, nobiliore titulo *angelicam* vocavit.

Obiit Sanctus hic Præsul circa Annum CDXXXV., juxta calculum Papebrochii, post annos ferme trefdecim Episcopus. Puricellus censuit, illum vita decessisse die 11. Januarii, quo etiam in præsentia colitur. Sed in antiquo Papebrochii Catalogo Sancti Martiniani mors adnotatur IV. Calendas Januarii; cùmque ea dies Octavis Natalitiæ Solemnitatis dicata sit, statuta est cultui hujus Sancti Episcopi dies XI. sequentis Anni.

Sepultus est in Basilica Sancti Stephani, quam aliqui censent, fuisse ab ipso constructam. Sacrum ejus Corpus solenni supplicatione Cardinalis Federicus Borromeus transtulit in Concilio Provinciali VII., Anno MDCIX., atque sub Ara Maxima Basilicæ prædictæ, cum aliis Sanctorum Reliquiis deposuit.

SANCTUS CLICERIUS.

IN locum Sancti Martiniani suffectus est Sanctus Clicerius, nobilis Mediolanensis Civis Anno CDXXXV. teste Papebrochio, seu sub initium sequentis, cum antiquus Catalogus ab aliquo Amanuensi valdè fuerit perturbatus, ut fatetur ipse Papebrochius. De Actis ejusdem in Ecclesia Mediolanensi nihil nobis offerunt antiqua monumenta, præter illud, quod scriptum reliquit in suo Epigrammate Ennodius, nempe fuisse integerrimis moribus, ac prætulisse virgineum vultum, indicem interni candoris, ardentisque in Deum & proximum caritatis. Ita enim exorditur Epigramma, in Clicerii laudem contextum :

*Suffusus minio, perque optima fæta rubescens,
Virginæ vultus Clicerius sequitur.*

Puram sanguineo maculat dum rore figuram,

Pilæ genas facies simpliciter placuit.

Candentem crocea gestans aspergine frontem,

Leta verecundis tinxerat ora notis &c.

Ughellus tradit, sedisse Clicerium in Ephesino Concilio OEcumenico, tamquam Martiniani Legatum; in Actis tamen illius Synodi, relatis a Labbeo, nullus subscriptus legitur Clicerius.

Etiam hujus Sancti Antistitis annos Sedis diversimode

merant Scriptores ; alii enim tempus Episcopatus ad annos octodecim, alii ad vigintiquatuor protrahunt. Breviarii nostri Lectio tantum octo designat ; atque hanc opinionem in *Dissertat. Nazarian.* Cap. LXIII. amplectitur Puricellus , & ex eodem Ughellus . Papebrochius vix quatuor illi attribuit , si quos Sedis annos Lazaro successorì servare velimus . Itaque eundem e vivis ereptum verisimilius censet Anno CDXXXVIII. ; Optimè tamen posuit vocem illam *vix* , cum revera , statuta Electione Clicerii sub initium Anni CDXXXVI. , ejusque morte affixa Anno CDXXXVIII. , nonnisi tres anni , & etiam incompleti , in exiguo hoc temporis spatio comprehendì possint . Porro brevis iste annorum numerus indicari videtur a memorato Sancti Ennodii Epigrammate , cui utpote ætate proximo potior habenda est fides : Is autem juxta lectionem Puricelli loco laudato , pag. 378. hæc scribit :

Hunc habet & populus parvo vix tempore felix .

Sepultus est in Basilica Apostolorum , ejusque festiva memoria in Ambrosiana Ecclesia recolitur XII. Calendas Octobris , quo die e vivis traditur excessisse .

SANCTUS LAZARUS.

Ortuo Clicerio, nonnulli ex nostris Scrip-
toribus vacationem Sedis per plures annos
interponunt. Nos antiquos Catalogos con-
sultentes, nullam hoc loco Episcopatus la-
cunam agnoscimus, nec admittere possu-
mus, ut infra videbimus; quare fidenter
asserimus, Sanctum Lazarum eodem Anno CDXXXVIII.
Clicerio successisse.

Fuisse illum hujus Metropolis Civem ferme omnes Scrip-
tores tradunt. A Sancto Clicerio dicitur ordinatus Presby-
ter, & in Lectione Breviarii nostri *Primicerius* appellatur.
Vox tamen ista intelligi nequit de illa Dignitate, quæ nunc
viget in Templo Maximo; ea enim multò serius inducta
est in Metropolitanam Basilicam, Anno videlicet MCDXLI.,
ut constat ex publico Documento, typis vulgato in *Differ-
tatione ad vindicandam veritatem* &c., superiùs jam memo-
rata. Itaque, si verè titulum hunc gessit Sanctus Lazarus,
dicendum est, ei obvenisse juxta morem temporum antiquo-
rum, quibus primi ex Presbyteris, Notariis, & Lectori-
bus, *Primicerii* vocabantur. De his agit Ludovicus Thomaf-
sinus de *antiqu. & nov. Eccles. disciplina* Tom. I. Libr. II.
Cap. CIII. In Ambrosiana Ecclesia, altera erat Dignitas,
Primicerius nempe *Cleri*, qui extra Templum Majus in uni-
versos Clericos jus exercebat. Verùm an ævo Sancti La-
zari instituta hæc jam foret, incertum est. Seculo certè
XI.

XI. vigeat, prout vetusta Documenta testantur: Ea verò, ut jam diximus, Metropolitane Basilicæ accessit Seculo XV.

Institutores fuisse Sanctum Lazarum Triduanarum Rogationum in Urbe Mediolanensi, idque ante Sanctum Mammercum Viennensem in Gallia Episcopum, Scriptores nostri unanimes asserunt, quibus calculum suum adjecit Godefridus Henschenius in *Actis Sanctorum* Bollandi, ad diem XI. Februarii: describens namque Sancti Lazari Vitam, integrum Paragraphum hoc Titulo impressit: *Litanis Triduanæ, a Sancto Lazaro institutæ*; ac tandem concludit: *Neque famam eam cum Ripamontio sequimur* (quod scilicet Sanctus Lazarus exemplum sumpserit a Sancto Mammerco, cum Præsul hic noster jam obiisset vigintiquinque annis antequam Sanctus Mammercus in Episcopum Viennensem eligeretur) *quam plures amplectuntur, sed quam, re accurate examinata, ratio cogit amplecti*. Et sanè, si hanc consulamus, conditio illorum temporum a Sanctissimo Viro & Antistite Lazaro exigebat, ut sollicitas publicas preces institueret, cum imminens esset Italicis Provinciis, exciso jam Illyrico, Attila Rex Hunnorum; atque in hunc prorsus finem a Sancto Lazaro fuisse indictas Triduanas Rogationes, dilucidè nos docent preces ipsæ, quibus in istum usque diem utitur Ambrosiana Ecclesia, quæque diriguntur ad Divinam conspescendam iram lacrymis jejuniisque, ne appropinquare sineret mœnibus nostris ferale barbari hostis flagellum; sed potius miserationem ac clementiam suam respiciens Dominus excubatores Angelos in Portis collocaret, Divina benignitate paratos repellendis infidelibus copiis, divitem hujus Regionis prædam

dam inhiantibus: Ita enim in Sacris Codicibus jacent: *Pone in muris & portis ejus Angelorum custodiam, salutis ancilia, munitionem omnium Sanctorum tuorum &c.* Non eadem Sancto Mammerco occasio obtigit Rogationes suas indicendi, cum non Barbarorum metu, sed cervorum luporumque incursionibus, terræmotibus, ac flammis etiam cœlitus demissis Viennensis Urbs miserè obrueretur. Sed de his plura offeret Lectori peculiaris Dissertatio, in Historia Literario-typographica Mediolanensi, sub Anno MCDXCIV. pag. CCCLXXXII., a nobis vulgata Mediolani Anno MDCCXLV.

Traditur etiam, ab hoc Sancto Antistite constructum fuisse in hac Metropoli Cœnobium, pro recipiendis ibidem Alumnis Sancti Augustini. Ripamontius ex Libro inscripto *Successores Sancti Barnabæ* rem hanc ita refert: *Lazarus non modò Cereemoniarum instaurator fuit, sed Magister quoque superioris disciplinæ, & Ordinis Augustiniani Conditor prope alter. Primum quidem Aedes illis attribuit, quas psalmodiâ ceteroque cultu frequentarent, deinde Domicilium constituit, ut in unam congregati Sedem agerent, ubi nunc Virginis Coronatæ vetustissima stat Aëdes.* Eadem e Ripamontio excrispit Ughellus: Verùm de re tam antiqua tanque fidenter narrata, sincera monumenta & veterum Scriptorum testimonia desiderantur.

Quæstio agitur non modica inter Mediolanenses Historicos, quo anno Sedem hanc inierit Sanctus Lazarus; cum enim Tabula Archiepiscoporum nostrorum a Galefinio confecta, diu vacasse Ecclesiam asserat, & Bossius per annos XI. vacuam fuisse Mediolani Sedem tradat, Puricellus colligit in

Differat. Nazarian. Cap. LXIV., debuisse creari Sanctum Lazarum Mediolani Episcopum circa Annum CDL., ac superesse in vivis usque ad Annum LXI.. Papebrochius tamen optimè animadvertit in sua Exegesi, non posse pretendi vitam Sancti Lazari, ultra Annum CDLI., cum eo Anno Concilium celebraverit Mediolani Sanctus Eusebius, ejusdem Successor, & sequente anno Epistolam dederit ad Sanctum Leonem Summum Pontificem: Proinde, cum apud omnes constet, Sanctum Lazarum annos XI. in Episcopatu exegisse, nullum vacationis tempus assignari potest inter Clicerium, & Lazarum, cum mortuus dici debeat Lazarus ante Annum CDLI.. Itaque ut chronologiam hanc emendet, mortis ejusdem annum statuit anno CDXLIX.. Atque hanc sententiam amplexi sunt Puricellus (quamvis differat hujus Antistitis obitum ad Annum sequentem) & postmodum Henschennius ad diem XI. Februarii; cum certissimum testimonium suppetat Concilii Provincialis, & Epistolæ Synodicæ, ad Sanctum Leonem missæ ab Eusebio Successore. Hinc verò Lectionem Breviarii nostri, festo Sancti Lazari die recitandam, parùm accurate fuisse a Ripamontio ejusdem Auctore digestam conjicimus, cum ita exordiatur: *Vasibat savissimè Italiani Attila &c.*; quo enim tempore in Italiani Attila irrupit, non Sanctus Lazarus, sed Eusebius Ecclesiæ Mediolanensi administrandæ jam præerat, Anno nempe CDLII., ut omnibus est compertum.

Dies quoque mortis Sancti Lazari non ea est, quam ejusdem Officio celebrando assignavit Ecclesia Ambrosiana, idest XI. Februarii; obiit enim Antistes iste Pridie Idus

Mar-

Martii: Sed cùm id tempus in Quadragesimam sæpissime cadat, præviè, juxta morem suum, memoriam hujus Sancti Episcopi colendam instituit.

Sepultus est in Basilica Nazariana, ubi nunc jacet; inque ejus laudem sequens Epigramma reliquit Ennodius:

*Lazarus ut diri premeret pede culmina Mundi,
Vocibus accitus frux venit in medium.
Quem frons lata parùm vitiis depinxerat hostem,
Multantem culpas luminibus tacitis.
Respicens lapsus deterfit nubila vitæ;
Curam sæpe dedit vulneris obsequio.
Non latuit, testis facinus qui gessit in antris,
Absens criminibus tortor ubique fuit.
Innocuis placida vernabat luce serenus,
Cui speculum noxis injiciens faciem.*

SANCTUS EUSEBIUS.

Post Sanctum Lazarum Episcopalem hanc Sedem conscendit Sanctus Eusebius anno eodem, ut verisimilius videtur, quo ille decesserat. Natione Mediolanensem faciunt, & Paganicæ seu Paganæ Familiæ adscriptum tradidere Ferrarius, Ughellus, alique. Lectio etiam, quæ adhuc in Breviario nostro extat, ita incipit: *Eusebius Mediolani natus* &c.. Id tamen apertissimo testimonio suo falsi arguit Sanctus Ennodius, iis temporibus proximus, qui in Epigrammate, ab ipso Ughello, hac in re minimè excusando, post Sancti Eusebii Vitam relato, ita carmen suum exorditur:

*Eusebius Ligurum successit finibus hospes,
Ignotæ trallus gentis amicitia.
Grajus erat, solito Titan quò respicit ortu,
Flammigero lymphas vertice decuens &c.*

Diaconi Officium in Ecclesia Mediolanensi gessisse Eusebium, Historiæ nostræ testantur; quinimo addunt, cum semel ad Altare ministraret, dilapsum ipsi e manu crystallinum Calicem atque in fragmenta redactum, imploratâ ope Sancti Martyris Laurentii, integrum ab ipso fuisse receptum; qua de causa Sanctum Laurentium in peculiarem Patronum sibi delegit. Bollandiæ controversiam de hoc miraculo minimè

nimè movent in Vita ejusdem, ad diem XII. Augusti : Tantùm mirantur, de hoc insigni prodigio nihil enunciasse in suis carminibus Sanctum Ennodium : Hoc tamen parùm evincit, cùm Ennodius ejusdem virtutes solùm attigerit, nec ad peculiare Eusebii res gestas describendas descenderit. Præterea, illud distinctim retulit Gregorius Turonensis Libr. I. *de gloria Martyrum*, Cap. XLVI., subjungens, in perennem ejusdem memoriam ab Antistite nostro (Lazaro) institutam fuisse novam Solemnitatem annuam, ad vividius excitandam fovendamque Civium erga hunc Sanctum Martyrem religionem.

Inter cetera illustria ab hoc nostro Præsule acta, recensetur Concilium Provinciale Mediolanense, jussu Sancti Leonis Pontificis Maximi coactum Anno CDLI.; id enim constat ex Epistola Synodica, ad eundem Sanctum Leonem missa anno sequente, quæ recitatur a Baronio, & legitur in Labbeo, subscripta a viginti Episcopis Provincialibus, inter quos Episcopus Ticinensis, Augustanus, Curienfis, Taurinensis, Comensis, & Genuensis, qui nunc Metropolitano Mediolanensi non parent. In eo damnata est omnium suffragiis Hæresis Eutychiana; inde verò Summus Pontifex Legatos Chalcedonem misit, qui Occidentalium Episcoporum sententias referrent, ut moris erat, in Concilio OEcumenico. Horum unus fuit Senator, Presbyter Mediolanensis, de quo mentionem agit in suis Literis idem Eusebius.

Narratur in ejusdem Vita, ad diem memorarum *in Aliis Sanctorum* descripta, fuisse a Sancto Eusebio restaurata Tempia Mediolani, quæ Gothi vastaverant; præsertim.

verò illud Sanctæ Theclæ, quod incendio perierat, ut restantur sequentia carmina, ad Posterios transmissa a Petro Paulo Bosca in *Martyrologio Mediolanensi*, quæ olim in eadem Ecclesia sculpta legebantur :

*Prisca rediivis consurgunt cu'mina Templis ,
In formam redire suam quæ flamma vorarat ;
Reddidit hæc votis Christi qui Tempia novavit ,
Eusebii meritis noxia flamma perit .*

Addit Castillionæus Fascicul. VII., Part. I., etiam mœnia & portas Urbis fuisse ab hoc Sancto Antistite resectas ; sed de hac re apud ipsum sit fides . Ughellus refert , combustos Divini Officii Codices , fuisse ab Eusebio restitutos ; eos fortasse , qui in Sanctæ Theclæ Basilica servabantur ; idemque tradit Lectio Breviarii Ambrosiani, addens insuper , institutum ab ipso fuisse , ut Dedicationis Ecclesiæ Majoris Officium & Sacra tertio Dominico die Octobris in singulos annos solemnî ritu celebrarentur ; idque hætenus perseverat . Sacris etiam Ritibus Ecclesiam nostram fuisse ab eodem exornatam memorata Lectio testatur : Sed quinam sint isti Ritus , nemo hucusque nos docuit . Quamobrem verisimilius esse putamus asserere , antiquam Cleri disciplinam & Ritus , qui Barbaris imperantibus non parùm exciderant , sub Eusebio revivisse .

Ughellus tradit , Sanctum Eusebium interfuisse Synodo Romanæ , ab Hilario Pontifice Maximo , quem ipse per errorem *Hilarium* nominat , Anno CDLXV. convocatæ . Sanè
in

in eo Concilio, ad quod convenere quadraginta octo Episcopi, legitur in Labbeo adnotatum: *Mediolanensis Provinciae*, sed suppresso Antistitis nomine, duobus S. S. tantum designaro. Verum, si dicamus cum Papebrochio, Tillemontio, & Joanne Baptista Solerio in Sancti Eusebii Vita, ad diem prædictum, obiisse ipsum Anno CDLXV., die VI. seu VIII. Augusti, interesse certè non potuit huic Concilio, quod celebratum quidem est eodem anno, sed ad XV. Calendas Decembris. Potro summam concordiam antiquorum Codicum seu Catalogorum, decem & septem anni Sedis Eusebio tribuuntur; qui si ab Anno CDXLIX. desumantur, in hunc annum desinunt.

Sepultus est ad Sanctum Laurentium; ejusque solemnem memoriam agit pridie Idus Augusti Ecclesia Ambrosiana.

SANCTUS GERONTIUS.

Ublato Sancto Eusebio, Sedem Mediolanensem obtinuit Sanctus Geruntius. Traditur hic, prodiisse e Familia a Basilica Petri, sive Burra, ut alii opinantur, teste Ughello. Carolus a Basilica Petri, Novariensis Episcopus Libr. II. *Novaria Sacra*, candidè fatetur, se non agnoscere in Genealogicis Tabulis hunc Sanctum Episcopum, tamquam e stirpe sua enatum; quinimo rejicit famam, quæ invaluit, nempe originem hujus cognominis emanasse a quodam Nobili Viro, qui arcem domumque suam obtulerit, ut Basilica conderetur, Sancto Petro Apostolorum Principi sacra, atque ideo cognomen accepisse a Basilica Petri, sicuti etiam tradidit Ripamontius Decad. I. *Histor. Ecclesiast. Mediolan.* Libr. II. ex vulgi opinione.

Nihil in monumentis nostris relatum legimus de rebus gestis hujus Sancti Antistitis. Supereſt tantummodo Epigramma, in ejus laudem contextum a Sancto Ennodio Ticinensi, qui virtutem ejusdem innuit, ita illud claudens:

Ocia non passus, virtutibus ueheris.

Ex ejusdem autem initio colligere possumus, contigisse Geruntio, quod de Sancto Simpliciano narrat Paulinus, videlicet, cum morti proximus esset Eusebius, & a Clericis ad-

adstantibus ageretur de Successore eligendo, collaudatum fuisse Geruntium; ita enim exorditur:

Ecclesie postquam parva est tibi Sella, Geranti,

Funera Decessor non timuit moriens.

Te reparante redit, patitur fors pallida lethum;

Vixit post obitum Discipuli pretio.

Breviarii nostri Lectio, hæc de Sancto Geruntio recitat: *Geruntii maximæ virtutes cum exemplis modisque aliis, tum præcipue claruere propter Barbarorum violentiam, qui sub Odoacre Rege Italiam ingressi, miserrime sævissimeque depopulabantur &c.* Porro ista componi non possunt cum ætate Sancti Geruntii, etiam in eorum sententia, qui asserunt, initam ab ipso fuisse Mediolanensem Sedem Anno CDLXVI., atque eidem præfuisse per VII. annos; multò enim seriùs Odoacer in Italiam irrupit, Anno scilicet CDLXXVI., quo Augustulum, postremum in Occidente Cæsarem, ab Imperio deposuit, atque in exilium amandavit. Chronologia, quam nos cum Papebrochio sequimur, initium Sedis Geruntii figit Anno CDLXV., & mortem assignat Anno CDLXX., post quinque incompletos Episcopatus annos; adeòque omnino falsum est, illum sub Odoacre vixisse.

Tumulum habuit in Sancti Simpliciani Basilica, ad quam Sanctorum Maroli, Clicerii, & Lazari Reliquias transtulisse adnotavit Ughellus, sed citra verum; cum tres illi Mediolanenses Episcopi, ut vidimus, sepulti adhuc jaceant in Basilica Apostolorum. In eundem autem errorem lapsus est Ripa-

Ripamontius, ut animadvertunt Bollandistæ ad diem V. Maji, quo obiit, & colitur etiam in præsentiarum ab Ecclesia Ambrosiana Sanctus Geruntius; idque manifestius constat ex Translatione solemnī, a Sancto Carolo Borromeo peracta Sacrorum Corporum, in Basilica Sancti Simpliciani jacentium, scilicet Sanctorum Simpliciani, Benigni, Geruntii, & Ampellii. Congruentiùs loquitur Liber inscriptus *Succesores Sancti Barnabæ*, in quo legitur, curasse Geruntium, ut Sanctorum ejusmodi Episcoporum Corpora decentiori loco in Basilica Romana reponerentur.

SANCTUS BENIGNUS.

Odem anno quo ad Deum migravit Sanctus Geruntius, promotus est ad Sedem Mediolanensem Sanctus Benignus, Anno scilicet CDLXX. . Lis magna orta est Seculo superiore, nempe XVII., e qua Familia prodierat Sanctus iste Antistes, *Bentiis*, & *Bossis* suum esse alternatim afferentibus. Romam delata est controversia; cùmque Proceres de Bossis exhibuissent Sigillum Familiae suae, quod inventum fuerat in recognitione Sacri Corporis, a Sancto Carolo Borromeo peractâ Anno MDLXXXII., adjudicata est Causa in eorumdem favorem. Imo Urbanus VIII. Pontifex Maximus plenariae Indulgentiae munus concessit omnibus Bossiae Familiae, ubicumque degerent, ac sese Divinis Sacramentis munirent perpetuò acquirendae, in Festo ejusdem Sancti Episcopi die, ut Bosca in *Martyrologio Mediolanensi* testatur, ad diem XX. Novembris. Nos in tactum hoc decus nobilissimae huic Familiae relinquimus; sed Sanctum Benignum absque ullo cognomine referimus, cùm ex plurimis Documentis antiquis, & Virorum doctrinâ insignium testimonio sciamus, occupantibus Italiam Gothis & Langobardis, oblitterata prorsus fuisse Familiarum cognomina, nec reviviscere coepisse in hac Provincia, nisi circiter XI. Seculum.

Inter cetera, quae in hac Ecclesia praecclare gessit Sanctus Benignus, illud recensetur, quòd Tempia Mediolani diruta aut combusta, in vastatione Odoacri Herulorum Regis, re-

R

stituen-

stituenta curaverit. Ex Libro inscripto *Successores Sancti Barnabæ* discimus quoque, hujus Antistitis tempore inventos fuisse Cineres Sancti Barnabæ: Ughellus autem addit, deportatos Mediolanum, honorificentiori loco fuisse ab eodem collocatos. Sed de hoc vetera quæ fidem faciant Documenta non afferuntur. Porro id certò scimus, sacros hos Sancti Barnabæ Cineres, ex Sacello eidem dicato in Templo Sancti Francisci translatos fuisse solemnī ritu ad Altare Majus ejusdem Basilicæ a Sancto Carolo Borromeo postridie Idus Septembris, Anni MDLXXI., teste Carolo a Basilica Petri; qui etiam tradit, Sancti hujus Apostoli Caput multò antea in argentea theca fuisse repositum. Pretiosa hæc Sancti Barnabæ Lipsana inventa sunt sub altera ex columnis prædicti Templi, cum aliud magnificentius conderetur; idque constat ex MS.tis Codicibus Basilicæ Franciscanæ, quorum verba recitat Bosca in *Martyrologio Ambrosiano*, ad diem XIV. Septembris; & etiam ex *marmore veteribus literis exarato*, quod in ea ipsa Ecclesia visebatur, ut tradit laudatus a Basilica Petri, ubi agit de Sancto Barnaba, in *Historia Mediolanensi*; demum ex Goffredi de Bussèro testimonio, qui Vitas Sanctorum, adhuc publica luce carentes, & apud Canonicos Ordinarios Mediolani servatas, conscribebat Anno MCCXX. Verum, quo tempore ad nos delata sint sacra hæc pignora, inscii omnino sumus. Papebrochius censuit, missam fuisse a Mediolanensibus Civibus Legationem in Græciam ad ea obtinenda circa Seculum VII. Sed cum iste locus non sit, accuratius hæc inquirendi, verbis Caroli a Basilica Petri brevi nos expedimus: *Quomodo Mediolanensis Ecclesie Cineres &*

Caput Sancti Barnabæ habuerit, scribere non possum; gaudio tamen, eam Auctoris sui præclara Pignora fuisse Dei clementiâ fortitam.

In Lectione Breviarii Ambrosiani dicitur Sanctus Benignus sedisse annis VI.; Verùm octo anni incompleti eidem assignantur in Catalogo vetusto, a Papebrochio illustrato; adeoque dicendum est, productam fuisse ab hoc Sancto Episcopo vitam ab Anno CDLXX., usque ad Annum CDLXXVII. Erravit Baronius, qui in Notis ad Martyrologium Romanum scribit, sedisse illum circa Annum CDLX., multoque magis Panvinus, qui omnino extra viam graditur, asserens, Sanctum Benignum interfuisse Synodo Chartaginensi, celebratæ Anno CDL.

Delatum est Sacrum Corpus hujus Antistitis ad Sancti Simpliciani Basilicam. In ejus laudem extat Ennodii Epigramma; ex quo tamen nihil ad Vitam Sancti Benigni spectans colligi potest.

Memoratus Catalogus antiquus, quem sequimur cum Papebrochio, diem mortis Sancti Benigni figit Idibus Decembris; in nostra autem Ecclesia Festus illius dies agitur XII. Calendas ejusdem Decembris.

SANCTUS SENATOR.

Ediolanensis Ecclesiæ regimini post Benignum suffectus est Sanctus Senator. Etiam de hoc Antistite fervet controversia, e qua Familia prodierit; ea enim, quæ *Villanis* dicitur, stirpi suæ illum adscribit; *Septallia* verò inter suos Gentiles eundem constanter enumerat. Papebrochius in *Actis Sanctorum*, ad diem XXVIII. Maji Dissertationem integram instituit de *Antiquitate Septalliorum Familis*, quam *Illusterrimam* quidem vocat, sed minime approbat ejusdem Documenta publica, quæ usque ab Anno Dominicæ Incarnationis DLII. confecta esse dicuntur; illa enim pluribus mendis scaterere ostendit, inter quæ illud est, quòd *Annum Incarnationis* præferant, cum per ea tempora a Dionysio Exiguo inventus quidem fuerit, sed longè ferius adhiberi cœptus, octavo scilicet Seculo, hujus Epochæ calculus: Secundò, quòd nemo ante ætatem Caroli Magni Antistites Mediolani, *Archiepiscopus* nominavit; adeòque Chartas hujuscemodi conscriptas fuisse Anno MCLII. arbitratur, atque ad ostentationem antiquitatis translatas subinde fuisse ad annum prædictum, eò quòd illo anno verè Indictio eadem decurrebat.

Baronius in Notis ad Martyrologium Romanum sub die XXVI. Septembris vocat hunc Antistitem *Romanum Presbyterum*, eundem asserens missum fuisse Legatum a Sancto Leone Summo Pontifice Constantinopolim ad Concilium Chalcedo-

cedonenſe ; ſed Mediolanenſi Eccleſiæ fuiſſe addictum , manifeſtè eruitur ex Epiſtola Eufebii Epiſcopi noſtri ad memoratum Pontificem Maximum , in qua eum appellat *Compreſbyterum ſuum* . Itaque tamquam Civem noſtrum , eundem nos glorioſe oſtentamus ac veneramur .

Quo temporis ſpatio in Mediolanenſi Eccleſia federit Senator , antiquum Catalogum perlustrans Papebrochius inquit , ſucceſſiſſe illum Benigno Anno CDLXXVII. , ac per triennium circiter perduraſſe in hac Sede uſque ad Annum CDLXXX . Tabula Archiepiſcoporum Mediolanenſium , inſerta huius Eccleſiæ Actis , plurimum errat , dum ait , Sanctum Senatorem ſediſſe ſub Gelafio Pontifice Maximo ; ſiquidem iſte nonniſi Anno CDXCII. Pontificatum iniit ; Item conſecratum fuiſſe Epiſcopum die IX. Decembris , in Feſto Sancti Ambroſii ; cum Sanctus iſte Eccleſiæ noſtræ Patronus colatur die VII. menſis ejuſdem . Nos Papebrochio manus damus , aſſerentes Sanctum Senatorem poſt triennium incompletum Sedis , obiitſe Anno CDLXXX. , die XXIX. Maji .

Ughellus refert , Sanctum Senatorem miraculis clarum , ab Anaſtaſio II. Summo Pontifice meruiſſe , ut in Album Sanctorum referretur Anno CDXCVII. ; at Papebrochius ſubjungit , neminem ſibi abſque idoneo Teſte probaturum , hoc muneris Romanos Pontifices iis ſeculis ſibi aſſumpſiſſe extra Romam , exceptis Eccleſiis Suburbicariis . Id quoque irrepiſit in Lectionem Breviarii noſtri , concinnatam a Petro Paulo Boſca , teſte Papebrochio , ad quem ille hanc Lectionem a ſe conſectam tranſmiſerat .

Œpultus eſt in Sanctæ Euphemix Templo , quod ipſe

con-

condiderat in memoriam Templi Chalcedonenſis, eidem Sanctæ Martyri dicati; Sacra autem hujus Sancti Præſulis Celebritas in Ambroſiana Eccleſia peragitur V. Calendas Junii.

Præclarum Elogium huic Antiſtiti contexuit Ennodius, ex quo colligimus miſſum eum fuiſſe Conſtantinopolim, ad Fidem Catholicam tutandam, & ab eo interpretationes accepiſſe Libros Prophetarum; nec non eloquentiâ & virtutibus eundem clariſſe: Ita enim cecinit:

*Qui vincit trabeas, ſolium, cinctumque Gabinum,
Conſulibus præſtans, ecce Senator adest.
Ingenium velox, ſermonis cura rotundi,
Virtutum pretium, forma pudiciæ.
Abdita Librorum myſteria clauſa Prophetæ
Qui dedit in lucem, ſchemate quo voluit.
Orbis ad extremi miſſus ſecreta, verendis
Curavit ſtudiis quod fuerat lacerum.
Tunc Oriens victum peregrino lumine faſſus,
Hæſit ad aſpectum lampadis alterius.*

THEODORUS I.

IN locum Sancti Senatoris substitutus est Theodorus I., ex Mediolanensi Familia. De rebus ab eo gestis parè admodum loquuntur Historiæ nostræ. De illo nonnulla scripsit Puricellus in Vita Laurentii I., Episcopi Mediolanensis Cap. XXVI., ubi num. XXIV. Epigramma in ejus laudem conditum a Sancto Ennodio refert; atque ex eo colligit, hunc nostrum Antistitem præstitisse prophetiæ dono. Plura etiam alla innuit Ennodius, quæ plurimum hujus Præfulis sanctimoniam ac doctrinam extollunt. Quamobrem illud integrum huc transferre necessarium existimamus. Carminibus autem suis titulum hunc præfixit Scriptor ille:

De Domno Theodoro, virtutum omnium Episcopo

*Tu lux certa tuis, spes tu fidiſſima rerum,
 Vatis Apoſtolici tu, Theodore, vigor.
 Virtutum cumulus, ſubſtantia lucida veri,
 Monſtrat acervatis quem labor in ſtudiis.
 Præſcius, accinctus, fortis, tranquilluſ, amicus,
 Compoſituſ, ſimplex, tu bonuſ, & ſapienſ.
 Fatidicuſ ſemper tibi conſcia corda futuri
 Depreſſuſ fluxit te reſerante malum.
 Quem timere feri caleanteſ culmina Mundi,
 Dilexit ſpernenteſ dura ſupercilii.*

Ughel-

Ughellus addit, ab hoc Episcopo *mirabiliter auctum fuisse* splendore ac censu *Mediolanensem Ecclesiam*, cum a Summo Pontifice omnia Civium bonæ decimandi facultatem obtinisset; fortassis enim, ut opinamur, imminuti fuerant reditus Episcopalis Mensæ ob irruptionem Barbarorum. Sumpsisse hoc videtur Ughellus a Libro, cui titulus *Successores Sancti Barnabæ*; cuius tamen Auctor recentior est ætate Sancti Caroli Borromei.

Ecclesia Ambrosiana de hoc Episcopo Officium ac Festum diem non celebrat; attamen illud agitur in Basilica Sancti Laurentii, ad diem XXVII. Julii; ejusque memoriam recensuit in *Martyrologio suo Mediolanensi* Petrus Paulus Bosca, cum Titulo *Sancti*, quem etiam præferunt Catalogi antiqui. Plura autem ejusdem sanctimonix testimonia, quæ tum ex Scriptoribus, tum ex Visitationibus Sancti Caroli, & Cardinalis Federici Borromei constant, collegit Puricellus loco proximè laudato.

Sepultus est in Sacello Sancti Hyppoliti, quod etiam nunc extat adnexus Sancti Laurentii Basilicæ. Sedit annos X. incompletos, nempe ab Anno CDLXXX., ad XC., quo obiit die XXVII. Martii; cum tamen per sæpe dies iste in Quadragesimam incidat, quo tempore Ambrosiano ritu solemnia Sanctorum Officia interdiciuntur, translata est festiva hujus Antistitis memoria, ut diximus, ad diem XXVII. Julii in Laurentiana Basilica.

Emendandus est Ughellus, qui ex malè initis ab ipso chronologicis calculis, sex tantum annos regiminis Theodoro attribuit, ejusque mortem biduo distulit, ad diem XXIX. Martii eandem referens.

LAU-

LAURENTIUS I.

Vices Theodori defuncti in administranda Mediolanensi Ecclesia multa cum laude implevit Laurentius I., electus in Antistitem Anno CDXC. Vitam Sancti hujus Episcopi fusè digessit Puricellus, res ab ipso gestas singillatim exponens. Nonnulla tamen in eo Volumine expressa legimus, quibus calculum nostrum addere recusamus.

Primo enim Sanctum hunc Praefulem e nobilissima *Litarum* Gente prodiisse, mordicus asseverat. Sanè hanc Illustrem Stirpem a remotis temporibus claruisse in nostra Urbe, nemo inficiatur; protendisse tamen ramos suos usque ad eam ætatem, itaut ex eadem enasceretur, tamquam germen suum, Laurentius, Eruditus hujus temporis Viris Puricellus difficillimè persuadebit: Praesertim cum ipsemet pag. XV. ejusdem Libri, ingenuè fateatur, *primum omnium propria nostrorum Archiepiscoporum cognomenta & Familias Petrum Galefium superaddidisse*. Quocirca illum modestè fugillat Papebrochius in Exegeti, fol. LXIX., inquit; *hac in re passim gratiosa Nobilitati, se non mirari, quod paucos Galefius habuerit contraditores, assentatores plurimos; subjungitque: quibus vellem posse non accensere ipsummet Puricellum, Virum aliàs eruditum, & acris ad res examinandas judicii.*

Alterum, quod dimittere absque censura non possumus, illud est quod hoc loco narrabimus. Intraverat Anno

CDLXXXIX. Italiam Theodoricus Rex Gothorum, decertaturus contra Odoacrem Herulorum Regem, nomine Zenonis Imperatoris, cumque etiam tribus præliis victum, sub specie pacis in Urbe Ravennæ interfecerat Anno CDXCIII. Successerat in Imperium Zenoni Anastasius Anno CDXC.; quapropter sublato infensissimo hoste Odoacre, Legationem ad illum misit Theodoricus. Verùm Gothi cum eo militantes, non expectato Cæsaris consensu, Theodoricum in Regem acclamavere, quemadmodum ex Anonymo Valesiano Pagius enarrat. Puricellus novum honorem huic Regi adjungere voluit, scribens postmodum, Theodoricum Ravennâ Mediolanum profectum, in Italiæ Regem fuisse institutum, ac Coronâ Ferreâ Italici Regni ab hoc nostro Antistite Laurentio propriâ manu redimitum in Ecclesia Sancti Michaëlis, prope Basilicam Sancti Ambrosii. Quin etiam refert, edidisse hunc Regem Decretum, de ceteris Italiæ Regibus eodem diademate imposterum insigniendis. Quid verò impulerit tam exacti criterii Virum, nempe Puricellum, ut tantâ fiduciâ rem hanc antiquis omnibus Scriptoribus ignotam nostris obijceret oculis, ipsemet filet, ac profitetur, *se nullum vetustioreni invenisse Auctorem, in præsentî Causa hujus rei testem, præter Galvanum Flammam*, Scriptorem Seculi XIV., qui antiquas Historias suas deque convolvens, gerras & fabulas quamplures posteris obtrusit, nec nisi in rebus ætati suæ proximis fidem meretur, ut omnibus notum est. De hac Ferrea Corona, quando instituta fuerit, ferbuere postremâ hac ætate acres disputationes inter Viros doctrinâ insignes. Nos sententiam nostram ediximus in Commentariis ad

Histo-

Historiam Italiæ Caroli Sigonii, nec locus iste est eadem repetendi.

Ut autem ad res præclarè gestas ab Episcopo Laurentio referendas calamum convertamus; indubium Testem proferimus Ennodium Ticinensem, qui huic Antistiti cœvus erat, & panegyricam Orationem habuit in Natali, nempe anniversario ejusdem Consecrationis die. Antiquitus enim in more positum erat, ut, non secus ac Cæsares sua Quinquælia, Decennalia ac Vicalia publicâ ludorum hilaritate, effusâque in eorum laudes insignium Oratorum eloquentiâ celebrabant; ita Summus Pontifex, & Episcopus quilibet propria in Ecclesia Consecrationis suæ memoriam singulis annis recoleret; eâque occasione antiqui Patres intexere Sermones solebant in commendationem rerum ab ipsis egregiè gestarum, quorum plurimi adhuc supersunt. Religiosa autem ista festivaque pompa ab Ecclesiarum Præsulibus instituebatur, non ad inanem gloriam laudemque captandam, quoniam admodum erat fastus Principum Augustorum; sed ne primigenium initi Episcopatus fervorem languescere sinerent, novosque potius animos fumerent ad gravissimi muneris sui onera alacrius ferenda. Extat præclarum de se ipso testimonium Sancti Augustini, relatum a Clariss. Thomassino (a): *cum dies anniversarius nostræ Ordinationis exoritur, tunc maxime honor hujus Officii, tamquam primò inponatur, attenditur*. Hujus antiquæ consuetudinis, quæ olim vigeat inter Episcopos, vestigium aliquod adhuc superest; quolibet nam-

S 2

que

(a) *De Antiqu. & Nov. Eccles. Disciplin. Part. II. Libr. II. Cap. VIII. num. XIII.*

que anno, recurrente die Consecrationis Episcoporum, & etiam Summi Pontificis, sit ejusdem commemoratio in Missis quoque solemnibus per omnes Ecclesias.

Narrat igitur in ea Oratione Ennodius, infausta fuisse Laurentio sui Pontificatus exordia; ait enim: *novellis te, adhuc impostæ Dignitatis labantem vestigiis, ineluctati temporis suscepit adversitas*. Sirmondus in Annotationibus ad hunc Ennodii locum, hæc scripsit: *Successit Laurentius in Cathedra Mediolanensi Theodoro Episcopo. Paulò post secuta est direptio Urbis Mediolanensis, & exilium Laurentii, per Odoacrem opinor, quando Tufa Duce adversus Theodoricum rebellavit*. Puricellus Cap. VIII. Vitæ hujus nostri Episcopi, non tam in exilium pulsum, sed etiam captivum abductum Laurentium existimat, perpendens ea quæ Ennodius referre prosequitur. Ut autem hoc clariùs pateat, præmittendum est, Theodoricum, cum, expulso Odoacre, Mediolano positus esset, plures habuisse ex Italicis militibus, qui sese sponte eidem dedidere, & sub ejusdem vexillis militare sponponderunt. Cum verò Ticinum profectus ab Odoacre obsideretur, plurimi ex iis, qui ejus castra sequebantur, instigante quodam prædone, appellato Tufa, qui se Ducem illis præbebat, a Theodorico Rege ignominiose defecerunt. Tentatus est etiam Laurentius Episcopus, ut cum suis Civibus in eorum partes concederet; eo autem generosè renuente, irrupit hostis Tufa cum suis in hanc Urbem, & more pecudum populum per diversa distraxit, ipsumque Antistitem in captivitatem abduxit. Illum verò laudans Ennodius hæc habet: *Inter ista tamen fractum te non vidit adver-*

adversitas : hoc triumphis suis decerpi sensit inimicus , quòd capti Sacerdotis animum non subegit ; & post pauca subjungit : Taceo inediam , frigus , & injurias , & illa quæ tibi inimici animus providit alimenta morborum . Occiso tandem Odoacre , dispersisque rebellibus , Laurentius Episcopus liberati restitutus , Urbem hanc præsentia suâ gaudio replevit , eamque a præteritis ærumnis afflictam quamplurimum recreavit .

Lætari tamen sincerè non potuit reditu suo Laurentius , cum oves suas inspiceret miserrime squallentes ob pessimam depredationem illatam huic Metropoli in eo furentium militum impetu , qui sædâ rabidâque direptione cuncta vastaverant . Expressit hunc Laurentii nostri angorem animi Ennodius his verbis : *Letitiam ceteris tuo dedisti reditu , tu regressus ad lacrymas ; quæ tamen steriles minimè fuere , ociosæque in genis relictæ . Siquidem erigendæ e ruinis Urbi liberalem manum admovit amantissimus Antistes , adeo ut Scriptor ille in has laudes eruperit : Brevi post in antiquum statum , quæ tibi post Deum debetur , Urbs jam sepultra revaluit ; & quæ non credebat , in se reparari posse quod fuerat , cepit jam meliora æmulari . Tunc quæ vitæ usus est , jam cernere erat , omnia ad latior em profectum bonis successibus invitari .*

Supererat flectenda ad clementiam ira Theodoric , qui indignatione fervens contra Italos ob turpem defectionem , qua ab ipso recesserant ut se Odoacris & Tufæ castris adjungerent , eos privaverat Romano Jure testandi atque legandi . Hac Lege perculsi qui perduellionis reatu infecti erant ,

ad

ad Epiphanium Ticinensem Episcopum, Theodorico Regi acceptissimum confugere, extremis precibus eum exorantes, ut Legationem ad illum susceperet. Annuit Epiphanius, sed Socium quaesivit, cum se imparem obtinendae gratiae expetita, praedemissione animi reputaret. Itaque datus est eidem comes ad iter Ravennam aggrediendum Laurentius Episcopus Mediolanensis. Postquam illuc se contulere, *Beatus Laurentius* (ut ait Ennodius) *necessarium duxit, illi potissimum perorandi copiam dari, cujus vestigiis frequentium Legationum laboriosus callis attriverat*. Sanè tanto apud Theodoricum eloquentiae robore peroravit Epiphanius, & post illum Laurentius, ut Rex facili benignitate acceptam injuriam condonaverit, reservatam tantum sibi poenam, in eos infligendam qui Auctores fuerant excitandae contra ipsum aliorum defectionis. Haec appositè ad Ennodii scripta fusiùs enarravit in Libro XVI. *de Occidentali Imperio* Sigonius.

Functus optimè hoc officio simul cum Antistite Ticinensi, paceque redonatà Italiae, vocatus est Laurentius a Summo Pontifice Simmacho Romam, qui in Schismate ibidem gliscente accusatus fuerat de gravi crimine ab aemulis suis apud Regem Theodoricum; ideòque Concilium convocaverat, ut hujus calumniae examen institueretur a collectis in plena Synodo Patribus. Non praesedit eidem Summus Pontifex, primamque ideo Laurentius Sedem occupavit. Re autem exactè discussa, depulsa fuit judicio omnium Antistitum infamis calumnia Pontifici Maximo affixa; sed nihil definitum, cum Pontifex Romanus a nemine in terris judicari possit. Quocirca professi sunt Episcopi, se Dei judicio omnia

omnia committere, & quantum ad homines spectabat, asseruerunt, dignum esse Simmachum, qui Ecclesiæ Catholicæ tamquam Caput præesset. Interim Antistites ac Pontifex ipse Simmachus Literas ad Regem dedere, quibus conscium eum reddebant de rebus actis in Synodo, nunciantes Summum Pontificem per sacras Leges ad causam dicendam compelli non posse; ceterum eundem Regiæ voluntati obsequi esse paratum. Literas benignè accepit Theodoricus, sed, licet Arianam Sectam profiteretur, respondit *nihil ad se de Causis Ecclesiasticis, præter reuerentiam pertinere*; adeoque *vidrent Episcopi ac præscriberent, quid sibi consilii in tanto negotio capiendum*, ut ex Actis Concilii narrat Sigonius.

Coacta est Romæ alia Synodus, in qua rescissæ sunt Leges ab Odoacre promulgatæ contra Ecclesiasticam immunitatem; iis enim sanxerat, ne absque Italiæ Regis consensu electio Romani Pontificis fieret, neque prædia Ecclesiæ alienari possent. Sed de Simmacho nihil est actum, ut Pagi-
us contendit; imo superiorem, quam retulimus, non esse se-
jungendam ab ea, de qua mox loquemur, contra Baro-
nium, aliosque diversas Synodos enunciantes, evincere nititur.

Igitur recepto piissimo Theodorici Rescripto altera celebra-
ta est, seu continuata Synodus, quæ *Palmaris* nomen ac-
cepit a Loco, in quo habita fuit, nempe Porticu Basilicæ
Sancti Petri, quæ nuncupabatur *Palmaris*, seu *ad Palmam*.
In ea *damnatu fuit Petrus Altinus, invasor Sedis Apostoli-
cæ & Laurentius Nucerinus, quia, vivo Simmacho, perua-
serunt Sedem ejus. Tunc ab omnibus Episcopis & Presbyteris
& Diaconibus, & ab omni Clero vel plebe redintegratur Sedi*

Apo-

Apostolicæ Beatus Simmachus, ut cum gloria apud Beatum Petrum sederet. Pagius Anastasium, qui hæc refert in Vita Simmachi, errasse ait, dum Petrum Altinensem *invasorem* appellat, cum tantum fuerit Schismatis fautor; & Annum DIII. huic Concilio figis, menda expungens, quæ irrepsere in Conciliorum collectionibus, ac Scriptorum de hisce rebus edita Opera, necnon chronologicam seriem Synodorum quæ sub Simmacho coaluere ad justam veritatis trutinam, ut ipse arbitratur, reducere adlaborans. Quidquid tamen de hoc sit, nostri muneris ratio minimè patitur, ut tempus illustrandæ Antistitum Mediolanensium Historiæ dicatum, in hisce exfolvendis implicatissimis nexibus absumamus. Itaque id tantum, quod ad Laurentium Episcopum Mediolanensem pertinet, referimus, videlicet ipsum Synodis omnibus, quæ in Summi Pontificis Simmachi Causa celebratæ sunt in Alma Urbe, primo loco subscripsisse, ante Petrum Ravennatem Præfulem, aliosque Antistites, qui copioso numero ad eas confluxere, *magnamque gloriam ex defensa veritate sibi conciliaffe*, quemadmodum in ejus laudem scriptum reliquit Baronius ad Annum DII.

Cum superius retulerimus, accusatum fuisse Simmachum Summum Pontificem de gravi crimine apud Theodoricum, Puricellus Cap. XX. Vitæ ejusdem Laurentii ex antiquis monumentis indagare nititur, quodnam fuerit hoc crimen, per calumniam Sancto illi Pontifici impactum; Baronii autem verba recitat, quibus ostendit, hoc juxta antiquam Sacerdotum praxim prudenti silentio omissum contextumque, ne suspicio aut scandalum de Primo Hierarcha, & Clero suboriatur.

retur. Ceterum ex Decreto Simmachi, scripto ab Ennodio, quo cautum est iussuque, ut omnes Presbyteri & Diaconi haberent Contubernales, quos vocant *Concellaneos*, seu *Cellulanos*, pudicitiae suae testes, Summum Pontificem Simmachum pulsatum ab adversariis fuisse enormi crimine adulterii colligimus. Prosequitur postmodum Puricellus enarrare, a Laurentio Episcopo Mediolanensi convocatum fuisse Provinciale Concilium, in quo Apostolicum hoc Decretum subiectis sibi Episcopis inviolata obedientia observandum indixit, quemadmodum testatur idem Ennodius.

Altera quoque occasio sese obtulit Laurentio nostro Antistiti, obsequium suum amoremque erga Apostolicam Sedem testandi. Cum Simmachus, antequam Synodi superius memoratae celebrarentur, pacem cum Laurentio Pseudo-Pontifice iniisset, eumque Nucerino Episcopatu donasset, novis semper adversariorum insidiis calumniisque impetitur, pati debuit priores Schismatis æumnas, eodem Laurentio iterum Pontificiam Cathedram invadente. Perturbatis ita rebus, divisoque in diversas partes Clero, Marcellianus quoque Aquilejensis Antistes Laurentio adhæserat. Constantissimus in fide erga legitimum Pontificem Simmachum Laurentius Mediolanensis Episcopus, ad Præsulem Marcellianum direxit instructissimam Legationem, quemadmodum scripsit Ennodius ad eundem Pontificem Maximum. Quamvis autem Ennodius non exprimat nomen Laurentii, Simondus tamen in Adnotationibus subdit: *In certamine Laurentianæ factionis schismatice, quæ Simmachum variis modis oppugnavit, ad Marcellianum, pro Simmacho scripserat Laurentius Episcopus Mediolanensis,*

quem ab Ennodio designari puto. Nec inanis fuit iste conatus præstantissimi nostri Antistitis; in altera enim Epistola ad eundem Summum Pontificem scripta testatur Ennodius: agnoverunt adversarii Sedis vestræ, quo propugnante vincantur; quod proxime de Aquilejensi Redemptor noster personâ referavit; redierat namque Pæsul ille ad Catholicam cum Simmacho communionem. Adscribenda igitur est nostro Episcopo Laurentio laus, reconciliati Romanæ Ecclesiæ Antistitis Aquilejensis. De hac Legatione agit Puricellus loco laudato, Cap. XXII

Cum adeò affluens foret meritorum feges, quam in Apostolicæ Sedis tutamine sibi comparaverat Laurentius, idem Puricellus Epistolam Simmachi Pontificis Maximi recitat, quæ usque ad id tempus genuina illius Pontificis censebatur, & plena est præconiis Laurentii Antistitis nostri, legiturque inserta reliquis Simmachi Epistolis in antiquis Conciliorum collectionibus. Jacobus Sirmondus, Vir singulari doctrina præditus, memoratæ Epistolæ larvam detraxerat, eumque videbat Puricellus. Nihilominus toto Cap. XVI. pertinax in sua opinione, eandem tamquam legitimam Simmacho adscribere omni conatu contendit. Non ita censuere præter Sirmondum eruditissimi nostri temporis Viri, inter quos Papebrochius & Bollandistæ ad diem XXVII. Julii; eandem enim Simmacho abjudicant, tum quia stylus ab aliis prædicti Pontificis Literis multum discrepat, tum quia plura in ea leguntur, Laurentio nequitiam convenientia: Quamobrem asserunt, esse *Dictionem* ab Ennodio dictatam in laudem Maximi, Episcopi Ticinensis. Hinc verò effectum est, ut in
nova

nova Conciliorum Editione, qui eam curavere, errorem hunc ad marginem adnotaverint, ne imposterum Lectores deciperentur. Sanè capti falsâ hac persuasione Galefinius, Ripamontius, & Ughellus adoptaverunt laudes, quæ in prædicta Epistola jacent, tamquam scriptas a Summo Pontifice, videlicet, *cum omnes Laurentium vererentur, neminem fuisse, qui vel in abditissimo loco scelus concepisset, quin illam, quasi reftem spectatoremque metu-ret.*

Illud negari procul dubio nequit, usque ab initiis Pontificatus sui incensum fuisse Laurentium desiderio amplificandi cultûs Divini; cum enim electus quidem foret Mediolanensis Episcopus, sed nondum sacrâ unctiōe inauguratus esset, interesse voluit Dedicationi Basilicæ Apostolorum, quæ peragebatur ab Honorato, Suffraganeo suo Antistite in Urbe Novariæ, postquam Ædes illa a sæcibus Gentilium expurgata a Victore ejusdem Decessore, ac in Templum Deo dicatum conversa fuerat. Dum autem, juxta illius ætatis disciplinam, e suggestu Sermonem ad populum haberet Honoratus Antistes, hæc publicè de nostro Laurentio protulit:

„Veni ergo piissime Domine, & ad consecrationem operis tui plenus illabere; vice humani per Baptisma peccatoris purgentur hæc Tempia, turpi hæcenus dedicata patrociniū: Institue Domine, vertendo sacrificia; & dum puris cumulamur Altaria sancta donariis, præsentiam tuam Majestatis interfere, evocatus Sanctorum merito Sacerdotum, Electi seorsim præsentis Patris nostri Laurentii conscientiam, qui tot plenus dotibus ad Ecclesiæ fastigia crevit, quot fecissent Summum singulæ quæque Pontificem;

„ in quo vernet princeps boni operis & mater honestatis
 „ verecundia , religionis sanctæ nutrix patientia , Deum seni-
 „ per placatura pietas ; qui Ecclesiasticis membris non ser-
 „ mone , vitæ instituta tribuit , sed exemplis ; qui omnem
 „ callem , quo ad Deum itur , dum præviis incedit , osten-
 „ dit .

Neque ab hujusmodi virtutum cultu umquam destitit
 Antistes noster Laurentius ; quinimo cùm pacatiores illi dies
 affluiscent , totum se addixit condendis exornandisque Sacris
 Ædibus , in quibus pietas Ovium suarum honestiùs aleretur ,
 Deoque sinceriora obsequia præstarentur . Primò enim prope
 Fanum Sancti Laurentii , Basilicam Sancto Xisto Pontifici &
 Martyri a fundamentis erexit consecravitque ; Ennodius verò ,
 prisco Ecclesiæ more , parietes versibus inscripsit , quemadmo-
 dum eruditè adnotavit Sirmondus : Ii autem sunt sequentes

Antistes genio pollens , probitate , pudore ;

Ornavit donum meritis , & lumina vitæ

Ad pretium jungens Operis hæc Tempia locavit .

Lapsa per incertos non spargit fama recessus ,

Sed veteris facti vivit lux aucta per ævum ,

Quam dexter capiat Laurenti munera Xistus .

Sic manet officium , quod Sanctis contigit olim

Obtulit hic Templum , veniens quod consecrat ille .

Alteram etiam Basilicam in nobiliorem formam renova-
 vit Laurentius ; fortuito enim incendio consumpta , fere
 universa perierat . Ennodius hanc quoque memoravit , lau-
 davit-

davitque Laurentium Episcopum restauratorem hîc carminibus :

*Vilia tecta prius facibus cessere beatis ,
Sic splendor per damna venit , sic culmina flammis
Consurgunt habitura Deum . Si perdita crescunt
Ignibus innocuis , si dant dispendia cultum ,
Qualis erit reparans crepitantibus alta ruinis ?
Laurenti tua bella gerens , incendia vince .
Sordida marcenti latuisset terra recessu ,
Si statûs faciem tenuissent antra vetusta .
Sed postquam Superi flammâs misere secundas ,
Ad lumen cineres traxerunt ista colendum .
Huc oculos converte pios qui cuncta vapore
Prædicis mundanda , Pater , rebusque docendos
Instrue , ne verbis titubet mens nescia recti .*

Siluit Ennodius nomen hujus Basilicæ a Laurentio resectæ ; Puricellus tamen Cap. XXVII. eam pro certo credidit, fuisse Basilicam Nazarianam , sæpius incendiis vastatam .

Inter alias nobiles curas in erigendis de novo , aut reficiendis veteribus Ecclesiis , minimè oblitus est Laurentius Metropolitani sui Templi . Superiore ad hunc Episcopum Seculo in Italiam ac Mediolanum irrumpens Attila majorem Basilicam diruerat , ejusque ruina communem excisæ Urbis calamitatem doloremque Civium adauxerat . Quamvis autem , Barbaris Italiâ expulsis , Mediolanenſis populi pietas cladem hanc reparasset , quemadmodum protulit Maximus , Taurinenſis

fis Antistes in eo Sermone, quem habuit ad Cives Mediolanenses pro reparatione Ecclesiæ & Urbis; cujusque fragmentum recitat Trifstanus Calchus in *Historia Patriæ*, ad Annum CDLII; nihilominus nondum pristini splendoris sui faciem resumpserat. Igitur eidem expoliendæ ornandæque manum apposuit Laurentius. Quænam fuerint ornamenta, addita a nostro Antistite Majori Basilicæ, sparsum recenset Ennodius in pluribus Epigrammatis, a Puricello relatis Cap. XXVIII.: Ait enim in primo

*Herbida pasturam simulantia saxa virentem
Elliciunt oculos nobiliore dolo.*

Sirmondus *herbida* hæc *saxa* scitè adnotat, esse marmor Lacedemonium viridis coloris, idque confirmat testimonio Prudentii & Sidonii, quorum primus in suis carminibus ait:

Quæ viridis Lacedemon habet

alter verò:

. herbosis quæ vernant marmora venis.

Prosequitur autem Ennodius reliqua pretiosiora additamenta referre, inquires:

*Aurum, culmen, ebur, tabulas, laquearia, gemmas,
Non datur humanis plus rutilare bonis.*

De-

Demum hæc in altero Epigrammate subdit :

*Pontificis summi studio constructa renidet ,
Laurenti , propriam possidet ista diem .*

Baptisterium quoque , quod Majori Ecclesiæ adhærebat in modum alterius Basilicæ , ab Ambrosio appellatæ *Baptisterii Basilica* , aut refecit , aut de novo condidit , cum vel senio vel Barbarorum injuriis labefactatum , ruinæ proximum foret . Testatur id Ennodius hisce carminibus :

*Mundior excocti fulgeat luce metalli
Munera disponit qui dare digna Deo .
Ante vaporatis Laurenti vita caminis
Constitit , ut blandum nobilitaret opus .
Marmora , picturas , tabulas , sublime lacunar
Ipse dedit Templo , qui probitate nitet .
Ædibus ad pretium sic mores Contitor addit ,
Vellera , ceu seruum , murice tincta firas ;
Qualiter inclusas comit lux hospita gemmas ,
Nix lapidis quotiens pulchrior arte rubet .*

Ad sacram denique Sancto Calimerio Ædem reparandam animum adjecit . Inter cetera , quibus ea indigebat , id erat , quòd ampliorem aditum ad Solis lumen excipiendum exposcere videretur . Hoc carere Ecclesiam illam minimè passus est Laurentius . Ennodius solitudinem hanc Antistitis nostri laudavit sequenti Epigrammate :

Li-

*Libera captivum meruerunt culmina lumen ,
 Arridet facies , nubila nuda gerens .
 Hic nuper astrigeri dos proxima venit Olympi ,
 Laurenti Vatis dulcia ministerio .
 Euge vetustorum reparator , perge novorum
 Conditor , & vultu clarus & ingenio .
 Abjuras priscam , te Præsule , Testa figuram ,
 Advena casuris porrigitur genius .*

Denique perfunctus optimè ex omni parte, Pastoralis sui munere Laurentius, depositis mortalibus exuviis, spiritu ad Cœlestem Patriam evolavit VIII. Calendas Augusti, Anno DXII., sepultus in Ecclesia Sancti Hyppoliti Martyris, Laurentianæ Basilicæ adnexa. Mirum est, quantum dissentiant Scriptores, recentioresque Catalogi, in assignandis Laurentio Sedis annis; eos imminuentibus nonnullis, inter quos Galestinus & Ughellus; aliis verò, ultra quam par est, protendentibus. Nos cum antiquo Catalogo, Puricello, & Papebrochio, duobus supra viginti annis, ac tribus circiter mensibus sedisse Laurentium affirmamus, ab Aprilis nempe initiis Anni CDXC., ad Annum DXII., mense Julio in finem abeunte.

Peculiaris sanctimonix famâ conspicuum decessisse, & Sanctorum albo adscriptum esse Laurentium, invictis testimoniis toto Capite XXXII. Puricellus commonstrat. Ambrosiana tamen Ecclesia illius memoriam minimè Calendariis suis inseruit. Contra verò in Laurentiano Templo festus ejusdem dies Natalis quolibet anno celebratur ab immemorabili tempore; omnique Officiorum & Divinarum precum apparatu tamquam Sanctus colitur.

SAN-

SANCTUS EUSTORGIUS II.

Successor Laurentio I. datus est Eustorgius II. hujus nominis, qui natione Græcus fuisse dicitur; quamvis Bollandistæ ad diem VI. Junii animadvertant, Græciæ adscriptum fuisse hunc Episcopum, ob confusa fortasse Acta Eustorgii primi cum secundo. Erronee prorsus hunc censuit Galestinus, creatum fuisse Episcopum a Felice IV. Summo Pontifice, qui assumptus est ad Apostolicam Cathedram Anno tantum DXXVI., hoc est XIV. annis post electionem Eustorgii, & VIII. ab ejusdem obitu.

Romæ vixit sub Gelasio, Simmacho, ac Hormisda Pontificibus Maximis; Laurentio autem Mediolanensi Antistite e vivis erepto, delectus est Anno DXII. ad regimen Ecclesiæ nostræ. Ughellus tradit, ob celebrem famam Sancti hujus Præsulis pertractum ab ultimis Pannoniæ finibus Florianum quemdam, ad Metropolim itam se contulisse, abjectoque Idolorum cultu ad Christi Fidem conversum adeo profecisse consuetudine ac magisterio Eustorgii, ut ad Hispalensis Ecclesiæ Sedem promoveri meruerit: Idque translatum est in Lectionem Breviarii nostri de Sancto Eustorgio. Hispalenses tamen in suis Catalogis nullum umquam Florianum Episcopum descriptum agnovere. Quamobrem irrepsisse errorem in nomine manifestè docemur; Hispani namque Sanctum Laureanum Hispalensem Episcopum colunt die IV. Julii, atque

que illum afferunt, sub Totila Gothorum Rege in Italia, martyrio coronatum Anno DXLIV. Bollandiæ ad memoratum diem IV. Julii Vitam hujus Sancti Laureani referunt atque expendunt; verum fatentur, incertum esse, an Pannonius, an Italus, an Hispanus, an Gallus natione fuerit; Acta enim ejusdem plurimis scatent erroribus. Idem docet Pagius ad Annum DXLVIII. Ceterum in hisce Actis ista leguntur: „ Beatus Laureanus Pannonicis territorio oriundus Parentibus quamquam Paganis, nobilissimis tamen, genere gloriosus effulsit; qui ab ineunte ætate divinâ gratiâ „ præventus, ab his contagiis, quibus solet juvenilis ætas „ illici, expers fuit: Nam a quodam suæ gentis furæque „ parentelæ Catholico adhuc infantulus, Parentibus inficiis, „ sublatu, Mediolanensis Ecclesiæ gremio est delatus, fa- „ croque Baptismate renatus, ac Clericus factus, ibidemque „ liberalibus disciplinis haud mediocriter eruditus „ His ergo atque hujusmodi proficiendo accrescens robore „ corporis & animi, vigesimo ætatis suæ anno (Labbeus „ legit vigesimo quinto) Diaconatus suscepit Officium &c. „ Prosequuntur deinde eadem Acta narrare, Laureanum ob Totilæ Regis perfidiam Arii sectam propugnantis, profugisse in Hispanias, ac in Episcopum Hispalensem fuisse delectum. Collecta fuere Acta prædicta ab Andrea Duchesne, & a Labbeo, qui ea inseruit Tomo II. *Bibliotheca Manuscriptorum*. Itaque ex his patet, non Florianum, sed Laureanum dicendum esse Juvenem illum, quem Sanctus Eustorgius Episcopus noster instruxisse dicitur; si tamen vera sunt quæ in hisce Actis narrantur, cum dubiæ fidei ea esse Bollandiæ asse-

afferant, & nihil certi ex iisdem erui possit.

Pergit Ughellus referre, Augustanum Episcopum, Eustorgii suffraganeum, ob pravas ejusdem res patratas, fuisse illo Episcopatu spoliatum, *Theodorico Rege reclamante*; hocque constare ait ex *Epistola ejusdem apud Cassiodorum*. Sed quàm malè eam intellexerit, ex Epistolæ contextu, quam mox subjicimus, Lector judicabit. Extat illa Libr. I. variar. Cassiodori imm. IX. in hæc verba:

„ *Eustorgio Viro Venerabili, Mediolanensi Episcopo* .

„ *Theodoricus Rex* .

„ Tuta est conditio subjectorum, ubi vivitur sub æquitate
 „ regnantium, nec dubio decet rumore trahi, a quo debent
 „ non mutanda constitui. Fidem siquidem rerum a ratione
 „ colligimus, quæ numquam desiderantibus absconditur, si suis
 „ vestigiis perquiratur. Atque ideo quod Beatitudini Vestræ
 „ gratissimum esse confidimus, præsentī tenore declaramus,
 „ Augustanæ Civitatis Episcopum, proditionis Patriæ falsis
 „ criminationibus accusatum; qui a nobis honori pristino re-
 „ stitutus, jus habeat Episcopatus omne, quod habuit: Ni-
 „ hil enim in tali honore temerariâ cogitatione præsumendum
 „ est, ubi, si proposito creditur, etiam tacitus ab excessi-
 „ bus excusatur. Manifesta proinde crimina in talibus vix ca-
 „ piunt fidem: Quidquid autem ex invidia dicitur, veritas
 „ non putatur. Volumus enim impugnatores ejus legitimâ
 „ poenâ percellere: Sed quoniam & ipsi Clericatus nomine
 „ fungebantur, ad Sanctitatis Vestræ judicium cuncta transf-

„mittimus ordinanda, cujus est & æquitatem moribus talibus imponere, quam novimus Traditionem Ecclesiasticam, custodire.

En igitur, quid peractum sit ab Eustorgio, scilicet de Clericis judicare, non Episcopum a Sede amovere.

In hunc errorem impegit etiam Galestinus, Auctor Tabulæ Archiepiscoporum Mediolanensium, Actis Ecclesiæ nostræ insertæ, ubi hæc tradit: *Augusta Urbis Episcopum, prodicionis accusatum, Episcopali Dignitate multavit*. Longius etiam a vero aberravit Ripamontius, qui Augustanum Episcopum somniat, divertisse aliquando ad Eustorgium, & per iniquas artes curasse, ut eo depulso locum & Sedem ipsius adipisceretur; eumque propterea sugillat Puricellus Cap. ultimo *Vitæ Laurentii I., Episcopi Mediolanensis*.

Quod pertinet ad Augustanum Episcopum, jure & merito quærit idem Puricellus, quænam sit Augusta, de qua loquitur Theodoricus (plures enim Urbes *Augustæ* nomine appellantur); intelligendum tamen censet, fuisse potius *Augustam Vindelicorum*, cum Rhetis dominaretur Theodoricus, & Mediolanensis Episcopus tunc temporis Ecclesiæ Curienti & Augustanæ tamquam Metropolitanus præesset: Nisi velimus conjicere, fuisse *Augustam Taurinorum*, quæ itidem Antistiti Mediolanensi parebat.

Celebrior tamen laus, quam consecutus est in remotis etiam Galliarum Provinciis Præsul noster Eustorgius, ea est, de qua loquitur Sanctus Avitus Viennensis Episcopus, in Epistola ad illum transmissa, quæ octava est ejusdem Epistolarum, Editionis Parisiensis Anni MDCXLIII. Ut autem dilu-

dilucidius hæc pateat, opus est evolvere temporis illius Annales. Dum Theodoricus Gothorum Rex Anno CDXC. acri bello cum Odoacre decertaret, Gundobadus Rex Burgundionum opportunam occasionem temporis nactus, specie foederis cum Odoacre percussæ, Alpes transcendit, atque in Italicos agros effusâ militum copiâ, loca omnia rapinis & vastationibus fœdavit; quodque deterius est, innumeram Italarum multitudinem captivam secum in Burgundiam abduxit, tanto, Liguriæ præsertim, damno, ut teste Sigonio *de Occidental-Imper.* ad Annum CDXCV., *maximâ Incolarum turbâ* ultra montes in servitutem transvectâ, *ipsa Liguria cultoribus prope videretur esse deserta*. Rex Theodoricus, statim ac, Odoacre sublato, Italici Regni solium sibi firmavit, precibus lacrymisque populorum permotus Legationem ad Gundobadum direxit, eamque Sanctus Epiphanius Ticinensis, & Victor Taurinensis Episcopi obiere, tam felici exitu, ut Rex ille sex millia captivorum in Italiam remiserit, veluti pignus amicitie suæ cum Theodorico. Nondum tamen exsecatus erat in genis Italarum fletus ob liberale hoc donum Gundobadi, plurimis aliis suorum fœdâ captivitate pressis in Burgundia remanentibus. Reliquias hæc præteritæ calamitatis auro redimere decrevit piissimus Pastor noster Eustorgius. Magnam igitur pecuniæ summam illuc transmisit, rogavitque per Epistolam Sanctum Avitum, ut huic insignis caritatis operi manum propitiâ admoveret. Implevit ille, quod optabat Eustorgius, rescripsitque ad eundem plenè laudibus Epistolâ, quam hic referre necessarium existimamus. Ita verò exorditur:

„Avi-

„ *Avitus Viennensis Episcopus*

„ *Eustorgio Episcopo.*

„ Adventu praesentium portitorum ecce jam secundo a te
 „ desiderandi reverendique assatus vestri dona venerunt; quæ
 „ tamen plus fierent prosperitate secunda, si fierent numero-
 „ sitate copiosa. Revera duplex in Literis vestris materia
 „ gratulationis accessit: Primum, quod salvam mihi gratiam
 „ sic etiam in vestro, sicut in vestrorum extitit animo De-
 „ cessorum, hæreditario monstratis affectu; deinde quod in
 „ eo me famulari negotio præcepistis, quo, dum tuendæ
 „ vel reparandæ libertatis curam geritis, etiam me non in-
 „ dignum tali ministerio censuistis. Impletum est igitur Bea-
 „ titudinis vestræ sanctum ac spiritale præceptum. Cumula-
 „ stis oratione mercedem; interventu vestro pretiosius factum
 „ est pretium quod misistis. Victa est per reverentiam ve-
 „ stri in rigore barbarico humilitate immanitas, intercessione
 „ crudelitas, illatione cupiditas. Conjicimus, qualiter illic
 „ Prædicationibus duriores animos edomatis, cum interve-
 „ niendi viribus absentia vobis saxa sic frangitis. Visitatur
 „ opere vestro nostrarum ærænna regionum; & emanans ex
 „ largiendi thesauro irrigui fontis ubertas, cum Italiam riga-
 „ verit, adspersit & Galliam. Quapropter depenso saluta-
 „ tionis honorificæ famulatu, me vestro intercessui vel fa-
 „ vori, votis præfusa supplicatione insinuo; optans, licet in
 „ cunctis, mihi tamen specialibus causis Literas vestras, in
 „ quibus sic vobis per misericordiam competat, ut etiam

me

„ me per obedientiam vestrorum operum, fructus attingat.

In memorato Codice variarum Cassiodori duæ aliæ leguntur Epistolæ, tempore hujus Sancti Eustorgii datæ a Theodorico Rege, quæ ad eruditionem Ecclesiasticam Mediolanensem pertinent. Prima extat in Libr. II. sub num. XXIX., directâ Adilæ Comiti. In ea Theodoricus Rex ita scribit:

„ Quamvis nullos velimus gravamen aliquod sustinere, quos
„ videtur pietas nostra protegere (quia Regnantis est gloria,
„ subjectorum ociosa tranquillitas) tamen specialiter Ecclesias
„ ab omni injuria reddi cupimus alienas; quibus dum
„ æquabilia præstantur, misericordia Divinitatis acquiritur;
„ Et ideo Beatissimi Viri Eustorgii Episcopi Sanctæ Mediolanensis
„ Ecclesiæ petitione permoti, præsentibus te affatibus
„ admonemus, ut prædiis vel honoribus illius Ecclesiæ
„ intra Siciliam constitutis tuitionem studeas salvâ civilitate
„ præstare; nec a quopiam cujuslibet nationis homine contra
„ fas patiaris opprimi, quos decet Divinitatis intuitu sub-
„ levari.

Altera jacet in eodem Libr. II. sub num. XXX., missa a memorato Rege ad Faustum Præpositum, his verbis:

„ Non præjudicat juri publico personalis exceptio, quia bene-
„ ficialiæ esse Principem licet, nec inter regulas constitui
„ potest munificentia Regalis arctari Defensores
„ itaque Sacrosanctæ Ecclesiæ Mediolanensis pro expensis
„ pauperum, quæ sub lucri exaggeratione funduntur, unum
„ sibi ex negotiatoribus Urbis suæ desiderant oportere præ-
„ stari, qui pro-emptoris functus officio, exceptis negotiationis
„ oneribus, debeat implere quod suscipit; hæc enim.

„ nos & Ravennati Ecclesiæ commemorant metas rationabili
 „ allegatione tribuisse : quod pietatis exemplum , ad suum
 „ quoque commodum supplicat transferendum . Ideo illustris
 „ & præcella magnificentia tua (salva in aliis negotiationi-
 „ bus commoditate publica , quæ ab universo Corpore con-
 „ suevit inferri) unum eis , quem sibi visi fuerint elige-
 „ re , deputabit , qui ita commercium negotiationis exerceat ,
 „ quatenus nec Monopolii , nec Siliquatici , nec Aurariæ
 „ (Tributa hæc erant) aliquid pensionis impendat , vel
 „ quodlibet gravamen ex præmissa nundinatione sustineat „ .
 Hinc patet , *Defensores* Ecclesiæ Mediolanensi per ea tempo-
 ra non defuisse , quorum nomine exerceretur negotiatio , ut
 subsidia pauperibus pararentur .

Verùm ut ad Eustorgium redeamus , emendandus est al-
 ter , etiam a Galefinio pridem adoptatus , Ripamontii error ,
 qui Libr. VII. Decad. I. *Historiæ Ecclesiast. Mediolan.* tra-
 dit , Eustorgium fuisse Discipulum Sancti Joannis Damasceni ;
 cùm iste nonnisi ad dimidium Seculi VIII. vixerit ,
 ideoque ultra ducentos annos post Eustorgium floruerit .

Inter insignia hujus Antistitis Opera , quibus Metropolim
 nostram exornavit , recensetur Baptisterium , ab ipso mirificè
 ædificatum . Siquidem cùm unum tantum primis Ecclesiæ
 temporibus Baptismale Lavacrum in Urbibus adesset , ubi
 simul Mares & Fœminæ distinctis temporibus regeneraban-
 tur ad gratiam , Eustorgius alterum extruxit pro solis Fœ-
 minis ; idque appellatum est *Sancti Stephani ad Pontes* : Ve-
 tus namque dicebatur *Sancti Joannis ad Fontes* . Porro Ec-
 clesia , nuncupata *Sancti Stephani* , diversa prorsus erat ab ea ,
 quæ

quæ nunc etiam nomen habet *Sancti Stephani ad Rotam*; jacebatque a latere Metropolitani Templi, versùs Cœnobium Vindelindæ, nunc dictum *Sanctæ Radegundis*. Itaque ibidem Sanctus Eustorgius condidit Baptisterium Anno DXIII., ut Sigonius adnotavit Libr. XVI. *de Imper. Occidentali*; qui subdit, mirifico artificio aquam per tectum Templi deductam fuisse. Elegans satis descriptio hujus Operis legitur apud Ennodium his carminibus:

*En sine nube pluit sub tellis, imbre sereno,
Et Cæli facies pura ministrat aquas.
Proflua marmoribus decurrunt flumina sacris,
Atque iterum rorem parturit ecce lapis.
Arida nam liquidos effundit pergula fontes,
Et rursus natis unda superna venit.
Sancta per æthereos emanat lymphæ recessus,
Eustorgj vatis ducta ministerio.*

Huic Sancto Episcopo malè Galestinus gloriam tribuit, quòd Sancta Magorum Corpora Constantinopoli Mediolanum transfulerit. In eadem opinione fuisse videtur etiam Pater Daniel Papebrochius in Exegesi, ante Tomum VII. Maji, ubi de Episcopis Mediolanensibus loquitur. Attamen recepta passim Traditio Scriptorum Patriæ nostræ, quæ non invalidis argumentis fulcitur, quemadmodum legi potest in *nostra Dissertatione de Corporibus Sanctorum Protasii & Gervasii*, edita Mediolani Anno MDCCVIII., docet, tribuendum esse hoc munus Sancto Eustorgio, hujus nominis Primo.

De anno, qui postremus fuit Vitæ Sancti Eustorgii II. dissident Auctores. Ughelius scribit, eum ad Cælos evolasse sub Hormisdâ Pontifice Maximo Anno DXXII.; Joannes de Deis in Libro sæpius allato, inscriptoque *Successores Sancti Barnabæ*, inquit, hunc Episcopum obdormivisse in Domino sub Silverio Papa, subdens, ab eodem in Sanctorum Confessorum numerum fuisse relatum; eumque secutus est etiam Besutius in *Historia Pontificali*; Citra verum tamen; cum Silverius non conscenderit Pontificiam Sedem ante Annum DXXXVI.. Igitur cum in Catalogis antiquis septem circiter anni regiminis assignentur Eustorgio, statuendum est cum Papebrochio, obiisse illum Anno DXVIII., VI. Junii die, post susceptam administrationem hujus Ecclesiæ anno eodem, quo defunctus est Laurentius, idest Anno DXII.

Sepulcri locum habuit in Ecclesia Sancti Xisti, quæ adjacet Basilicæ Sancti Laurentii. Bossius in Chronicis Mediolanensibus asserit, jacere hujus Sancti Episcopi Corpus in Basilica Laurentiana; fortasse namque illuc a primo sepulcro translatus fuit.

Ejusdem Festum agitur in Ecclesia Mediolanensi, VIII. Idus Junii, quo die ad Dominum migrasse legitur in antiquis Catalogis.

Habitus fuisse in honore Antistitem nostrum Eustorgium a Gothorum Regibus Theodorico, atque Anerio, scripsit Ughelius; sed non omnino appositè ad veritatem. Quod enim ad Theodoricum spectat, utique assentimar; cum verè acceptissimus huic Regi fuerit Eustorgius, ut docent allatæ superius ejusdem Literæ ad ipsum datæ. Quis autem esset
iite

iste *Amerius* Gothorum Rex, a quo diligi meruerit Præsul noster, prorsus ignoramus; nullus enim in serie Regum Gothicæ Nationis, Italici Regni sceptrum gestantium a Scriptoribus recensetur, qui *Amerii* nomen prætulit. Quinimo hoc etiam omisso, perperam scripsit Ughellus, vixisse Eustorgium sub duobus Regibus Gothis, cum Theodoricus, sub quo Pontificatûs initia sumpsit hic Præsul, per octennium eidem mortuo superstes fuerit, usque ad Annum DXXXVI.

SANCTUS MAGNUS.

IN Successorem Sancti Eustorgii delectus est Sanctus Magnus Anno DXVIII., quicquid nonnulli asserant ex Scriptoribus, Datium fuisse susceptum defuncto Eustorgio II.; hos namque refellit Jacobus Sirmundus in annotationibus ad Epistolam Sancti Aviti, quam inferius referemus. E Familia Trincheria progenitum eundem tradunt post Galefinium Ughellus, alique; sed de hac Familiarum distributione, gratis inducta a memorato Galefinio, sæpius jam disseruimus.

Jejunè admodum hujus Episcopi Vitam referunt Scriptores nostri. Breviarium Ambrosianum, & Galefinius Sancti Magni elogium exordiantur a peculiari abstinentiæ laude, & rebus mirificè gestis, quarum tamen nullam enunciant. Insuper fuisse illum eximie pauperibus, præsertim iis qui carcere detinebantur, adnotat Lectio, quam in Divinis Officiis recitamus; quamobrem desumpta hæc fuisse credendum est a veteri aliquo monumento, quod ætate nostra non superest.

Nobis bono omine contigit, inter Epistolas Sancti Aviti, Viennensis in Gallia Episcopi, unam offendere, quam Præsul ille direxit ad Magnum Mediolanensem Antistitem; ex ea enim nonnulla in nostri Præsulis virtutum laudem decerpere possumus. Posita hæc est sub num. X. Epistolarum Sancti Aviti, Editionis Parisiensis Anni MDCXLIII., & ita exorditur.

Avi-

*Avitus Viennensis Episcopus
Magno Episcopo.*

„ Licet nulla , quibus ad præsumendum hoc ipsum officium
„ provocarer , vestri Apostolatûs scripta promeruo , offerre
„ me tamen paginam debiti famulatûs , cû compellatione
„ non jussêritis , opinione compellitis . Siquidem ad occurren-
„ dum animis vestris , si non meremur aspectibus , famâ tra-
„ himur , etiam dum absentia cohibemur . His additur , quod
„ ita ærumnas infeliciû Gallorum consolatione consilii &
„ largitate palpatis , ut sub specie ejus quam comperi mise-
„ ricordia , ad agnoscendam suorum necessitatem in Italiam
„ festinantes , post longam peregrinationem cum Duce Chri-
„ sto , vestram meruerint videre personam , meritò propriam
„ credant intrare se Patriam . Commendo quod superest ,
„ regionis nostræ Presbyterum , præsentis scilicet obsequii por-
„ titorem , qui licet pro redimenda cujusdam propinqui sui
„ Filia laborem fatigationis aggressus sit , a quodam tamen
„ Nobili Viro Provinciali cum mea prosecutione directus
„ est , ut præfati filium a Comite Betanco , nomine Avu-
„ lum , ante hos circiter quatuor annos pro pignore obfida-
„ tus adsumptum , sub auxilio vestræ intercessionis requirat
„ ac revocet . Quod superest , obsecro , ut dignabili Beati-
„ tudinis vestræ Rescripto & illic exultantibus ingenuitatis
„ statum reparabilem , & hîc desiderantibus scribendi aditum
„ doceatis esse communem .

Epistola ista , licet paucis periodis comprehensa , cam-
pum

pum nobis aperit arguendi, quam splendida foret sanctimonia hujus Antistitis nostri, cum Sanctus Avitus asserat, famam ejusdem pervasisse Gallias; ipsumque pertractum ab eadem fuisse, ut licet longè absens, ad eum scriberet, ejusque patrocinium imploraret. Conjicimus deinde, non inanem vacuumque fuisse rumorem, in iis Provinciis de nostro Episcopo Magno diffusum, sed innixum solido insignium Operum fundamento; cum enim Galliarum incolæ afflictî admodum forent ob Hunnorum irruptiones, qui Burgundiam prius, dein universum Gallicum Regnum fœda alluvione, sub Duce Attila deturpaverant, iisque Sanctus Antistes Mediolanensis Magnus non tam consiliis, verùm etiam largitate, opportunè subvenisset; quisque intelligere potest, quàm ampla esset caritas qua ipse servebat, quaque oves suas prosequabatur, si ejusdem fructus etiam ad Exteriorum relevandas calamitates protendebat: tantâ istorum admiratione, ut ad hoc veluti asylum Christianæ pietatis festinarent, putarentque post longam peregrinationem, se Mediolani alteram Patriam reperisse sub oculis & auspicio nostri Pastoris. Auctoritas quoque & gratia, qua ille pollebat apud Theodoricum Regem, dignoscitur, cum eidem Episcopo nostro commendat Avitus Presbyterum quemdam, ut a Ministro Regis memorati, Comite Betanco, redimere valeret Filium propinqui sui; & Filium Nobilis Viri Provincialis, obsidem in Aula detentum, intercessionis suæ auxilio requirere posset ac revocare. Illustrandæ huic Epistolæ calamum admovit Jacobus Sirmondus; nec ingratum Lectori erit, si quæ ipse digessit, nos hic imprimamus. Ait igitur, directam Epistolam

lam *Magno*, Episcopo Mediolanensi, *Eustorgii* Successori, *Datiique* Decessori; nam quòd *Datum* nonnulli, dum *Mediolanensis* Episcopos recensent, *Magno* præponunt, ordo est præposterus, qui ex hac ipsa Epistola revincitur. Ubi autem de Comite Betanco loquitur, inquit, *Theodorico* Regi *Italiæ* tunc temporis interfuisse, *Avulos* verò, sive *Avolos* præter hunc, *Nobilis ut ait Viri Provincialis* *Filium*, alios eodem seculo habuisse eam *Provinciam* affirmat, hosque singillatim enumerat:

Diluenda remanet admiratio, quæ aliquibus in antiqua Ecclesiæ disciplina minus versatis suboriri potest, cur *Beatitudinis* vocabulo Antistitem nostrum compelleret Sanctus Avitus. Facile tamen ista dissolvitur, si veterem consuetudinem attendamus, qua, sicuti Paulus Apostolus scribens ad Christianiðeles, Discipulos suos, eos omnes *Sanctos* vocabat; ita Episcopi sese invicem titulo *Sanctissimi*, *Beatissimi*, *Sanctitatis*, *Beatitudinis*, & etiam *Papæ* nuncupabant. Diutius in Ecclesia obtinuit mos iste appellandi Episcopos, *Summos* quoque *Pontifices*, testibus Mabillonio (a) & Sirmondo (b); donec Gregorius VII. in Synodo Romana illum abrogavit, reservatis hisce nominibus soli Supremo Romano Hierarchæ. Plura de his ac similibus illustribus Titulis, nunc obsoletis antiquatisque, adnotavimus in *Dissertatione ad vindicandam veritatem* &c., Anno MDCCXXXIII. Mediolanensibus typis a nobis vulgarâ: Quamobrem in re compertissima Eruditus Viris, calamum ne ultro excurrat prohibemus.

Vitam Sancti Magni absolvimus iis verbis, quæ nobis
in

(a) *De Re Diplom. Lib. II. Cap. II.*

(b) *In Not. ad Ennod. Libr. IV. Epist. I.*

in Matutinis Officiis recitanda præscribit Ecclesia Ambrosiana : *Pietatem populi Mediolanensis testantur Sacra Aedes , quæ per Diocesim ejus Nomini posita conspiciuntur*. Inter alias celebris admodum ea est , quæ in Oppido Legniani , tribus ab hac Metropoli circiter Leucis distito , eleganti structurâ & ornamentis nitens assurgit , atque insuper Præpositurâ & Collegio Canonicorum insignitur , qui Sanctum Magnum , utpote illius Ecclesiæ ipsi dicatæ Patronum , cultu religiosissimo venerantur .

Quo temporis spatio Mediolanensem Ecclesiam administraverit Sanctus Magnus , compertum nobis est ex antiquo Catalogo , quem sequitur Papebrochius , videlicet sedisse illum annos XIII , adeò ut pervenerit usque ad Annum DXXX. Quamobrem multum aberraverunt Ripamontius , Joannes de Deis , Ughellus , & ante illos Galefinius loco laudato , qui hujus Sancti Præfulis Episcopatum ad tres tantum annos contraxerunt . Lapsus etiam est hic postremus in designando Pontifice , sub quo Mediolanensis Ecclesiæ clavum regendum Magnus suscepit ; siquidem Episcopum eum delectum tradit sub Silverio Pontifice Maximo , qui Apostolicam Cathedram conscendit post mortem nostri hujus Antistitis , nempe Anno DXXXVI.

Extremum diem obiit Sanctus Magnus Calendis Novembribus , & depositus fuit in Basilica Eustorgiana , quemadmodum tradit antiquus noster Catalogus . Ambrosiana Ecclesia festivam ejusdem memoriam agit Nonis Novembris , cum Calendæ hujus mensis dicatæ sint Sanctorum omnium Celebritati ; atque in hoc hallucinatus est Ughellus , qui censuit , Nonas Novembris fuisse diem Natalem Sancti Magni , cum revera tantum sint designatæ ad Divina Officia in ejusdem cultum celebranda .

SAN-

SANCTUS DATIUS.

Ediolani ortum habuit Sanctus Datus, ut Ecclesiæ Mediolanensis monumenta tradunt. Bollandistæ ad diem XIV. Januarii prodiiisse eum referunt ex Familia *Alliata*, Ughellus verò ex *Alciata*; antiqui tamen Catalogi nullum eidem cognomen adscribunt.

Post Sancti Magni obitum delectus est ad Ambrosianæ Ecclesiæ regimen circiter Annum DXXX., non quidem Vigilio Apostolicam Sedem occupante, ut voluit Galestinus, sed falsò; cùm Vigilius nonnisi septennio post electus fuerit Summus Pontifex. Verùm in ea tempora incidit, quibus pressa tum rapinis bellorum, tum annonæ penuriâ, miserrimè vexabatur Italia. Flagrantissima Datii in egenos caritas tunc maximè resulsit; siquidem cùm fame acerrimâ laboraret populus Mediolanensis, non tam horrea propria, quàm Ecclesiæ apernit exhaustique. Imo & in ceteros per Italiam sparsos pauperes amorem suum effudit, dato ad Gothorum Regem supplici Libello, ut ejusdem munificentiam imploraret. Extat inter Epistolas Cassiodori Libr. XII. Epistola XXVII., inscripta *Datio Episcopo Mediolanensi*, in qua Senator, Præfectus Prætorio, facultatem eidem tribuit, ut ex Regis horreis annonam pauperibus vili pretio divideret, non sine magna illius pietatis commendatione. Sed præstat integrum Regium Rescriptum dare, ut, quanto in honore esset Datus, clariùs eluceat.

„ *Datio Episcopo Mediolanensi,*

„ *Senator Præf. Prætor.*

„ Minus prodest bonum jubere, nisi hoc per Viros san-
„ ctissimos velimus efficere. Auget enim beneficium volun-
„ tas recta justorum; & quidquid sine fraude geritur, hoc
„ verè donantis meritis applicatur. Decet enim, ut muni-
„ ficentiam Principalem Sacerdotalis puritas exequatur. Nam
„ cui est studium, bonum de proprio facere, laudabiliter
„ potest aliena vota complere. Et ideo Sanctitatem vestram
„ petimus (cujus propositi est Divinis inservire mandatis)
„ ut de horreis Ticinensibus & Derthonensibus panici spe-
„ ciem, sicut à Principe jussum est, tertiam portionem esu-
„ renti populo ad viginti quinque modios per solidum di-
„ strahi sub nostra Ordinatione faciatis; ne cujusquam vena-
„ litate ad illos perveniat, qui se de proprio videntur posse
„ transigere. Accipiat minus, habens indulgentiam Principa-
„ lem; Egentibus visum est, non divitibus subvenire; fun-
„ dit potius, qui mittit in plenum; nam illud potius re-
„ conditur, quod vasis vacuis congregatur. Quapropter San-
„ ctitas Vestra miserationis officia non putet injuriam, quia
„ totum vobis dignum est, ubi pietas invenitur. Siquidem
„ aliena desideria fideliter gerere, hoc est bona propria per-
„ fecisse. Ad quam rem Deo adjuvante procurandam ill. at-
„ que ill. curavimus destinare; qui Sanctitatis Vestræ Ord-
„ nationibus obsecuti, nihil ex se faciant, sed tantummodo
„ vobis obedire contendant. Solidi verò quanti ex supradi-
„ cta

„ Etā quantitate panici poterunt congregari , vestrā nobis re-
„ latione declarate ; ut apud Arcarium reconditi ad supra-
„ memoratam speciem reparandam , futuris reserventur , Deo
„ auxiliante , temporibus ; more vestis redivivæ , cujus aduna-
„ tio per fila resolvitur , ut in novam faciem splendido
„ potius decore texatur „ . Hæc Epistola data est post Con-
sulatū Belisarii Anno III. , Indictione XV. , quæ Annum
Christi DXXXVII. designat .

Eodem anno Datus Episcopus unā cum Primoribus Ci-
vitatū Legationem nomine Civium Mediolanensium obivit ad
Belisarium Justiniani Imperatoris militiæ Generalem Præfe-
ctum , Romæ degentem : Cum enim Viriges Gothorum Rex ,
solutā obsidione ob famem & luem , quæ tum intus Almam
Urbem , tum foris in exercitu grassabatur , per alias Urbes
Italiæ depopulatrices copias duceret , atque ideo periclitaretur
Metropolis nostra , ne & ipsa furori Gothici Regis sub-
jaceret , validum Militum auxilium requirebat , ut ab effræ-
ni Barbarorum licentia ruinas undique & strages ferentium ,
incolumis servaretur . Neque inanis fuit Datii postulatio : Si-
quidem Belisarius Venerabilis hujus Præfulis preces reveri-
tus , non modicam militum manū ad nostram Urbem mi-
sit ; quæ tamen remorari hostem non potuit , quin arctā
obsidione cinctā hæc Civitas ferale illud excidium Anno
DXXXIX. subiret , quod narrant Procopius & Pagiū ad
eundem annum , trucidatis tercentum millibus Civium , &
solo æquatis Aedificiis Ecclesiisque . Tristanus Calchus , per-
territus tam magno numero interfectorum , triginta tantum
hominum millia occisa scribit ; sed fides major habenda est

Procopio, coævo & Socio Gothorum in hoc Bello, qui expressis verbis superiorem numerum refert.

Capto itaque Mediolano Anno jam prædicto, Datus, ut fertur, Fidei causâ Civitate exactus, Constantinopolim adiit. Quæ in itinere ad illam Urbem gesta sunt ab hoc Sancto Antistite, narrat Sanctus Gregorius *Lib. III. Dialogorum* Cap. IV.; cum enim Corinthum advenisset, atque hospitaretur in Domo, vacuâ relictâ ob Dæmonum ibidem incolentium strepitus, eam ab insecta larvarum molestia prorsus liberam fecit iis verbis, quæ nos etiam in *Matutina Breviarii Lectione* ad diem XIV. Januarii, quo Sancti Datii memoria colitur, recitamus, nempe: *En, ut tu præ superbiam tuam e Cælo pulsus, dignus es qui bestias imiteris.*

Agebatur tunc Constantinopoli celebris ea controversia, de tribus Capitulis, quæ admiserat Concilium Chalcedonense, & Justinianus Imperator promulgato Edicto damnaverat. Imperatori adhærebant Orientis Episcopi, Occidentales verò refragabantur. Inter istos Datus Mediolanensis Antistes cum aliis Sacerdotibus subscribere noluit Justiniani Edicto; imo se subtraxit a communione eorum, qui ejusdem sententiam approbaverant. Interim evocatus ad Regiam Urbem a Justiniano Vigilius Pontifex Maximus, iter illuc direxit, ei-que occurrit Datus, eundem de re omni conscium facturum; cumque Constitutum Vigilius edidisset, quo utrique Parti silentium indicabatur usque ad definitionem Concilii OEcumenici proximè convocandi, Datus Summo Pontifici prorsus consensit, ut idem Vigilius testatur in *Libello Sententiæ*, qua Theodorum Cæsariensem damnavit; sed interesse

se Synodo V. OEcumenicæ non potuit, morte sublatum in Regia ea Urbe Anno DLII., ut communius Scriptores tradunt, Baronius videlicet, Henschenius in *Vita Sancti Datii*, & Papebrochius in *Exegesi*. Quamobrem erravere Ripamontius & alii, qui ejus Vitam protrahunt usque ad Annum LVI., aut LXI. illius Seculi.

Abfuit Sanctus Datus ab Ecclesia Mediolanensi per quindecim annos circiter, ut tradit Cardinalis Norficus in *Dissertatione de V. Synodo*, Cap. V., qui subjungit, missum fuisse a Clero Mediolanensi supplicem Libellum ad Justinianum Imperatorem, ut Pontificem suum Datium restitueret huic Ecclesiæ, propterea quod aliis pluribus defunctis Suffraganeis Episcopis, multi ex populo sine Baptismo perissent: Eo enim tempore solus Episcopus baptizabat, ut fusè docet Martene de *Antiqu. Eccles. Ritib.* Tom. I. colum. XVII. postremæ Editionis Mediolanensis.

Tenuit Ambrosianam hanc Sedem Sanctus Datus per Annos XXII., incompletos, iis etiam comprehensis, quibus commoratus est Constantinopoli, ab Anno nempe DXXX., ad Annum DLII., die XIV. Januarii, quo obiisse dicitur; Pagio tamen refragante (nam. XXV. ad hunc annum) qui invictis documentis tradit, illum adhuc in vivis fuisse pridie Nonas Februarii, adeoque censet, diem memoratum, quo collitur, non obitus esse, sed Translationis ejusdem Sacri Corporis Mediolanum.

Deportatum fuisse Constantinopoli Mediolanum Sancti Datii Corpus, atque sepultum in Æde Sancti Victoris tradit Henschenius in *Actis Sanctorum Bollandi*; existimat verò

Trans-

Translationem hanc peractam fuisse a Narsete Romani exercitus imperatore, eo tempore quo restauravit hanc Metropolim, dirutam ab Uraya Duce Witigis Regis Gothorum. Certè Cardinalis Alphonsus Litta Mediolani Archiepiscopus insignes Reliquias Sanctorum Datii, Protasii, & Miroclis Mediolanensium Antistitum, extractas ab Arca, in qua eorundem Lipsana condiderat Sanctus Carolus Borromeus in Æde Sancti Victoris, misit ad Cosimum II., Magnum Etruriæ Ducem, teste Petro Paulo Bosca in *Martyrologio Ambrosiano*, ad diem XIV. Januarii.

Supereft inquirendum, an Sanctus Datus Chronica scripserit Mediolanensis Ecclesiæ. In ista opinione quamplures fuerunt Scriptores, & etiam nostro ævo ferbuit hæc controversia inter Patrem Eustachium a Sancto Ubaldo, qui pro parte affirmativa stetit, & Clariss. Muratorius, qui constanter idem negavit. Certè ab antiquis Scriptoribus Procopio, & Anastasio Bibliothecario nihil aliud refertur, nisi scriptam fuisse a Datio *Episcopalem narrationem* de penuria annonæ, qua laborabat adeò Italia, ut Matres ipsæ cogerentur filios suos comedere. Fucum omnibus fecisse videtur Inscriptio, quæ legitur in fronte Libri asservati in Bibliotheca Metropolitana nostri Capituli, his verbis: *Coronicon Datii Mediolanensis Episcopi*; sed revera Opus illud Auctorem habere dicitur Landolphum Seniore, qui Seculo XI. Mediolanensem Historiam contexuit. Quæ in fulcimentum sententiæ suæ scripserit laudatus Muratorius, legi possunt in *Anecdosis* ejusdem, & in Præfatione ad ipsum Landolphum, editum Tom. IV. *Rerum Italicar.*, quibus in locis argumenta omnia Patris Eustachii sub-

subvertere nititur. Muratorii sententiam jam propugnauerat Pagius in *Critica Baronii*, ad Annum DLII., num. XXVI. & seqq., qui prorsus negat, a Datio Episcopo scriptum fuisse Chronicon de Rebus Urbis & Ecclesiæ Mediolanensis, & valde miratur, Puricellum aliosque nostros Scriptores suppositiciam hanc mercem pro vera venditasse.

In insigni Opere *Scriptorum Galliæ*, quod Clariss. Martinus Bouquet Congregationis Sancti Mauri Parisiis evulgare prosequitur, Tom. IV. pag. LXVII. Datii Episcopi nostri memoria inseritur recoliturque in Epistola Floriani Civis Mediolanensis, Abbatis Romani Monasterii (vulgo Roman. Moustier, in Valdensi pago & Diœcesi Aventicensi seu Lausannensi situm) scriptâ ad Nicerium Trevirenses Antistitem; ex qua colligitur, Francicas quoque regiones pervasisse famam sanctimonie Datii Mediolanensis Pontificis, cum tamen Florianus roget Præfulem Trevirenses, ut ad Deum sollicitas preces fundat pro illius incolumitate. Verba, quibus ea Epistola clauditur, hæc sunt: „ Rogate illum meum „ Sacratissimum Confessorem Ambrosium, quatenus me ut pe- „ culiare famulum tueatur, ut proprium Civem foveat, ut „ familiarem alumnum eruat: Qui apud Dominum Jesum „ Christum quod oraverit, exorabit. Quocirca salutationis „ obsequium famulanter insinuans, precor, ut pro beatissimo „ Viro Domino meo Datio Episcopo (Mediolanensi), Fra- „ tre vestro semper oretis. Æquum est enim, ut pro eo, „ quem Monasterii septa sacrarunt Successorem, etiam Con- „ fessorum Successor egregius Beatorum, exorare non desi- „ nas.

V I T A L I S .

Repto e vivis Sancto Datio , promotus est Vitalis ad regimen Ecclesiæ Mediolanensis Anno DLII. , sub Vigilio Summo Pontifice , non autem sub Joanne III. , quemadmodum tradidit Galefinius , cum hic postremus Apostolicum Solium non conscenderit , nisi Anno DLX.

De hoc Antistite nihil aliud Scriptores nostri tradunt , nisi ordinatum ab ipso fuisse Paulinum Schismaticum , Patriarcham Aquilejensem ; adeoque evocatum fuisse Ravennam a Narsete , ut Constantinopolim cum eodem Paulino transferretur , in pœnam Schismatis sui , quemadmodum ipsum Narsetem Pelagius I. Summus Pontifex per Epistolam rogaverat . In hanc sententiam abiit etiam Ughellus , & recentissimè Clariss. Pater Bernardus Maria de Rubeis in *Monumentis Ecclesiæ Aquilejensis* . Expurgate ab hac labe Vitalem Episcopum aggressus est Daniel Papebrochius in *Exegesi* sæpius memorata ; cum enim Catalogus , quem ipse illustravit , assignet Vitali quatuor tantum annos Sedis incompletos , obiisse is debuit Anno DLV. , adeoque biennio antequam Paulinus ordinaretur .

Hinc autem oritur controversia , quinam ex Mediolanensibus Episcopis Paulinum Schismaticum consecraverit . Siquidem certum est ex Epistolis Pelagii I. ad Narsetem , Paulinum a Mediolanensi Episcopo consecrationem recepisse ; scri-

Lit

bit enim Summus Pontifex ad Narsetem his verbis: *Istud est, quod a vobis poscimus, & nunc iterum postulamus, ut Paulinum Aquilejensem, & illum Mediolanensem Episcopum ad clementissimum Principem (Justinianum) sub digna custodia dirigatis*: In altera verò Epistola, quæ est secunda ad Narsetem, ait Pelagius, *morem antiquum fuisse, ut se invicem ordinare isti Episcopi debuissent*. Aliunde autem ex nostro Catalogo constat, Auxanum Vitalis Successorem, Ecclesiæ Mediolanensi datum non esse Episcopum, nisi Anno DLXVI.

Prædictus Clariss. Pater de Rubeis ut tueatur, Ordinatorem Paulini fuisse Vitalem nostrum Antistitem, eidem assignat annos Sedis XIV., ab Anno nempe DLII., quo Ravennæ consecratus fuerat a Macedonio, Aquilejensi Metropolitâ, usque ad Annum DLXVI.

Nos Papebrochii opinionem amplectimur, qui agens de Vitali, putat, eodem mortuo, successisse in Ecclesia Ambrosiana Episcopum Schismaticum, cujus nomen & ipse ignotum fatetur, cum Pelagius Pontifex Maximus illud minimè dignatus sit patefacere. Quamobrem in ea est sententia, deletum prorsus fuisse a Catalogis Mediolanensium Antistitem eo tempore, quo Clerus Ambrosianus cum Apostolica Sede consensit in damnationem trium Capitulorum, cui antea refragabatur in reverentiam Concilii OEcumenici Chalcedonensis: Non secus ac Auxentius Arianus expunctus est a numero nostrorum Præfulum, tunc quando Catholicus Episcopus, nempe Ambrosius, delectus est ad Ecclesiam Mediolanensem administrandam. Tantò autem magis hoc credibile videtur, cum Papebrochius in Vita Sancti Gundulphi, de

quo mox loquimur, afferat, a Pelagio I. Summo Pontifice latam fuisse excommunicationis sententiam contra Episcopos Schismaticos, cum Imperiali mandato de ipsis gradu movendis, quam spreverit contumax iste Anonymus Pseudo-Episcopus Mediolanensis; præsertim cum Narſes in hoc negotio remissè admodum se gereret, & ægrè ad violentiam contra Schismaticos consilia procederet, teste ipso Papebrochio loco laudato.

Sanè fundamentum huic opinioni præbent antiqui Catalogi, qui tantum quatuor Sedis annos, ut diximus, Vitali statuunt. Defunctus ergo erat Vitalis, antequam Paulinus Ordinationem reciperet; hunc enim consecratum fuisse Anno DLVII. idem Bernardus de Rubeis asseverat. Cur autem ipse regimen Vitalis usque ad sexagesimum sextum hujus Seculi annum producat, nullum solidum fundamentum videmus. Porro in patrocinium Sententiæ suæ non aliud affert, nisi Epistolam ipsam Pelagii, in qua Mediolanensem Episcopum vocat solummodo *Ordinatorem*, Paulinum verò ordinatum compellat *Pseudo-Episcopum execratum*; adeoque ex eo mitiori vocabulo arguit, fuisse Vitalem jam consecratum a Macedonio, antequam tria Capicula damnarentur in Quinta Synodo. Verùm nutat hæc ratio, si attendamus Epistolam eandem Pelagii, in qua signa videntur manifesta indignationis conceptæ a Summo Pontifice contra Mediolanensem Antistitem. Quid enim contra illum acerbius proferre poterat, quàm rogare Narſetem, ut Ordinatorem simul cum Ordinato ad Justinianum sub custodia remitteret? Certè æqualis pœna æqualem contra utrumque iram Pelagii designat factò,

cto, si non verbis. Veniam igitur petimus ab Eruditis. hoc Viro, cujus comitatem ac doctrinam plurimum expertam habemus ac commendamus, si Vitalem ab hujus Ordinationis probro eximimus; cum nullum adductum a Patre de Rubeis antiquum documentum videamus, cujus auctoritate protrahi debeat per decennium, ultra terminum Sedis a Catalogis & Scriptoribus nostris eidem statutum, Vitalis Episcopi vita; nec observationes ad Epistolam Pelagii ab ipso aditæ tanti ponderis sint, ut nos a sententia nostra cogant recedere.

Altera expendenda est opinio, quam occasione hujus intervalli inter Vitalem & Auxanum profert Papebrochius, qui ait, in Actis Translationis Corporis Sancti Gundulphi legi, ipsum fuisse Mediolanensem Episcopum; adeoque censet, Pelagium I., ut mederetur malis Ecclesiæ nostræ, accedente ad eum e Galliis Romam Sancto GUNDULPHO, eundem in Antistitem hujus Metropolis consecrassè; verum obistente Schismaticorum factione, numquam illum potuisse pacificè in hac Sede morari, atque moræ pertæsum, transcendens Alpihus ad Bituricenses commigrassè. Nos tamen difficilè acquiescimus huic opinioni, quæ nullo documento legitimo firmatur; eoque magis fidem suspendimus, cum nomen Sancti GUNDULPHI prorsus ignotum sit Catalogis nostris tum antiquis tum recentibus, atque altum silentium de eodem videamus in Historiis Mediolanensibus. Neque ab hoc proposito dimovemur, ea legentes, quæ tum Henschenius, tum Papebrochius protulerunt in Vita memorati Sancti Gundulphi ad diem XVII. Junii, cum ipsi quoque fateri cogantur,

tur, incertum prorsus esse, cujus Urbis ille verè Episcopus fuerit, & per conjecturam solum eundem faciant Mediolanensem Antistitem.

Etiam Petrus Paulus Bosca in *Micrologo de Serpenteæno*, cum hanc lacunam videret, opportunum censuit, inducere in nostram Ecclesiam alium Episcopum, nempe SABINUM quemdam, qui comes erat Sancti Theodori Abbatis Casinensis ad Sancta Loca invisenda. Verum hanc quoque opinionem minimè admittimus, cum Papebrochius ipse eam refellat, ostendens distantiam temporis, nempe quadraginta annorum ab ætate Sancti Theodori, qui fuit coætaneus Sancti Gregorii, & sub Bonifacio III. floruit; adeoque SABINUS ejusdem socius implere minimè potuit lacunam inter Vitalem & Sanctum Auxanum Mediolani Episcopos, cum ipsis multò posterior fuerit.

Obiit Vitalis Anno DLV., ut jam adnotavimus, & Tumulum recepit in Ecclesia Sancti Vitalis, quæ olim exstabat propè Sancti Ambrosii Templum; diruta autem fuit Sancti Caroli ætate, qui Anno MDLXXVI. inde transtulit Corpus Sancti Monæ Episcopi Mediolanensis in Metropolitanam Basilicam, solemni habitâ per Urbem supplicatione, ut narrat Gluffianus Libro Tertio, Capite Octavo ejusdem Vitæ.

SANCTUS AUXANUS.

Adit hanc Ecclesiæ nostræ Sedem S. Auxanus post Vitalem, seu potius post Schismaticum Episcopum, ut nos verisimilius opinamur, Anno DLXVI. Ejus operâ Mediolanensem Clerum ad Romani Pontificis obedientiam, redactum esse damnatis tribus Capitulis, & approbatâ Synodo Quinta, cùm adhuc Illyrici Episcopi in Schismate permanerent, existimat Papebrochius in *Excepsi*.

Brevis fuit ejusdem Episcopatus, cùm vitam deposuerit biennio nondum expleto, Anno videlicet DLXVII. III. Nonas Septembris.

Ughellus tradit, Episcopatum Auxani incidisse in tempora Alboini Langobardorum Regis, qui a Narsete invitatus Italiam invasit. Sed cùm Langobardæ Gentis ingressus in has Provincias contigerit Calendis Aprilis Anni DLXVIII., obiisse dicendus est Sanctus Auxanus, antequam e Pannonia Alboinus cum exercitu suo proficisceretur; præsertim cùm Paulus Diaconus nullam de Sancto Auxano mentionem injiciat in sua Langobardica Historia.

Sepultum fuisse Sanctum Auxanum in Ecclesia Sancti Stephani *ad Rotam* adnotat antiquus noster Catalogus. Ejus certè Sacrum Corpus solemniter transfudit per Urbem Cardinalis Federicus Borromeus in Concilio VII. Provinciali, atque in Ara Majori ejusdem Ecclesiæ reposuit: Festum autem hujus Sancti Antistitis celebrat Ecclesia Mediolanensis III. Nonas Septembris.

Non

Non omittenda est hoc loco gravis controversia, quæ adhuc ferver inter Mediolanenses Scriptores, utrum Sanctus ARSATIUS, cujus Corpus sub Ara Maxima Basilicæ Sancti Stephani mox memorati bis translatus ab Archiepiscopis Mediolanensibus Sancto Carolo, & Federico Borromeis jacet ac colitur, fuerit, necne Archipræsul Mediolanensis. Petrus Paulus Bosca in *Martyrologio Ambrosiano*, ad diem XII Novembris assignatum recolendæ hujus Sancti memoriæ, dubitationem suam proponit, an Sanctus ARSATIUS præfuerit aliquando Mediolanensi Ecclesiæ. Verum, cum testimonia solummodo Scriptorum & Liturgicorum Codicum congerat, qui hanc sententiam confirmant, nihil tamen in adversum enunciet, propendere hunc Auctorem atque huic parti adhaerere, non difficulter quisquis illum consulere velit, existimabit. Non ita expeditè minus dabit, qui altius rem expendat. Siquidem evolutis diligentissimè Catalogis Historiisq; tum antiquis tum recentioribus, nulla umquam objicitur oculis Sancti ARSATII mentio, tamquam Ambrosianâ Insulâ quandoque insigniti. Sanè Bosca ipse se ignorare fatetur, num Vitali successerit, vel Sancto Auxano: Papebrochius verò in *Exegesi Mediolanensium Episcoporum* refert, missam ad se fuisse a Patre Gamansio ab Ingolstadiensi Urbe Vitam Sancti ARSATII, tamquam Mediolanensis Antistitis, quæ MS.ta ibidem asservabatur. In ea autem scriptum esse testatur, vivente adhuc Sancto Simpliciano, ARSATIUM Mediolanum migrasse; cùmque Antistes ille senio gravis Ambrosianæ Ecclesiæ oneri ferendo imparem se videret, collecto Provinciali Concilio illud deposuisse, eoq; ornatum statim

statim fuisse Sanctum ARSATIUM. Prosequitur subinde reliquam eam Historiam compendio enarrare, ac tandem iudicium suum profert, inquit, Descriptionem illam minimè fidem mereri, utpote fabulis undique asluentem. Nihilominus plura de hoc Sancto subiungit, nihil tamen definiens, reservatà posteris suis libertate, ut expensis jam digestis ab ipso noticiis, ad hunc implexum nodum exolvendum spectantibus, quæ verisimiliora videbuntur, in publicam lucem educant sub diem XII. Novembris, qui facer est in Bavaria Sancto ARSATIO. Interim historiam omnem Mediolanensem convellit, dum ait, ubi de Sancto Eustorgio II. agit, totam gratiam delati ad nos thesauri Sanctorum trium Magorum deberi Sancto ARSATIO, qui Corpora illorum e Perse Constantinopolim devexerat, postea Mediolanum deportanda; atque insuper probro ignominiosæ oblivionis tam circa Sanctum ARSATIUM, quàm erga Sanctam Aureliam nos onerat, quorum cultum prorsus evanuisse Mediolani asseverat: Quod quàm falsum sit, quisquis Mediolani degens poterit dignoscere, & ex Ambrosiano Martyrologio patet, in quo nonus Novembris dies Sancto Aurelio, & duodecimus ejusdem mensis Sancto ARSATIO ab immemorabili tempore ad eorum memoriam Divinis Officiis ac Sacrificiis recolendam assignatur.

Diximus proximè, geminà vice translatum fuisse Sancti ARSATII Corpus a Mediolanensibus Archiepiscopis. Giulianus, qui Translationem a Sancto Carolo peractam narrat Anno MDLXXXI. universò Clero Urbis & Diocesis aditante post Octavam Synodum Diocesanam, hunc Sanctum ARSATIUM Episcopum quidem nominat, sed nullo assignito Sedis suæ loco. Contra verò
in

in altera solemniorē , a Cardinali Federico Borromeo celebrata
Translatione , Suffraganeorum omnium Præfulum interventu , post
Concilium Provinciale VII. positus est lapis a dextero latere Aræ
Maximæ Sancti Stephani hisce verbis insculptis :

CORPORA SS. MARTINIANI , AUXANI , ET MANSUETI
MEDIOLANI ARCHIEPISCOPORUM
PROTASII MARTYRIS , MARTIANIQUE EREMITÆ
SUB VETERI HUIUS ECCLESIAE CHORO
QUONDAM SEPULTA
ET PROPTER NOVAM TEMPLI STRUCTURAM
INDE AMOTA ,
DILIGENTERQUE EX ANTIQUIS MONUMENTIS ,
PICTURIS ,
TRADITIONIBUSQUE RECOGNITA ,
FEDERICUS CARDINALIS
ET MEDIOLANI ARCHIEPISCOPUS
POST EORUMDEM CELEBERRIMAM TRANSLATIONEM
IN SEPTIMA PROVINCIALI FREQUENTISSIMA SYNODO
A SE CELEBRATAM
UNA CUM CORPORIBUS SS. ARSATII
MEDIOL. ARCHIEPISCOPI
MARINI MARTYRIS AC LEONIS EREMITÆ ,
QUA IN ARCA JAM OLIM A B. CAROLO CARD.
ET MEDIOL. ARCHIEP.
CONDITA FUERANT INCLUSIS
SUB HOC ALTARI DECENTIUS COLLOCAVIT
PRIDIE CAL. JUNII MDCIX.

Nos in hac tenebricosa Historia, in qua omnia videmus incerta & confusa, satius censuimus ab inferendo in Seriem Mediolanensium Archiepiscoporum Sancto ARSATIO, donec solidiora suppetant documenta, quæ lumen præferant ad eum inter Antistites nostros securè collocandum.

SANCTUS HONORATUS.

Ancto Auxano vitâ functo ad hujus Ecclesie Cathedralam eveetus est Sanctus Honoratus Anno DLXVII., vel ineunte Anno DLXVIII. Sub hoc Episcopo Langobardi in Italiam irrupere, & sequente Anno DLXIX. Nonis Septembris ingressi sunt

Mediolanum.

Honoratum ante hunc Barbarorum adventum sedisse in Ecclesia Mediolanensi colligunt Bollandistæ in ejusdem Vita ad diem VIII. Februarii, ex Actis Sancti Verani Episcopi Cabellionensis, seu verius Cavallicensis, ut adnoravere Sirmondus & Fratres Sammartani in *Gallia Christiana*: In iis enim narratur, Sanctum Veranum, cum Româ reverteretur in Gallias, exceptum fuisse hospitio Mediolani a Sancto Honorato, & petente Honorato eodem, ad Civitatem, cui nomen Albigauno, profectum recessisse. Hinc verò arguunt, tunc temporis Italiam fuisse pacatam, nondum illam occupantibus Barbaris, cum tam securè Vir peregrinus varia hæc itinera peregerit. Nihilominus si hæc verba expendamus, dicendum potius est, id contigisse, cum Episcopus noster declinaturus hostilem Langobardorum sævitiam, Genuam confugisset; neque hunc Antistitem Mediolani, sed Albigauni prope Ligusticam oram hospitio excepisse Sanctum Veranum. Quidquid verò de hac re sit, certum est ex Paulo Diacono, Honoratum nostrum, adventante Alboino, ab hac Metropoli ad Genuensem Civitatem commigrasse.

Plu-

Plurium Mediolanensium Scriptorum opinio est, Sanctum Honoratum, cum Alboinus Mediolanum obsideret, Auctorem fuisse Civibus, ut sese ac Urbem hosti dederent, pactâ conditione, ut immunes ab excidio forent; Cum verò in irritum abiisset hoc votum, Langobardis hanc Metropolim barbarè depopulantibus, acerba objurgatione reprehensum fuisse a Civibus Sanctum hunc Antistitem, & appellatum etiam Patriæ proditorem; quemadmodum præ ceteris Ripamontius eleganti descriptione, sed falsâ, narravit; atque ab eo etiam Ughellus deceptus est. Siquidem absque ullo antiquitatis fundamento id asseritur, cum nulla excidii ab Alboino Mediolano illati mentio extet in vetustis Historiis; & Paulus Diaconus clarè scribat, Honoratum Mediolanum deseruisse, profectum ad Urbem Genuensem, quin ullam innuat deditiorem factam a Civibus, Episcopi hujus persuasione. In hoc consentiunt etiam Bollandistæ ad diem superius memoratum.

Alterum Honorato probum affinxere qui illum in Historiis Mediolanensibus reum fecerunt indignationis Pelagii I. Pontificis Maximi, ob consecratum Episcopum Sedis Aquilejensis Paulinum Schismaticum. Id præter alios Metropolis nostræ Scriptores tradidit Dandulus in *Chronis Venetis*, & Galefinius in Tabula nostrorum Antistitum. Sed veritati hoc omnino repugnat, cum Honoratus duodecim saltem annis post Ordinationem Paulini, regimen Ecclesiæ Mediolanensis suscepit, idest ineunte Anno DLXVIII., ut superius innuimus. Quamobrem Lectio, quæ inserta erat antiquitus Ambrosianis Breviariis, & injuriosum hoc Paulini Schismatici Ordinationis sigma inurebat fronti Sancti hujus nostri Præfulis, ætate Sancti Caroli prorsus expuncta fuit.

Parum in vivis superfuit exul Honoratus, mortem obiens Genuæ Anno DLXX., ut etiam Cardinalis Norisius in *Dissertatione de Quinta Synodo* adnotavit. Catalogus noster antiquus obitum Sancti hujus Antistitis assignat diei XXVI. Februarii; Ecclesia autem Ambrosiana illius Natalem celebrat die VIII. ejusdem mensis: fortasse enim Translationis Genuæ Mediolanum Corporis Sancti Honorati dies iste fuit; quem admodum diximus in Sancti Datii Vita peractum, cujus memoriam colit Ecclesia nostra non die Natalis memorati Sancti, sed Translationis Constantinopoli Mediolanum.

Refellenda est hoc loco Fabula, quam in suis Chronicis vulgavit Galvaneus Flamma, quamque ab illo credulam Mediolanenses aliqui Scriptores ad posteros transmissere, videlicet Ordinarios Cardinales Metropolitane nostræ Basilicæ, quo tempore excisum est ab Alboino Mediolanum, hospitatos fuisse ad Noxetum simul cum Honorato, qui ibidem interiisse dicitur; eosque constitisse in illo Palatio, quod duobus circiter passuum millibus ab hac Metropoli extra Romanam Portam distabat. Ita Galvaneus tradidit. Verum, quantum hoc veritati repugnet, clarè docet Paulus Diaconus, qui, ut jam adnotavimus, testatur, Honoratum non ad aliquem Urbi proximum Vicum, sed Genuam confugisse. Et sanè, quis credat, vastantibus omnia Barbaris, Clerum Primarium cum suo Episcopo Sedem voluisse figere in loco aperto, atque omnibus militum injuriis exposito? Huic somnio occasionem dedit Translatio Corporis Sancti Honorati Genuæ Mediolanum: Antonius enim Bessa Negrinus in Elogiis Castillionæ Familiæ Sacram Ædem designat, ubi Sancti

cti Honorati Corpus depositum fuit, cum ad nostram Urbem deferretur, nempe Sanctum Georgium, olim appellatum *alla Nocetta*, ob parvam Nucem, quæ illic frondescentis Ecclesiæ cognomentum fecit, nunc verò ad *Puteum* appellatur, ut etiam Paulus Morigia asserit in *Historia Mediolanensi*, & Bollandistæ adnotavere. Nominis autem similitudo ad *Noxetam* fabulæ campum dedit, ut Sanctus hic Præsul unà cum Cardinalibus Mediolanensibus ad Noxetum extra Urbem secessisse diceretur, atque ibidem interiisse.

Nunc sacrum istud Corpus redactum in cineres religiosè asservatur arculâ argenteâ inclusum, in Basilica Sancti Eustorgii; sed quo tempore illuc translatum sit, ignoratur.

Admonere hic Lectores necessarium ducimus, ne imponi sibi sinant, quamplures Scriptores hallucinatos esse, Sancto Honorato Mediolanensi tribuentes, quæ aliis ejusdem nominis Viris verè propria fuere. Nonnulli Sancti Ennodii Epigrammata, quæ in laudem Honorati Novariensis Episcopi contexit, ob conditum ab eo Castrum juxta morem illius ætatis, qua Antilites Sacri passim propugnacula construebant ad prædonum aut hostium excursiones arcendas; insuper Epistolæ aliquot Sancti Gregorii Magni ad diversos Honoratos scriptas, ad nostrum Honoratum referunt, quem constat obisse XX. annis antequam ille Summus Pontifex crearetur. Gravius lapsus est Galestinus, qui in Tabula Mediolanensium Antistitum ait, ab hoc nostro Præsule *optimâ institutione corroboratas fuisse Ecclesiæ ipsi commissæ partes, Langobardorum barbarie debilitatas*; nondum enim ingressus fuerat Mediolanum Alboinus eo tempore, quo Sanctus Honoratus Genuam ausu-

aufûgit, ut superius diximus, ac parùm in vivis superstes fuit post Barbarorum in hanc Urbem adventum. Deterius etiam errat, cùm scribit, Sanctum Honoratum *interfuisse Aquilejensi Concilio*; nam illud convocatum fuit a Paulino, Schismaticorum Antesignano, atque ideo, tamquam Conciliabulum, contra Synodum Quintam coactum, a Catholicis rejicitur atque execratur. Omittimus confutare alterum mendum, quod admittit Galesinius, asserens Antistitem hunc nostrum initia Pontificatus sui sumpsisse *sub Benedicto I. Summo Pontifice*, longè seriùs ad Apostolicam Cathedram promotum; cùm ferè semper in assignandis Summis Pontificibus a veritatis tramite aberraret.

FRONTUS, ut eum appellat Catalogus antiquissimus nostrorum Antistitum, a nonnullis Patriæ nostræ Scriptoribus vocatur *Frontonus*, & etiam *Junius Frontonus*. Hic, mortuo Sancto Honorato, symoniacis artibus Ambrosianam Sedem invasit. Vir erat, nobilitate & opulentia clarus in hac Metropoli; sed inter Pseudo-Episcopos recensetur, ob malè acceptam & retentam Dignitatem. Plura de hoc invasore Episcopo fabulosa narrantur, videlicet damnatum ab ipso fuisse injustè quemdam Presbyterum, ut flammis vivus combureretur; FRONTUM verò huic immani spectaculo adstitisse, donec ad Romanam Portam perveniens, terrâ hiantè vivus ipse absorberetur. Alii non hoc loco mortem a Deo vindice illatam eidem tradunt; sed igne consumptum volunt, ubi nunc surgit Ecclesia Sancti Petri, vulgò dicti *in Caminadella*. Commenta hæc sunt somniantium Scriptorum. Securus habemus testimonium Catalogi vetustissimi sapiùs memorati,

rati, in quo iste Pseudo-Episcopus asseritur Genuæ captivus obiiſſe, poſtquam tyrannicè Mediolanenſem Sedem occupaffet per XI. annos, ab Anno nempe DLXX, ad Annum DLXXXI.

Cardinalis Norſius in *Differtatione hiſtorica de Quinta Synodo* Cap. IX. hæc de FRONTO ſcribit. „ Honoratus „ Genuam cum pluribus Clericis ac Civibus ſe recipiens, „ paulò poſt, diem obiit. Tunc duo electi ſunt Mediolanenſium Antifiſtes; etenim exules apud Genuam Laurentium nominarunt circa Annum DLXXI. (de hoc Epifcopo „ mox loquemur) Mediolani verò, majori ac meliori parte Civium exulante, *Fronto* quidam, veluti vacuam Sedem occupavit „ . Papebrochius in *Exegeſi* mortem Fronti ita deſcribit: *Perrexit Fronto inter ruinas deſolatæ Urbis Mediolanenſis titulum tenere Epifcopi, ac demum comprehenſus Genuamque ductus, ibidem obiit Anno DLXXXI.*

LAURENTIUS II.

Ortuo Honorato, Laurentius II. Civis Mediolanensis Genuæ residens, delectus est in legitimum hujus Ecclesiæ Antistitem: Sed quo anno id contigerit, inter Scriptores non satis liquet. Eminentiss. Norisius loco proximè laudato electionem Laurentii statuit ad Annum DLXXI. Papebrochius & Pagius ad incuntem Annum DLXXIII. illam protrahunt: Baronius verò deceptus a recentioribus Catalogis nostrorum Præsulum, qui XII. tantum annos Sedis Laurentio assignant, initium ejusdem Episcopatus affigit Anno DLXXXIV. Tenebras hæc diluit vetustus noster Catalogus, in quo XIX. anni, septemque Menses Sedis Laurentio tribuuntur. Itaque eodem tempore, quo Fronto, seu Frontonus Ecclesiam Mediolanensem vexabat tamquam Episcopus, susceptus est Genuæ Sancto Honorato Laurentius. Quamobrem dicendum est cum Papebrochio, Ambrosianam Sedem ferme per tres annos vacasse. Neque id mirum esse debet, cum, furentibus per Italiam Langobardis, non ita facilè posset Clerus, partim in hac Urbe degens, partim Genuæ, in novi Præsulis electionem consentire. Certum est, saltem Anno DLXXIII. datum fuisse vacuæ Sedi Mediolanensi Laurentium Episcopum; cum enim coniter, ejusdem Successorem sedisse Anno DXCIII. ex Epistolis Sancti Gregorii Magni, quas suo loco enunciabimus, tempus Sedis in vetusto Catalogo, ut diximus, Laurentio assignatum, sub prædicti anni initium expletur.

De

De hoc Episcopo nihil ab ipso actum in Historiis refertur, cum semper in exilio Genuensi permanserit. Quod colligere possumus ex Epistolis Sancti Gregorii illud est; Presbyterum quemdam nomine *Magnum* Ecclesie Mediolanensis fuisse anathemate a Laurentio percussus: Extat enim ejusdem Summi Pontificis Epistola num. XXVI. Libr. III. Epistolarum postremæ Editionis Parisiensis ita inscripta: *Magno, Ecclesie Mediolanensis Presbytero*, qua eum Sanctus Gregorius hortatur, ut non obstante excommunicatione a Laurentio quondam Episcopo, eidem innocenti insistenti, officium suum securè peragat, & Clerum populumque moneat, ne in Episcopi electione dissentiant. Data ea est mense Aprili, Indictione XI., quæ Annum DXCIII. designat. Hinc verò patet, Laurentium eodem anno vix inchoato vitam deposuisse, cum de eligendo ejus Successore ageretur.

Galesinius de Laurentio II. hæc scripsit: *Ecclesie Mediolanensis patrimonium, quod in Sicilia amplum habuit, præclarè defendit; ob eamque rem Constantium Diaconum Romanæ ad Gregorium Pontificem misit: Atque in hoc laus ei debetur; id enim constat ex Epistola Sancti Gregorii, posita sub num. LXXXII. Libr. I. Editionis postremæ Parisiensis, peractæ Anno MDCCV., quam non abs re esse credimus integram dare, cum Ughellus de his prorsus siluerit, afferens solummodo, Laurentium ærumnis periculisque circumventum hanc Ecclesiam administrasse: Quæ tamen fuerint noxia ista incommoda, neque ipse explicat, neque nos ex Historiis indicare valemus. Epistola autem memorati Pontificis Maximi ita se habet:*

„ *Gregorius Laurentio Episcopo Mediolanensi.*

„ Scripta Fraternitatis Vestrae suscipiens, gratias Omnipo-
„ tenti Deo retuli, qui desiderabili me sospitatis ejus nuncio
„ relevavit. Quod autem perhibetis ab exactiōe Patrimonii
„ Siciliae Provinciae, juri Sanctae cui Deo Auctore praesidetis
„ Ecclesiae certam redhiberi pecuniae quantitatem, pro eo quod
„ ab Actoribus Sanctae Romanae Ecclesiae illo in tempore
„ Patrimonii Ecclesiae vestrae celebrabatur exactio; necessa-
„ rium fuit, juxta tenorem scriptorum, a vobis directo-
„ rum, acceptarum illatarumque pecuniarum summam inspi-
„ cere, & totius ratiocinii meritum subtiliter indagare; qui-
„ bus perspectis, nihil a Sancta Romana Ecclesia Ecclesiae
„ vestrae allegatum est redhiberi. Sed quia, dum Constan-
„ tius Diaconus vester ad ea, quae objecta a nostris fuerant,
„ aliud allegavit, examen negotii venit in dubium, quod
„ subtilius poterat ventilari, si qua persona existeret, cum
„ qua definiri aliquid stabiliter potuisset. Proinde necesse
„ est, ut Sanctitas Vestra hac de re personam instituat,
„ cum qua Romana Ecclesia aliquid debeat solidè definire,
„ ut sive nihil debet, ex judicio pateat: seu aliquid de-
„ buit, & restituit, persona quam instituitis securitatem so-
„ lemniter emittat.

Ne autem ita jejune vitam hujus Antistitis absolvamus,
eximiam ejusdem laudem proferimus, quam nobis exhibent
Annales Francici, a Duchesnio editi *Tomo I. Rer. Franci-*
car., & Pater Theodoricus Ruinart. in *Appendice Operum*
San-

Sancti Gregorii Episcopi Turonensis, colum. MCCCXLVII. novæ Editionis. Literas simul cum quinquaginta millibus solidorum per Legatos suos miserat (teste Paulo Diacono Libr. III. Cap. XXVII.) Mauritius Constantinopolis Imperator ad Childebertum II. Francorum Regem, eundem rogans, ut arma jungeret cum Exarcho suo Ravennæ, ad expellendam ab Italia barbaram Langobardicam Gentem, quæ eam invaserat, duroque jugo premebat. Annuit Rex ille votis Mauriti, scripsitque Epistolam ad Laurentium Mediolanensem Episcopum, quem primò insignivit Titulo *Patriarchæ*. Sanè usque ad Seculum VI. inauditum fuerat in Occidente, Metropolitani Præfulibus datum hoc nomen. Illud usurpavere Aquilejenses Antistites post constatum ea ætate teterrimum obstinatumque Schisma causâ, Synodi Quintæ Constantinopoli celebratæ. Diversa tamen erat ratio, qua illustrem cum Titulum sibi impudenter arrogaverant memorati Episcopi; ii namque hoc vocabulo eminentiorem Dignitatem redolentem arbitrabantur, majorem ipsis conciliari auctoritatem ad Schisma validiùs fovendum, seque ut Autocephalos ab Apostolicæ Sedis imperio rutilis subducendos; Ratio autem, cur Childebertus hoc Titulo exornavit Laurentium Episcopum, singularis fuit existimatio, per omnes regiones diffusa amplissimæ nobilissimæque hujus Mediolanensis Metropolis, & Ecclesiæ a Sancto Ambrosio institutæ, ac succedentium Episcoporum Sanctimoniam illustratæ; ob quam nemini magis congruere hoc *Patriarchæ* nomen, quàm Antistiti Mediolanensi censebat. Nihilominus neque Laurentius, neque Successores illo usi sunt, ne plenum superbiæ & audaciæ exemplum.

Aquilejensium Præfulum secuti esse viderentur. Prosequitur deinde Childebertus in exordio Epistolæ commendare virtutes Laurentii, quæ veluti bonus Christi odor, *beatâ opinione* & famâ Francicas oras occupaverant, eumque parem propemodum fecerant Sancto Martyri Laurentio, cujus nomen gerebat. Innuat subinde tacitè, Antistitem hunc nostrum (more Prædecessorum suorum, præsertim Sancti Eustorgii II., quem superius laudavimus) extendisse usque ad Francicam nationem liberalis suæ caritatis fructus; ait enim, eundem imitatum fuisse Martyrem Laurentium, disperdendo numismata pauperibus; gratiasque agit Supernæ clementiæ, quod huic nostro Laurentio contulerit, quod multis illic erat in munere, & ipsi singulariter futuræ gloriæ tempore ad mercedem rependendum. Rogat denique Laurentium, ut conscium faciat Smaragdum Exarchum, se paratum jam esse, sequenti anno in Italiam dirigere exercitum, *ad gentem* Langobardorum *execrabilem elidendam, manu Domini*, & ejusdem orationibus adjuvantibus. Sed dilucidius hæc omnia ex ipsius Regis Epistola, quam hic referimus, patebunt.

„ *Childebertus II. Rex* (a)

„ *Ad Patriarcham Laurentium.*

„ *Beatæ opinionis ubique cursum meritis extendentes,*
 „ *certantes Beatum Martyrem æquiparare sicut nomine, sic*
 „ *mercede, ut per vos totus hic ille redeat, cujus adepti*
 „ *estis*

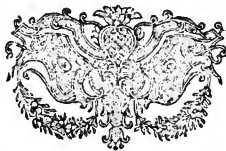
(a) *Data est hæc Epistola Anno DLXXXIII, cum juxta Pagium, anno sequenti Francica copia in Italiam descenderint.*

„ estis vocabulum, qui Sacrosanctæ Ecclesiæ sic dispersit numi-
„ smata, ut census effusione per pauperes augumentaret talen-
„ ta, ad nos usque bonum tanti operis divulgante, gratias
„ referimus Supernæ clementiæ, quæ vobis illud contulit quod
„ multis hic est in munere. & vobis singulariter futuræ
„ gloriæ tempore proficiat ad mercedem. Quapropter sancto
„ Apostolatu vestro salutationis officia dependentes, commen-
„ datione prælatâ, &, ut nostri in sacris intercessionibus ve-
„ stris memores esse dignemini, fiducialiter obsecrantes, spe-
„ ramus, ut quia divina clementia eâ nos ætate corroborat,
„ ut Catholicæ parti nostræ non desint solatia (idest *auxilia*)
„ juxta votum Romanæ Reipublicæ, vel Sacratissimi Patris
„ nostri Imperatoris, in Italiam direximus adversus gentem
„ Langobardorum Religioni ac Fidei iniquissimè perfidam. Ve-
„ stra solitudine ad Virum præcellsum Smaragdum Raven-
„ næ, jubete celeriter nunciare, ut & pars Reipublicæ, in
„ quo per ipsum valet, solatium armatorum inferre super ho-
„ stes festinet, & quantum Dominus præceperit, quod po-
„ test fieri in præsentî, non moretur: Quod fuerit verò
„ residuum, si Christo placuerit, adveniente anni futuri tem-
„ pore opramus, exercitum in Causa dirigere, quatenus ma-
„ nus Domini gentem execrabilem vobis exorantibus dignetur
„ elidere, quæ injuriâ Sanctorum & morte suorum fide-
„ lium, sanguinis effusione crudelitatis manus armavit. Hoc
„ etiam sperantes, ut ipsi præcelso Smaragdo de nostris le-
„ gataris jubeatis pariter nunciare, ut tam vestrâ quàm ejus
„ ordinatione quàm celeriter ad locum destinatum Imperialis
„ Urbis festinent accedere, & ad nos Christo Præsule, quæ
„ op-

„ opportuna mandata sunt , renunciantes velociter , si quæ re-
 „ stant , pacis studio , Divinitate propitiâ communiter expli-
 „ centur .

Ex Sancto Gregorio Magno , Epistola II. Libr. III. Editionis
 Parisiensis discimus , Laurentium remisisse ad Apostolicam
 Sedem Cautionem , qua , statim ac electus fuit , profitebatur
 jure jurando , tria Capitula a se damnari ; eamque fuisse sub-
 scriptam ab ipso Gregorio , cùm adhuc Urbanæ Præturæ offi-
 cio fungeretur .

De tempore quo Ecclesiam Mediolanensem rexit Lau-
 rentius hic noster , jam superius disseruimus ex vetusto no-
 stro Catalogo , qui eidem XIX. annos , & VII. menses Se-
 dis assignat : Itaque electus Anno saltem DLXXIII. , sub ini-
 tium Anni DXCIII. obiit Genuæ ; qua in Urbe sepulcrum
 habuit in Ecclesia Sancti Syri , , quemadmodum memoratus
 Catalogus adnotavit .

CONSTANTIUS.

Ediolani ex nobili Familia ortus Constantius, Ecclesiæ Mediolanensis Diaconus, datus est Laurentio Successor Anno DXCIIL. Sanctus Gregorius Magnus Epistolam, quæ jacet sub num. XXX. Libri III. postremæ Editionis, misit ad Joannem Subdiaconum, ut nomine Sedis Apostolicæ novi Episcopi electioni interesset. Verba hujus Sancti Pontificis sunt: *Genam te proficisci necessæ est; & quia multi illic Mediolanensium, coacti barbarica feritate consistunt, eorum te voluntates oportet, convocatis Clericis, in communi perscrutari.* Hinc tamen argui nequit, a solo Clero Genæ morante fuisse Constantium electum; Mediolanensibus enim Clericis in Metropoli degentibus jus istud debebatur: Sed cum plures ex hoc Cœtu exules forent, noluit Sanctus Gregorius, ut iisdem inconsultis novus Laurentio Antistes sufficeretur. Id optimè animadvertit Cardinalis Norisius Cap. IX. jam dictæ Dissertationis, & clarè scribit idem Gregorius in Epistola superius memorata.

Gratulatus fuit Summus Pontifex Clero & Populo Mediolanensi de hac unanimi Electione in Epistola XXIX. Libr. III., in qua hæc de Constantio loquitur, *Dudum mihi benè cognitus fuit, & cum in Urbe Regia (Constantinopoli) responsa Sedis Apostolicæ facerem, longo mihi tempore adhæsisset; sed nihil unquam in illo, quod reprehendi passim potuisset, inveniri.* Ex hoc testimonio colligitur, Constantium Diaconum

conum nostræ Ecclesiæ, ut eum appellat etiam Sanctus is Pontifex, Constantinopolitanum iter suscepiſſe, summoque virtutum splendore ibidem effulſiſſe; sed qua urgente de causa, aut quo munere functurus illuc sese contulerit, Historiæ non produnt.

Statim ac Mediolanensem Sedem obtinuit Constantius, Pontifex Maximus Gregorius per Joannem Subdiaconum, ad eundem misit Pallium; id enim ipsemet testatur in Epistola, ad novum hunc Episcopum datâ, quæ est prima Libr. IV., his verbis: *Præterea Pallium ad Sacra Missarum Solemnia utendum ex more transmisimus; sed peto, ut dum hoc suscipitis, ejus honorem ac genium ex humilitate vindicetis.* Hinc patet, morem antiquum fuisse, ut ad Episcopum Mediolanensem Româ Pallium transmitteretur. Id observatum legimus in *Historia Leodiensium Episcoporum*, a Chapeauville continuatâ, in qua refertur, missum fuisse a Sede Apostolica Seculo X. Pallium ad Hilduinum Mediolanensem Antistitem. Omittimus plura alia hujus rei exempla hic proferre, cum ea suis locis in decursu præsentis Operis adnotaverimus. Quandoquidem verò in prædictâ Epistola non modò peculiarem suum erga hunc nostrum Antistitem amorem ostendat, verum etiam eidem regulas præscribat Gregorius, quibus instructum ipsi Ecclesiæ Mediolanensis regimen optimè valeat administrare, non incongruum existimamus, eam, prout a tanto Pontifice scripta est, hic referre. Ita autem se habet:

„ *Gregorius Constantio Episcopo Mediolanensi.*

„ Scripta Fraternitatis vestræ suscipiens, magnas Omni-
„ potenti Deo gratias retuli, quia Ordinationis vestræ merui
„ celebratione relevari. Quod verò ex superno munere in-
„ Electionem vestram concorditer omnium convénit assensus,
„ hoc Fraternitas tua cum summa debet consideratione pen-
„ sare, quia post Deum valde est debitoris eis, qui sibi vos
„ præferri tam subditâ mente voluerunt.

„ Decet igitur vos Sacerdotali benignitate eorum mori-
„ bus, in omnibus respondere, eorumque necessitatibus piâ
„ compassione concurrere. Si quorum fortasse sunt vitia,
„ hæc maturis objurgationibus increpato, ut ipsa quoque Sa-
„ cerdotalis indignatio, virtuti sit admixta dulcedinis; qua-
„ tenus & tunc a subjectis amari debeat, etiam cum graviter
„ metuitur: Quæ res personam vestram apud eorum judi-
„ cium, ad magnam quoque reverentiam adducit, quia sicut
„ præceps furor usitatusque despicitur, ita contra culpas di-
„ scereta indignatio plerumque, quò tarda fuerit, eò amplius
„ sit timenda.

„ Joannes verò Subdiaconus noster multa nobis bona tuæ
„ Fraternitatis rediens nunciavit; de quibus Omnipotentem
„ Deum petimus, ut hæc qui cœpit ipse perficiat, quate-
„ nus te interius exteriusque profecisse & tunc inter homi-
„ nes, & post inter Angelos ostendat.

„ Præterea Pallium ad Sacra Missarum Solennia uten-
„ dum ex more transmisimus. Sed peto, ut dum hoc fu-

Cc

„ sci-

„scipitis, ejus honorem ac genium ex humilitate vindicetis.

Patrimonia quædam in Siciliæ Provincia, non Romana tantum Ecclesia, sed etiam Mediolanensis possidebat. Clarè hoc eruitur ex Epistola IV. Libr. II. Epistolarum Sancti Gregorii. Siquidem cum Agilulphus Rex Langobardorum, mortuo Constantio, tentaret, ut ab Ariana Factione Episcopus eadem sæcæ infectus deligeretur, Catholici verò e suo gremio defumi vellent; Sanctus Pontifex scribit Clero Mediolanensi, ne terreatur, asserens numquam se consensurum in hominem, qui non a Catholicis, & maxime a Langobardis eligeretur, subditque: *Quia Vicarius Sancti Ambrosii indignus evidenter ostenditur, si electus a talibus ordinatur. Nec enim est quod vos ex hac causa deterreat, vel aliquam vobis necessitatem incuriat; quia unde possint alimenta Sancto Ambrosio servantibus Clericis ministrari, nihil in hostium Locis, sed in Sicilia, & in aliis Reipublicæ partibus, Deo protegente, consistit.* Compertum itaque ex hoc loco habemus, non in Sicilia solum, sed etiam in Reipublicæ Romanæ partibus, Mediolanensem Episcopum ad Clericos suos alendos, non modicos redditus habuisse usque ad Constantii ætatem. Imo, cum exorta esset controversia inter Exactores Patrimonii Romanæ Sedis, & eos qui jura Mediolanensis Ecclesiæ illicitari curabant tempore Laurentii II., Episcopi nostri, missus fuit Romam Constantius, qui tunc erat Ecclesiæ nostræ Diaconus, ut jura Laurentii Antistitis promovere in ea Causa studeret; quod etiam optimè præstitit, quemadmodum constat ex Epistola Sancti Gregorii Pontificis Maximi, ad memoratum Laurentium missâ, & a nobis superius relatâ, cum de eodem ageremus. Con-

Constantius exemplo Laurentii Decessoris sui, Cautiorem ad Apostolicam Sedem miserat, qua profitebatur, a se recipi Quintam Synodum, ac tria Capitula damnari: Quamobrem tres Episcopi ab illius communione sese subdlexerant, & ipsa etiam Theodolinda Regina, eò quod existimarent, infringi auctoritatem Concilii Chalcedonensis. Sanctus Gregorius ad eundem Constantium scribens Epistolâ III. Libr. IV., hortatur, ne a Fide recedat, atque asserit se anathemati subjicere eos, qui profitentes Chalcedonensem Synodum se diligere, Ecclesiæ unitatem verè scindunt atque oderunt. Ad Theodolindam autem Literas dedit, quæ ab hoc errore illam amoverent, suadentque, ut securè Constantium ad communionem reciperet, inquit: *Decet gloriam vestram ad Reverendissimum Fratrem & Co-Episcopum meum Constantium, cujus Fides ac vita olim mihi probata est, sub omni celeritate submittere; eique vestris Epistolis indicare Ordinationem ejus, quam benignè suscepistis, & quia ab ejus communione in nullo separamini.* Acceptis Literis ad Theodolindam directis eique exhibendis, animadvertit Constantius, in illis mentionem fieri de Synodo Quinta. Cum autem probè nossæt Regiæ illius Fœminæ genium, Gregorio respondit, posse iis verbis offendi Reginam. Gratam sibi fuisse admonitionem rescripsit Sanctus Pontifex, adeoque alias suffecit, in quibus omisâ eâ Synodo, quatuor tantum Concilia OEcumenica summo pere commendabat, atque hac viâ obtinuit pacatissimam cum Constantio Theodolindæ conciliationem. Verba Sancti Gregorii transcribere lubet: „ Quod autem scripsistis, quia Epistolam „ meam Regiæ Theodolindæ transmittere minimè voluistis,

„ pro eo quodd in ea Quinta Synodus nominabatur , si eam
 „ exinde scandalizari posse credidistis , rectè factum est , ut
 „ minimè transmitteretis ; unde nunc ita facimus , sicut vobis
 „ placuit , ut quatuor Synodos solummodo laudaremus .
 „ De illa tamen Synodo , quæ in Constatinòpoli postmodum
 „ facta est , quæ a multis Quinta nominatur , scire vos vo-
 „ lo , quia nihil contra quatuor Sanctissimas Synodos consti-
 „ tuerit vel fenserit ; quippe quia in ea de personis tantum-
 „ modo , non autem de Fide aliquid gestum est , & de his
 „ personis , de quibus in Chalcedonenſi Concilio nihil conti-
 „ netur ; sed post expressas Synodos . seu Canones facta
 „ contentio , & extrema actio de personis ventilata est ; Nos
 „ tamen , sicut voluistis , ita fecimus , ut ejusdem Synodi
 „ nullam memoriam faceremus „ . Ita in Epistola XXXVII.
 Libr. III. Indictione XII. ad Constantium missa . Adjungimus
 etiam Epistolam ipsam Sancti Gregorii , positam in postrema
 Editione sub num. IV. Libr. IV. , quam ad Theodolindam
 direxit , cum in ea Constantii laudes occurrant .

„ *Gregorius Theodolinda Regina Langobardorum &c.*

„ Quorundam ad nos relatione pervenit , ab aliquibus
 „ Episcopis gloriam vestram usque ad hoc scandalum contra
 „ Sanctam Ecclesiam fuisse perductam , ut sese a Catholicæ
 „ unitatis communione suspenderet . Quod quantum vos
 „ purè diligimus , tantum de vobis fortius dolemus , quia
 „ vos imperitis stultisque hominibus creditis , qui non solum
 „ ea quæ loquuntur nesciunt , sed vix ea quæ audierunt
 „ per-

„ percipere possunt . Qui dum neque legunt , neque legen-
„ tibus credunt , in ipso errore manent , quem sibi ipsi de
„ nobis finxerunt . Nos enim veneramur Sanctas quatuor Sy-
„ nodos , Nicenam in qua Arius , Constantinopolitanam in
„ qua Macedonius , Ephesinam primam in qua Nestorius ,
„ Chalcedonensem in qua Euthices atque Dioscorus damna-
„ tus est ; profitentes quia quilibet aliter sapit quàm hæ
„ quatuor Synodi , a Fide veritatis alienus est . Damnamus
„ autem quoscumque damnant , & quoscumque absolunt ab-
„ solvimus ; sub anathematis interpositione ferientes cum , qui
„ earumdem quatuor Synodorum , maximè autem Chalcedo-
„ nensis , de qua quibusdam imperitis hominibus nata est
„ dubietas & superstitionis occasio , Fidei addere vel adime-
„ re præsumit . Cùm itaque integritatem nostram ex aperta
„ mea traditione seu professione cognoscitis , dignum est , ut
„ de Ecclesia Beati Petri Apostolorum Principis nullum ul-
„ terius scrupulum dubietatis habeatis ; sed in vera Fide per-
„ sistite , & vitam vestram in petra Ecclesiæ , hoc est in
„ confessione Beati Petri Apostolorum Principis solidate ; ne
„ tot vestræ lacrymæ , tantaque bona opera pereant , si a
„ Fide verà inveniuntur aliena . Sicut enim rami sine virtu-
„ te radicis aresunt , ita opera , quantumlibet bona videan-
„ tur , nulla sunt , si a soliditate Fidei disjungantur . De-
„ cet ergo gloriam vestram ad Reverendissimum & Fra-
„ trem , & Co-Episcopum nostrum Constantium , cuius &
„ fides & vita olim mihi bene est approbata , sub omni
„ celeritate transmittere , eique directis Epistolis indicare Or-
„ dinationem ejus , quam benignè suscipitis ; & quia ab ejus
„ „ Ec-

„ Ecclesiæ communionem in nullo separamini : ut verè sicut de
„ bona ac fidei Filia , communi exultatione gratulemur . In
„ hoc autem vos ac vestra opera Deo placere cognoscite , si
„ priusquàm ejus examen veniat , Sacerdotum illius judicio
„ comprobentur .

Inter alias quamplures Epistolas a Sancto Gregorio Magno ad Constantium scriptas præterire illam non possumus , quæ jacet in Libr. IX. Editionis Parisiensis , sub num. LIII. ; satis namque dilucidè ex illa dignoscimus , Ecclesiam Comensem suffraganeam tunc fuisse Mediolanensis Metropolis . Siquidem cùm Clerus Urbis illius in eodem trium Capitulum errore , quem proximè diximus , versaretur , Constantius Episcopus fervidis admonitionibus curaverat , ut resipisceret , atque ad Catholicæ Ecclesiæ communionem rediret . Utquid verò hanc curam susciperet , si Oves illæ , quæ aberrabant , ad Ovile suum minimè pertinuissent ? Præterea Sanctus Pontifex Gregorius ipsum laudavit , eò quia minimè neglexisset agere quod ipsi incumbebat : Erat igitur Constantius illius Civitatis Metropoli . Ughellus in Episcopis Comensis Metropolitæ semper fuisse ; infeliciter tamen : Eundem namque abundè & eruditè refellit Carolus Constantinus Ciconius in *Epistola inserta Tomo XXI. Opusculorum Don Angelii Calogera* ; & quæ scripsit Sanctus Gregorius ad Constantium , in Epistola , quam mox subjicimus , clarè testantur .

„ *Gregorius Constantio Episcopo Mediolanensi.*

„ Latore præsentium communi Filio Eventio Diacono ,
„ qui Fraternitatis vestræ nobis scripta detulit , referente
„ cognovimus Clericos Ecclesiæ Comensis , quos Sacerdotali stu-
„ dio reverti ad unitatem Ecclesiæ monuistis , respondisse , non
„ sibi talem a nobis affectum impendi , ut ab hoc redire
„ caritate suadente prævaleant ; asserentes res diversas suas
„ injustè ab aliis , inter quos & a nostra Ecclesia possessio-
„ nem , quæ Villa Mauriana dicitur , detineri . Nos quidem
„ Sanctitatis vestræ sollicitudinem omnino laudavimus ; quia
„ quod vos oportuit facere , minimè neglexistis . Sed nec nos
„ prædictam possessionem , si eis jure competit , etiamsi ad
„ communionem fortè reverti distulerint , contra rationis ordi-
„ nem patimur detineri ; sed eam cognitâ volumus veritate
„ restitui . Si verò ad unitatem Ecclesiæ , quod optamus , Deo
„ se inspirante converterint , etiamsi nihil illis competat , eam
„ illis parati sumus concedere . Nam nulla occasione excusari
„ volumus , quos ad Matris Ecclesiæ sinum redire desiderabi-
„ liter expectamus . De hortis verò , quos in Capitulari trans-
„ misso , & substantia Italiæ Ecclesiæ vestræ competere signa-
„ stis vel prædictus nobis portitor indicavit , in subsequenti
„ illum personam transmittemus , cui inter alia curabimus evi-
„ denter injungere , ut veritatem congrua indagatione cogno-
„ scat , & quidquid justum fuerit faciat . Nam nos , qui alios
„ contristari contra æquitatem non patimur , multò magis
„ vos , quos valde diligimus , tristes relinquere non valemus .

„ De

„ De aliis autem Causis quale nostrum ad singula sit respon-
 „ sum , supradicti communis Filii relatione cognoscetis .
 „ Scripta verò ad dilectissimum nostrum Anatolium Dia-
 „ num , pro commendatione hominum vestrorum , sicut volui-
 „ stis , fecimus .

Post adhibitam felici exitu a Sancto Gregorio vulnere medelam , quo se resciderat a Communione Constantii religiosissima Fœmina Theodolinda , redigendi supererant ad sanam frugem Suffraganei tres Episcopi Metropolis Mediolanensis , qui falsâ persuasione decepti , violassê Constantium decus & auctoritatem Concilii Chalcedonensis , missâ Romam trium Capitulorum damnatione , eundem tamquam Metropolitanum agnoscere ejusque imperio subiacere prorsus abnuebant . Antistes hic noster per Bonifacium Diaconum confugerat ad Pontificem Maximum Gregorium , ut noxium hoc Ecclesiasticæ tranquillitati germen , in primordiis initi sui Pontificatûs enascens , Apostolica auctoritate excinderet atque a radice extirparet . Medicas igitur manus huic malo curando admovit Sanctus Gregorius , secretò Constantium monens , se missurum Epistolam , quam cùm tribus illis Præsulibus ostendisset , sperare se ajebat , de superstitionis illorum superbia apud Metropolitanum suum poenitentiam acturos . Nec a promissis implendis defuit , sequentem Epistolam ad Antistitem nostrum dirigens , quæ est III. Libr. IV. Indictione XII.

„ *Gregorius Constantio Episcopo Mediolanensi .*

„ Pervénit ad nos , quòd quidam Episcopi vestræ Diœ-
 „ cesis ,

„ cefis ; exquirentes occafionem potius quàm inuenientes ,
 „ feſe ſcindere a Fraternitatis veſtræ unitate tentaverint , di-
 „ centes , Te apud Romanam Urbem , in trium Capitulo-
 „ rum damnationem , cautionem feciſſe . Quod videlicet id-
 „ circo dicunt , quia , quantum Fraternitati tuæ , etiam ſine
 „ cautione , credere ſoleam , neſciunt . Si enim hoc eſſet
 „ neceſſarium fieri , verbis nudis vobis credi potuiſſet . Ego
 „ tamen nominata inter nos neque verbo neque ſcripto tria
 „ Capitula recolo . Sed eis , ſi citius revertuntur , de ſuo
 „ errore parcendum eſt , quia juxta Pauli Apoſtoli (a) vo-
 „ cem , *non intelligunt neque quæ loquuntur , neque de qui-*
 „ *bus affirmant* . Nos enim auctore veritate , teſte conſcien-
 „ tiæ fatemur , nos Fidem Sanctæ Chalcedonenſis Synodi per
 „ omnia illibatam custodire , nihilque ejus definitioni adde-
 „ re , nihil ſubtrahere audere . Sed ſi quis contra eam ejus-
 „ dem Synodi Fidem , ſive plus minusve ad ſapiendum ap-
 „ petit uſurpare , eum omni dilataſione poſtpoſitâ anathema-
 „ tizamus , atque a ſinu Matris Eccleſiæ alienum eſſe de-
 „ cernimus . Quem igitur iſta mea confeſſio non ſanat , non-
 „ jam Chalcedonenſem Synodum diligit , ſed Matris Eccleſiæ
 „ ſinum odit . Si ergo ea ipſa , quæ audere viſi ſunt , zelo
 „ loqui animæ præſumpſerunt , ſuperest , ut hac ſatisfacti-
 „ onē ſuſceptâ , ad Fraternitatis tuæ unitatem redeant , ſequæ a
 „ Corpore Chriſti , quod eſt Sancta univerſalis Eccleſia , non
 „ dividant .

Quantū faceret Gregorius Magnus adhibitam a Conſtan-
 tio paſtoralem curam erga Clerum Mediolanenſem , ut anti-

D d

quæ

(a) I. ad Timoth. I. v. 7.

quæ Ecclesiasticæ disciplinæ tenor in sua Diœcesi refloret, numquam clariùs eluxit, quàm cùm eidem injunxit, ut simul cum Venantio Lunensi Episcopo, ob revocandos ad priistinæ sanctimoniz leges sacros illius Ecclesiæ Ministros, qui ab ea longè recesserant, sollicitudinem amoremque suum erga Divinum cultum impenderet. Expetierat enixisque precibus Summum Pontificem rogaverat idem Lunensis Episcopus, ut in pio hoc Opere perficiendo tantus sibi comes adjungeretur. Itaque ad Constantium scripsit Gregorius sequentem Epistolam, quæ est XXII. Libr. IV. Indictione XII.

„ *Gregorius Constantio Episcopo Mediolanensi.*

„ Quorundam de Luensium venientium partibus ad nos
 „ relatione pervenit, religionem locorum ipsorum ita ab Ec-
 „ clesiasticæ disciplinæ tramite deviasse, ut nullatenus in suis
 „ moribus actionibusque Canonicæ dispositionis statuta respi-
 „ ciant. Quæ quia erant & examinanda subtiliùs, & severiùs
 „ ulciscenda, præsentium latorem Venantium, Fratrem &
 „ Co-Episcopum nostrum, ut instanter emendarentur, admo-
 „ nui. Sed pro magnitudine inquietudinis excedentium per-
 „ sonarum, solum se non judicavit in hujusmodi inquisitio-
 „ ne sufficere; ideoque postulavit a nobis, ut in eodem
 „ examinando negotio Fraternitatis tuæ ei adjiceretur atque
 „ auctoritatis auxilium. Quamquam igitur fraterna dilectio
 „ hoc a te & sine nostris scriptis debeat exigere, tamen
 „ præsentibus quoque vos specialiter Epistolis adhortamur,
 „ ut adhibito vobis prædicto Fratre nostro, cunctos Cleri-

„ COS

„ cos ceterosque Religiosos prænominatæ Civitatis & Terri-
 „ torii ejus, de excessibus, quorum aliquid est suspicionis,
 „ ad te venire compellas, atque cuncta secundum Deum.
 „ propter futuri merum judicii subtiliter inquirentes, si quem
 „ a Canonum Statutis recessisse repereritis, Canonica eum-
 „ ultione corrigit: Nec patiamini in Locis vestris eos, qui
 „ non gerunt in moribus quod ostendunt in habitu, per ab-
 „ rupta diutius evagari; quos oportet & ad rectitudinis nor-
 „ mam Pastoralis vos circumspeditione reducere. Ita ergo
 „ Fraternitas tua, cunctis solertiùs indagatis, quæ nobis in
 „ talibus nuntiata sunt corrigat, ordinet, atque in futurum
 „ sopire festinet, ut & animæ tuæ proficiat, si tui causas
 „ vigilanter atque vivaciter perscrutaris officii, & nostrum-
 „ minimè frustrari permittas, quod semper de tuæ maturi-
 „ tatis habuimus districtione judicium.

Adlaborare quoque debuit Antistes noster, ac etiam re-
 motum iter suscipere, ut diù agitatam Causam Maximi, Sa-
 lonitani Episcopi decretoriâ sententiâ componeret, litumque
 jurgia aboleret. Fatigaverat Antistes ille Regias Imperatoris
 & Optimatum aures, ac demum ad Romanam Curiam mo-
 lestas preces suas detulerat. Quamobrem Sanctus Pontifex Gre-
 gorius Marinianum Episcopum Ravennatem delegit, ut illius
 Causæ examen judiciumque institueret: Quinimo ut maturius
 omnia perficerentur, Mediolanensem Episcopum Constantium
 humanissimè rogavit, ut si ipsi commodum fuisset, Raven-
 nam proficisceretur, atque ibidem assideret pro Tribunali;
 facultatem omnem ambobus Judicibus tribuens, agendi quid-
 quid iisdem æquius visum fuisset, ac si Pontifex ipse Maxi-

mus iudicium protulisset. Subjicimus eandem Epistolam, ut de re hac Lector plenius doceatur; quæ est LXVII. Libr. IX. Indictione II.

„ *Gregorius Constantio Episcopo Mediolanensi.*

„ Maximus, Salonitanæ Ecclesiæ prævaricator, postquam
 „ per Potestates Majores Seculi obtinere nihil valuit, ad Mi-
 „ nores sese contulit; nobisque tam iniquitate precum, quàm
 „ attestazione bonorum operum prævalere contendit, Ex qua
 „ re inhumanum credidi, si is, qui se multum timere me-
 „ dicit, in aliquo me temperatiorem minimè invenire po-
 „ tuisset. Et ideo decrevi, ut Reverendissimus Frater &
 „ Co-Episcopus noster Marinianus ejus Causam debeat in Ra-
 „ vennati Urbe cognoscere. Si autem persona ejus suspecta
 „ forsitan habetur, volumus, ut vestra quoque Fraternitas,
 „ si ei laboriosum non est, ad eandem Civitatem fatigare,
 „ se debeat, & cum prædicto Fratre in eodem iudicio pa-
 „ riter sedere. Quidquid autem vestræ utrorumque Sanctitati
 „ placuerit, scitote mihi modis omnibus placitum, & ve-
 „ strum ego iudicium meum deputo; & quæ utrique vos
 „ relaxanda esse censetis, me relaxare certum tenete: Hoc
 „ tamen sollicitè penantes, ne aut cum peccato remissi, aut
 „ cum injuria Sanctæ Ecclesiæ esse videamur austeri. Hujus
 „ autem Causæ executionem Castorio Chartulario injunximus,
 „ ut ipse nobis debeat cuncta, quæ acta fuerint, subtiliter
 „ renunciare.

Vacua est Historia Mediolanensis, non sine injuria tanti

An-

Antititis nostri, rebus, quas ambigi nequit ab ipso præclariſſimè geſtas fuiſſe, teſtimonio Summi Pontificis Gregorii Magni, ut hætenus vidimus. Inter Epiſtolas ejuſdem Gregorii ea occurrit in Libr. IX. Indictione II. ſub num. LXXXVI. ſæpe memoratæ Editionis, ex qua conſpicimus, Conſtantium auctorem fuiſſe nonnullarum Sacrarum Œdium. Siquidem in ea legimus, quæſitas Sanctorum Martyrum Reliquias, ut ſolemni ritu eadem Divino cultui dedicarentur. Romanum igitur Pontificem Gregorium per ſupplices Literas adiit, ut dignaretur mittere Sacra aliqua Lyſana Beati Pauli Apoſtoli, & Sanctorum Joannis & Pancratii; propitiumque ſibi invenit Summum illum Hierarcham, qui Eventium Diaconum, Conſtantii Legatum, Mediolanum remiſit, cum expetiſis Sanctorum Reliquiis. Quæ autem forent Eccleſiæ illæ, nonniſi per conjecturam poſſumus indicare. Sanè non alia Sancto Paulo Apoſtolo dicata Eccleſia ab antiquo tempore Mediolani patet præter eam, quæ in Regione Orientali poſita, nomen accepit *Sancti Pauli in Campo*, ob compitales ludos qui ibidem exercebantur. Altera verò, quæ ſola Sanctum Pancratium Patronum habebat, illa fuit, quæ poſtmodum in magnificum Sancto Alexandro Martyri dicatum Templum evaſit. Utriuſque verò Conditorum fuiſſe Conſtantium facile poſſumus autumare; cum enim antiquiſſimæ ſint, & nullus hætenus in Patriæ noſtræ Hiſtoriis memoraverit, a quo extructæ fuerint, credibile admodum eſt, ab hoc noſtro Antitite ædificatas fuiſſe: Quamvis enim Epiſcopi Mediolanenſes adhuc eo tempore Genuæ morarentur, poſuit tamen Conſtantius, ſub mitiori Agilulphi & Theodolindæ imperio,

perio, Mediolanum accedere, & ibidem moram aliquam trahere, ad Dei & Sanctorum cultum promovendum. Epistolam ipsam Sancti Gregorii addimus, ut quibuslibet innotescat, num rectè ad veritatem interpretati illam fuerimus.

„ *Gregorius Constantio Episcopo Mediolanensi.*

„ Lator præsentium Eventius Diaconus Fraternitatis vestræ
 „ nobis inter alia intimavit sibi a vobis injuncta, ut Reli-
 „ quias Beati Pauli Apostoli, sed & Beatorum Joannis &
 „ Pancratii per eum ad vos dirigere deberemus; quam peti-
 „ tionem vestram curavimus effectui mancipandam. Fraternitas
 „ ergo vestra solito studio persequari non differat, quatenus
 „ in Locis, quibus recondendæ sunt, luminaria, vel alimo-
 „ nia ibidem servientium, ante Dedicationem Loci ipsius de-
 „ beant profligari, & tunc in eisdem Locis directæ, San-
 „ ctuaria sui cum reverentia collocentur; ne Loca Deo di-
 „ cata, si prædicta provisio omiſſa nunc fuerit, futuris tem-
 „ poribus destituta, quod absit, servientium reperiantur ob-
 „ sequiis.

Prætermittere minimè possumus duo insignia Divinæ be-
 neficentiæ exempla, quæ Pontificatum Constantii Episcopi no-
 stri plurimùm illustrare. Primum est incredibilis Reginæ
 Theodolindæ pietas ac religio, qua Christi Fidem promovere
 semper studuit, & munificentissimè etiam Ecclesias ditavit,
 suique hac in re immortalem Posteris memoriam reliquit.
 Præcipuum tamen decus Regiæ hujus Fœminæ fuit, Agi-
 lulphum Ariana labe infectum, quem sibi Sponsum delege-
 rat,

rat, ad Ecclesiæ Matris gremium adduxisse, atque cum illo Langobardos omnes, depulso sæculentissimo eo probro, ex hostibus Catholicæ Religionis, ejusdem propugnatores effecisse; Unica hæc autem non fuit Theodolindæ laus; Paulus enim Diaconus (a) singillatim beneficia recenset; quæ in Dei Tempia, in Episcopos, aliosque Præsules religiosissimo animo ac liberalitate effudit. Præclarissimum monumentum caritatis, qua illa in Deum flagrabat, adhuc superest in Modoëtiensi Basilica, Sancto Joanni Baptiste dicatâ, quem ipsa universæ Langobardicæ gentis Patronum constituerat: Hanc enim a fundamentis excitatam non tam prædiis quàm pretiosissimis donariis cumulavit Anno DXCV., ut tradit Bonincontro Morigia, in *Modoëtienſi Chronico*, edito inter *Scriptores Italiae* Tom. XII. Operi tam excelfo perficiendo manum Constantii Præfulis nostri defuisse, dubitari vix potest, præsertim cùm solemnisi Consecrationis celebritas agenda foret mense Octobri, Anni memorati DXCV.; præterenti namque anno Sanctus Gregorius Magnus, datis ad Theodolindam Literis mense Junio, Indictione XII., in ejus gratiam adduxerat Constantium, quem illa prius, veluti hæreticum averſabatur, eò quòd intellexerat, missam ab ipso fuisse Romam scriptam damnationem trium Capitulorum, ut superius innuimus. Agens de hujus Basilicæ erectione Ughellus ait, inceptam eam fuisse Anno DXCIII., & biennio post absolutam a Theodolinda, ut voto satisfaceret quo se obstrinxerat Sancto Joanni Baptiste, si masculum suscepisset. Labitur tamen Vir doctissimus, cùm Theodolinda non ediderit in lucem masculum

(a) *Libr. IV. Langobard. Histor. Cap. VI & seqq.*

culum factum, nisi Anno DC., teste Paulo Diacono, quem admodum clarius in adnotationibus ad Sigonium, qui etiam seriùs differt hunc natalem, nos jam disseruimus.

Alterum illustre ornamentum huic nostro Antistiti accessit ex adventu in Italiam ac Mediolanum Sancti Columbani, miræ probatæque sanctimonie Viri; eâ enim occasione cum Agilulpho Rege egisse Constantium credendum est, ut benignè annueret votis Sancti Abbatis, condendi videlicet in hisce Regionibus celeberrimum Bobiense Cœnobium; quemadmodum constat ex ejusdem Agilulphi Diplomate, expedito Anno DXCVIII., vel sequenti, ut in adnotationibus ad Sigonium de Regno Italiæ ad Annum DCXIV. tradidimus, duplicem Sancti Columbani adventum in Italiam referentes.

Oiit Constantius juxta Papebrochium Anno DC., III. Nonas Septembris, post annos VII., & paucos menses Sedis; sepultus Genuæ, in Æde Sancto Ambrosio dicatâ.

Delato Mediolanum infausto nuncio mortis Constantii, Clerus Mediolanensis conscium fecit Summum Pontificem Gregorium concepti doloris, & amarissimi sletus universæ hujus Metropolis, ob viduatam amantissimo Sponso Ecclesiam. Acceptis Literis consolatus est Gregorius Mediolanenses in hac Episcopi sui acerba jactura, Epistolam ad illos dirigens, quæ est IV. Libri IX. In ea autem eundem Constantium laudans hæc habet: „Quantus nos de obitu Fratris & Co-
„Episcopi nostri Constantii mœror afficiat, paginali exple-
„re locutione non possumus. Sed quàm multa bona partes
„illæ in uno homine perdiderunt, utinam vicinæ repentinâ
„calamitate non sentiant! Nam quemadmodum sollicitus in
„Ec-

„ Ecclesiasticæ regula disciplinæ, vel quàm fuerit vigilans
„ in tuitione Civitatis vestræ, non habemus incognitum &c.

Diligentiæ hujus Sancti Pontificis Maximi debemus reli-
ctam nobis memoriam rerum egregiè gestarum a Constantio
in sui regiminis decursu, quæ procul dubio prorsus excidisset,
nisi servatæ a temporum injuriis Sancti Gregorii Episto-
læ, quæ Vitam hujus Episcopi nobis veluti depinxere,
ad Posteris pervenissent. Sanè dolendum est, nulla alia seu
Scriptorum, seu Chartarum monumenta superesse, ex quibus
præclara succedentium Antistitum Acta colligere possimus; ea
enim ob feritatem atque incitiam Italiæ superfusam regnan-
tium Langobardorum, qui Literas averfabantur, oblivionis tene-
bræ penitus contexerunt.

Priusquam calamum apponamus referendæ Successoris Deus-
dedit Vitæ, necessarium existimamus adnotare Epocham
adventûs Monachorum in hanc Metropolim, qui, licet soli-
tariam vitam ducentes in ista Domini Vineâ excolenda lin-
guâ manuque non adlaboraverint, assiduis tamen precibus
quotidie Deo affundendis intenti, cælestis gratiæ rorem ab
ipso implorabant, ut eadem floreret, atque bonorum ope-
rum fructibus in dies magis exuberaret. Monasteria extitisse
Mediolani, etiam antequam Monachorum Occidentis Patriar-
cha Sanctus Benedictus Alumnos suos in universas Provin-
cias dispergeret, citra dubitationem Scriptores omnes faten-
tur. Si veritati consentiret, quod Ughellus Tomo IV. in
Vita Sancti Miroclis Episcopi nostri asseruit, nempe ab ipso
conditum fuisse apud Sancti Victoris Ecclesiam Monasterium,
singularis honoris Metropoli nostræ gloria accederet, quòd

E e

vide:

videlicet prima in universo Occidente erectum in gremio suo Cœnobium vidisset, ut in Sancti Miroclis Vita adnotavimus: Sanctus namque Athanasius, qui Monasticam vitam ex Oriente in Occiduas Provincias induxit, longè seriùs ab ætate Miroclis Episcopi Romam se contulit, idest Anno CCCXXV. Nihilominus pro certo scimus, Sanctum Martinum, expulso ab Arianis a Pictaviensi sua Sede Sancto Hilario, hospitium apud nos quæsisisse Anno CCCLVII., atque in hac Urbe Monasterium extruxisse, testibus Severo Sulpicio in *ejus Vita* Cap. IV., & Gregorio Turonensi, *Historiæ Francorum* Libr. I. & X. Hinc verò Clariſs. Muratorius in *Antiquit. Itali. Mediæ Ævi*, Tom. V: Dissertat. LXV. argumentum capit asserendi, *a vere eum non abluere, qui opinetur, in Italia primæ Monasticæ professionis fundamenta jacta fuisse Mediolani, atque inde in reliquis Italiæ, immo & Occidentis Civitates eandem fuisse diffusam & propagatam.* Quæ ille proferat in suæ opinionis fulcimentum contra Baronium, nostri minimè Instituti est hoc loco exponere aut expendere.

Expulso a nostra Metropoli, Pseudo-Episcopi Mediolanensis Auxentii Ariani vi atque insidiis, Sancto Martino, ad Insulam Gallinariam profugo, minimè a nostris mœnibus eliminata est professio Monastica, a tam Sancto Viro induc-ta; siquidem Sancti Ambrosii Episcopi nostri ætate: *erat Monasterium Mediolani, plenum bonis Fratribus extra Urbis mœnia, sub Ambrosio nutritore, teste Sancto Augustino* Libr. IV. Cap. VI. Confessionum. Cujus tamen professionis essent memorati Fratres, aut ii, quos in suum Monasterium induxit Sanctus Martinus, nemo hactenus nos docuit. Quod veri-

verisimilius videtur, id est, eremiticam illos vitam amplexos esse sub Regula seu Sancti Antonii, aut mitiori Sancti Basilii; de Sancto Martino namque cecinit Paulinus Petricordius in ejus Vita

..... *constructâ statuit requiescere cellâ*
Hic, ubi gaudentem nemoris vel palmitis umbris
Italiam pingit pulcherrima Mediolanus.

Itaque primi, qui sub Regula Sancti Benedicti militabant Monachi, perpetuam in hac Metropoli sedem fixere primumque Hospitium apud *Sancti Protasii ad Quercum*, appellati postmodum a statione illic positâ a Benedictinis *Sancti Protasii ad Monachos*. Cui tamen anno affigendus sit eorundem adventus, neque eruditissimus Mabillonius in *suis Annalibus* indicavit: At solummodo Tom. III. ad Annum DCCCLXXXI., expirante Seculo VII. migrasse Monachos a Sancti Protasii Aede ad Sancti Simpliciani Ecclesiam, ibique usque ad præsens ævum constitisse. Si in re aded antiqua obscuraque, nobis conjecturâ uti licet, Constantio Episcopo nostro propitiâ, sortem adscribere nos posse censemus, quod ipse primus hospite Sancti Benedicti Alumnos exceperit; cum enim Sanctus Columbanus, Benedictini Ordinis affecta e Galliis Mediolanum adventasset, & ab Agilulpho Langobardorum Rege, post triennii moram in hac Urbe obtinuisset non modò facultatem, sed etiam amplissimam prædiorum dorem, ut celebre Monasterium Bobiense condere posset Anno DXCVIII., allici faciliè potuere Mediolanenses Cives, ad aliquam Mo-

nachorum Sancti Benedicti coloniam in hanc Metropolim inducendam, vel ipsi Monachi, ad exquirendum apud nos hospitium; Sancto præsertim Gregorio Magno (Benedictino Ordini adscripto, ut communiùs tradunt Scriptores) Apostolicam Cathedram implente, & Constantio ejusdem familiarissimo Ambrosianam Ecclesiam regente. Quidquid tamen de hac re sit, quam nos obiter exposuimus, exiguum illud quod ex Historiis colligi potest lumen, ad huic Clarissimo Ordini in nostris postmodum mœniis in plura Cœnobîa diffuso Episcopam aliquam statuendam, proferre non incongruum esse putavimus,

DEUS-

DEUSDEDIT.

Post obitum Constantii non statim regimen Ecclesiæ Mediolanensis inivit ejusdem Successor; cum enim Agilulphus Rex Langobardorum Arianaeque Sectæ fautor acerrimus, nixus omnes intenderet, ut Arianus Episcopus eligeretur, Clerus verò Catholicæ Fidei adhærens, alterum e suo gremio ad Pastorem curam evehere conaretur; per integrum annum & tresdecim dies vidua hæc Sedes permanfit. Tandem Theodolindæ Regiæ uxoris precibus (ut opinamur) victus Agilulphus, ab intentatis minis destitit, & liberum Catholicis locum fecit, ut Deusdedit, seu Theodatum, prout Galefinius eum vocat, Diaconum Mediolanensis Ecclesiæ Constantio sufficerent. Monere tamen de hac re opportunum existimarunt Gregorium Summum Pontificem, simul petentes, ut consensum suum præbere dignaretur Ordinationi. Extat Responsum Sancti Gregorii Libr. XI. Epistolarum novissimæ editionis, Epistolâ IV. Indictione IV., in qua se gratum habere scribit, quòd Deusdedit elegissent, quamvis iste solum specie tenus sibi innotesceret: Subjungit verò, se Pantaleonem Notarium suum mittere, qui eum, ut moris est, adnente sui consensûs auctoritate faciat consecrari.

Ughellus tradit, expulsam fuisse a Sede Ecclesiæ Mediolanensis Antistitem ab Arianis electum, atque ob id a Langobardorum Regibus minacissima Edicta vulgata; cùmque

contra has minas se intrepidè gessisset Deusdedit, plurimùm fuisse a Gregorio dilectum. Verùm de tanto apparatu barbaricæ feritatis silent Historiæ; multòque magis de altero factò, quod idem Ughellus subdit, nempe Sanctum eum Pontificem Mediolanensi Antistiti, & Successoribus potestatem fecisse, ut Langobardis deficientibus, crearent Regem quemcumque voluissent, datà etiam facultate Suffraganeis Ecclesiæ Mediolanensis in Concilio collectis idem peragendi. Porro Baronius etiam ex Annalibus Mediolanensibus in suos Libros hæc transtulit. Si vera esset Sigonii opinio, scilicet Agilulphum Anno DXC. Arianam hæresim ejurasse, id Marito Theodolindâ suadente, minimè congruum videretur, tam acerbè illum in Catholicos desævuisse. Nihilominus, cùm ex Notis ad ejusdem Historiam *de Regno Italiæ* compertum sit, usque ad initium Seculi VII. persistisse hunc Regem, Arianæ sectæ fautorem, credendum potius est, mitius se egisse, quàm superiores Reges, circa eos qui Christi vexillo integrè militabant, præsertim adstante semper lateri Theodolindâ, quæ illum ad amplectendam veram Fidem perpetuò impellebat, quemadmodum id quoque peregit Agilulphus. Ceterùm, etiam antequam se Catholicum profiteretur, multum utilitatis Ecclesiæ Dei consecuta est per Reginam Theodolindam, ut narrat Paulus Diaconus. Quod verò attinet ad auctoritatem creandi Reges Italiæ, quam ait Ughellus, fuisse a Gregorio Magno concessam Episcopo Deusdedit, ejusque Successoribus, & Suffraganeorum Concilio, meliora fundamenta excelsum hoc decus meretur; nemini enim veterum Scriptorum in mentem id venit; recentiores verò nullum.

pro-

proferunt antiquum documentum, quo rei hujus veritas elucescat. De his plura differuimus in *Præfatione Concilii Ticinensis*, impressi Parte II. Tom. II. *Rerum Italicar.*, atque in *Adnotationibus* ad Sigonium, de *Regno Italie*, sub Annum DCI.

Dolendum est, nihil superfuisse rerum præclaræ ac sanctæ gestarum ab hoc Episcopo nostro Deuitedit, præter Epistolam ad ipsam datam a Sancto Gregorio Pontifice Maximo, qua illi religiosissimæ Fœminæ Luminosæ Causam commendabat, ut quàm citò expediretur. Eam ipsam hic subijicimus positam in postrema Editione sub num. XXXVIII. Libr. XII. Indictione V., cum inde discamus antiquam Ecclesiæ disciplinam, adhuc Sancti Gregorii ævo vigentem, ut nempe Episcopi de rebus illis solummodo disponere testamento possent, quæ ante Episcopalem consecrationem acquisiverant, non autem de aliis Bonis in Episcopatu comparatis; ista enim ad Ecclesiam, cui præerant, pleno jure devolvebantur. De hoc fusè agit Thomassin. *de antiqu. & nov. Eccles. Discipl.* Part. III. Libr. II. Cap. XXXIX. & seqq. Epistola autem Gregorii ita se habet.

„ *Gregorius Deodaro Episcopo Mediolanensi.*

„ Nulli dubium est, quia sicut Sacerdotibus res in
„ Episcopatu acquisitas nulla est alienandi licentia, ita de
„ eis, quas ante habuerint, quicquid judicare voluerint non
„ vetantur. Itaque Fraternitatem vestram, tempore quo ad
„ nos fuit, quæstam esse recolimus, quod quædam immo-
„ bilia

„ bilia , quæ Constantius Deceſſor veſter Luminosæ ancillæ
„ Dei, filiæ Fratris ſui, teſtamenti ſerie Legati titulo reli-
„ quit, jam Epiſcopus acquiſiſſet, decreviſſeque nos, ut ſi
„ hoc conſtaret, nullum ex his Eccleſia veſtra præjudici-
„ pateretur. Quod & vos oportet recolere, & moleſtiam,
„ aliquam prædictæ ancillæ Dei non facere, nec ei ſine co-
„ gnitione de his quæ poſſidet quidquam auferre. Sed ſi hoc
„ Eccleſiæ veſtræ Actores probari poſſe conſidunt, veſtris
„ nobis Epiſtolis indicate, ut qualiter hoc ipſum conſtare
„ debeat diſponamus; dummodo cognitâ veritate, nec Eccle-
„ ſia veſtra pati præjudici-um, nec illa injuſtè videatur affi-
„ gi, quia, quantum aliqui perhibent, hoc ſupradictus De-
„ ceſſor veſter non in Epiſcopatu, ſed dum adhuc eſſet Dia-
„ conus, acquiſivit. Unde neceſſe eſt, ut ſicut diximus,
„ factâ probatione debeat conſtare quod verum eſt. Eam-
„ dem verò ancillam Dei Fraternitati veſtræ commendamus,
„ ut a nullo eam patiatur gravari vel opprimi; ne, ſi in-
„ quietata fuerit, ex hujus cauſæ occasione hoc pati, quod
„ non decet, exiſtimetur. Et ideo ſi quid fortè fuerit quod
„ debeat emendari, aut plano adhortationis veſtræ modera-
„ mine corrigatur, aut certè nobis ſubtiliter nuncietur, qua-
„ tenus & vos ab invidia ſitis extranei, & nos, quod con-
„ venit, facere nullatenus omitramus.

Gloriæ non modicæ hujus noſtri Antitiſtis adſcribere poſ-
ſumus, deterſam ſub ipſo fuiſſe labem hæreſis, qua Agi-
lulphus Rex inſciebatur; iſto enim ad Catholicam Fidem
reducto, Epiſcopi omnes, quos depreſſerat Arianorum per-
fidia, priſtinæ Dignitati reſtituti ſunt, teſte Paulo Diacono,
& Ec-

&c Ecclesiarum Bona a tyrannica superiorum Regum invasione fuere subtrahita.

Obiit Deusdedit Anno DCXXIX., III. Calendas Novembris, post XXVIII. regiminis annos; sepultus Genuæ apud Sanctum Syrum. Ughellus tradit, eundem anno præcedente, paulò post Theodolindæ excessum e vivis, mortuum esse. Sed incertum prorsus est, quo anno ista decesserit, cum post Adaloaldi filii ejectionem nulla ejusdem mentio in Historiis fiat, quemadmodum Baronius animadvertit.

A S T E R I U S .

IN locum defuncti Antistitis nostri Deusdedit assumptus est Asterius, Romanus Civis, Anno DCXXX., V. Calendas Februarii, post tres menses vacantis Sedis. Erant Ughellus & Sigonius, qui eum Anno DCXXXVIII. electum referunt, nam Catalogi nostri supradictum annum clarè designant.

Rerum ab hoc Episcopo gestarum memoriam vetustas oblitteravit. Bennum quemdam consecratum fuisse in Episcopum ab Asterio, cum de Italia proficisceretur in Angliam Summi Pontificis Legatus, refert Ughellus, minimè adnotans annum, neque nomen Pontificis. Labitur tamen in nomine, dum eum vocat *Bennun*; Beda enim, qui hoc refert in *Ecclesiastica Anglorum Historia*, illum appellat *Byrium*, Baronius autem *Byrinus*, quamvis deinde uterque perperam asserat, Asterium fuisse Episcopum Genuensem. Fortassis id accidit, ex eo quòd Præsul noster semper Genuæ usque ad obitum mansit. De hoc Sancto Byrino, qui in Anglia floruit illuc missus ab Honorio I. Summo Pontifice, mentionem fecerunt Spondanus in *Annalib. Baronii*, ad Annum DCXXXV., & Baronius in *Martyrologio*, ad diem III. Decembris.

Fallitur etiam Sigonius, qui Asterii obitum usque ad Annum DCLVI. producit, sexdecim nempe annis post verum defuncti hujus Antistitis tempus. Siquidem post annos

X.,

X., & aliquot menses regiminis spiritum Deo reddidit Asterius, idest Anno DCXL., IV. Nonas Julii, quemadmodum Catalogi antiqui testantur. Genue, ubi moram semper traxit, sepulcro datus fuit, in Ecclesia Sancti Syri.

FORTIS.

Sterio suffectus fuit Fortis, seu Fortius Anno DCXLI. Triennii tantum spatio Ecclesiæ Mediolanensî præfuit, mortuus Anno DCXLIV., quin ullum de illius Actis ad nos pervenerit monumentum. Quæ Ughellus subjungit de Chronico Luitprandi, in quo Fortis dicitur floruisse Anno DCLV., optimè ab eodem referuntur, cum revera decesserit ante annum DCXLIX., quo Sanctum Joannem illius Successorem interfuisse scribit Synodo Romanæ, a Martino I. Summo Pontifice celebratæ.

Ubinam sepulcrum Fortis receperit, etiam Catalogus noster minimè tradit: Credibile tamen est, Genuæ sepultum fuisse, ubi vitam duxit tempore sui Episcopatus.

SANCTUS JOANNES.

Ediolanensem vacuum Sedem implevit post Fortem Joannes Camillus, natione Ligur, ob vitæ sanctimoniam *Bonus* appellatus, Anno DCXLV.. Circa quatuor ante annos delectum eum fuisse ad Ecclesiæ nostræ regimen tradit Ughellus, emendare contendens Ferrarium, qui Annum DCL. huic Electioni designat, & Sigonium, qui eam ulterius etiam protrahit usque ad Annum DCLIX. Emendari tamen & ipse Ughellus potest ex antiquis Catalogis nostris, a Mabillonio, & Muratorio in lucem productis, qui prædictum annum, a nobis superius statutum concordēs adnotant.

Inter alia præclara munera a Joanne Bono gesta Ripamontius, & ex eo Ughellus ac Bollandus in *Actis Sanctorum*, ad diem X. Januarii, illud referunt, fuisse Joannem missum a Sancto Gregorio Magno, Summo Pontifice Legatum ad Theodolindam Reginam. Difficulter tamen huic assertioni fidem adhibebimus, si tempora computemus: Cum enim Vir firmæ ætatis esse debuisset, ut ad Principem illam Fœminam mitteretur, Sanctus autem Gregorius jam obiisset Anno DCIV.; proventus jam senex fuisset, ac pene octuagenarius extitisset, tunc quando Ecclesiæ nostræ datus est Pastor; quod inverisimile prorsus videtur. Accedit, Paulum Diaconum de hac Legatione in sua Langobardorum Historia nihil memorasse.

Primus fuit qui intrepido animo, firmique in Deum spe conceptâ, Mediolanensi viduâ Ecclesiâ præsentiam Sponsi sui redonavit, post diuturnum LXXVII. annorum exilium, a Prædecessoribus suis toleratum in Urbe Januensi. Nec in vanum cecidit ejusdem consilium, sese barbaro Langobardorum imperio iterum subjiciendi. Siquidem Mediolano restitutus pestem omnem Arianæ hæresis ab Urbe amovit, & ipsum etiam Regem Grimoaldum ad meliorem frugem redegit, pravo dogmate, quo imbuebatur, damnato. Qua in re non modicam operam præstitit alter Joannes Bergomensis Episcopus, qui præclaræ sanctimonix laude per idem tempus florebat, legiturque apud Bollandum, Sigonium, aliosque ejus Vitæ Scriptores, Abduam flumen sicco pede trajecisse, cum Mediolano Bergomum reverteretur.

Refert Ughellus, Episcopum hunc nostrum interfuisse Concilio Lateranensi, Romæ celebrato a Martino I. Pontifice Maximo, Anno DCXLIX. Omnino tamen citra verum; Baronius enim in Annalibus ad hunc annum ait, Mediolanensem Episcopum Romam minimè contendisse, absentix causam in Rotharum convertens, qui Italiam omnem infesto exercitu vexabat. Pagius non refragatur, sed tantum refellit Baronii opinionem, asserens, Rotharum Langobardorum Regem triennio jam mortuum ante absolutam hanc Synodum. Attamen eruditissimus Vir iste et ipse lapsus est ob male initum calculum annorum hujus Regis; siquidem eum defunctum ait Anno DCXLVI., cum juxta Chronologiam in Adnotationibus ad Sigonium *de Regno Italiæ* a nobis contextam Rotharis superfuisset usque ad Annum DCLII.. Ma-

nus nihilominus Pagio damus in eo quòd censuram claudit his verbis: *quenam fuerit hujus absentiae causa, ignoratur*.

In Oppido Decii, ab hac Metropoli decem mille passibus distito egregium religiosissimæ erga Deum pietatis monumentum reliquit Joannes, cùm Sacram Ædem Sancto Materno olim Episcopo nostro, dicatam ære proprio construxerit. Addunt Ughellus, aliiq̃ue Mediolanensium rerum Scriptores, erectum ab ipso fuisse Collegium Canonicorum, qui eidem Ecclesiæ quotidie inservirent, datis ad vitæ sustentationem prædiis, ac legibus statutis, ut Divinum pensum persolverent. Porro si de Sacerdotibus quibusdam ad hoc opus peragendum delectis intelligenda sit nova hæc institutio, assentiri nos posse censemus. Non ita, si de veris *Canonicis* sermo esse debeat; vox enim ista, teste Carolo a Basilica Petri Libr. II. *Novariæ Sacræ, in Vita Sancti Agabii*, minimè congruit illis temporibus; In Metropoli autem Mediolanensi, ac in Diœcesi audiri tantùm cœpit circa decimum Seculum; cùm antea Ecclesiis nostris Decumini, Presbyteri Officiales, aliiq̃ue in Vicis & Oppidis, absq̃ue hoc *Canonicorum* Titulo, rebus Divinis perficiendis, præessent. Sed ista prolixius in Commentariis ad Ritum Ambrosianum explicabuntur.

Clarus, virtutum omnium exemplis in hac Urbe relictis, obiit Sanctus hic Præsul IV. Nonas Januarii, Anno DCLV., post decem annos Sedis juxta antiquos Catalogos. In hac Epochâ statuenda tam obitûs, tum peracti regiminis varia est Auctorum sententia. Alii enim XXIX. annos Episcopalis Sedis Sancto Joanni tribuunt, alii XX., alii X., ut refert Ughellus, qui mortem ejusdem Anno DCLXIX.

figens,

figens , primam opinionem sequitur . Nos ad hanc seriem Episcoporum Mediolanensium contexendam , Catalogis auctoritate atque ætate venerabilibus uti jam professi sumus .

Tumulum habuit in Ecclesia Sancti Michaëlis , quæ Templo Maximo olim adiacebat ; ibique perstitit usque ad Herberti Mediolanensis Archiepiscopi ætatem , a quo repertum ejus Corpus , in eadem Ecclesia , solemni pompâ repositum fuit . Cum autem diruta fuisset Sacra illa Ædes , ut immanis Basilica Metropolitana magnificentius extrueretur , Sanctus Carolus Borromeus alteram Translationem adornavit & ductâ per hujus Metropolis compita omnium Ordinum Supplicatione , die XXIV. Maji , Anni MDLXXXII. , Sacra Sancti Joannis Ossâ in Sacello eidem dicato collocavit , quod recentissimè in Majori Basilica , magnâ æris impensâ absolutum fuit .

In obsequium Sancti hujus Antistitis Respublica Januensis delectos Nobiles Viros ad Collegium Canonicorum Metropolitanorum Templi direxit , qui dono offerrent Lampadem argenteam ponderis unciarum DXLIV. , appendendam ante memoratum Sacellum . Extat publicum Documentum hujus Donationis in Archivo Archiepiscopali , inter Miscellanea Joannis Baptistæ Cornei , confectum Anno MDCXLI. , Indictione IX. , die Martis XI mensis Februarii .

Festum Sancti Joannis agitur in Ecclesia Ambrosiana Idibus Februarii ; quamvis enim ejusdem obitus inciderit in IV. Nonas Januarii , quia tamen ea dies dicata fuerat Sancto Martiniano Episcopo nostro , producta sunt ad memoratum diem Solemnia omnia , in Sancti hujus Episcopi cultum peragenda .

SANCTUS ANTONINUS.

Sanctus Antoninus, quem Sigonius, & antiqui etiam Catalogi *Antonium* vocant, assumptus est ad Ecclesiam Mediolanensem administrandam Anno DCLV.; in quo emendandus est Ughellus, qui ab Antonino initam fuisse hanc Sedem scripsit Anno

DCLXX.

Qua morum integritate præluxerit, satis docet Titulus *Sancti*, eidem præpropere adscriptus. Certè Galefinius de eo tradit in Tabula sæpiùs memorata, servido illius erga Deum & animas amore, abolita fuisse pessima exempla, in hac Urbe a Barbaris relicta, tempore quo Mediolano incubabant.

Biennii tantùm spatio Ecclesiæ nostræ præfuit, e vivis ereptus Anno DCLVII., Pridie Calendas Novembris.

Sepultus est in Ecclesia Sancti Simpliciani; ejusque Festus dies a nobis celebratur III. Calendas Novembris, ut Sanctorum omnium Vigiliis, quæ Ambrosiano ritu solennes sunt, locus detur.

Ughellus scripsit, Sacra Ossa hujus Sancti Episcopi translata fuisse a Sancto Carolo Borromeo in Metropolitenum Templum: Ex quo tamen Auctore rem hanc desumpserit, non ita facile possumus divinare. Equidem notum est omnibus, Borromeum Præfulem solemnè apparatu, quem fusè describit Carolus a Basilica Petri, & ex eo Guillianus, plura

G g

tran-

translulisse Sanctorum Corpora, in Basilica Sancti Simpliciani jacentia, inter quæ numerabantur illa Sanctorum Simpliciani, Antonini, Geruntii, & Ampellii Antistitum Mediolanensium. Verum omnia hæc sacra Lypfana, Supplicatione absolutâ, iterum in eodem Templo reposuit. Quo autem alio tempore Translationem Sancti Antonini peregerit, neque Ughellus adnotat, neque memorant Scriptores nostri. Et sanè in Elencho recenter edito Sanctorum Corporum & Reliquiarum, quæ coluntur in Templo Maximo, minimè legitur Corpus Sancti Antonini Mediolanensis Episcopi: Mirum autem esset, si nondum duobus Seculis expletis a Translatione, quam somniavit Ughellus, pretiosi hujus pignoris memoria prorsus evanisset.

SANCTUS MAURICILLUS.

Dicit Sanctum Antonium præfedit Ecclesiæ Mediolanensi Sanctus Mauricillus Anno DCLVII. . Eximie illius virtutes & vigilantia Pastoralis officii omnino hætenus in tenebris latuere . Ughellus tradit , tribus tantum mensibus ejusdem regimen perdurasse ; ex nostris tamen Catalogis ad quatuor protenditur .

Incertum remanet , quo anno defierit , adeoque ingens hiaret lacuna usque ad Ampellium Successorem , si tam citò figeretur erepta hujus Antistitis vita . Papebrochius , qui hoc optimè animadvertit , opinatur , excidisse e calamo transcribentium veteres Catalogos , numerum Romanum *X* . , quo posito nullum opus esset spatium Sedis vacantis assignare , antequam Ampellius illam impleret . In re dubia & caligine involuta nihil asserere audemus absque Scriptoribus & documentis . Verisimilius tamen videtur quod adnotavit Papebrochius ; præsertim cum nobis minimè occurrat in Historiis causa tamdiu dilatæ Electionis novi Antistitis Mediolanensis .

Id certò scimus , Mauricillum decessisse pridie Calendas Aprilis , & sepultum fuisse in Ecclesia Sancti Satyri . Siquidem cum Anspertus Mediolanensis Archiepiscopus sub finem Seculi IX. novum Sancto Satyro Templum construeret , atque inventum Corpus Sancti Mauricilli augustiore loco reponere vellet , peractâ Translatione , illud inter Sacra Lypsana ejusdem Ecclesiæ collocavit ; quemadmodum Papebrochius tradit

in sua *Exegesi*, & ante ipsum Tritanus Calchus in *Hiflor. Patria* Libr. V.

Ecclesia Ambrosiana nullum de Sancto Mauricillo Festum aut Officium celebrat, quamvis in Missali impresso Mediolani Anno MDLX. ejusdem nomen inter Sanctos, de quibus agitur memoria, recensetur in Calendario præfixo, ad diem XXXI. Martii. Peculiaris tamen cultus huic Sancto Antistiti perhibetur in memorata Ecclesia Sancti Satyri, ubi adhuc perennat; ejusque Vitam descripsit Bollandus in *Affis Sanctorum*, Tom. III. Martii, ad diem supradictum.

SANCTUS AMPELLIUS.

Idem Mediolanensem inivit Sanctus Ampellius post suum Decessorem Mauricillum. Anno DCLXVIII., non autem Anno DCLXXIII., ut adnotat Ughellus. Explicandis hujus Sancti Antistitis rebus præclarissimè gestis, monumentorum penuriâ laboramus. Bollandistæ ad diem VIII. Julii, ut aliquam. Episcopi nostri Vitæ laudem describant, Lectionem Breviarii Ambrosiani, in ejusdem Festo recitari solitam in medium afferunt in hæc verba: *Ampellius præter singulares eximiasque virtutes claruit etiam magnis crebrisque miraculis tum in vita, tum postquam in Cælum migravit. Ideo ad sepulcrum ejus assidui concursus fiebant ob vim salutiferam, quæ inde manabat.*

Fallitur Galefinius, qui inunctum Episcopali Ordinatione Ampellium scripsit sub Dono, seu Domno, cum iste nonnisi Anno DCLXXVI. creatus fuerit Pontifex Maximus; & mortuum sub Agathone refert, qui seriùs Pontificiam Sedem obtinuit, idest Anno DCLXXVIII.

Ecclesiam Mediolanensem administravit per annos quinque incompletos, idest ab Anno DCLXVIII., ad DCLXXII., si Papebrochio credimus, qui Ampellium hoc anno sublatum. e vivis tradit VIII. Idus Julias. Verùm Bosca in Martyrologio Ambrosiano, Sanctum hunc Antistitem vivere desuisse ait VI. Idus Februarii, quamvis Ecclesia nostra illum.

colat

colat ad VIII. Idus Julii; rationem asserens hujus dilati cultûs, nempe quia die memorato Februarii, alterius antiquioris Episcopi nostri, Sancti Honorati memoria celebrabatur.

Fuisse Sanctum Ampellium Beatis connumeratum a Joanne V. Pontifice Maximo, Ughellus & Bosca tradiderunt. Sed, quemadmodum adnotat Papebrochius, haud facile probaturi erunt, tunc in usu receptum, ut hujusmodi Causæ ad Romanum Pontificem deferrentur.

Sepulcro conditus fuit in Basilica Sancti Simpliciani; ejusque Corpus unâ cum aliis translatum est solemnî pompâ a Sancto Carolo Borromeo, ut superius diximus, Anno MDLXXXII, ac deinde sub Ara Maxima ejusdem Basilicæ collocatum.

SANCTUS MANSUETUS.

OST Sanctum Ampellium, Pastorem habuit Ecclesia Mediolanensis Sanctum Mansuetum Anno DCLXXII.

Plurimum errat Galeſinius in Tabula Episcoporum Mediolanensium, dum ait, hunc nostrum Præsulem consecratum fuisse sub Agatnone, cum hic Summus Pontifex nonnisi sexennio post, idest Anno DCLXXVIII. Cathedram Sancti Petri conscenderit, ut superius innuimus. Neque minus felix est in altera Mansueto laude tribuenda, quod videlicet Synodo Constantinopolitanæ OEcumenicæ VI. præclarâ eruditionis famâ interfuerit, cum hujus Synodi Acta nullam referant Mansueti subscriptionem, nec ab ullo erudito Scriptore hoc iter memoretur. Id quidem verum est, scriptam ab ipso fuisse Epistolam ad Constantinum IV. Imperatorem Constantinopolis, quam Baronius dicit, *fuisse dignam tanto Viro, tantæque Sedis Episcopo*, ut Monothelitarum errores refelleret damnaretque. De hac Synodica Epistola agens Paulus Diaconus, a quo Sigonius & alii decepti fuere, tradidituisse consecram a Sancto Damiano Ticinensi Episcopo, nomine Sancti Mansueti: Is autem tantum Presbyter erat Anno DCLXXIX., quo conscripta fuit Epistola prædicta, adhuc in vivis agente Anastasio illius Ecclesiæ Præsule, qui etiam subscripsit Synodo Lateranensi, quam paulo post memorabimus, & Damianum in eadem Sede præcessit.

Quan-

Quandoquidem verò ea tempestate Summus Pontifex Agatho ardenti desiderio flagrans tutandæ contra Monothelitas Catholicæ Fidei, scripsit ad Episcopos Italiæ, ut Comprovincialium Antistitum Concilium colligerent, sententiamque suam in tanti momenti re proferrent, Sanctus Mansuetus Suffraganeos suos convocavit Mediolani Anno DCLXXVIII., vel sub initium sequentis; & Synodo absolutâ Romam profectus est ad Concilium, quod Pontifex Maximus Anno DCLXXIX. celebrabat, ad abolendam eorum sectam, qui unicam tantum in Christo fuisse voluntatem effutiebant, illicque subscripsit.

Vir fuit Mansuetus omni virtutum genere exornatus, atque ab universis Dynastis, Italiæ præsertim, summo in honore habitus, utpote *Antistes spectatæ sanctitatis*, quemadmodum eum appellat Baronius in *Annalibus*, ad Annum DCLXXX.

Administratâ novennii spatio Mediolanensi Ecclesiâ, obiit inter funera Civium suorum, debaccante per Urbes Italiæ teterrimâ lue Anno DCLXXXI., XI. Calendas Martii; sepultusque est in Basilica Ambrosiana. Verùm inde fuisse ad Templum Protomartyris Stephani delatum, Scriptores nostri affirmant. An autem Ossâ omnia hujus Sancti Præfulis jaceant in eadem Basilica Sancti Stephani, an aliquæ tantum partes, Petrus Paulus Bosca in *Martyrologio Ambrosiano*, abstinet a sua proferenda sententia. Certè Cardinalis Federicus Borromæus, qui post Concilium VII. Mediolanense ab ipso celebratum Anno MDCIX. Translationem plurium Sanctorum, qui in Templo memorato quiescebant, peregit, etiam Reliquiis

quias Sancti Mansueti in publicum protulit, ac per Urbem circumduxit.

Ecclesia Ambrosiana minimè celebrat hujus Sancti Præfatus Festum eo die, qui fuit ipsi Natalis, sed differt ad IV. Nonas Septembris Sacra, & Officia, eò quòd Quadagesimæ tempus aliquando plurimam Februarii partem occupet; prohibente Ritu nostro, ne ulla de Sanctis Festivitas illà decurrente peragatur.

SANCTUS BENEDICTUS.

Substitutus est Sancto Mansueto Anno DCLXXXI. Sanctus Benedictus, quem Scriptores nostri Mediolanensem esse testantur, quamvis Toppius in *Bibliothec. Neapolit.* eum asserat ortum habuisse Amiterni. Condonari hic nequit Galefinio anachronismus palmaris, cum in Tabula saepe memorata scribat, Benedictum inauguratum fuisse Episcopum in nostra Urbe sub Joanne VI. Romano Pontifice, viginti namque anni intercessere inter electionem praedictam, & Joannem VI., in Summum Pontificem electum Anno DCCII., quemadmodum Pagius, alique Chronologi Sacri nos docent.

Floruit Benedictus tantâ sanctimoniae doctrinaeque laude apud omnes, ut Paulus Diaconus in *Historia Langobardici Regni* Libr. VI. Cap. X. illum hoc Elogio donaverit, fuisse videlicet *Verum egregiae Sanctitatis, de quo per universam Italiam bonae opinionis fama fligravit*. Idem Paulus Diaconus narrat, exortam fuisse controversiam inter hunc Benedictum Mediolani Episcopum, & Ticinensem Antistitem, eò quòd postremus iste Consecrationem a Summo Pontifice peteret, Mediolanensis verò acriter contraireret, arbitratus jus suum infringi, cum de more Suffraganei Praefules a Metropolitano consecrandi essent. Deducta ad Romanam Curiam, est Causa, victusque recessit Benedictus, eò quia a *priscis temporibus* consuetum fuit, ut nonnisi a Summo Pontifice.

Pa-

Papiensis Episcopus sacro Chrismate inungeretur. Malè hunc Pauli textum intellexit Sigonius, adeòque scriptum reliquit, causâ cecidisse Sanctum Benedictum, ob intentatam litem, *adversantibus omnibus vetustatis exemplis*. Id autem injurium esset tanto Antistiti, acsi tenerè aliena jura invadere voluisset, novamque sibi auctoritatem arrogare, cujus nullum in Prædecessoribus suis extitisset exemplum. Paulus certè ait *a priscais temporibus*; cùm enim Mediolanenses Episcopi per LXXVII. annos veluti exules ab hac Metropoli ob baccantem in Insubrico solo Arianam Langobardicam feritatem demorati Genuæ fuissent, jam veluti invaluerat quædam præscriptio, cui innitebatur Pauli Diaconi fides. Ceterùm plura superioribus Seculis data exempla hujus Consecrationis a Mediolanensi Antistite peractæ singillatim referunt Clariss. Muratorius in *Append. ad Tom. I. Anecdor.*, & Pater Eustachius a Sancto Ubaldo, in *Libro de Metropoli Mediolanensi*. Ob hanc litem, qua diu noster Antistes fuerat vexatus, coli dicitur a Benedicto Lentino in *ejus Vita* typis Neapoli datâ, tamquam præcipuus Protector & Advocatus eorum, qui forensibus litibus, aliisque angustiis quomodolibet exagitantur.

Romam concesserat Anno DCLXXXIX. Cedualli, seu Cedualdus (ut eum vocat Beda Libr. V. Cap. VII.) Rex Anglo-Saxonum, ut Baptismalibus undis ablueretur. Excepit illum benignissimè Sergius Pontifex Maximus, & salutari Fonte expiavit Prædicæ Paschatis; verùm ad Cælestè Regnum conscendit nondum Albis exutus. Quamobrem, teste Baronio in *suis Annalibus*, jussus est ab eodem Sergio Benedi-

Quis Episcopus noster tam felici Regi Epitaphium condere ,
quod etiam ipse perfecit prolixo Epigrammate , cuius nos
initium damus , & reliquum legitur apud memoratum Ba-
ronium .

*Culmen , opes , solentem , potentia Regna , triumphos ,
Exuvias , Proceres , mœnia , castra , lares ,
Quæque Patrum virtus , & quæ congesterat ipse
Cedual armipotens liquit amore Dei .
Ut Petrum Sedemque Petri Rex cerneret hospes
Cujus fonte meras sumeret almus aquas &c.*

Unicum religiosissimæ erga Deum pietatis vestigium ab
hoc Antistite Mediolani relictum , nobis compertum fecit an-
tiquitas , nempe Cœnobium ab ipso conditum in Porta ,
quæ appellatur Nova . Attamen temporum malignitate adeo
tenuis superest hujusmet rei memoria , ut an Virorum , an
Mulierum claustrum foret , quoque loco exurgeret , prorsus
ignoretur . Puricellus , diligentissimus rerum antiquarum in-
dagator , censet in *Dissertatione Nazarian.* Cap. LXXII. num.
XI. , extitisse Monasterium istud , ubi nunc in eadem Urbis
Porta jacet Monasterium Virginum simul , & Conjugum ,
quæ malè habentur a Maritis , ut pudori consulant , donec
jurgia & lites componantur , atque ob id *Succursus* nuncu-
patum . Olim in eas Ædes successerant animarum Curatores
per tempora ; sed Sanctus Carolus Borromeus parvum illum
gregem Ovium suarum proximo Parocho custodiendum com-
mittens , mox memoratum Monasterium erexit , quemadmo-
dum

dum fusè narrant Carolus a Basilica Petri, & Glussianus in *Vita* ejusdem, ad Annum MDLXVIII.

Quinto Idus Martii quievit in Domino Sanctus Benedictus, Anno DCCXXV., postquam huic Ecclesie administrandæ omnium virtutum exemplis per XLIV. annos insudasset. Dissidet Ughellus in designando mortis anno Sancti hujus Episcopi, asserens, eum in vivis egisse usque ad Annum DCCXXXV. Dissident etiam Galestinus & Botca circa tempus regiminis, quod Ughellus statuit XLIII. annis, cum alii usque ad XLVII. annum protendant. Papebrochius in *Excepsi* jam dicta evincit, nec annum mortis ultra illum superius a nobis relatum, nec spatium regiminis ultra quadragesimum quartum annum produci, aut posse restringi.

Sepultus est in Basilica Sancti Ambrosii, ut tradunt antiqui Catalogi; ejusque Festum celebratur in nostra Ecclesia VIII. Idus Septembris, cum ejusdem Sancti natalis dies incidat in Quadragesimam.

THEODORUS II.

Communi bus suffragiis electus in Episcopum Mediolanensem Theodorus II., Sancto Benedicto successit Anno DCCXXV. sub Gregorio II. Pontifice Maximo, non autem sub Gregorio III., ut tradunt Galestinus & Ughellus, sexennio enim post Apostolicam Sedem iste obtinuit.

Ughellus in laudem hujus Episcopi scribit, eum Ritus Ambrosianos, qui aliquantisper degeneraverant, ad pristinam observantiam instaurasse. Equidem conjectari facile potest, in tanta Barbarorum colluvie aliquid in nostra Metropoli deciderit antiquæ diligentiae in peragendis Sacris ac Divinis Officiis. Sed cum nullum documentum rei hujus afferat, opinando tantum ista retulisse arbitramur. Ceterum laus, quæ Theodoro adscribitur in Catalogis nostris, ea est, fuisse illum interpretatum Ambrosianos Ritus. Et revera adhuc superest pars aliqua istius egregii laboris, adnexa Breviario, edito Mediolani in pergamena Anno MCDXC., & inscripta *Speculum Matutinalis Off.ii*. Refragari videtur Puricellus in *Dissertat. Nazarian.* Cap. XXXIX., eò quòd hoc Opusculum perlegens, reperit nomen Amalarii, qui nonnisi Anno DCCCXXX. Libros *de Divinis Off. iis* conscripsit; quocirca inquit, Theodorum nostrum minimè fuisse Auctorem Speculi Matutinalis, adeòque querendum esse alium Theodorum, aut Anonymum, qui illud confecerit. Nos tamen in
cam

eam partem propensi sumus, ut credamus, opus non esse comminisci alterum posteriorem Theodorum, vel alium quempiam, cui adscribendus sit prædictus Libellus. Rationes, quæ nobis præsto sunt, breviter colligemus, cum jam editæ sint in Historia Literario-Typographica Mediolanensi, Anno MDCCXLV. vulgatâ, nempe consensus veterum Scriptorum, qui Catalogos Mediolanensium Antistitum contexuerunt, & auctoritas Sancti Caroli Borromei, qui in Præfatione Breviarii Ambrosiani ab ipso editi hæc habet: *Theodorus imprimis Archiepiscopus Prædecessor noster, ejusdem Ambrosiani Divini Officii nocturni matutinique partes pie & erudite explicavit luculentâ mysteriorum interpretatione.* Ad illud verò, quod de Amalario protulit Puricellus, & a quo se actum dicit ad negandam huic famæ fidem, non multum accipites hæremus; nomen siquidem Amalarii adjici potuit Theodori lucubrationi in margine ab aliquo subsequenti ævi Scriptore, itaut Amanuensis imperitus illud postmodum invexerit in textum; quemadmodum Mabillonius, alique eruditi in præsentiarum Viri experienciâ didicere in MS.tis revolvendis: eoque firmitus in hac Traditione stamus, cum etiam Puricellus aliquid de eadem re suspicatus fuerit, dum sub initium ait: *Si tamen ipsius revera sunt, & non ab alio deinde superaddita quæ mihi negotium facessunt.* Non ignoramus Clariss. Ludovicum Antonium Muratorium in *Dissertar. LVII.* Tom. IV. *Antiquit. Ital. Med. Ævi* pag. 860. quasi per contemptum memorasse Speculum hoc Matutinale Theodori II., dum inquit, falsò præpositum illi fuisse nomen hujus Antistitis, nihilque continere, quod lucem mereatur. Attamen quo

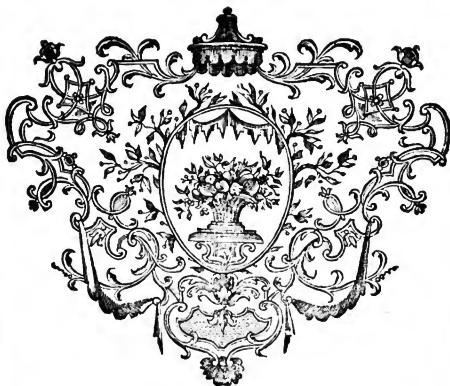
quo ad suppositiciam mercem, quam adeò apertè huic Opusculo appingit, reponimus ea quæ jam superius diximus contra Puricellum; ad id verò, quod spectat ad Operis ipsius momentum, Lectorem rogamus, ut verba Muratorii cum verbis Sancti Caroli conferat, quæ proximè retulimus; iste enim ad universum Clerum Mediolanensem scribens, multò æquius iudicium evulgavit.

In eodem Ughello legimus, exceptum fuisse a Theodoro II. Sanctum Bonifacium e Germania redeuntem. Sanè Vir iste Apostolicus ter in Italiam iter direxit: In tertio autem adventu, ut Vitæ ejusdem apud Bollandum in *Actis Sanctorum*, ad diem V. Junii testantur, ad Ticinensem Urbem delatus fuit, Liutprandum salutaturus; & valde verisimile est, progressum inde fuisse usque ad hanc Metropolim. Ceterum nulla ibidem est mentio Mediolani. Ripamontius hanc moram in Urbe nostra ductam a Sancto Bonifacio rhetoricâ narratione describit.

Adjicit Ughellus, Theodoro contigisse, lacrymis prosequi funus Liutprandi Langobardorum Regis, in Mediolanensem Ecclesiam beneficentissimi. Attamen hoc veritati repugnat, cùm Liutprandus supervixerit post obitum hujus Antistitis per quadriennium; quemadmodum in nostris Adnotationibus ad Sigonium *de Regno Italiæ* comprobavimus. Id autem in *Exegesi* ad hunc Episcopum animadverterat etiam Papebrochius.

Per annos XIV rexit Ecclesiam Mediolanensem Theodorus, defunctus Anno DCCXXXIX. Tumulum autem elegit ipse in Ecclesia adjuncta Monasterio, a Sorore sua Aurora

condito, quod appellabatur *Aurona*. Hinc patet, quantum hallucinatus sit Papebrochius, qui loco *Aurona* intellexit *Arona*, Oppidi ad ripas Verbani Lacus positi. Nunc *Aurona* Cœnobium prorsus excisum est Mediolani, substitutis aliis Monialibus Augustinianis in novo Ædificio, quod *Sancti Augustini in Porta Nova* nomine insignitur.

SANCTUS NATALIS.

Vidua Mediolanensis Ecclesia ob Theodori mortem, communi consensione recepit novum Sponsum Sanctum Natalem, Anno DCCXL. mense Martio; non tamen sub Zacharia, ut tradunt Galefinius & Ughellus, sed sub Gregorio III. Summo Pontifice: Sanctus enim Zacharias Pontificiam Sedem non adiit, nisi sub finem sequentis anni, mense Novembri exeunte, ut Patres Bollandistæ adnotant in ejusdem Sancti Episcopi Vita, ad diem XIII. Maji, subjungentes, *juxta hunc calculum, quo non facile fideliores inveniet aliquis, mortem Sancti Natalis septem fere mensibus Zachariæ initia præcessisse*. Sanè in Anno electionis designando hujus nostri Antistitis cœcutiunt recentes Scriptores. Ughellus Anno DCCXLVII., vel XLIX. renunciatum fuisse Sanctum Natalem tradit: Galvaneus Flamma in *Manipulo Florum* Cap. CXVII., & Donatus Bossius in *Chronica*, ad Annum DCCL. memoratam electionem differunt. Nos cum Papebrochio in *Exegesi* hanc prædicto Anno DCCXL. consignamus.

Quod spectat ad tempus regiminis, Panvinius, Ughellus, alique duos integros Sedis annos Sancto Natali attribuant: Galefinius ait, anno uno, & mensibus undecim huic Ecclesiæ eundem præfuisse; atque ita omnia in obscurum relinquunt. Certiora nos ex antiquis Catalogis desumimus, in quibus XIV. tantum Menses Sedis adnotantur, a

Mar-

Martio scilicet mense Anni DCCXL., ad diem XIII. Maji, Anni subsequenti.

Non minus Sanctimoniâ quàm eruditione clarus floruit hic Præsul; in omnibus siquidem Catalogis viciniorum temporum laudatur Sanctus Natalis, tamquam optimè instructus Linguis etiam peregrinis Græcâ & Hebraicâ; sicuti etiam Ecclesiasticorum Rituum egregiè peritus. Addunt aliqui, scriptum ab eo fuisse Librum contra Arianos, quorum secta Mediolani reviviscere videbatur, teste Ughello. Id autem fieri potuit, antequam Episcopus inauguraretur, & Liutprandus Catholicæ Fidei jam adscriptus Italicum Regnum teneret.

Præterea Divini cultûs amantissimus, Basilicam Sancti Georgii Martyris vel a fundamentis excitavit vel in venustior formam redegit. Immo Ughellus fidenter narrat, institutam ab eo fuisse in eadem Basilica Canonicam. Porro si aliquo documento firmaretur assertio, non modica accederet nostræ Ecclesiæ gloria, quòd citius amplexa fuisset Canonicam vitam. Verùm id excerptit e Libro IX. Ripamontii, qui de Sancto Natali loquens, rhetoricè scribit, exornatum illud Templum ab eo fuisse Canonicorum Collegio. Extant adhuc archetypæ Tabulæ in prædixite Archivo memoratæ Basilicæ, quæ docent, non alios ibidem degisse usque ad XI. Seculum, nisi Presbyteros Officiales Decumanos, qui eo tempore dispersi erant per alias etiam Urbis Ecclesias. De his egimus in Dissertat. *ad vindicandam veritatem* &c., impressâ in hac Metropoli Anno MDCCXXXIII., & fusius differemus in progressu Operis de Ritibus Ecclesiæ Ambrosianæ.

Multis miraculis tum in Vita, tum post mortem cla-

ruiſſe Sanctum Natalem, Breviarii Ambrosiani Lectio in ejusdem Feſto die recitanda teſtatur.

Supremum diem clauſit III. Idus Maji, Anno DCCXLI., & tumulo conditus fuit in memorata Baſilica Sancti Georgii ad Palatium. Ambigit Ughellus, an in hac Sacra Æde, an in altera Sancti Eustorgii tumulatus ſit Sanctus Natalis, quam ait ab eodem fuiſſe a fundamentis excitatam: Sed falſo; deceptus namque fuit a quadam Ripamontii periodo, qui ſive per lapſum calami, ſive Typographi negligentia hæc habet, Decade I. Libr. IX.: *Natalis in Eustorgiana Baſilica eſt ſitus, quam ipſam aut a fundamentis erexit, aut profano veterum cultu dicatam Soli expiavit, atque tranſtulit in Martyris illius nomen & Religionem*; Verbum enim *Eustorgiana* poſitum fuit loco *Georgianæ*, ut ex ipſo contextu patet, *tranſtulit in Martyris illius nomen*; Georgius ſiquidem Martyr fuit, non Eustorgius; hujusque Templum jam extabat Mediolani, pluribus ante Sanctum Natalem ſeculis.

Præterea in Charta (ut ajunt) Codicilli, a Joanne Petro de Pado Canonico Ordinario Eccleſiæ Mediolanenſis, conſecti poſt ultimas Tabulas, indicatur non ſolum Eccleſia Sancti Georgii, ſed etiam locus, in quo jacebat Sepulcrum hujus Sancti Antistiſtis, nempe in medio Eccleſiæ: Præcipiens enim prædictus Joannes Petrus, qua in parte tumulandum eſſet ejus cadaver, in hæc verba voluntatem ſuam aperuit, ibi: „Vult, jubet, ordinat & mandat, quod Corpus ſuum ſepeliatur intra Eccleſiam Sancti Georgii in Palatio ut ſupra, videlicet immediatè poſt Sepulcrum Sancti Natalis, poſitum
„ in

„ in medio dictæ Ecclesiæ & contiguum ipsi Sepulcro ubi fiat
 „ sepultura una pro ipso Dño Joanne Petro „ . Data est
 hæc Charta , in Tabulario memoratæ Ecclesiæ Sancti Geor-
 gii adhuc superstes , Anno a Nativitate Domini millesimo
 quingentesimo vigesimo secundo , Indictione Decima .

Franciscus Castellus , relatus a Clariss. Muratorio in Dif-
 fertat. LVI. *Antiquit. Ital. Medii Ævi* Tom. IV. pag. 764 .
 etiam Inscriptionem marmoris incisam , a temporum injuriis
 nobis servavit in suis MS.tis Collectaneis , quam ait , oculis
 omnium subjectam fuisse eâ ætate , qua ipse scribebat , nempe
 Anno MDL. in pavimento ejusdem Ecclesiæ , in hæc verba :

„ *Epitaphium Sancti Natalis Archiepiscopi Mediolanensis.*

Marmore conclusum tegitur venerabile Corpus .

Natalis , Præsul qui fuit Orbe bonus .

Grandis honor Patrum fuerat , nam Pastor & almus .

Nobilitate (a) vixit , rexit ovesque Pater .

Condidit hanc Aulam , Christo præstante juvamen .

Rex dedit & reffe plurima dona quoque ;

Unde queant vigiles , Domino servire per æva .

Proque suis culpis possit habere preces .

Ecclesiam rexit bis septem mensibus , annos

Sexies atque decem quoque (b) duobus habens .

In MS.to Codice Francisci Castelli legebantur etiam chro-
 nolo-

(a) Muratorius legit nobiliter .

(b) Muratorius legendum ait cumque .

nologicæ Notæ; sed cum scateant mendis, censet Muratorius loco laudato, adjunctas fuisse ab ipsomet Castello: siquidem neque annus mortis, neque Indictio congruunt veritati; adeoque nos etiam easdem prætermisimus.

Festivus dies Sancti Natalis agitur in Ambrosiana Ecclesia III. Idus Maji: Fallitur tamen Ughellus, qui cum inter Sanctos relatum asserit a Stephano II. Pontifice Maximo; cum hujusmodi Causæ, ut diximus, ad Romanum Pontificem tunc temporis non deferrentur.

ARIFREDUS.

Remotus est ad Mediolanensem Sedem post Sanctum Natalem Arifredus, seu Ansfridus (ut eum vocat Sigonius) Anno DCCXLI., non DCCXLIX., prout opinatus est Ughellus. Inauguratum eum fuisse sub Zacharia Pontifice Maximo scripsit Galestinus in Tatlula Episcoporum Mediolanensium, quin animadverterit, eo tempore Zachariam nondum obtinuisse Pontificiam Dignitatem, qua exornatus fuit solummodo exeunte illo anno; cum aliunde Arifredus declaratus jam foret Episcopus mense Augusto, ut vult Papebrochius in sua *Exegesi*.

De hoc Præsule nihil ad nos trans miserunt antiquitas & Historiæ, præter nomen. Fortassis ob regiminis brevitatem tempus illi defuit, præclara Pastoralis animi meditamenta in publicum proferendi.

Obiit Anno DCCXLII., administratâ per VIII. menses Ecclesiâ, ut voluit Ughellus, sed revera per IX., prout vetusti docent Catalogi. Sepultus est ad Basilicam Sancti Nazarii.

MEDIOL. ANTISTITUM
S T A B I L I S.

Revi erepto Arifredo pastorem curam Mediolanensis Gregis suscepit Stabilis Anno DCCXLII., pridie Idus Augusti. Etiam de hoc Episcopo silent Scriptores, quamvis longius quàm Decessor, regimen suum produxerit, idest per duos annos & menses quatuor. Erravit quidem Galefinii Tabula, in qua Stabilis ponitur electus Episcopus sub Stephano III., cum iste Summus Pontifex Romanum Solium non conscenderit, nisi Anno DCCLXVIII., ut docet Pagius.

Obiit hic noster Antistes Anno DCCXLIV., Idibus Decembris, juxta calculum Papebrochii, sepultusque est in Basilica Sancti Ambrosii.

